Chronologische ontwikkelingen Joegoslavië

Map 4 C

3-2-94

In 1994 maakten regisseur Hank Onrust en hoogleraar internationale veiligheidsvraagstukken Hylke Tromp de vierdelige documentaireserie *Oorlog*. Vijf jaar later krijgt deze reeks een vervolg: *Hoe oorlogen eindigen*. Daartoe werden drie voormalige brandhaarden geselecteerd en aan een analyse ontworpen: Noord-Ierland, Vietnam en de Falkland Eilanden. De gebeurtenissen aldaar liggen nog redelijk vers in het geheugen, en in het geval van Noord-Ierland kun je je zelfs afvragen hoe toepasselijk de term 'voormalig' is.

De documentaires zijn deels gebaseerd op gesprekken met sleutelfiguren uit de drie genoemde conflicten. Van Nobelprijswinnaars John Hume en David Trimble tot Ian Paisley en Bernadette Devlin; van Henry Kissinger en Tran Bach Dang tot de generaals Walters en Giap; van Alexander Haig en Lord Carrington tot admiraal Woodward en generaal Menendez. Volgens bedenker Hylke Tromp is de vraag hoe je een eind maakt aan een oorlog zowel de boeiendste als de moeilijkste van zijn vakgebied. Tromp: 'Het is tevens een van de meest verwaarloosde vraagstukken. Een oorlog is niet langer een eenduidig begrip. De meesten denken bij dat woord aan staten die legers tegen elkaar laten optrekken. Maar tegenwoordig zijn er nauwelijks nog oorlogen tussen staten. Kosovo is een duidelijk voorbeeld van de nieuwe situatie. Wat daar is gebeurd, kun je absoluut niet meer vergelijken met de Slag bij Waterloo.'

Tijdens zijn voorbereidingen kwam Tromp tot de conclusie dat er vier soorten oorlog zijn: 'Om te beginnen is er het uitstervende soort van de klassieke internationale, territoriale oorlog, zoals de strijd tussen Argentinië en Groot-Brittannië om de Falklands. Dan is er het binnenlandse conflict. Binnen dat type conflict zijn twee soorten te onderscheiden: het binnenlandse conflict tijdens de Koude Oorlog, en dat erna. Voor dat van tijdens de Koude Oorlog hebben we Vietnam gekozen.' Als voorbeeld van een intern conflict na de Val van de Muur had Tromp aanvankelijk Joegoslavië in gedachten, maar daarvan is later om praktische redenen afgestapt. 'Het vierde type, tenslotte, is dat van het uitzichtloze conflict, zoals dat in Noord-Ierland.'

Het uitbreken en beëindigen van oorlogen verloopt altijd volstrekt chaotisch, meent Tromp. Er zijn geen regels voor, er bestaan geen afspraken over. Natuurlijk, de polemologie heeft een aantal modellen ontwikkeld om oorlogen te beschrijven. In de klassieke internationale oorlog zijn er twee of meer partijen die het niet eens kunnen worden. Ze gaan vechten, er wordt er een verslagen, er volgt een capitulatie en er wordt een vredesverdrag getekend waarbij de winnaar de voorwaarden dicteert. Maar dat klassieke model klopt niet meer, aldus Tromp. 'De Tweede Wereldoorlog verliep nog op die manier: onvoorwaardelijke capitulatie. Maar daar is iedereen zich beroerd van geschrokken, want een onvoorwaardelijke capitulatie betekent dat je het bestuur over zo'n land moet overnemen. Dat hebben de geallieerden gedaan in Duitsland en de Amerikanen in Japan. Het heeft hun zeer veel hoofdbrekens bezorgd, dus voor onvoorwaardelijke capitulatie voelt men tegenwoordig niet meer zoveel.'

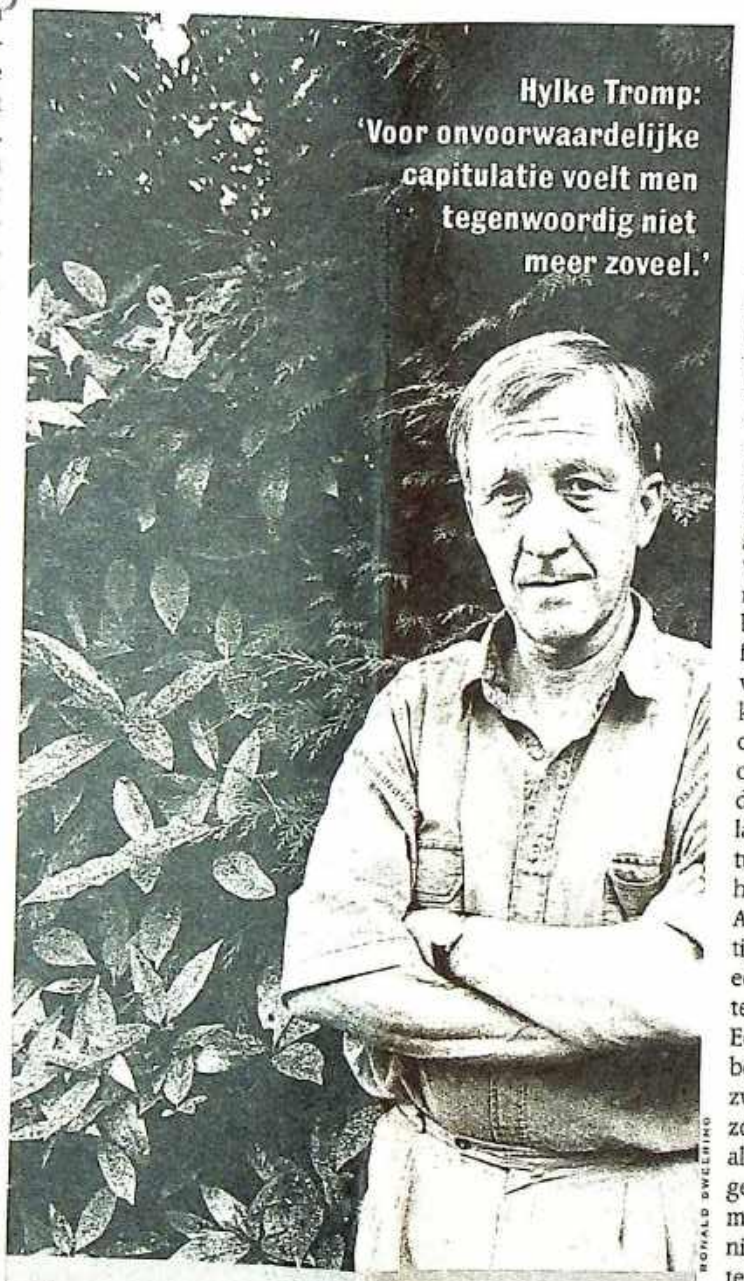

De traditionele richtlijnen voor hoe je een oorlog afwikkelt zijn dus achterhaald, maar uit opgedane ervaringen laten zich wel een aantal wetmatigheden afleiden waaruit wellicht een nieuwe code kan worden gedestilleerd. Zo blijkt bijvoorbeeld dat het al dan niet verschaffen van amnestie aan de leiders en/of militairen van de verliezende partij veel verschil kan maken bij de beteugeling en afwikkeling van een conflict. Tromp: 'Geef je amnestie, dan kan een conflict vrij vlug afgelopen zijn. Doe je het niet, dan kun je rekenen op een heleboel binnenlands gedonder. Want alle mensen die je eventueel wilt veroordelen hebben weer hun aanhang en willen eventueel in opstand komen. Als je geen uitweg openlaat voor de andere partij, zowel op het gebied van gezichtsverlies als economisch, dan kun je eindeloos doorvechten.'

Een voorbeeld waarop Tromp recentelijk stuitte betreft de Eerste Wereldoorlog. 'Het is een verzwegen aspect uit deze oorlog dat er niet bijzonder veel krijgsgevangenen werden gemaakt, althans niet zoveel als zich overgaven. Gevangengenomen militairen werden heel vaak afgemaakt op weg van het front naar de achterste linies. Dat was een methode om de tegenstander te terroriseren. Maar het gevolg was dat steeds minder soldaten zin hadden zich over te geven, want op een gegeven moment worden dat soort praktijken bekend. Dus duurde die oorlog veel langer dan anders het geval was geweest.'

Dat strijdende partijen inmiddels de consequenties uit deze 'nieuwe' wetmatigheden hebben getrokken, ziet Tromp bijvoorbeeld terug in het feit dat Karadzic en Mladic nog altijd niet zijn gevangengenomen. Tromp: 'Het zou een fluitje van een cent zijn deze twee op te pakken, maar dan zou de vlam in de pan slaan, dus doet men het maar niet. De politieke en militaire kosten zijn waarschijnlijk te hoog.'

Staakt het vuren! STOP de oorlog NU

Oorlogsmoe?
Brei er een eind aan!

De onvoorwaardelijke capitulatie is dus een gepasseerd station. Er moeten derhalve compromissen worden gesloten, en dat vergt eindeloos lange onderhandelingen. Dat is in de drie afleveringen van de documentairereeks ook te zien. Er wordt onderhandeld terwijl het conflict in volle hevigheid doorgaat. In Noord-Ierland was al in 1972 sprake van een vorm van overleg, en werd begin jaren negentig serieus – maar in het diepste geheim – overleg gevoerd. Toen *The Observer* in december '93 melding maakte van geheime onderhandelingen, was een groot deel van het Britse publiek (en van de Britse regering) geschokt. Het uitlekken van het geheim had ernstige gevolgen voor de voortgang van het vredesoverleg.

Wat Vietnam betreft, reeds in 1966 werd, eveneens in het diepste geheim, gepoogd vredesbesprekingen van de grond te krijgen. Een ronduit karikaturaal misverstand, waardoor onderhandelaars abusievelijk op verschillende locaties in Warschau dagenlang vergeefs op elkaar zaten te wachten, maakte deze poging ongedaan. Uiteindelijk zou pas de verslechterde situatie op het slagveld en aan het thuisfront (lees: het Tet-offensief en zijn nasleep) de Amerikanen opnieuw naar de onderhandelingstafel dwingen. Opmerkelijk is daarbij dat niet de publieke onderhandelingen, zoals die werden gevoerd in het Conferentiecentrum te Parijs, maar geheime onderhandelingen op een andere locatie de doorslag gaven. Want bij de publieke onderhandelingen waren ook de Vietcong en Zuid-Vietnam aanwezig, met alle complicaties van dien. Tijdens de geheime onderhandelingen sloten Noord-Vietnam en de Verenigde Staten echter onderlinge akkoorden, waarna de Amerikaanse onderhandelaars hun Zuid-Vietnamese bondgenoten min of meer voor voldongen feiten plaatsten. Bij wijze van 'signaal' aan Noord en Zuid vonden nog wel de zogeheten 'kerstbombardementen' van 1968 plaats.

Tromp: 'Er is een duidelijke correlatie tussen de situatie op het slagveld en het verloop van de onderhandelingen. Zie Vietnam. In die oorlog werden aanvallen gedaan om een gunstiger uitgangspunt bij de onderhandelingen te creëren. Eigenlijk is het een schaakspel op twee velden. In de meeste oorlogen is er steeds een *back channel*, en wordt er steeds door stromannen onderhandeld. Zelfs in Noord-Ierland bleek dat het geval te zijn. Het gebeurde terwijl John Major erover stond te liegen in het Lagerhuis. Geheime onderhandelingen zijn nodig om te ontdekken of de andere partij zover is dat er inderdaad overleg kan worden gevoerd. Als je het niet in het geheim doet, kan het feit dát je onderhandelt bijna als landverraad worden uitgelegd. De Amerikanen onderhandelden in de Tweede Wereldoorlog met Duitsland, maar dat mocht echt niemand weten. Ook kan onderhandelen worden gezien als een zwaktebod. Als je wilt onderhandelen wil je van de oorlog af, en dat is geen sterke positie. Je moet ook altijd doen alsof je eigenlijk op verzoek van de tegenstander onderhandelt.'

De recentelijk beëindigde oorlog in Joegoslavië behoort tot de categorie binnenlands conflict met buitenlandse interventie. Dat conflict kwam in 1989 in een stroomversnelling, toen Milosevic de macht greep en de Serviërs in Kosovo opzette tegen de Albanezen. Toch hadden de interne tegenstellingen in voormalig Joegoslavië absoluut niet tot de bekende desastreuze gebeurtenissen hoeven leiden. Tromp: 'Waarom zouden die diverse bevolkingsgroepen niet naast elkaar hebben kunnen leven? Het is wel zo dat in een land aan twee voorwaarden moet worden voldaan. Het eerste is het principe van de rechtsstaat. Het mag dus niet voorkomen dat een paar heren in uniform je uit je huis zetten, geen beroep mogelijk. Dat is geen rechtsstaat. Het tweede wordt wel 'good governance' genoemd, de mate waarin een land goed wordt bestuurd. Er bestaat een ranglijst van landen en de kwaliteit van hun bestuur. Daarop zou Pakistan het meest corrupte land ter wereld zijn, met Nigeria op de tweede plaats. En Joegoslavië heeft helaas te kampen met een hoge mate van corruptie. Dat leidt onvermijdelijk tot discriminatie, en wanneer die langs etnische lijnen plaatsvindt, drijf je mensen tegen elkaar in het harnas. De gevolgen zijn duidelijk.'

De globalisering van de wereldeconomie heeft interessante gevolgen voor de aard van de oorlogvoering, verklaart Tromp. Zo heeft Milosevic in het verleden, om geld binnen te krijgen voor de pensioenen, het telefoonbedrijf moeten privatiseren; het is verkocht aan een Italiaanse firma. Tromp: 'We kunnen nu constateren dat het telefoonnet nooit doelwit is geweest van de Navo-bombardementen. Het sleutelbegrip in dezen is: verstrengeling van belangen. Die maakt het onmogelijk álles kapot te gooien, want dan ben je bezig je eigen kapitaal en je eigen investeringsmogelijkheden te vernietigen. Dus probeer je een snelle, duidelijke les te leren aan een kliekje mensen dat het in een bepaald land voor het zeggen heeft. Dat is een nieuw element in de internationale politiek, en niemand weet waartoe het zal leiden. De VN zitten al dertig jaar op Cyprus en komen er nooit meer weg. Hoe lang blijft de Navo in Kosovo?'

Het verloop van de Kosovo-oorlog he... met name vanuit de lucht, een aanneml... gemaakt voor de toekomst, meent Tromp. ... geleden kon je nog rustig praten over de soev... teit van de staat. Iedereen waste zijn handen in ... schuld toen in Cambodja de Rode Khmer meer dan een miljoen mensen vermoordde. Rwanda leidde al tot de nodige opschudding en bij Joegoslavië vond men tenslotte dat het echt niet meer kon zo. Ikzelf behoorde al in 1991 tot een klein gezelschap dat vond dat moest worden ingegrepen, maar wanneer je dat riep werd je voor oorlogshitser uitgemaakt. Wanneer iemand met een mes op je afkomt, is dat dan een chirurg of een moordenaar? Militaire interventie om een oorlog te beëindigen of een bepaalde rechtssituatie te herstellen is wel wat anders dan een interventie om koloniën te vestigen. De Golfoorlog en Joegoslavië hebben de opvattingen over interventie drastisch gewijzigd. Wanneer je een landje als Koeweit laat bezetten, is het einde zoek. Vervolgens vond men in Joegoslavië de mensenrechten al een reden tot ingrijpen.'

Ikzelf behoorde al in 1991 tot een klein gezelschap dat vond dat moest worden ingegrepen, maar wanneer je dat riep werd je voor oorlogshitser uitgemaakt.

Wij koesteren vier grote principes die niet met elkaar sporen, meent Tromp. De twee oudste luiden: 1. 'De onafhankelijkheid van de staat', en 2. 'Niet-inmenging in de binnenlandse aangelegenheden van die staat'. Sinds het begin van deze eeuw zijn er echter twee bijgekomen. Na Versailles, in 1919, ontstond regel 3. 'Het recht op zelfbeschikking', en vervolgens in 1948 regel 4. 'De rechten van de mens'. Die vier regels zijn alleen toepasbaar wanneer je er een rangorde in aanbrengt. Tromp: 'Aanvankelijk heerste bovengenoemde volgorde, maar nu staan de rechten van de mens bovenaan en is zelfbeschikking nummer twee. De andere twee zijn ondergeschikt. Dat heeft ook te maken met het verdwijnen van de soevereiniteit van de staat. Die kan z'n eigen centen niet beheren, vluchtelingenstromen niet buiten de deur houden, zichzelf niet verdedigen. Soevereiniteit is een mooie fictie uit het verleden, maar de feiten wijzen anders uit. Dan veranderen ook de prioriteiten, en daarom zie je dat bepaalde zaken niet meer worden getolereerd. Bijvoorbeeld dat Albanezen in Kosovo anno 1999 net zo worden behandeld als joden in Duitsland in de jaren dertig.

'Natuurlijk gebeurt dat ingrijpen niet met een ijzeren consistentie. Interventie is een kwestie van opportuniteit en belangen. Om die reden werd in Rwanda niets gedaan, en ook in Joegoslavië niet. Het is bovendien om puur praktische redenen nu eenmaal niet mogelijk overal in te grijpen, zelfs al zou je willen.'

Hans Bouman

ZONDAG NEDERLAND 3 21.15 UUR

...e Kosovo-oorlog ...ook beëindigd?

...net Bleich (*Volkskrant*-columniste): 'Het lijkt me wel dat die oorlog nu is afgelopen, ja. Hoe het verder gaat met het UÇK, en of Kosovo beter af is als protectoraat van de Navo – dat blijft de vraag. Dit vredesakkoord is toch onverwachts gekomen. De overeenkomst tussen de Russen en de Navo heeft de doorslag gegeven. Tot dat moment hoopte Milosevic waarschijnlijk op verdeeldheid binnen de Navo en mikte hij op de steun van de Russen. Als er een grondoorlog was gekomen, dan had Milosevic wel een kans gehad. Maar die steun bleef uit, en de onvrede onder bevolking en leger nam toe. Met dank aan de Navo-bombardementen dus.'

Raymond Detrez (hoogleraar slavistiek en Oost-Europese geschiedenis in Gent): 'Wel, de oorlog is voorbij, maar men zit nu met dezelfde situatie als in Bosnië-Hercegovina. Men creëert een staat die niemand echt wil hebben, en dat gaat onherroepelijk leiden tot een conflict. Na de etnische "zuiveringen" zal samenleven van Albanezen en Serviërs binnen het gebied niet mogelijk zijn. Bovendien heeft geen van beide partijen gekregen wat verlangd werd. De tegenstellingen zijn nu onoverbrugbaar. Het UÇK streeft maar één zaak na: autonomie. Dat is een kracht die zich niet laat indammen.
De rol van Rusland moet niet overschat worden. Het gaat hun vooral om de binnenlandse politiek, om nationalistische krachten het zwijgen op te leggen. Zolang KFOR er zit blijft de toestand stabiel, maar de vraag is hoelang je dat vol kunt houden. Ooit zullen de troepen er weer weg moeten, en dan kan het zo weer oplaaien. Officieel heeft de Navo gewonnen, maar kijk je naar de concessies die zijn gedaan, dan is het een magere overwinning. Zeker wanneer je bedenkt dat dit een oorlog was tussen de grootste militaire organisatie ter wereld en een relatief onbeduidend staatje.'

Meindert Stelling (ambtenaar op Binnenlandse Zaken, voorzitter van de Vereniging van Juristen voor de Vrede en kapitein b.d. van de Koninklijke Luchtmacht): 'De oorlog is nog lang niet afgelopen. Laat het UÇK zich ontwapenen? Vergeet niet dat het UÇK ook verantwoordelijk is voor deze oorlog. Zij hebben zich net zo goed schuldig gemaakt aan *ethnic cleansing* door in een vroeg stadium Serviërs te verdrijven. Wat moesten de Serviërs doen? Wat deden de Amerikanen in Vietnam toen de guerrillero's begonnen te rebelleren? Dorpen ontvolken, zodat ze zich niet onder de burgerbevolking konden mengen.
Ik vind dat Kok ons land heel lichtzinnig in een luchtoorlog heeft gestort, want alle analyses wijzen uit dat met luchtoorlogen alleen nog nooit een politieke beslissing is geforceerd. Daarom ook ons verzoek aan de Kroon tot strafrechtelijke vervolging van Kok, Van Aartsen en De Grave. Maar ja, de rechter heeft geoordeeld dat we ons niet konden beroepen op het geweldsverbod... Dat zeiden de rechters ten tijde van het Derde Rijk ook! De rechterlijke macht in dit land is volstrekt corrupt: rechters zullen nooit een uitspraak doen die de politiek niet welgevallig is.
Wij hebben indertijd veel te snel ingestemd met de zelfstandigheid van Kroatië, die óók op etnische grondslag stoelt. Die waangedachten over *Blut und Boden* hebben wij zonder meer gesteund.'

Menno Steketee (defensiespecialist): 'Toen de Joegoslaven Kosovo binnenvielen, gokten ze erop dat Italië, Duitsland, Spanje en Frankrijk niet direct achter de VS en Groot-Brittannië zouden gaan staan. Ze hoopten op een breuk in de Navo. Toen dat niet gebeurde had Milosevic al eieren voor zijn geld moeten kiezen, dan had hij zich een hoop ellende kunnen besparen. Dat referendum over de toekomst van Kosovo, waartoe in Rambouillet is besloten, zal er binnen drie jaar zeker niet komen. Bovendien kan Milosevic volhouden dat hij 78 dagen heeft standgehouden tegen de sterkste militaire alliantie ooit. Maar goed, zijn hele land ligt in puin, de Serviërs uit Kosovo hoeven niet op een zachte behandeling van het UÇK te rekenen, en zolang Milosevic de baas is kan hij de steun uit internationale herstelfondsen wel vergeten. Zo bezien valt de kostenbatenrekening toch in het nadeel van Milosevic uit.
Het omslagpunt in deze oorlog was halverwege mei. De Serviërs begonnen te beseffen dat ze zich niet eindeloos konden blijven ingraven. Bovendien kenden de westerse inlichtingendiensten inmiddels de plekjes wel: greppels, oude vervallen gebouwen, enzovoort. In mei hadden de Serviërs zoveel verliezen geleden dat ze niet meer verder konden. De oorlog is afgelopen, maar hij zal nog wel een lelijk remspoor trekken met mijnen, *snipers*, afrekeningen etcetera. Vooral die mijnenvelden vormen een immens probleem. De SFOR is nog niet eens klaar met de mijnenvelden in Bosnië – om een idee te geven. Ik vrees dat Kosovo een nieuw Angola of een nieuw Mozambique wordt.'

(thomas van den bergh)

Onderhandelen in Kumanovo over terugtrekking Servische troepen

YASHA

U hoeft niet meer jong te sterven om romantisch te zijn.
Bovendien, velen zijn jong gestorven en romantiek was nergens te bekennen.
Nu is er een universiteit, anders dan alle andere universiteiten.
Een universiteit die u het Theater van de Valse Hoop binnen zal voeren.
Welkom.
Realiteit is vervalsbaar.
Het Theater van de Valse Hoop zal uw realiteit een nieuw behangetje geven, een nieuw verfje, een nieuw luchtje, een nieuw gezichtje, indien gewenst.
Wie het Theater van de Valse Hoop eenmaal heeft betreden wil nergens anders meer heen. Of beter gezegd, wie het Theater van de Valse Hoop eenmaal heeft betreden, vindt het Theater van de Valse Hoop overal terug, op kantoor, in zijn woonkamer, op de voorpagina van de krant, in de supermarkt, op het journaal, tussen de lakens, ook op de wc.
Als god liefde is, dan is het Theater van de Valse Hoop god.
Wat fijn dat u in deze tijd leeft. God is dichtbij. God is op internet.
Wees niet bang.
Velen zijn u voorgegaan.
Ik ben ook maar een handelaar in tweedehands geluk. Staand op een zeepkistje.
Maar op deze wereld is tweedehands geluk het hoogst haalbare, dus haal uw neus niet op voor het paradijs. U hoeft niet in één keer te betalen, er bestaat ook geluk op afbetaling.
Ook de dwergen, de overspeligen en de mankepoten zijn welkom in het Theater van de Valse Hoop.
Wij zijn de binnenhuisarchitect van uw leven. U hoeft het niet meer in te richten, wij doen het voor u.
Natuurlijk zullen wij u de illusie geven dat u het allemaal zelf heeft bedacht, want daaraan schijnt u nogal gehecht te zijn.
Als u internet heeft ga dan naar:
http://www.universityoflove.com
Als u geen internet heeft, schrijf een briefje.
Wij zullen uw depressie omspitten en rozenstruiken planten op uw vuilnisbelt.
Word een toerist in uw eigen leven. Van uw woonkamer maken we een strand, van uw vrouw een vakantieliefde, van uw koelkast een minibar en van uw huisdier een zeldzame vlindercollectie.
Kunst mag dan geen wedstrijd zijn; het leven is een spel.
Laat uw leven aan ons over. *Het is in goede handen.*

DE GRENZEN VAN DE MILITAIRE INTERVENTIE DOOR LEONARD ORNSTEIN, FOTO'S STEYE RAVIEZ

De lessen van Kosovo

3-7-99

Wat kan een klein land tijdens een internationale crisis als die in Kosovo? Nederland speelde zijn rol. Als Navo-lid moest Nederland wel. Vaak ging het goed, soms deed het pijn.
Kosovo is de illustratie van een nieuw tijdperk. Ook voor de Nederlandse politiek, de diplomatie en de krijgsmacht. Tegen welke grenzen zijn we aangelopen bij deze crisis? Is de Navo-operatie Allied Force elders herhaalbaar? Hoe moet het bij toekomstige militaire en humanitaire interventies? Nederlandse politici, militairen en mediadeskundigen kijken terug op de crisis. Met bijzondere aandacht voor de publieke opinie en de rol van de media. Die zijn cruciaal, want de oorlog moet ook aan het thuisfront gewonnen worden.

Het werd toch oorlog. Lange tijd had niemand daar meer op gerekend. Waarom zou de Satan van Belgrado niet uiteindelijk toegeven? In oktober 1998 had Milosevic ook op het laatste moment ingebonden. Nederland is geen oorlogszuchtig land. Toch raakten ze op het Plein in Den Haag – waar het ministerie van Defensie zetelt – in staat van alarm. Vier dagen voordat de bombardementen begonnen, werden nog snel wat verdedigingswapens naar de grens met Kosovo gezonden. Het ging om de Mortier Opsporingsbrigade Radar Batterij, apparatuur die snel opmerkt waar granaten worden afgevuurd. Dertig militairen werden van Nunspeet naar Macedonië gevlogen. Achteraf gezien, met al die vluchtelingen langs de grens en de schermutselingen met het Joegoslavische leger, een gouden greep.
Het was meteen duidelijk dat premier Kok weinig zin had in de oorlog op de Balkan. 'Den Haag houdt zich muisstil over Navo in Kosovo' zette *NRC Handelsblad* als kop boven een artikel, de middag voordat de oorlog begon. En Kok liet vanuit Berlijn op het laatste moment nog weten dat hij 'vurig hoopte dat de luchtaanvallen voorkomen kunnen worden'. Toch hadden de Nederlanders de twijfelachtige 'primeur' dat ze als eersten over de aanval op voormalig Joegoslavië vernamen. Op 24 maart, om zeven uur 's avonds, vertelde minister van Buitenlandse Zaken Jozias van Aartsen de Tweede Kamer dat de aanval was begonnen. Bij die mededeling zou het contact wat de premier betrof blijven. Terwijl Tony Blair en Clinton naar hun volksvertegenwoordigers snelden, vernam Nederland weinig van zijn eerste minister. In de weken daarna was Kok, schreven de kranten, somber en emotioneel. Veel loslippiger in de eerste dagen van de bombardementen was Frank de Grave, minister van Defensie. Hij versprak zich in *Nova* door te onthullen dat de Serviërs een Stealth hadden neergehaald: een niet bedoelde wereldprimeur waarvoor hij zich later publiekelijk zou verontschuldigen. In Nederland steunde de publieke opinie de Navo massaal. Alleen de SP en Marcel van Dam ('Navo-actie niet geloofwaardig') lieten een tegengeluid horen. GroenLinks bleek verdeeld over de oorlog, maar zette de interne twijfel om in een flitsend debat waar menige partij jaloers op zou worden.
Inmiddels raakten de burgers vertrouwd met de oorlog. Aan de onafzienbare sliert tractortjes met vluchtelingen kwam maar geen einde. Plaatsen als Amendola (de luchtmachtbasis) en Pristina en Kukës werden op de kaart gezet. Jamie Shea van de Navo, Rob de Wijk voor *Nova* en Gerrie Eickhof van het Journaal werden vertrouwde gezichten. Bevrijdingsdag, 5 mei, werd voor het eerst na de oorlog aangepast gevierd. Op de val van het kabinet na werd vrijwel al het andere nieuws naar de achtergrond gedrongen. De samenleving had zich snel aan de oorlogssituatie aangepast.
Voor velen waren de bombardementen totaal onver-

VINCENT MENTZEL

Niek Biegman: 'Het waren vooral generaals buiten dienst die over die grondtroepen begonnen'

Koen Koch: 'Het voorkomen van een etnische zuivering is niet gelukt'

KOEL ROTENBERG

Bert Koenders: 'We hadden veel eerder op politiek niveau met Kosovo aan de slag gemoeten'

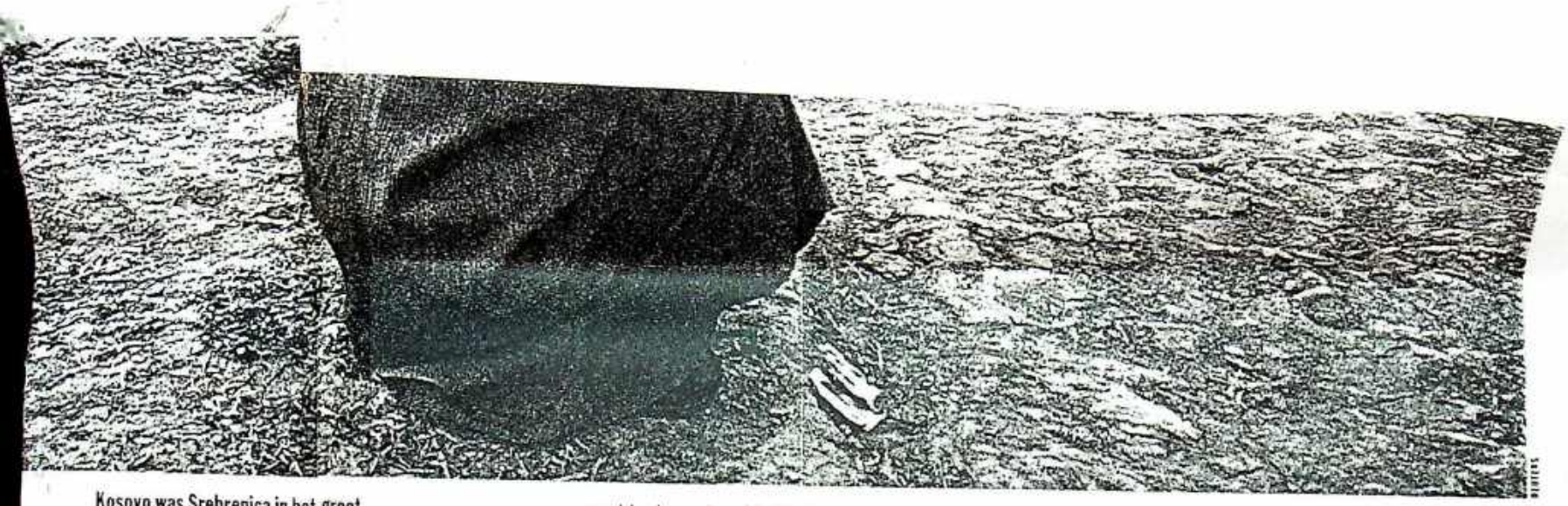

Kosovo was Srebrenica in het groot

wacht gekomen. Het was in die eerste weken minister De Grave die volmondig toegaf dat de Navo zich onvoldoende op de oorlog had voorbereid. 'Misschien was dat wel naïef, maar we hadden dit niet voor mogelijk gehouden.' Vooral de humanitaire tragedie was onderschat.

Ruiterlijk geeft hij toe dat de Navo in maart werd overvallen door de deportatie van honderdduizenden vluchtelingen. 'Ja, in alle eerlijkheid, we hadden niet voorzien dat Milosevic in zo korte tijd zoveel mensen zou uitzetten. Het was voor iedereen bij de Navo een verrassing. Dat wijst erop dat Milosevic de hele operatie in het geheim zeer goed had voorbereid. We konden het niet weten omdat we nu eenmaal geen spionnen in de man zijn bovenkamer hadden rondlopen.'

De Navo had bovendien verwacht dat de operatie kort zou duren. Biegman: 'De Navo was klaar voor de luchtcampagne. Maar niet meteen met negenhonderd vliegtuigen. Oorspronkelijk hadden we er maar driehonderd ingezet. Van beide kanten zijn er "misrekeningen" gemaakt. We dachten en hoopten dat het snel zou gaan.' Maar het pakte anders uit. 'Toen de oorlog niet snel was beslist, wisten we het niet meer. Niet in de zin dat we met onze handen in het haar zaten. Maar we hadden er geen zicht op hoe lang het zou gaan duren. Het werd een *open-ended* oorlog.' De ambassadeur ontkent dat dat onrust gaf op het Navo-hoofdkwartier in Brussel: 'Ik had zelf altijd het gevoel dat het in juni wel afgelopen zou zijn. Ik redeneerde: Milosevic maakt een misrekening door te denken dat de Navo wel uit elkaar zal vallen. En hij maakte nog een taxatiefout: hij dacht dat hij Albanië en Macedonië kon destabiliseren. Hopen op de chaos was, achteraf gezien, geen slimme zet van hem.'

De ambassadeurs, vertelt

Wim van Eekelen: 'Je moet nooit zeggen dat je bepaalde dingen niét gaat doen'

Frank van Kappen: 'De Navo-actie is naar mijn idee kantje boord geweest'

A.P.P.M. van Baal: 'Ik denk dat we als Nederland nog tot 2035 in Kosovo zitten'

Biegman, drukten de topmilitairen op het hart voorzichtig te zijn met Montenegro. 'Als je te ver gaat, kan de bevolking weleens anti-Navo worden. Daar hebben de militairen zich netjes aan gehouden. Op een militair vliegveld na is daar erg weinig gebombardeerd. We hebben de militairen ook wel gevraagd: is het echt noodzakelijk dat u vanaf vijfduizend meter hoogte bombardeert? Ze legden ons dan uit waarom ze dat deden.' Soms waren er lastige discussiepunten. 'We vergaderden net zolang tot we op één lijn zaten met elkaar.'

De ambassadeur is er diep van overtuigd dat de diplomatieke middelen uitgeput waren voordat aan de luchtcampagne werd begonnen. 'We hebben alles gedaan wat we konden. Alle onderhandelingen zijn eindeloos uitgemolken. Holbrooke en andere onderhandelaars zijn herhaaldelijk op en neer geweest. Geen van allen had succes.'

Achteraf gezien vindt Biegman dat er in 1991 veel harder had moeten worden opgetreden. 'Dan had veel ellende vermeden kunnen worden. Wellicht ook hadden we Kosovo bij de onderhandelingen in Dayton over Bosnië moeten betrekken. Maar dat is helaas niet gebeurd.'

De publieke opinie was een voortdurende bron van zorg voor de ambassadeurs. Die moest achter de Navo blijven staan: 'Het heeft ons natuurlijk enorm geholpen dat hij honderdduizenden etnische Albanezen het land uitgooide. Daardoor begreep de publieke opinie in het Westen precies waarom het ging.' Een lastig ogenblik voor de Navo-top was het moment dat de paus een 'paaspauze' wilde laten inlassen. Daar worstelde het bondgenootschap mee. Het bombarderen van de Chinese ambassade noemt Biegman 'een ongelofelijke stommiteit'. De sessie in zaal 1 van het Navo-hoofdkwartier waarin daarover werd gesproken, zal de ambassadeur lang heugen: 'Wij waren verbijsterd. Hoe was dit in godsnaam mogelijk? Hoe verzin je het? Het is toen door de militairen uitgelegd. Clark zei tegen ons dat hij even verbijsterd was als wij. Maar het was nu eenmaal een noodlottige menselijke fout geweest.'

Over grondtroepen is door Nederland nooit serieus nagedacht. 'We dachten dat het zonder zou lukken. De Britten waren er serieuzer mee bezig. Generaal Clark was geen warm pleitbezorger van grondtroepen. Maar hij heeft steeds tegen ons gezegd: als je die kant op wilt gaan moet je betrekkelijk snel beslissen, want voor je het weet is het winter. Het waren vooral generaals buiten dienst die steeds over die grondtroepen begonnen.' Hij lacht ironisch. 'Napoleon en Hitler zijn ook van een heel koude kermis thuis gekomen. In oktober valt ook in Kosovo weer sneeuw. Ik denk dat we over het inzetten van grondtroepen wel problemen onder de Navolanden gehad zouden hebben.'

Biegman heeft een belangrijke conclusie uit de Kosovo-oorlog getrokken: 'Een positieve les is dat je met het gebruik van het luchtwapen in een extreem geval zoals Kosovo de heropening en afsluiting van vastgelopen diplomatieke onderhandelingen kunt afdwingen; zoals uit het succes van onderhandelaar Ahtisaari is gebleken. Het is duur, kost heel veel geld, maar het kan zonder dat je veel burgerslachtoffers hoeft te maken.'

gaan voorbereiden op de etnische zuivering. gen: à la Srebrenica (waar de Serviërs in 1995 huishielden onder Bosnische moslims). Dan Srebrenica in het groot. De opstelling van het erdient absoluut niet de schoonheidsprijs. Ik ltijd gedacht dat, als de Navo zou gaan bom-, Milosevic zou moeten toegeven.'

et het nu verder met Kosovo?

Eekelen vindt dat de Navo kost wat kost moet n dat er ook nog een oorlog in Macedonië uit- Dan hebben we een Europese oorlog op de Dan gaat iedereen zich ermee bemoeien. Dat en Spaanse burgeroorlog, maar dan met veel rtijen.'

Voor Bert Koenders, buitenlandwoordvoerder van de PvdA in de Tweede Kamer, is de les van Kosovo dat Europa eerder in actie moet komen als escalatie serieus dreigt. 'Conflictpreventie als politieke prioriteit, daar gaat het mij om.' Voordat Koenders de politiek in stapte was hij werkzaam bij de Verenigde Naties. Hij adviseerde bij humanitaire operaties in Mozambique, Mexico en Gaza. En hij assisteerde Ed van Thijn bij diens OVSE-activiteiten voor de verkiezingen in Bosnië. Koenders werkte ook een paar jaar aan de zijde van eurocommissaris Hans van den Broek in Brussel. Hij wijst erop dat de Serviërs in februari met groot militair materieel Kosovo introkken. Koenders: 'We hadden veel serieuzer en eerder op politiek niveau met Kosovo aan de slag gemoeten. Dit conflict dreigde er al jaren aan te komen. Ik ben tegen *appeasement*-politiek met lieden als Milosevic. Maar het moeilijke van Kosovo was, dat het probleem de afgelopen jaren haast niet te agenderen was op de politieke agenda. Zo'n sluimerend conflict blijft heel lang hangen in de bureaucratie. Pas als de oorlog echt is uitgebroken hebben de media belangstelling en komen de politici in actie.' Hij zegt dat hij zelf niet is overvallen door de Kosovo-crisis. 'In mijn vorige betrekking kreeg ik voortdurend berichten over wapens die naar Kosovo gingen. Ik mag wel zeggen dat ik geen inlichtingenwerk nodig had om de situatie te taxeren.'

Voor het bondgenootschap stond de geloofwaardigheid op het spel. 'Er is een toename van interne conflicten in de wereld. De Navo moest een teken geven dat het daarmee afgelopen moet zijn.'

Is deze oorlog gewonnen?

Koenders: 'Rob de Wijk van Instituut Clingendael roept nu dat er sprake is van een patstelling. Dat is echt onzin. De macht van Milosevic is ingeperkt. Maar er zullen nog moeilijkheden genoeg komen. En van euforie is al helemaal geen sprake, want een massale slachting hebben we niet kunnen voorkomen.' Koenders *wijst* op het ontbreken van een heldere strategie voor het naoorlogse Kosovo. 'We zijn nu geneigd zo'n beetje alles voor Kosovo te doen. We moeten opletten dat de mensen daar ons op den duur niet als bezettingsmacht gaan zien.' Hij meent dat het Kosovo-bevrijdingsleger UCK moet worden 'ingedamd'. En snelle verkiezingen ter plaatse hebben geen zin. 'Dat is de les die we van Bosnië geleerd hebben. Nu worden de oorlogsleiders gekozen. Daar valt moeilijk mee te werken.'

Voor Koenders was het opmerkelijk dat de Navo al deze maanden een eenheid bleef. Maar de verdragsorganisatie maakte ook een fout door het inzetten van grondtroepen steeds zo categorisch uit te sluiten.

Wim van Eekelen, oud-minister van Defensie (1986-1988), voormalig secretaris-generaal van de WEU, is het daar helemaal mee eens. Van tevoren zeggen dat alleen het luchtwapen zou worden gebruikt en grondtroepen buiten de orde verklaren, vond hij niet slim. 'De les van veertig jaar collectieve defensie is dat je de tegenstander een zekere mate van onzekerheid moet geven. Je moet eigenlijk nooit zeggen dat je bepaalde dingen niét gaat doen.'

Van Eekelen was voorstander van een zeer beperkte inzet van grondtroepen. 'We hadden een soort beveiligde zone kunnen creëren. Dan had de inzet van Apachehelikopters zin gehad. Want waarom zijn die niet gebruikt? Omdat het veel te riskant was. Zolang er van de grond op die helikopters kon worden geschoten, had niemand zin om die dingen in te zetten.'

Generaal-majoor b.d. Frank van Kappen was ook verbaasd over de Navo. 'Door van tevoren aan te kondigen dat geen grondtroepen gebruikt zouden worden, gaf de Navo een troefkaart uit handen. Ik had grote

DE TOEKOMST VAN DE NEDERLANDSE DEFENSIE

De klassieke oorlog – de oorlog waarbij het territoriale belang van een natie in het geding is – is steeds minder aan de orde. Tot begin jaren negentig, toen er een eind was gekomen aan de Koude Oorlog, was de Nederlandse krijgsmacht daar vooral voor toegerust. Het geld werd keurig volgens een vaste sleutel (1:2:1) over de drie onderdelen van de krijgsmacht verdeeld. Bij een oorlog waarin het gaat om een schending van de mensenrechten staan andere punten centraal: de internationale rechtsorde, bescherming van minderheden en herstel van die mensenrechten – waar ook ter wereld.

Tot hoever moet een land gaan (met hulp) bij militaire en humanitaire interventies? Dat is een vraag die sinds de Kosovo-crisis actueler is dan ooit. Of zoals Michael Elliott deze week in *Newsweek* schrijft: 'De oorlog in Kosovo is voorbij, maar het debat over de reden waarom de Navo vocht – humanitaire principes – is net begonnen.'

Hoe denken ze over dit thema in Nederland? En wat heeft dat voor consequenties voor de krijgsmacht? Vijf gezaghebbende stemmen:

Dr. Wim van Eekelen, oud-minister van Defensie: 'In de wereld gaat heel veel verkeerd. Wij kunnen niet overal optreden. Je zult prioriteiten moeten stellen. Voor mij was Kosovo een duidelijke prioriteit. Bosnië was op zichzelf geen specifiek Nederlands belang. Maar het risico dat het conflict zou escaleren, maakte het een Nederlands belang. We hebben die genocide in Rwanda gehad. Als secretaris-generaal van de WEU heb ik gepleit voor een door Europa beveiligd gebied. Volker Ruhe zei toen: 'Ik vind dit geen Duits belang.'

Dr. Mient Jan Faber, algemeen secretaris van het IKV: 'Als Nederland humanitaire acties wil uitvoeren, dan moeten we dat doen. Maar wel samen met landen die van onbesproken gedrag zijn. Wat mij betreft valt bijvoorbeeld een land als Turkije daarbuiten.'

Luitenant-generaal A.P.P.M. van Baal, plaatsvervangend chef defensiestaf: 's Lands verdediging is en blijft de kerntaak van de Nederlandse krijgsmacht. Die moet zich actief kunnen inzetten bij de bescherming van internationale vrede en veiligheid. Hoewel we een rijk land zijn, kunnen we niet in ons eentje overal in de wereld politieagent zijn. Ik heb niets tegen ad-hoc-coalities met andere landen, maar we kunnen als Nederland het best aanschurken tegen organisaties als de Navo.'

Prof.dr. Peter Volten, directeur van het Centre for European Security Studies in Groningen: 'De zekerheid is weg. In de krijgsmacht van de vredesorganisatie zijn in de vijftig jaar van zijn bestaan allerlei dingen geslopen, die nu ten koste gaan van de operationele capaciteit. We zullen dus moeten kiezen. Het traditionele denken in termen van nationale eenheden moet verdwijnen. Dat is afgelopen. Bij de nieuwe situatie hoort een nieuwe militaire planning. Een voorbeeld? Het is niet langer nodig dat we Nederlandse vliegtuigen op een Italiaans vliegveld laten verdedigen door Nederlandse Patriots.'

Buitenlandwoordvoerder drs. Bert Koenders van de PvdA-fractie in de Tweede Kamer sluit zich aan bij het moderne denken: 'De Nederlandse krijgsmacht moet een expeditionaire krijgsmacht worden. We moeten de herstructurering van onze krijgsmacht veel sterker doorzetten dan nu het geval is. De paraatheid van de strijdkrachten moet groter worden. Dat betekent dat we moeten investeren in personeel en transport. Een aantal klassieke taken moet daarom opnieuw georganiseerd worden. We moeten fregatten afstoten. Dat wil niet zeggen dat de PvdA alles kapot wil maken. Maar de kustwacht kan bijvoorbeeld met andere schepen werken.

Standaardfregatten heb je daar minder voor nodig. We zijn geen voorstander van een aparte Nederlandse Marineluchtvaartdienst. Ik ben ervoor om één luchtmachtbasis te sluiten. Dat brengt heel veel geld op. Verder wil de PvdA bezuinigingen op defensie een halt toeroepen en het vrijkomende geld voor crisisbeheersingsoperaties beschikbaar stellen.'

Over de toekomst van de Nederlandse defensie wordt binnen de PvdA op het ogenblik druk gediscussieerd. Een speciale werkgroep onder leiding van drs. Harry van den Bergh schrijft aan een rapport daarover. Opmerkelijk is dat de commissie wordt geadviseerd door een aantal generaals en admiraals b.d. die niet van PvdA-huize zijn. Onder hen generaal J.W. Brinkman en vice-admiraal jhr. H. van Foreest.

met het Navo-concept, vond het heel onverstandig. Men zei dat omdat men de publieke opinie achter zich wilde houden. Een lastige afweging, want je moet ook je tegenstander onder druk houden.'

Van Kappen was een paar jaar militair adviseur van de secretaris-generaal van de Verenigde Naties. Hij geldt als een expert op het gebied van vredesoperaties. Tijdens de luchtaanvallen voorspelde hij op een discussiebijeenkomst in De Balie in Amsterdam dat de Navo het niet zou redden zonder grondtroepen.

U hebt ongelijk gekregen. De Navo heeft toch zijn doel bereikt?

Van Kappen: 'Ik heb inderdaad gezegd: de Navo redt het niet zonder grondtroepen. Natuurlijk wist ik vooraf ook wel dat het de Navo met het luchtwapen zou lukken. Als je een land terug bombardeert naar het stenen tijdperk stort het uiteindelijk wel in elkaar. Maar mijn grote angst was: dan verlies je de steun van de Europese bevolking. Zeker met een winter op komst, waarbij tien miljoen Serviërs aan hun lot zouden worden overgelaten.'

Is de operatie-Kosovo kantje boord geweest?

'Ja, mijn idee wel. Ik vraag me af hoe politici tot een besluitvormingsproces komen. Sterker nog, toen ik militair adviseur was is mijn nieuwsgierigheid tot ongekende hoogte gestegen. Ik denk dat veel beslissingen gedragen worden door de waan van de dag. Men hoort Christiane Amanpour van CNN, vervolgens worden zaken niet helemaal doordacht.

Ik droom nog weleens van Rwanda. Dat is de meest gruwelijke vertoning geweest die ik ooit gezien heb. Ik heb mij daar ook diep voor geschaamd. Als je dan terugkwam in de Veiligheidsraad en je hoorde daar ambassadeurs van naam zeggen: "Denk erom, mijnheer Van Kappen, wij willen absoluut niet dat u het woord genocide in de mond neemt, want dat is politiek op dit moment niet correct" – terwijl dat natuurlijk wel aan de gang was. Terugkomend op Kosovo: ik denk dat de militairen veel en veel te laat bij de discussies in Rambouillet zijn betrokken. De neiging is toch vaak: we praten eerst als politici onder elkaar en dan confronteren wij de militairen met de politieke doelstellingen. Die laten we hen dan maar uitvoeren. Ik vind dat fout.'

Voor oud-minister Van Eekelen is de Kosovo-crisis een heel vreemde oorlog geworden: 'Ik heb wel steeds in succes geloofd. Alleen is het een beetje "operatie geslaagd, patiënt overleden" geworden. Door eerder krachtiger op te treden hadden veel slachtoffers voorkomen kunnen worden. De grote fout is vorig jaar oktober gemaakt. Het optreden van de Amerikaanse bemiddelaar Holbrooke vestigde de indruk dat er een oplossing was. En dat terwijl Milosevic geen enkel politiek perspectief had geboden. We hebben ons laten verleiden tot verder diplomatiek overleg. Milosevic is zich toen minutieus gaan voorbereiden op de etnische zuivering. Ik zou zeggen: à la Srebrenica (waar de Serviërs in 1995 gruwelijk huishielden onder Bosnische moslims). Dan wel: een Srebrenica in het groot. De opstelling van het Westen verdient absoluut niet de schoonheidsprijs. Ik heb wel altijd gedacht dat, als de Navo zou gaan bombarderen, Milosevic zou moeten toegeven.'

Hoe moet het nu verder met Kosovo?

Wim van Eekelen vindt dat de Navo kost wat kost moet vermijden dat er ook nog een oorlog in Macedonië uitbreekt. 'Dan hebben we een Europese oorlog op de Balkan. Dan gaat iedereen zich ermee bemoeien. Dat wordt een Spaanse burgeroorlog, maar dan met veel meer partijen.'

Hoe gaan we verder met de Navo, en wat betekent Kosovo voor de verhouding tussen Europa en de Verenigde Staten?

'Als de Amerikanen bereid zijn mee te doen aan een toekomstige interventie, dan is de Navo het kader om zo'n actie in te organiseren. Maar op het moment dat de Amerikanen zeggen: "Nu vinden wij dat jullie, Europeanen, de kastanjes uit het vuur moeten halen," zie ik een rol voor de Europese Unie, voor een Europees veiligheids- en defensiebeleid.'

De oud-minister voorspelt dat de Navo dertig jaar in Kosovo zal zitten. 'Dat is de moeite waard als we daarmee een nieuwe geweldsescalatie kunnen voorkomen. Ik denk niet dat de Amerikanen er ook dertig jaar zullen blijven. Maar Kosovo zal waarschijnlijk een Europees protectoraat worden.'

Kosovo een Europees protectoraat. Van Eekelen is niet de enige die in die richting denkt. Luitenant-generaal A.P.P.M. van Baal is plaatsvervangend chef defensiestaf, een van de hoogste actieve generaals en topadviseur van minister De Grave. Van Baal is het eens met Van Eekelens analyse. 'Ik denk dat we als Na[illegible]

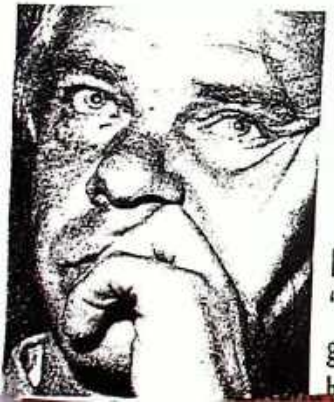

Henri Beunders: 'Een journalist die geen overtuiging heeft is slecht.'

Cees Driehuis: 'Engagement in de journalistiek is buitengewoon

Als Navo-lid moest Nederland wel. Vaak ging het goed, soms

Navo aan Belgrado: blijf af van Montenegro

BELGRADO – De Navo zal optreden als de Joegoslavische president Slobodan Milosevic een conflict veroorzaakt in Montenegro. Zowel Navo-secretaris-generaal Javier Solana als opperbevelhebber Wesley Clark waarschuwde Belgrado gisteren geen rare dingen uit te halen op straffe van nieuwe Navo-acties.

Volgens Wesley heeft Milosevic uit Kosovo afkomstige troepen naar Montenegro gestuurd. De Joegoslavische president zou een coup voorbereiden tegen de kritische leiding van de zusterrepubliek van Servië in de Joegoslavische republiek. Ook zou Milosevic bezig zijn politieke geestverwanten te benoemen op strategische posities.

Javier Solana ontkende later echter dat er troepen naar Montenegro zijn gestuurd. „Troepen die teruggetrokken zijn uit Kosovo, zijn niet op weg naar Montenegro." Desalniettemin waarschuwde ook hij Belgrado niet te gaan stoken in Montenegro, waar president Djukanovic zich de laatste maanden heeft ontwikkeld tot een van de felste tegenstanders van Milosevic. Hij bood tijdens de recente Navo-acties tegen Joegoslavië de Navo zelfs faciliteiten in Montenegro aan. Solana voegde daaraan toe dat hij geen voorstander is van een onafhankelijk Montenegro. „Ik ben niet voor verandering van grenzen in Europa. We hebben al te veel grenzen veranderd."

Eerder deze week vroeg Djukanovic om meer autonomie voor Montenegro. Vrijdag zei de Montenegrijn rustig te wachten op een antwoord uit Belgrado. Ook toonde hij zich bereid met Servië een land te willen blijven vormen, mits dat land „het pad van democratie en Europa" inslaat.

Troepen van de vredesmacht Kfor hebben gisteren in het noorden van Kosovo vijf Joegoslavische soldaten gearresteerd en zes vermoedelijke leden van de troepen van het Servische ministerie van binnenlandse zaken. De elf waren bewapend en de soldaten droegen uniformen. Volgens een vredesakkoord mag Belgrado geen troepen meer hebben in Kosovo, noch in een bufferzone van vijf kilometer langs de grens tussen Kosovo en Servië.

Nederlandse Kfor-militairen hebben in de nacht van donderdag op vrijdag een groep van zes bewapende Serviërs gearresteerd. De Gele Rijders troffen na een tip van Albanezen in een woning in Orahovac veertig slapende Serviërs aan. In de woning bevond zich ook munitie, een computer en een radiozender. 34 van de Serviërs mochten gaan nadat de Gele Rijders hun papieren hadden bekeken. Albanese buurtgenoten beweerden dat er onder de Serviërs paramilitairen zijn.

Terwijl steeds meer Serviërs Kosovo verlaten, beval het Servische ministerie van gezondheidszorg gisteren alle medici die zijn vertrokken, onmiddellijk terug te keren naar Kosovo. Wie dat niet doet zal uit staatsdienst worden ontslagen.

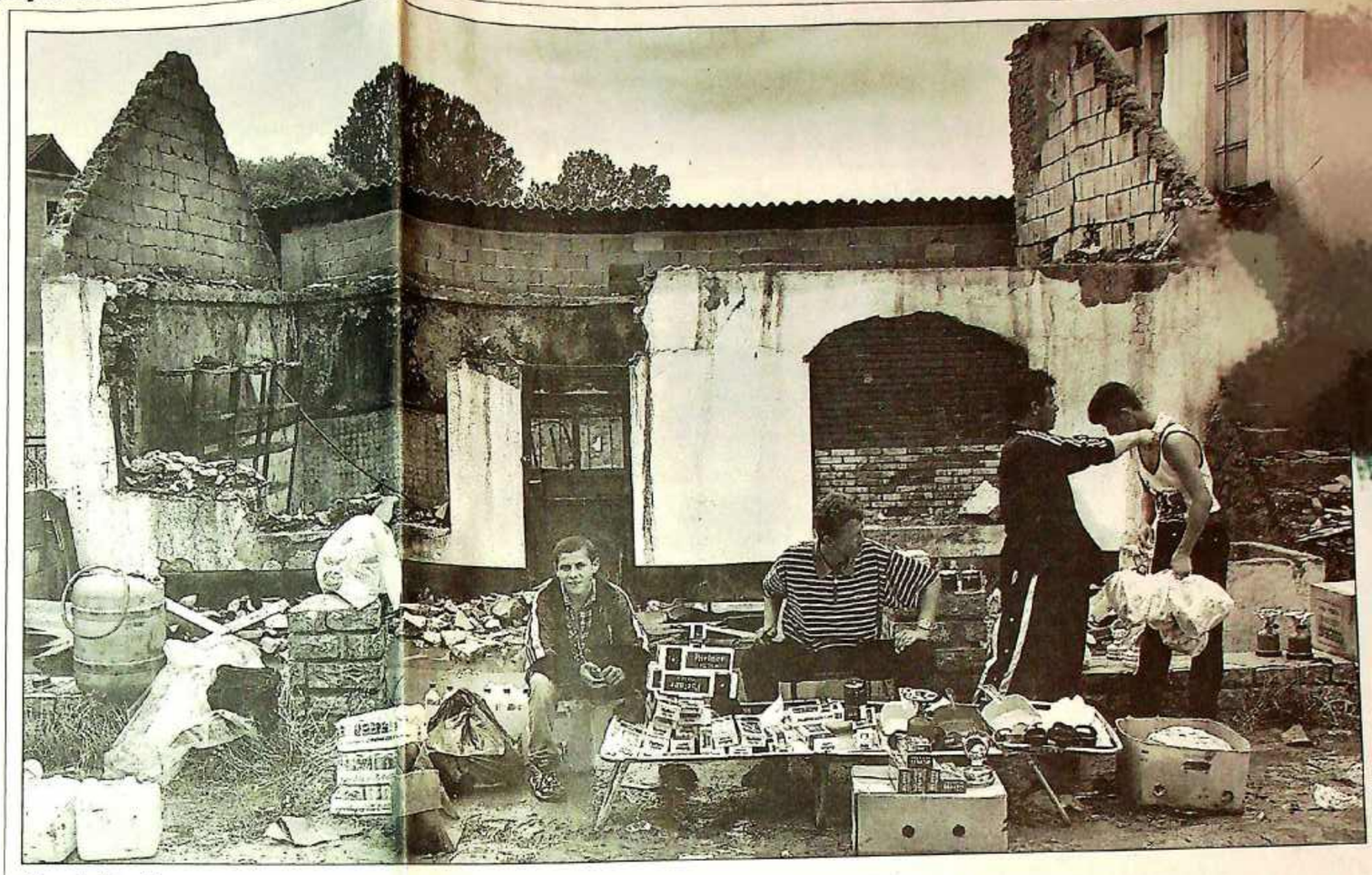

Handel in Kosovo

De handel begint weer op te leven in Kosovo. Voorhun verwoeste winkel in Malisevo (Zuidwest-Kosovo) is een aantal Albanezen met de verkoop begonnen. Ruim een half miljoen vluchtelingen zijn inmiddels teruggekeerd. FOTO AFP

UNHCR in financiële nood vanwege Kosovo

GENÈVE – De VN-vluchtelingenorganisatie UNHCR staat aan de rand van het bankroet. Als er binnen twee weken geen nieuwe financiële middelen binnenkomen, moet zij de hulp aan Albanese vluchtelingen die terugkeren naar Kosovo staken.

Dennis McNamara van de organisatie uitte deze noodkreet tijdens een persconferentie in Genève. Volgens hem heeft de UNHCR tot dusver slechts 140 miljoen dollar gekregen van de 400 miljoen die zijn toegezegd. Nog even en UNHCR kan de operaties niet meer betalen.

„De internationale gemeenschap heeft miljarden besteed aan een militaire campagne die bedoeld was om de weg te effenen voor de terugkeer van vluchtelingen. Nu we zo ver zijn is het jammer dat ze niet bereid zijn te betalen voor die terugkeer", aldus McNamara.

De UNHCR-man zei verder dat Kfor niet in staat is de resterende Serviërs in Kosovo te beschermen. De vluchtelingenorganisatie onderhandelt over evacuatie van 5000 Serviërs uit Kosovo naar Roemenië en vandaar naar een ander land. De Serviërs zijn eerder naar Kosovo gevlucht uit de Krajina, een vroeger overwegend Servisch gebied in Kroatië. Servische eenheden veroverden dat gebied in het begin van de jaren negentig, maar moesten het enkele jaren later weer aan Kroatië afstaan. Zo'n 200 000 Serviërs werden toen verdreven.

Fransman wordt VN-man voor Kosovo

NEW YORK/PRISTINA, 3 JULI. VN-secretaris-generaal Kofi Annan heeft gisteren de Franse minister van Volksgezondheid, Bernard Kouchner, benoemd als zijn speciale afgezant voor de wederopbouw van Kosovo.

Voor deze functie was de Nederlandse minister Jan Pronk eveneens in de race. De VN-gezant wordt belast met het in goede banen leiden van de terugkeer van de vluchtelingen naar Kosovo en het herstel van de 'civiele infrastructuur', zoals de oprichting van rechtbanken en een lokale politiemacht.

NAVO-secretaris-generaal Javier Solana heeft in reactie op berichten dat de Joegoslavische president Milošević een staatsgreep voorbereidt in de Joegoslavische deelrepubliek Montenegro, verklaard dat de NAVO „geen enkele actie zal tolereren tegen Montenegro". NAVO-opperbevelhebber Wesley Clark verklaarde donderdag dat Milošević recentelijk troepen naar Montenegro heeft gestuurd in voorbereiding van een coup.

Amerikaanse VN-militairen hebben gisteren in Kosovo vijf soldaten van het Joegoslavische leger en zes vermeende leden van de Servische politie gearresteerd. Volgens het akkoord tussen de NAVO en Joegoslavië, moeten Servische soldaten zich helemaal uit Kosovo terugtrekken. De NAVO heeft de Joegoslavische regering om uitleg gevraagd. Bij een ander incident hebben Nederlandse VN-soldaten zes vermeende Servische politieagenten aangehouden in Urosevac, 30 kilometer ten zuiden van Priština. De bevelhebber van de Amerikaanse VN-troepenmacht heeft verklaard dat Servische paramilitairen in Kosovo een ernstig gevaar vormen voor soldaten van de VN-vredesmacht KFOR. (Reuters, AP)

BERNARD KOUCHNER

Vaak in de pers

ROTTERDAM, 3 JULI. De Franse minister van Volksgezondheid, Bernard Kouchner, de nieuwe VN-afgezant voor Kosovo, is een onvermoeibare voorvechter van het concept dat er op humanitaire gronden mag worden ingegrepen in een soeverein land. Dit argument is ook door de NAVO gebruikt om de bombardementen op Joegoslavië te rechtvaardigen.

De socialist Kouchner (59) raakte bewust van de noodzaak van 'humanitaire interventies' in 1968 in Biafra, waarheen hij namens het Rode Kruis werd gestuurd. In 1971 stond hij aan de basis van de oprichting van de hulporganisatie Artsen zonder Grenzen. In 1980 brak Kouchner met deze organisatie, na hevige kritiek op zijn sterk op de media gerichte actie 'een boot voor Vietnam', waarbij met een gecharterde ziekenhuisboot duizenden Vietnamese bootvluchtelingen in de Zuid-Chinese zee werden opgepikt. Kort daarna richtte hij Artsen van de wereld op, waarvan hij voorzitter bleef tot 1988, toen hij in de politiek ging.

Kouchner, die verscheidene boeken heeft geschreven en (onder pseudoniem) ook enkele televisiescenario's ('Artsen van de nacht'), bleef na 1988 omstreden door zijn optreden voor de media. Begin jaren negentig oogstte hij kritiek tijdens de VN-interventie in Somalië toen hij op het strand van Mogadishu poseerde met een zak rijst op de schouders. Ook bracht hij de Franse regering in verlegenheid door wijlen president Mobutu van Zaïre als „een lopende bankkluis in een hoed van luipaardvel" te bestempelen. Sinds hij in 1997 minister werd, heeft hij nog geregeld de voorpagina's gehaald. (Reuters, AFP, AP)

Foto Reuters

PRIŠTINA – Etnische Albanezen vierden gisteren in de straten van Priština dat hun leiders in 1990 eenzijdig de Republiek Kosovo uitriepen binnen de Joegoslavische federatie. (Foto AP)

Capitulatie Milosevic lost probleem-Kosovo niet op

Slobodan Milosevic heeft gecapituleerd, maar — alle geleerden zijn het daar roerend over eens — daarmee is het probleem-Kosovo niet de wereld uit. Er is, integendeel, een razend ingewikkelde en niet ongevaarlijke toestand ontstaan waar ik vrees nog menigmaal op terug zal moeten komen.

DE WERELD VANDAAG

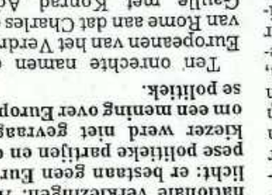

door GBJ Hiltermann

Op het openbaar zou ik willen volstaan met de aandacht te vestigen op de ouderwetse procedure waar de eerste fase van de interventie mee is beëindigd en dat wij ons goed voor ogen moeten stellen dat de moderne internationale apparatuur die wij geschapen hebben om de vrede te bewaren, niet heeft gewerkt.

Essentieel was namelijk niet het optreden van de Verenigde Naties, de Europese Unie en de gehertstructureerde en door de Verenigde Staten gedomineerde NAVO-club, maar dat van de G 7, de rijkste geïndustrialiseerde landen plus het bevoorde Rusland, de bemiddeling van de president van het neutrale Finland, Martti Ahtisaari, en de speciale afgezant van president Boris Jeltsin, Viktor Tsjernomyrdin.

Volgens mij was doorslaggevend voor de ommezwaai van Slobodan Milosevic niet het succes van de bombardementen, maar Viktor Tsjernomyrdins boodschap dat tsaar Boris wel in heftige bewoordingen het opteden van de NAVO zou blijven afkeuren, maar dat het verzwakte en bankroete Rusland zich niet kon permitteren zijn belaagde orthodoxe en Slavische broeders aadwerkelijk militair of financieel bij te staan als de NAVO — door de omstandigheden gedwongen — tot een landoorlog zou besluiten.

Machteloos

Bij de opzet van de Verenigde Naties is ervan uitgegaan dat een verhevren gezelschap als de Veiligheidsraad bij het beoordelen van conflicten altijd naar eer en geweten zou besluiten en dat de vijf leden met een veto-recht geen nationale belangen zouden laten prevaleren.

Vergeet het maar. De NAVO-club vroeg geen mandaat van de V-raad om in Servië, Kosovo te interveniëren omdat China en Rusland daar nooit hun goedkeuring aan zouden hechten, al zoudn zij etnische zuiveringen in hun landen nooit toestaan, maar omdat zij geen precedent wilden scheppen voor schending van de soevereiniteit van een onafhankelijk land. Heden zij, morgen wij, redeneerden ze.

De NAVO echter voelde zich gedwongen — nood breekt wet — dan maar op eigen houtje te interveniëren. Het is haar slecht bekomen. Om aan de luchtactie een einde te kunnen maken, moest zij gedogen dat de G 8 een ontwerpresolutie voor de Veiligheidsraad opstelden die de actes en de interventie in Kosovo onder gezag en toezicht van de Verenigde Natie stelde. De NAVO-club moet haar doelstellingen dus herzien en beter formuleren. Interventies zonder VN-mandaat maken weinig kans.

Wederom kwam onverbiddelijk aan het licht dat de voeten de tijd niet ontmaskerd te groeien. Te vroeg is van het Europa van het Verdrag van Rome een embryonale Europese staat geboren. Het is in Brussel en Straatsburg 'staatje en de-mocratietje spelen'. De uitslag van de verkiezingen voor het Europees Parlement bewijzen het: in alle landen is die geïnterpreteerd als een oprispelling voor nationale verkiezingen. Alleen licht: er bestaan geen Europese politieke partijen en de kiezer werd niet gevraagd om een mening over Europese politiek.

Ten onrechte namen de Europeanen van het Verdrag van Rome aan dat Charles de Gaulle met Konrad Adenauer de as Bonn-Parijs had gesmeed en één Europa te vormen. Integendeel: hij deed dat om een sterk Frankrijk op te bouwen. En nog steeds is Frankrijk een typisch 'nationale staat'.

Het bleek toen de enthousiaste Britse prime-minister Tony Blair door deskundigen met bondskanselier Gerhard Schröder een programma voor 'the third way', een Europese politiek, liet opstellen. Verontrustellend dat in een Europa dat op Spanje en Ierland na wordt geregeerd door linkse of middden-linkse partijen, overeenstemming over zo'n politiek programm gemakkelijk te verkrijgen was.

Niets daarvan: de socialistische Franse premier Lionel Jospin wilde er niets van weten. Frankrijk gaat zijn eigen weg... Charles de Gaulle had het niet beter kunnen formuleren.

De te drastische federalisering van Europa wakkert het verzet tegen 'Brussel' aan. Mij schijnt het toe dat de Britten — praktische politieke dieren bij uitstek — een aardige formule hebben gevonden: „In Europa, maar niet geregeerd door Europa."

Een moeder werpt zich op de doodskist van haar dochter, UCK-strijdster Antigona Fazliu die op 30 april is gesneuveld. Haar lichaam wordt herbegraven op de militaire begraafplaats in Poljac, 30 kilometer ten westen van Pristina.

Foto Reuters

Door Arjan Paans

PRISTINA - Dagelijks rijden duizenden vrachtwagens vol levensmiddelen Kosovo binnen, met als gevolg dat op straat de bergen afval groeien. Om te voorkomen dat er ratten op afkomen en er besmettelijke ziekten uitbreken, steken de Kosovaren de brand er in. Op veel plaatsen is de stank van smeulend en rottend vuil ondraaglijk. Na het vredesakkoord werden alle overheden gesloten en de meeste vuilnisophaaldiensten buiten bedrijf gesteld. Alleen in de hoofdstad Pristina wordt er weer vuil opgehaald. Al twee weken zetten 150 vuilnismannen onbetaald de schouders eronder. Onder leiding van voormalig directeur Saip Vitija, die na 17 jaar in 1991, net als zoveel Albanese ambtenaren, bij het grof vuil werd gezet, halen ze het afval op en spuiten ze de straten schoon. „Ik ben nog lang niet tevreden", zegt Vitija zuinigies, „maar er wordt tenminste weer gewerkt." Volgens Vitija was de motivatie onder de vuilnismannen om aan de slag te gaan groot. „Mijn mensen konden het zich ophopende vuil op straat niet aanzien. Op 21 juni zijn ze met zijn allen naar mijn huis gekomen om me te vragen weer hun directeur te worden. Het enige dat ze wilden was dat de straten weer schoon werden, over het loon zouden we hetlater wel hebben." Gelukkig weten de Britse KFOR-troepen het werk van Vitija en zijn mannen op waarde te schatten. Als dank trakteerden ze de vuilnismannen gisteren op een lunch met sandwiches en bier. „Belangrijker is dat KFOR ons heeft beloofd het loon voor onze werkzaamheden met terugwerkende kracht uit te betalen", zegt de baas van Hgienetehnika, zoals de meteen geprivatiseerde gemeentereiniging sinds twee veel mensen aan de deur, die eisen dat we lijken die bij hen in de tuin zijn begraven, komen weghalen. Vandaag waren dat er wel twintig, meestal in huis doodgeschoten en zonder doodskist begraven. Waarschijnlijk moeten we binnenkort ook de vele massagraven in deze omgeving ruimen, maar daar ziet iedereen vreselijk tegenop." Dat het enthousiasme van de gemeentereinigers van Prisina in de rest van Kosovo nog geen navolging heeft gekregen, vindt Vitija begrijpelijk. Pristina is relatief weinig verwoest, de NAVO van enthische zuivering. Volgens heeft de organisatie zich schuldig gemaakt aan de massale vlucht van Servische Kosovaren uit de provincie.

De secretaris-generaal van de VN, Kofi Annan, heeft gisteren de Franse minister van Volksgezondheid, Bernard Kouchner, benoemd tot speciale gezant voor Kosovo. Minister Pronk (VROM) stond ook op Annans lijst van kandidaten.

De 59-jarige Kouchner, oprichter van Artsen Zonder Grenzen in Frankrijk, wordt chef van een VN-team dat verantwoordelijk is voor de terugkeer van de etnische Albanezen. Ook zal hij zorg dragen voor de opbouw van de infrastructuur. Kouchner zette zich in het verleden in voor de gevangenen in Bosnische gevangenkampen en voor de humanitaire situatie in Somalië.

NAVO bang voor nieuw conflict

Milosovic stuurt troepen naar Montenegro

BELGRADO - De joegoslavische president Milosevic heeft troepenversterkingen gestuurd naar de deelstaat Montenegro. Volgens de oppervelhebber van de NAVO, generaal Clark, zijn de spanningen in de regio daardoor vergroot.

De NAVO-generaal kondigde aan dat militaire actie niet kan uitblijven als Milosevic een conflict veroorzaakt in Montenegro. Volgens hem ligt een nieuw conflict op de loer. „Wij accepteren geen enkele militaire actie tegen Montenegro", aldus NAVO-secretaris-generaal Solana.

De NAVO vreest al enige tijd dat Milosevic aanstuurt op een conflict met de Montenegrijnse president Djukanovic, een fel tegenstander van de joegoslavische leider. Eerder deze week vroeg Djukanovic om meer autonomie.

De Montenegrijn zelf rustig te wachten op een antwoord uit Belgrado. Ook is hij bereid met Servië één land te blijven vormen, mits dat land 'het pad van democratie en Europa' inslaat. Milosevic probeert al weken zijn aanhangers in Montenegro op sleutelposities te krijgen.

De Amerikaanse minister van Defensie, Cohen, zei op verzet van het Servische volk te hopen, indien Milosevic tot militaire actie te overgaat. Ook verwees hij naar de verklaring van de NAVO, op de top in Washington in april, waarin zij de democratisch gekozen regering van Montenegro steun toezegde.

Rusland reageerde opvallend laconiek op de Servische troepenbewegingen. „Het is niet onze taak Milosevic te zeggen wat hij wel en niet mag doen", verklaarde de Russische gezant voor Joegoslavië, Tsjernomyrdin, op de top over Oost-Europa in het Oostenrijkse Salzburg.

In een gesprek met een Spaanse krant beschuldigde het invloedrijke hoofd van de Servisch-Orthodoxe Kerk, de patriarch Pavle, de NAVO van enthische zuivering. Volgens heeft de organisatie zich schuldig gemaakt aan de massale vlucht van Servische Kosovaren uit de provincie.

De secretaris-generaal van de VN, Kofi Annan, heeft gisteren de Franse minister van Volksgezondheid, Bernard Kouchner, benoemd tot speciale gezant voor Kosovo. Minister Pronk (VROM) stond ook op Annans lijst van kandidaten.

De 59-jarige Kouchner, oprichter van Artsen Zonder Grenzen in Frankrijk, wordt chef van een VN-team dat verantwoordelijk is voor de terugkeer van de etnische Albanezen. Ook zal hij zorg dragen voor de opbouw van de infrastructuur. Kouchner zette zich in het verleden in voor de gevangenen in Bosnische gevangenkampen en voor de humanitaire situatie in Somalië.

DPA, REUTERS, AFP

wij om een begerenswaardig Europa te bereiken — herstructurering van het oude Europa — een verkeerde weg hebben ingeslagen. Voor het geval-Kosovo, de provincie van een Europees land, was voor een gemoderniseerd Europa uiterard een hoofdrol weggelegd. Zij bleek weer machteloos: een Europese staat en samenleving bestaan niet, althans nog niet.

In dit geval werkten nota bene de Britten, die niet aan de Europese Monetaire Unie deelnemen, duidelijk mee. Bewijs dat de Britten bij Europa horen en dat het nieuwe Europa zo moet worden opgezet dat de Britten hartelijk kunnen meewerken. En niet hun eigen identiteit en de tradities van een glorieus verleden moeten verloochenen.

't Betekent dat wij voorhands moeten beslissen een Europese Unie op te zetten als een samenwerkingsverband van onafhankelijke soevereine staten. Met bepaalde afspraken over internationale politieke problemen en een gezamenlijke defensie.

Men gunne de deelnemende volken de tijd naar elkaar toe te groeien. Te vroeg is van het Europa van het Verdrag van Rome een embryonale Europese staat geboren. Het is in Brussel en Straatsburg 'staatje en democratietje spelen'. De uitslag van de verkiezingen voor het Europees Parlement bewijzen het: in alle landen is die geïnterpreteerd als een oprispelling voor nationale verkiezingen. Alleen licht: er bestaan geen Europese politieke partijen en de kiezer werd niet gevraagd om een mening over Europese politiek.

Ten onrechte namen de Europeanen van het Verdrag van Rome aan dat Charles de Gaulle met Konrad Adenauer de as Bonn-Parijs had gesmeed en één Europa te vormen. Integendeel: hij deed dat om een sterk Frankrijk op te bouwen. En nog steeds is Frankrijk een typisch 'nationale staat'.

Het bleek toen de enthousiaste Britse prime-minister Tony Blair door deskundigen met bondskanselier Gerhard Schröder een programma voor 'the third way', een Europese politiek, liet opstellen. Verontrustellend dat in een Europa dat op Spanje en Ierland na wordt geregeerd door linkse of middden-linkse partijen, overeenstemming over zo'n politiek programm gemakkelijk te verkrijgen was.

Niets daarvan: de socialistische Franse premier Lionel Jospin wilde er niets van weten. Frankrijk gaat zijn eigen weg... Charles de Gaulle had het niet beter kunnen formuleren.

De te drastische federalisering van Europa wakkert het verzet tegen 'Brussel' aan. Mij schijnt het toe dat de Britten — praktische politieke dieren bij uitstek — een aardige formule hebben gevonden: „In Europa, maar niet geregeerd door Europa."

EINDREDACTIE JAFFE VINK, PETER HENK STEENHUIS EN PIETER VAN DEN BLINK. VORMGEVING HENK MARSEILLE

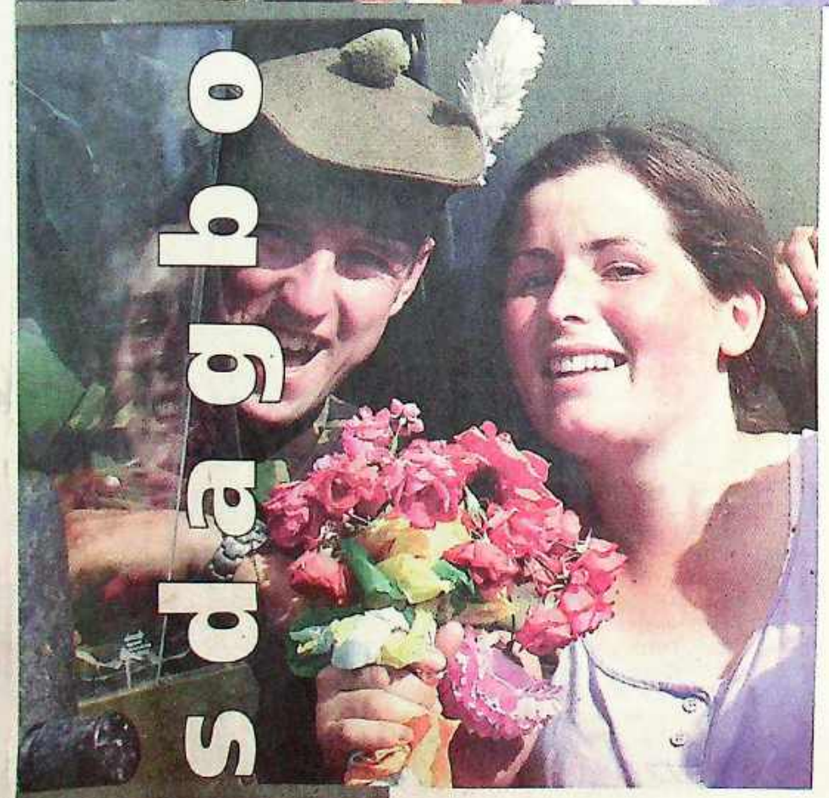

3-7-99

O, glorie van de kaalslag!
Alle dingen laten los.
De minnaars en de beulen
belanden in het brandend

braambos van de historie.
Hun as daalt over onze

zinnen, verstand, memorie.

uit: Hugo Claus Wreed geluk

EEN SCHOTSE KFOR-MILITAIR KRIJGT EEN BOEKET VAN EEN KOSOVAARSE. FOTO AP

DAGBOEK van de TACHTIGJAARSE

Dag 80. Allemachtig prachtig, wat een overwinning, wat een opluchting! Een zelfoverwinning ook, want van triomfalisme is nauwelijks sprake – geen trompetten in het Westen. Teken van beschaving. Wat zou er ook te juichen zijn.

Erg behulpzaam daarentegen was het niet wat H. J .A. Hofland op **Dag 22** schreef: „Nu blijkt dat de militaire fabriek vastloopt op een ouderwetse, achterhaald gewaande combinatie

perkte burgeroorlog in Kosovo was, draait meer en meer uit op een oorlog die noch in politiek, noch in humanitair opzicht te verdedigen valt." En, met een verbluffende stelligheid, Hofland

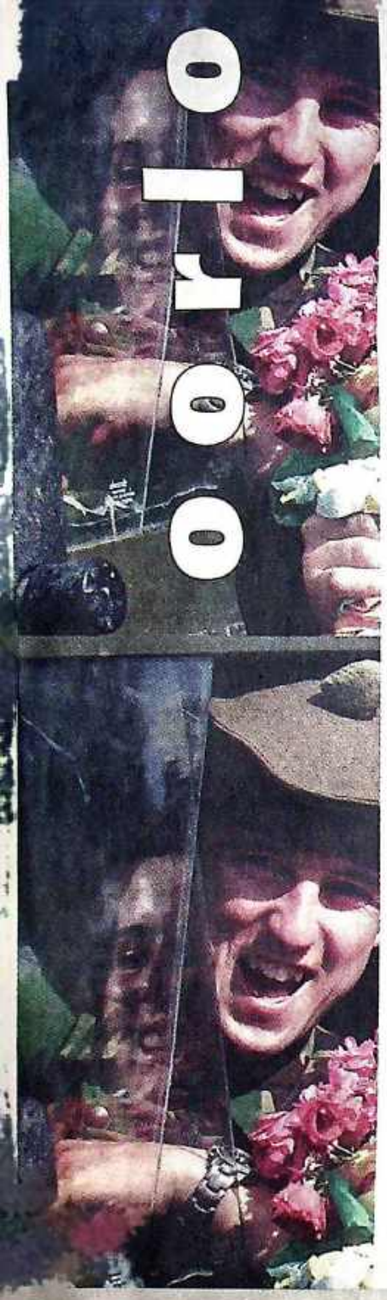

TACHTIGDAAGSE OORLOG

voor Wim Kok,
met respect en bewondering

door Peter Schat

behalve voor de Kosovaren die ontsnapt zijn aan het moorddadige *Hoefijzer* van *Mad Milosevic*. Tachtig dagen en nachten lang hebben wij de verdreven, verkrachte en vermoorde levens over onze schermen zien trekken. Tweemaal een moeder die met een dode baby in haar armen net over de grens ineenzijgt...

De uitzinnige vreugde van de terugkerende verschoppelingen op deze Dag is nu ook de vreugde van de velen die deze oorlog steunden, met een van angst en afschuw krimpend hart, althans wat mij betreft. Bijna onverdragelijk, Dag in Dag uit! De anderen, de halfhartigen, de mismoedigen, de kleingelovigen, zullen niet kunnen navoelen wat de BBC-verslaggever riep boven het gejuich van de menigte uit: *It's like the end of World War Two!* Dat, en de glorie van de overwinning, gaat nu aan hen voorbij. En verder hoeven er geen koppen te rollen, alleen maar een paar reputaties.

Zoals, op **Dag 56**, **Bernard Henry Lévy** zei: *Adieu Régis Debray!* De geloofwaardigheid van vele verbitterde Navostaarders is als een kaars in het vuur van de oorlog gesmolten. Maar anderen bleven overeind. Op **Dag 73** schreef **Stephan Sanders**: „Sinds de Tweede Wereldoorlog is het in Europa niet meer voorgekomen dat landen etnisch werden gezuiverd. Daar gaat het om, en ik heb nog van geen enkele tegenstander van de Navo-acties mogen horen hoe zij naar behoren op een politiek van razzia's en mensenjacht willen reageren". Het gaat hier om de zwaarste last die iemand te dragen kan krijgen: het besluit een oorlog te beginnen. Ook als machteloos televisiekijkend burger, slechts in het bezit van één stem, deel je in die ultieme verantwoordelijkheid. Op **Dag 53** schreef **Elsbeth Etty**: „Je wilt niet de ogen sluiten voor de deportaties, de moorden, de verkrachtingen, geen afzijdigheid, geen zogenaamd schone handen, geen appeasement. Je wilt evenmin het risico lopen dat straks in een nieuwe Excessennota wordt toegegeven dat ook uit jouw naam, door de Navo, oorlogsmisdaden zijn gepleegd die nu nog afzwaaiers en missers worden genoemd".

In de Paasnacht van **Dag 10** kon je op de Duitse televisie opnieuw het wereldwonder van de *Matthäus Passion* beleven. Tijdens het *Blitz und Donner*-koor begon een ondertiteling over het scherm te lopen: *Nato bombardiert Zentrum Belgrad - näheres um ....* Ook ik Heer, ook ik ... want iedere moord is een Godsmoord. Omdat ook Nederlanders hun leven in de waagschaal stelden – op **Dag 2** hadden we de eerste Servische Mig uit de lucht gehaald en daarbij een mens gedood, een heilige levensvorm in deze hoek van de Melkweg vernietigd – voelde ik mij verplicht publiekelijk deze last te helpen dragen. Op **Dag 12**, de vijftigste verjaardag van de Navo, schreef ik een ingezonden brief, die op **Dag 17** in de krant stond (NRC Handelsblad, 9 april). Daarin stelde ik dat deze oorlog niet om wraak of grondgebied of olie of geloof ging, maar om mensenrechten, dat dit een novum was en dat hij kostte wat kost gewonnen moest worden. De humanitaire ingreep van de Navo heeft daarom zo'n grote en blijvende steun van de bevolking ondervonden omdat de leiding ervan in zo groot mogelijke openheid een menselijk gezicht liet zien, inclusief vergissingen en blunders, pogend ziekenhuizen te sparen. (Zelfs werd een paleis van Mira Milosevic gespaard omdat er een Rembrandt hing – een geval van bescherming door schoonheid.) De tegenstanders van deze oorlog dienden dus allereerst de geloofwaardigheid van dat gezicht aan te tasten. Voorop **Marcel van Dam**. Onder de kop *De Navo Leugen* schreef hij op **Dag 16** dat het „onzinnig is te veronderstellen dat de Serviërs zonder de Navo-aanval zo te keer zouden zijn gegaan als nu het geval is". Terwijl het duivelse *Hoefijzer* al jarenlang gesmeed was in het vuur van de stammenhaat, aangeblazen door de misdadige Arkan. Van Dams oude anti-Amerikanisme stamt uit de jaren van het rakettendebat over het plaatsingsbesluit van de Navo, waar hij fel tegen was: 'Die krengen komen er niet in!' Maar toen dankzij dat plaatsingsbesluit tenslotte de Muur brak, met nul slachtoffers, zweeg Van Dam verder over dit punt. Ineens net zo zwijgzaam als nu de schrijvers. Maar zijn boosaardige wantrouwen blijft: „Amerika en de Navo hebben hun geloofwaardigheid op te houden". Precies. Uiteraard, zou ik zeggen. Nu is het de beurt aan Van Dam om iets op te houden.

> „Proficiat Navo, petje af!" De componist Peter Schat turft wie voor de bombardementen was en wie tegen en wie aarzelde en monkelde: „De anderen, de halfhartigen, de mismoedigen, de kleingelovigen, zullen niet kunnen navoelen wat de BBC-verslaggever riep boven het gejuich van de menigte uit: *It's like the end of World War Two!* Dat, en de glorie van de overwinning, gaat nu aan hen voorbij. En verder hoeven er geen koppen te rollen, alleen maar een paar reputaties."

Op **Dag 15** was **Sylvain Ephimenco** van mening dat de Navo „wel degelijk bezig is met een in mijn ogen heilige missie: alle dictatoren, despoten en Milosevicen die nog moeten komen, zullen weten dat voor hun eventuele wandaden een zeer hoge prijs moet worden betaald". Nu deze Tachtigdaagse Oorlog glorieus gewonnen is zonder ook maar één soldaat te offeren aan 'het leger dat zelfs Hitler niet verslaan kon', nu het bondgenootschap bewezen heeft te kunnen wat álle stuurlui aan de wal voor onmogelijk hielden, namelijk een luchtoorlog winnen, nu is de boodschap van ieder volk dat voor tirannen zwicht, dat dan inderdaad het licht dooft, letterlijk. Want het dilemma is: democratisering van de Balkan of balkanisering van de democratie. De mensenrechten, gegarandeerd door een democratische rechtsstaat, vormen de enige 'waarheid' waar wij het wereldwijd over eens kunnen worden. Wat niet gezegd kan worden van de geopenbaarde, absolutistische waarheden van theïstische of atheïstische religies waar wij het al twee millennia dodelijk over oneens zijn. Gezien vanuit het onzegbare wonder van deze levende planeet zijn de mensenrechten, waar de rechten van alles wat leeft uit voortvloeien, de enige rechten die het predikaat 'heilig' verdienen, en is een oorlog om de mensenrechten een 'heilige oorlog', deze missie van de Navo een 'heilige missie', zoals Ephimenco zei. En hij weet, als Algerijn waar hij het over heeft.

voor de wankelmoedigheid van **Paul Scheffer** op **Dag 24**: „Het heeft inderdaad weinig zin partij te kiezen". Of dit van **Jan Joris Lamers**, op dezelfde Dag: „Ik ben hardstikke tegen de oorlog maar tegelijkertijd kun je er niet tegen zijn". Of van **Serge van Duijnhoven**: „Ik zou zeggen: stoppen met bombarderen, ook al lijd je gezichtsverlies". Of **Marcel Möring**: „Ik zou niet weten wat ik over Kosovo moet zeggen. Ik ben er niet geweest". Het was de Dag waarop **Chris Keulemans** constateerde dat de Nederlandse schrijvers 'niet het klassieke engagement' vertoonden. In dit op een Boek gebouwde land zwegen plotseling de schrijvers! Heel verstandig, vonden de verstandigen – wie zwijgt stemt toe. Alleen, waarin? Zelf was ik, als lid van de ongelukkige naoorlogse treurgeneratie, voor mijn politiek-literaire oriëntatie aangewezen op **de zogenaamde Grote Drie**, althans in mijn moedertaal. Dit waren interessante schrijvers van soms prachtige boeken, als je tenminste tussen de regels door even niet wou lezen dat de één een gemankeerd stalinist was, de ander een bigotte clericaal en de derde een egocentrische liberaal. Tel uit je winst! Na de val van de Muur zwegen de schrijvers net als nu bij de bevrijding, de dekolonisatie van Kosovo. De politici zullen geen steun van hen krijgen, veel te riskant, maar hebben zo ook geen last van hen. Dit in scherpe tegenstelling tot andere Europese schrijvers, zoals **Debray, Lévy, Bruckner, Finkielkraut, Grass, Enzensberger, Walser, Garton Ash, Ignatieff, Handke, Pinter, Sontag** (Amerikaans) en **Kadare** – uit alle streken. Debray, Handke en Pinter fel tegen, **Martin Walser** vertwijfeld: „Een oorlog als deze kan men helemaal niet winnen, net zo min als men de Vietnamoorlog kon winnen". (**Dag 24**).

Een heel ander geluid liet de historicus **H. L. Wesseling** horen, op **Dag 30**: „De Navo viert morgen haar vijftigste verjaardag. Er valt inderdaad heel wat te vieren. Het bondgenootschap is opgericht om vrede en veiligheid in Europa te scheppen. Daarin is de Navo grandioos geslaagd". Op die verjaardag, in Washington, hielden de negentien leiders ieder een vaak kernachtige toespraak, waarin twee keer het woord 'Verlichting' viel (door Duitsland en Portugal in de mond genomen) en niet één keer het woord 'God'. Het was duidelijk een nontheïstische bijeenkomst, een ritueel dat ik in mijn ingezonden brief „de nontheïstische eredienst van de Mensenrechten" had genoemd. **Hans Ree** zou daar op **Dag 38** nog op terug komen, zonder overigens mijn naam te noemen. Doelend op mij schreef hij: „Hem begrijp ik, of liever gezegd, ik zou zijn mening kunnen voorspellen, want hier zien we de traditionele meedogenloze linkse blijmoedigheid die de rechtvaardigheid wil bevechten tot de laatste man."(Wat dus op **Dag 80** de nulde man bleek te zijn.)

Veel hoop was er niet te vinden in die Dagen. **Paul Scheffer** schreef op **Dag 52**: „Wat een bezig gende geleerd. *Het is onwaarschijnlijk dat Milosevic deze oorlog zal verliezen. Het is even onwaarschijnlijk dat de Navo zal winnen.*" Al met al, we bevonden ons weer helemaal in het Derde Betekenisloze Tijdperk, het DBT, het Stoperatijdperk.

Om het plaatselijk schrijversvacuüm op te vullen kwam op **Dag 46** de Hongaar **György Konrad** bij Lobith ons land binnen. Volgens Peter Nadás niet om te argumenteren, maar om te decreteren. Plechtig verklaarde Konrad: „Het is een dwaling om uit naam van de mensenrechten mensen te bombarderen. Wanneer de heren van de bommen menen dit te moeten doen, blijkt meestal dat het niet noodzakelijk was, dat er iets anders had moeten gebeuren: een beleid dat niet bestraft maar vanuit een positie van gelijkwaardigheid invloed uitoefent, waardoor de samenleving wordt blootgesteld aan de inwerking van een democratische geest en gemeenschappelijke waarden." Maar zo'n mondvol geestelijke aardappelpuree kon moeilijk dienen als voedsel voor het beklemde gemoed. J. L. Heldring vond „het van grote wijsheid getuigen dat de Nederlandse schrijvers met hun mond vol tanden staan wanneer om hun mening over Kosovo gevraagd wordt." (**Dag 49**). De mening van Heldring is blijkbaar al genoeg in het DBT. Net als die van **Hofland**, op **Dag 50**, waar hij schrijft over 'een mislukt experiment', en vervolgt, opnieuw met grote stelligheid: „Naarmate de luchtaanvallen langer duren terwijl het averechtse resultaat duidelijker wordt, verbrokkelt het politieke draagvlak." Maar het begin van een wending is er: „Een fase van voorwaardelijke wapenstilstand kan om te beginnen dienen om de interne schade te herstellen." Daarmee doemt ook bij hem het spook van de geloofwaardigheid op: „Geloofwaardigheid hoort tot de fenomenen die soms onderhevig zijn aan de wet van de verminderde meeropbrengst." De geloofwaardigheid van Meester Slag om de Arm dan. Ook Van Dam kan in clubverband meepraten over die 'verminderde meeropbrengst'. Maar niemand hoeft het in z'n portemonnee te voelen, zo zijn wij niet in het DBT getrouwd.

In deze Dagen lees ik de dingen met een grotere intensiteit dan zij waarschijnlijk verdienen. Maar ik ben niet de enige. **Carel Peeters** schreef op **Dag 53**: „De oorlog om Kosovo is er een waarin ook woorden en zinnen het met elkaar aan de stok hebben. Het luisteren naar wat iemand zegt en het lezen van artikelen over Kosovo is een sensibele aangelegenheid, de zenuwen van de woorden liggen bloot. (...) Menigeen heeft al gezegd dat je stevig in je schoenen moet staan wil je bij bombardementen geen slechte gedachten krijgen over degene die bombardeert." Hij citeert verder Jürgen Habermas, die *Weltbürgerrecht* bepleit. Op die Dag stak ook **Roel van Duijn** ons een hart onder de riem: „Dit is een lange oorlog die tot een goed einde

VERVOLG OP PAGINA 32

BOEKEN

Het kledingconcern Benetton zal de geschiedenis ingaan als een weergaloos succes. Het liep voorp in twee consumptierevoluties: die van de jaren zestig en tachtig. **(35)**

De econome Juliet Schor stelt in 'The overspent American' het nieuwe consumentisme aan de kaak. Een pleidooi voor een sober leven. **(36)**

„Muziek is me dierbaarder dan taal", schrijft de Indiase auteur Vikram Seth in 'Verwante stemmen'. Het is een roman over muziek en over de liefde tussen de violoist Michael Holme en de pianiste Julia McNicholl. **(37)**

Daphne Meijer stelde een bloemlezing samen uit 350 jaar joodse bijdragen aan de Nederlandse literatuur onder de titel: 'Levi in de lage landen'. Me de definitie van 'literatuur' nam ze het daarbij niet al te nauw. **(39)**

3-7-99

DE VREDE VAN BUJAR GASHI

'Mijn toekomst ligt in Ozdrim, Kosovo'

Van onze verslaggeefster
Annieke Kranenberg

ROTTERDAM

Bujar Gashi zou geen Serviër uitschelden als hij er een op straat of op school in Rotterdam zou tegenkomen. Het ligt niet in zijn aard om zijn wraakgevoelens te uiten. Serviërs doen er ook niet toe, vindt de 24-jarige student. Het enige dat telt is dat zijn Albanese familieleden in Ozdrim, een dorpje dichtbij Pec, nog leven. Dat twee ooms, die twee maanden waren vermist, zijn vrijgelaten uit de Servische gevangenis Leskovac.

Vorige week zaterdag vertrok zijn vader naar Ozdrim. En 'vandaag, morgen of volgende week' zal Bujar, vierdejaars student aan de Hoge Economische School in Rotterdam, hem volgen. 'Onze familie heeft van alles nodig. Kleren, eten, huishoudelijke dingen, er is niets meer daar.'

Bujar heeft enkele vermagerde familieleden gezien. Toevallig zag hij afgelopen zondag zijn vader figureren in een Duits tv-programma. Hij zag hoe zijn twee vrijgelaten ooms – uitgeholde wangen en kaalgeschoren schedels – uit de bus kwamen en hun broer (Bujars vader) omhelsden. Hij heeft de beelden op de video opgenomen. Hij wijst naar de oom in zwarte leren jas die hem zijn naam heeft geschonken: Bujar, dat in het Albanees 'goedhartig' betekent.

Bujar is op zijn derde naar Nederland gekomen, maar werd op

Bujar Gashi FOTO MARTIJN BEEKMAN

zijn achtste door zijn vader (die in 1972 naar Nederland kwam) teruggestuurd naar Ozdrim opdat zijn zoon de Kosovaarse cultuur diep zou opsnuiven. Vier jaar woonde Bujar bij zijn familie die uit ongeveer 250 leden bestaat. De meeeste Gashis – er zijn vijf families onder de 1500 inwoners van Ozdrim – wonen in één straat, maar Bujars vader bouwde een huis boven op een heuvel.

Van dat huis is nog maar weinig over. In het tv-programma is te zien hoe een van Bujars ooms de woning betreedt over het puin van dakpannen. Het is een, inmiddels, bekend beeld van de laatste weken. Alleen de zwartgeblakerde muren staan nog overeind. 'Kijk', Bujar wijst op rechthoekige gaten in de muur, 'zelfs de stopcontacten hebben ze eruit gesloopt.'

De mistroostige aanblik van verwoeste huizen, de angst, de haat en het verdriet heeft Bujar niet van zijn doel afgebracht. Hij gaat terug naar Kosovo, naar Ozdrim. Na zijn studie wil hij bij zijn familie wonen en werken.

Over een half jaar is hij afgestudeerd en ligt een goede baan in het bank- of verzekeringswezen in het verschiet. Hij heeft Nederlandse vrienden en een vriendin in Rotterdam. Voor een buitenstaander is hij een Nederlander. Bujar grijnst: 'Ik ben Albanees. Een Albanees uit Kosovo, en dat zal ik altijd blijven. Dat weten mijn vrienden hier ook. Mijn toekomst ligt in Ozdrim. De mensen zijn er losser, vriendelijker en warmer. Ook mijn zusje van vijftien, die in Nederland is opgegroeid, wil naar Kosovo. En mijn ouders willen in Ozdrim sterven.'

Zijn kind-herinneringen zijn gevoed door nostalgie. Hij vertelt over de postbode die dagelijks het klaslokaal binnenstapte, de namen op de enveloppen voorlas en de post uitdeelde onder de kinderen. De laatste tien jaar hebben de inwoners van Ozdrim nauwelijks post gekregen. 'Dat was te gevaarlijk. Bellen was veiliger.'

Bujar wil onderdeel uitmaken van de wederopbouw in Kosovo. Hij heeft zijn verstand in de aanbieding, net als zijn broer Mehdi (20) die bouwkunde in Delft studeert. Nu weet Bujar wat hij in Kosovo kan betekenen. Maar de afgelopen maanden kon hij met moeite zijn emotionele en rationele denken scheiden. Uren zat hij aan de televisie gekluisterd. CNN, het Journaal, soms zag hij tien keer dezelfde beelden. En tussen zes en acht uur 's avonds keek hij steevast naar het Albanese journaal. Achter elkaar rolden honderden namen over het beeldscherm van Kosovaren die waren aangekomen in vluchtelingenkampen in Albanië. En via telefoongesprekken met UCK-strijders in Kosovo kwamen berichten door over moordpartijen en plunderingen in dorpen.

Bujar voelde zich machteloos en 'erg gefrustreerd'. Net als zoveel Kosovo-Albanese mannen die in het buitenland wonen, worstelde hij met de drang om zich aan te sluiten bij het UCK. Bujar is in Nederland gebleven. 'Om organisatorische redenen', zegt hij voorzichtig. Hij slaat zijn ogen neer. Het onderwerp ligt nog steeds gevoelig, ook al hebben de Servische paramilitairen zich teruggetrokken. 'Dat moet iedere man met zichzelf uitvechten.'

Hij is er niet van overtuigd dat hij de juiste beslissing heeft genomen door niet te gaan. 'Dat moet achteraf blijken. Wanneer dat moment daar is, weet ik niet. Misschien als ik in Kosovo woon en ik er op wordt afgerekend.'

AFREKENEN MET MILOSEVIC

HET WAS EEN DRUKTE van belang op 28 juni 1989, op het Merelveld (Kosovo Polje). Ruim een miljoen Serviërs waren gekomen om op *Vidovdan* stil te staan bij de nederlaag tegen de Turken, zeshonderd jaar tevoren. Slobodan Milosevic werd als de nieuwe nationale held begroet.

Twee jaar eerder had de tot dan toe onopvallende partijfunctionaris zich voor het eerst in Kosovo gemanifesteerd. Hij maakte er een golf van enthousiasme los door zijn belofte aan een groep verontruste Servische nationalisten: 'Nooit zal iemand jullie slaan.'

Op 28 juni 1999 bleef het bij Kosovo Polje een stuk stiller. Een handvol Serviërs woonde de door orthodoxe geestelijken geleide Vidovdan-herdenking bij. Er waren bittere woorden aan het adres van Milosevic, 'de goddeloze', de 'rode bandiet'. De Serviërs die nog niet zijn gevlucht, zijn nu permanent bang dat iemand hun 'slaat', dat hun huizen worden geplunderd.

Vier oorlogen zijn in die tussenliggende tien jaar op het grondgebied van de voormalige Joegoslavische federatie gevoerd, waarbij telkens de volgende, als een dood en verderf zaaiende *matrosjka*-pop, uit de voorgaande is voortgekomen. In het Westen wordt er algemeen van uitgegaan dat al die oorlogen zijn uitgelokt door Servië, door toedoen van de toen misdadige als briljant opererende Milosevic. Nu de NAVO Servië in Kosovo heeft overwonnen, is er eindelijk kans om af te komen van deze kwade genius. Daartoe moet het Westen hard blijven, Servië isoleren, totdat de bevolking heeft afgerekend met Milosevic.

Dit beeld heeft de charme van de helderheid. Maar het gaat mank aan tegenstrijdigheden en verdient op onderdelen nuancering. Het is om te beginnen niet fair om de schuld aan de vier oorlogen (met Slovenië, Kroatië, Bosnië, en in Kosovo) voor honderd procent aan de Serviërs toe te schrijven. Tegenover het halverwege de jaren tachtig opkomende Servische nationalisme (door Milosevic uitgebuit) stond het separatisme van Slovenen en Kroaten.

Misha Glenny werpt in *De Val van Joegoslavië* terecht de vraag op, of Milosevic de Serviërs in Kroatië zo gemakkelijk aan zijn kant had kunnen krijgen, als de regering Tudjman hen had verzekerd dat ze in het onafhankelijke Kroatië volwaardige burgers zouden zijn. Die geruststelling kwam er niet, en het verdrijven van de Serviërs uit de Krajina en Oost-Slavonië (jaren later), wekt op z'n minst de indruk dat Kroatië zijn Serviërs van meet af aan liever kwijt dan rijk was.

In Bosnië, waar de regering in Sarajevo de Servische burgers aanvankelijk zeker voor zich probeerde te winnen, is de Servische agressiviteit het duidelijkst aantoonbaar. Wel ontstond daar, na enige tijd, een ingewikkeld patroon van samenwerking en conflict tussen het Milosevic-bewind in Belgrado en zijn steeds eigenzinniger en fanatieker optredende marionetten in Pale. In Kosovo tenslotte, valt moeilijk te beoordelen hoe serieus de laat op gang gekomen, halfslachtig ogende openingen in de richting van herstel van de autonomie bedoeld waren; want die werden doorkruist door de door het UCK begonnen guerrillastrijd.

Maak van Servische burger geen paria

Grote vraagtekens mogen ook worden geplaatst bij de aan Milosevic toegeschreven strategische briljantie. Hoe briljant is het om vier oorlogen te voeren en te verliezen? Milosevic heeft geen van zijn doelen bereikt: noch het behoud van de Joegoslavische federatie met daarbinnen een overheersende positie voor Servië, noch het bij Servië inlijven van de in meerderheid door Serviërs bewoonde delen van Kroatië en Bosnië, noch het behoud van de macht in Kosovo, 'de wieg van de Servische beschaving'. In plaats daarvan ligt Servië in puin en moet het 600 duizend gevluchte of verdreven Serviërs opvangen.

Uiteraard is deze treurige balans geen reden om de onder Milosevic begane wandaden goed te praten. Als hij van het politieke toneel verdwijnt, hoeft niemand daar een traan om te laten. De vraag is alleen wat de meest effectieve manier is om het verslagen, verarmde en vernederde Servië te verleiden tot een nieuw democratisch begin. Nu de Kosovo-oorlog ten einde is, is het van buitenaf met geweld afzetten van het Milosevic-bewind geen optie. De Servische bevolking zelf zal het moeten doen.

Maar hoe kan dat worden bevorderd? Op dat punt zijn er twee scholen. De ene – aangevoerd door Groot-Brittannië en de VS – wil Servië, zolang Milosevic regeert, uitsluiten van hulp. Als Servië het mes economisch op de keel wordt gezet, zo luidt de redenering, zal vroeg of laat de volkswoede zich tegen Milosevic keren. Die berekening kán opgaan, maar zeker is dat niet – denk aan het voorbeeld van Saddam Hussein. Bovendien, zelfs als de Serviërs zich in hun nood tegen Milosevic keren, garandeert dat niet dat een nieuw regime de westerse waarden een warmer hart zal toedragen. Een volk dat als paria behandeld wordt en niet begrijpt waarom, kan bitter en recalcitrant blijven.

Zou het niet humaner zijn en van meer politieke wijsheid getuigen om het advies te volgen van Kofi Annan en wél te helpen bij het herstel van elektriciteitscentrales, bruggen en fabrieken? Om te laten zien dat het niet de bedoeling is Servië uit te stoten of te laten creperen? Is dat niet de beste manier om duidelijk te maken dat de NAVO heeft willen strijden voor de rechten van de Kosovaren en niet tegen een omsingeld, eenzaam, zich moedig maar vergeefs verzettend Servië? Als het Westen laat zien dat het zich ook het verdriet van Servië wil aantrekken en zich grootmoedig opstelt, biedt dat het meeste perspectief op een politieke en mentale ommekeer en op het einde van Milosevic.

Anet Bleich

'Poortwachter met geladen pistool'

3-7-99

Van onze verslaggever
Stieven Ramdharie

MALAGA

In de 'kamer des doods' van een van Nederlands modernste onderzeeërs slaat de luitenant-ter-zee tweede klasse achteloos op de kont van de *Mark 48*. 'Dit zijn ze dan', zegt officier E. van Driel (31), wijzend op de 21 torpedo's. In de loods staan de dodelijkste wapens van de krijgsmacht tijdens de Kosovo-crisis keurig opgesteld.

Nederland heeft nooit beseft – de missie van de Hr. Ms. Dolfijn was immers geheim – hoe groot de kans was dat een vaderlandse onderzeeboot krijgsgeschiedenis zou schrijven. Vijf weken lang speelde de Dolfijn, met torpedo's die een fregat in een minuut konden laten zinken, een prominente rol bij het in toom houden van de Joegoslavische marine.

Als de Joegoslaven voor het gevecht hadden gekozen, was het Van Driel geweest die op achttien meter diepte op de lanceerknop had gedrukt. En hij had beslist niet getwijfeld. 'Ik ben zeker niet gevoelloos. Maar het was oorlog. Het was zij of wij. Op zo'n belangrijk moment denk je niet aan tv-beelden van lijken die op zee drijven.'

In de haven van het Spaanse Malaga, waar de Dolfijn ligt, gaf de Koninklijke Marine vrijdag openheid van zaken over een van de meest geheime activiteiten: die van de onderzeebootdienst.

Jarenlang werd er angstvallig gezwegen over de missies, zoals die tijdens de Bosnië-oorlog, van onderzeeërs zoals de Walrus en de Dolfijn.

De met hypermoderne afluisterapparatuur volgestopte onderzeeboten, zo 'was het devies, opereren immers in het diepste geheim.

Dus dobberden de 53 opvarenden van de Dolfijn, wiens inzet in april summier bekend werd gemaakt, vanaf 12 mei dicht bij de Joegoslavische kust zonder dat Nederland dat in de gaten had. Met de torpedobuizen constant geopend, de hoogste alarmfase, hield de Dolfijn de vijandelijke marine in de gaten die zich in twee havens ophield.

3-8-99

'Ze waren een poortwachter met een geladen pistool', zegt commandeur C. Leebeek (54), sous-chef operaties van de marine. 'Ze zouden een van de eerste NAVO-schepen zijn geweest die in actie zouden komen in het oorlogsgebied.'

Dat uitgerekend de Dolfijn deze taak kreeg, is geen toeval, merkt Van Driel op. Vooral de Amerika-

Onderzeeër hield vloot Joegoslavië in bedwang

nen maakten zich zorgen over hun vliegdekschip. In mei, tijdens een simulatie-oefening bij Puerto Rico, slaagde de Walrus er in om een Amerikaanse *carrier* te vernietigen. 'We staan heel hoog aangeschreven bij de Amerikanen', zegt Van Driel.

Hoe gevaarlijk de missie was, bleek uit de instructies van de NAVO: bij detectie op zee van een van de vier Joegoslavische onderzeeërs moest de Dolfijn meteen ingrijpen. Voor het eerst sinds de Tweede Wereldoorlog kreeg een Nederlandse onderzeeboot zulke vergaande bevoegdheden. 'We hadden zeker aangevallen als ze uit hun havens waren gekomen', betoogt commandant H. Kuin.

Geen van de torpedo's hoefde te worden afgevuurd, de Servische admiraals hielden zich koest. Omdat de Joegoslaven hun schepen steeds verplaatsten in beide havens, had de Dolfijn er wel een klus aan om ze in de gaten te houden. Leebeek: 'Zonder een schot te lossen, hebben we ervoor gezorgd dat hun marine werd lamgelegd.'

Maar niemand in Nederland die zich ervan bewust is. 'Net als de F-16's hebben we onze bijdrage geleverd maar we mogen er weinig over kwijt', zegt sergeant D. van Duijvenvoorde (31).

'Dat hoort nu eenmaal bij deze dienst. De Dolfijn is het meest effectief als niemand weet dat we er zijn en waar we zijn'.

Kuin: 'Het steekt mij beslist niet. Wij weten goed wat onze bijdrage is geweest.'

Servische soldaten maken het overwinningsteken na terugkeer uit Kosovo in hun kazerne in Servië. FOTO REUTER

Luchtwapen schoot ook in Kosovo tekort

Het idee dat de luchtoorlog tegen Servië de NAVO ondanks alles de overwinning in Kosovo heeft bezorgd, behoeft flinke relativering. Volgens ***C. Homan*** *en* ***D. Zandee*** *was zonder diplomatieke inspanningen een grondoorlog onvermijdelijk geweest.*

SINDS de Britse militaire historicus John Keegan in *The Daily Telegraph* openbaar schuld heeft beleden over zijn twijfel aan de effectiviteit van het luchtwapen in het Kosovo-conflict, trachten de media andere commentatoren ook tot boetedoening te verleiden. Het lijkt alsof Keegan de status van militaire paus is verleend wiens laatste encycliek bindend is voor alle gelovigen.

Aangezien wij niet tot deze gelovigen behoren menen wij dan ook een aantal kanttekeningen te moeten plaatsen bij de stelling van Keegan dat het luchtwapen de oorlog rondom Kosovo heeft beslecht.

Zo verklaarde de secretaris-generaal van de NAVO, Javier Solana, bij het begin van de luchtaanvallen dat het gebruik van geweld ten doel had 'meer menselijk lijden en meer repressie en geweld tegen de burgerbevolking van Kosovo te voorkomen'.

Omdat de luchtaanvallen niet snel resultaat hadden, kreeg Milosevic juist de gelegenheid om op versnelde en grootschalige wijze de etnische zuiveringen door te zetten. Bovendien konden de Servische strijdkrachten in Kosovo zich op het platteland verspreiden om de speciale politie en irreguliere strijdkrachten te helpen bij deze etnische zuiveringen, aangezien de NAVO bij voorbaat de dreiging of inzet van landstrijdkrachten uitsloot.

Maar ook het streven van de NAVO om de strijdkrachten van Milosevic te minimaliseren is slechts ten dele gehaald. Moderne precisiewapens maken het mogelijk doelen zeer nauwkeurig te treffen. Hoewel dit juist moge zijn, geldt het vooral voor vaste doelen. Bij vertrek van de Servische strijdkrachten uit Kosovo bleek het grootste deel van de tanks en pantservoertuigen nog ongeschonden te zijn.

Inmiddels is ook duidelijk dat dure bommen zijn geworpen op verroest materieel en wellicht zelfs op namaakvoertuigen. Bovendien bleken bij de aanvallen in Kosovo veel slachtoffers te vallen, ook omdat vluchtelingen als menselijk schild werden ingezet.

De Servische strijdkrachten zijn dan ook niet door de luchtaanvallen verslagen. Generaal Clark, de bevelhebber van de NAVO-strijdkrachten, heeft gesteld dat de bombardementen nog maanden hadden moeten doorgaan voor algehele vernietiging van het Joegoslavische leger. Het is uiterst twijfelachtig of de consensus binnen de NAVO te handhaven zou zijn geweest voor een dergelijke langdurige luchtoorlog.

De NAVO had dus eigenlijk twee keuzemogelijkheden: óf een grondoorlog zou onvermijdelijk worden óf er diende een politiek-diplomatieke doorbraak te komen, met behulp van Rusland. Het laatste spoor had uiteraard verreweg de voorkeur en hierin is politiek geïnvesteerd tot op het hoogste niveau.

Aan de doorbraak, die Ahtisaari op 3 juni in Belgrado wist te bereiken, liggen minimaal vier factoren ten grondslag. In de eerste plaats Rusland. Tsjernomyrdin kon zelfstandig geen wezenlijke concessies afdwingen van Belgrado, maar de Russische solodiplomatie bood Milosevic wél de gelegenheid voet bij stuk te houden zolang Moskou de NAVO-eisen verwierp.

Toen Rusland zich schaarde achter het G-8 voorstel – dat om het gezicht van Rusland te redden optische afwijkingen vertoonde van de NAVO-voorwaarden – begreep Milosevic dat zijn internationale isolement volledig was. Een VN-resolutie was onvermijdelijk geworden en daarmee terugtrekking uit Kosovo en stationering van een vredesmacht.

De toenemende dreiging van een grondoorlog vormde de tweede factor. De besluiten van de NAVO-Raad van 25 mei om de sterkte van KFOR nagenoeg te verdubbelen tot 50 duizend militairen heeft in Belgrado bedenkingen opgeroepen, ook al betrof het versterkingen voor een vredesmacht.

Belangrijker was dat begin juni het moment voor een beslissing over inzet van grondtroepen in offensieve zin snel dichterbij kwam. Midden juni werd algemeen beschouwd als de uiterste termijn voor een dergelijk besluit.

Voor de VS en de NAVO stond vast dat de oorlog gewonnen moest worden. Wanneer Milosevic niet voor het G-8 voorstel had gebogen, was het barsten geworden. Het resultaat was een vernederende nederlaag op de grond geweest, die ongetwijfeld de directe politieke val van Milosevic had betekend.

De derde factor betreft de toenemende effectiviteit van de vernietiging van de Servische strijdkrachten in Kosovo in de laatste twee weken voor stopzetting van de luchtaanvallen. Dit is vooral toe te schrijven aan de afstemming van de bombardementen op het UCK-offensief bij Mount Pastrik, vlakbij de Albanese grens, dat eind mei werd ingezet.

Formeel bestond er natuurlijk geen coördinatie tussen het UCK en de NAVO, maar het is geen toeval dat in de laatste fase tweemaal zoveel tanks, viermaal zoveel pantservoertuigen en tienmaal zoveel artilleriestukken werden vernietigend als in de voorafgaande acht weken.

Met andere woorden: er was al een beperkte grondoorlog, waarbij het UCK de Serviërs dwong hun beschermde posities te verlaten, waardoor ze een gemakkelijker doelwit werden voor de vliegtuigen. In feite vormde het optreden van de UCK ten dele het substituut van de inzet van NAVO-troepen.

Tenslotte de vierde factor. President Milosevic slaagde er niet in de eenheid van de NAVO te doorbreken, terwijl zijn eigen positie in Servië in toenemende mate aan erosie onderhevig was. Een deel van de reservisten kwam niet op of vluchtte naar de deelrepubliek Montenegro, dat onder president Djukanovic tegen het Servische optreden in Kosovo was en daarvoor beloond werd door het Westen met financiële hulp en minimalisering van luchtaanvallen tegen militaire faciliteiten en infrastructuur aldaar.

In het zuiden van Servië braken medio mei onlusten uit. Een bataljon dat voornamelijk was samengesteld uit reservisten besloot rechtsomkeert te maken in Kosovo en reed op eigen gezag terug naar zuidelijk Servië. Milosevic zag zich genoodzaakt een hoge generaal te benoemen om orde op zaken te stellen.

Ook de coalitieregering begon scheuren te vertonen. Vuk Draskovic week af van de harde lijn en stapte op als vice-premier in de Servische regering. Met hem drie andere ministers van zijn partij. Milosevic moet ingeschat hebben dat voortzetting van de oorlog zijn eigen interne machtspositie verder zou ondergraven, hoewel de essentiële machtsinstrumenten – strijdkrachten, paramilitaire politie (MUP) en de media – strak in zijn handen bleven.

Voorzichtigheid is geboden om bij toekomstige conflicten het luchtwapen als ultieme remedie te beschouwen. In Kosovo gaapte een kloof tussen tussen politieke doelstellingen en randvoorwaarden enerzijds en militaire mogelijkheden anderzijds.

De NAVO raakte met Belgrado in een uitputtingsslag verwikkeld: een halve oorlog, die weliswaar geleidelijk werd opgevoerd, maar nooit een hele oorlog werd. Het bondgenootschap heeft die halve oorlog op het nippertje met succes kunnen afsluiten, omdat andere factoren de positie van Milosevic hachelijk maakten. Von Clausewitz verkondigde reeds: 'Oorlog is de voortzetting van politiek met andere middelen'.

Kortom, niet de luchtoorlog, maar de combinatie van militaire, internationaal-politieke en andere factoren gaven in dit conflict de doorslag.

C. Homan en D. Zandee zijn verbonden aan het Instituut Clingendael.

Oprichter van Artsen zonder Grenzen gaat wederopbouw Kosovo leiden

3-2-99

Pronk loopt VN-gezantschap Kosovo mis

Van onze redactie buitenland

NEW YORK — Minister Pronk is niet de speciale VN-gezant voor Kosovo geworden. VN-secretaris-generaal Kofi Annan benoemde gisteren de Franse onderminister van volksgezondheid Kouchner. Pronk was officieel nooit kandidaat, maar Annan zelf liet eerder deze week weten dat hij een lijstje namen had waarop ook Pronk stond. Verder noemde Annan onder meer de Britse oud-voorman van de liberalen Ashdown en de Finse president Ahtisaari.

Kouchner — oprichter van Artsen zonder Grenzen — volgt de Braziliaan Viera de Mello, die interim-gezant voor Kosovo was. Hij wordt als directe gezant van Kofi Annan belast met de reconstructie van de provincie. Hij wordt daarmee namens de VN een soort 'president' van het internationaal protectoraat Kosovo.

Tevens wordt hij eindverantwoordelijk voor alle internationale hulpverlening in Kosovo. Kouchner wordt daarmee ook de 'baas' van de Nederlander Everts, de leider van de OVSE-missie, die zich bezighoudt met de opbouw van de overheidsinstellingen in Kosovo.

Sinds het einde van de NAVO-luchtoorlog tegen het regime van Milosevic, valt Kosovo onder speciale protectie van de VN. Naast de reeds aanwezige KFOR-legereenheden, zullen er op korte termijn ruim tweeduizend politieagenten van de VN worden gestationeerd. Hoelang Kosovo een VN-protectoraat blijft, is onduidelijk. Annan verwacht dat de wederopbouw van Kosovo wellicht tien jaar zal duren. „Dit betekent overigens niet dat wij er tien jaar aanwezig zullen zijn", aldus Annan. „Wanneer ons werk gedaan is, hangt mede af van het talent van de lokale bevolking."

Mediashow

Bernard Kouchner (59) is een onvermoeibaar helper bij menselijk leed. In 1971 richtte hij Artsen zonder Grenzen op. Toen hij met deze organisatie in conflict raakte, riep hij in 1979 Artsen van de Wereld in het leven. Kern van het conflict was dat medewerkers van AzG vonden dat Kouchner bij zijn bezoeken aan noodgebieden te veel aandacht op zichzelf richtte. Zijn ijdelheid is hem ook als minister parten blijven spelen. Niemand twijfelt aan zijn bewogenheid, maar de mediashow die hij bij zijn bezoeken aan noodgebieden rond zichzelf creëert, stuit velen tegen de borst.

Kouchner, op 1 november 1939 geboren in Avignon, studeerde medicijnen en specialiseerde zich in maag-en darmziekten. Zijn opleiding kwam hem nog onlangs in het parlement van pas. Hij verleende in het Franse parlement eerste hulp aan een parlementslid dat een hartaanval had gekregen.

Als student medicijnen sloot Kouchner zich aan bij de communistische studentenbond, die zich weinig aantrok van de stalinistische lijn van de Communistische Partij. Tot zijn medestanders behoorde Régis Debray, die in de jaren zestig in Bolivia aan de zijde van marxistische guerrillero's tegen de regering streed. Debray begaf zich later evenals zijn vroegere strijdmakker in de Franse politiek: hij werd adviseur voor het buitenlands beleid van de socialistische president Mitterrand.

Kouchners carrière nam een wending toen hij als arts van het Rode Kruis naar Biafra ging, het gebied dat zich wilde afscheiden van Nigeria. Hij werd er geconfronteerd met de enorme ellende van het Ibovolk en doorbrak bij terugkeer in Frankrijk bewust de zwijgplicht die het Rode Kruis zijn artsen had opgelegd. *Uitgebreid vertelde hij in de media over wat hij aan verschrikkingen had gezien.* In 1988 ging de AzG-oprichter de politiek in. Hij werd onder Mitterrand staatssecretaris voor humanitaire actie. Van 1992 tot 1993 was hij onderminister van volksgezondheid. Dat is hij sinds 1997 opnieuw.

NAVO waarschuwt Milosevic voor actie in Montenegro

Van onze redactie buitenland

WASHINGTON — Er dreigt een nieuw conflict te ontstaan in Joegoslavië. Na zijn nederlaag in de Servische provincie Kosovo, richt de Joegoslavische president Milosevic nu zijn pijlen op de deelrepubliek Montenegro. Volgens de opperbevelhebber van de NAVO in Europa, de Amerikaanse generaal Clark, heeft Milosevic uit Kosovo afkomstige troepenversterkingen naar Montenegro gestuurd.

Een woordvoerder van de alliantie toonde zich bezorgd over deze ontwikkeling. De NAVO is bang voor een conflict met de Montenegrijnse president Djukanovic, die een tegenstander van Milosevic is. Eerder deze week vroeg Djukanovic om meer autonomie voor Montenegro. Gisteren zei de Montenegrijn rustig te wachten op een antwoord uit Belgrado. Ook toonde hij zich bereid met Servië een land te willen blijven vormen, mits dat land „het pad van democratie en Europa" inslaat. Milosevic probeert al wekenlang zijn aanhangers op sleutelposities in Montenegro te krijgen.

De Amerikaanse minister van defensie Cohen zei op verzet van het Servische volk te hopen, indien Milosevic tot militaire actie overgaat. De NAVO verwees naar haar verklaring op de top in Washington, in april, waarin zij de democratisch gekozen regering van Montenegro expliciet ondersteunde.

Gisteren spraken Servische en Albanese Kosovaren voor het eerst over de veiligheidstoestand van hun provincie. De Serviërs toonden daarbij spijt over wat de Albanezen is aangedaan. Tegelijk eisten zij veiligheidsgaranties voor de Serviërs die nog in Kosovo wonen. De leider van het Kosovo Bevrijdingsleger UÇK, Thaçi, betreurde op zijn beurt de uittocht van de Servische Kosovaren en drong aan op meer samenwerking. Beide partijen riepen op tot kalmte.

Desondanks arresteerden Nederlandse KFOR-militairen een groep van zes bewapende Serviërs. De Gele Rijders troffen na een tip van etnisch Albanezen in een woning in Orahovac veertig slapende Serviërs aan. In de woning bevond zich ook munitie, een computer en een radiozender.

Franse KFOR-troepen arresteerden gisteren in de verdeelde Kosovaarse stad Mitrovica de Servische militieleider Marjanovic, alias Culja. Officieren van het Franse contingent zeiden deze week dat Marjanovic de leider is van een geïmproviseerde Servische militie. De paramilitairen zorgden er onder meer voor dat Albanezen het ziekenhuis in het Servische deel van de stad niet konden bereiken. Culja's militie bleef in Kosovo nadat het Joegoslavische leger de provincie had verlaten. Uit protest tegen de arrestatie van Culja verzamelden ongeveer 150 Serviërs zich op de brug die het Servische deel van Mitrovica van het Albanese scheidt. In een tegendemonstratie trokken driehonderd etnische Albanezen op naar de brug en scandeerden daar steunbetuigingen aan het UÇK. Op verzoek van lokale UÇK-leiders werd deze betoging opgeheven.

Een moeder werpt zich op de doodskist van haar dochter, UCK-strijdster Antigona Fazliu die op 30 april is gesneuveld. Haar lichaam wordt herbegraven op de militaire begraafplaats in Poljac, 30 kilometer ten westen van Pristina. *Foto Reuters*

NAVO bang voor nieuw conflict

3-2-99

Milosovic stuurt troepen naar Montenegro

BELGRADO - De Joegoslavische president Milosevic heeft troepenversterkingen gestuurd naar de deelstaat Montenegro. Volgens de opperbevelhebber van de NAVO, generaal Clark, zijn de spanningen in de regio daardoor vergroot.

De NAVO-generaal kondigde aan dat militaire actie niet kan uitblijven als Milosevic een conflict veroorzaakt in Montenegro. Volgens hem ligt een nieuw conflict op de loer. „Wij accepteren geen enkele militaire actie tegen Montenegro", aldus NAVO-secretaris-generaal Solana.

De NAVO vreest al enige tijd dat Milosevic aanstuurt op een conflict met de Montenegrijnse president Djukanovic, een fel tegenstander van de Joegoslavische leider. Eerder deze week vroeg Djukanovic om meer autonomie.

De Montenegrijn zei rustig te wachten op een antwoord uit Belgrado. Ook is hij bereid met Servië één land te blijven vormen, mits dat land 'het pad van democratie en Europa' inslaat. Milosevic probeert al weken zijn aanhangers in Montenegro op sleutelposities te krijgen.

De Amerikaanse minister van Defensie, Cohen, zei op verzet van het Servische volk te hopen, indien Milosevic tot militaire actie overgaat. Ook verwees hij naar de verklaring van de NAVO, op de top in Washington in april, waarin zij de democratisch gekozen regering van Montenegro steun toezegde.

Rusland reageerde opvallend laconiek op de Servische troepenbewegingen. „Het is niet onze taak Milosevic te zeggen wat hij wel en niet mag doen", verklaarde de Russische gezant voor Joegoslavië, Tsjernomyrdin, op de top over Oost-Europa in het Oostenrijkse Salzburg.

In een gesprek met een Spaanse krant beschuldigde het invloedrijke hoofd van de Servisch-Orthodoxe Kerk, de patriarch Pavle, de NAVO van etnische zuiveringen. Volgens hem heeft de organisatie zich schuldig gemaakt aan de massale vlucht van Servische Kosovaren uit de provincie.

De secretaris-generaal van de VN, Kofi Annan, heeft gisteren de Franse minister van Volksgezondheid, Bernard Kouchner, benoemd tot speciale gezant voor Kosovo. Minister Pronk (VROM) stond ook op Annans lijst van kandiaten.

De 59-jarige Kouchner, oprichter van Artsen zonder Grenzen in Frankrijk, wordt chef van een VN-team dat verantwoordelijk is voor de terugkeer van de etnische Albanezen. Ook zal hij zorg dragen voor de opbouw van de infrastructuur. Kouchner zette zich in het verleden in voor de gevangenen in Bosnische gevangenenkampen en voor de humanitaire situatie in Somalië.

DPA, REUTERS, AFP

Vuilnismannen van Pristina zetten de schouders eronder

Door Arjan Paans

PRISTINA - Dagelijks rijden duizenden vrachtwagens vol levensmiddelen Kosovo binnen, met als gevolg dat op straat de bergen afval groeien. Om te voorkomen dat er ratten op afkomen en er besmettelijke ziekten uitbreken, steken de Kosovaren de brand erin. Op veel plaatsen is de stank van smeulend en rottend vuil ondraaglijk. Na het vredesakkoord werden alle overheden gesloten en de meeste vuilnisophaaldiensten buiten bedrijf gesteld.

Alleen in de hoofdstad Pristina wordt er weer vuil opgehaald. Al twee weken zetten 150 vuilnismannen onbetaald de schouders eronder. Onder leiding van voormalig directeur Saip Vitija, die na 17 jaar in 1991, net als zoveel Albanese ambtenaren, bij het grofvuil werd gezet, halen ze het afval op en spuiten ze de straten schoon. „Ik ben nog lang niet tevreden", zegt Vitija zuinigjes, „maar er wordt tenminste weer gewerkt." Volgens Vitija was de motivatie onder de vuilnismannen om aan de slag te gaan groot. „Mijn mensen konden het zich ophopende vuil op straat niet aanzien. Op 21 juni zijn ze met zijn allen naar mijn huis gekomen om me te vragen weer hun directeur te worden. Het enige dat ze wilden was dat de straten weer schoon werden, over het loon zouden we het later wel hebben." Gelukkig weten de Britse KFOR-troepen het werk van Vitija en zijn mannen op waarde te schatten. Als dank trakteerden ze de vuilnismannen gisteren op een lunch met sandwiches en bier. „Belangrijker is dat KFOR ons heeft beloofd het loon voor onze werkzaamheden met terugwerkende kracht uit te betalen", zegt de baas van Hgienotehnika, zoals de meteen geprivatiseerde gemeentereiniging sinds twee weken heet. „Het enige dat ze ons niet kunnen geven, zijn nieuwe vuilniswagens. De Serviërs hebben ons beste materiaal gestolen. We moeten het nu doen met vier oude wagens, die we met oude onderdelen weer aan de praat hebben gekregen. We hebben er nog zeker tien nodig om ons werk optimaal te kunnen doen." Behalve met het schoonhouden van de stad, zijn de vuilnismannen ook belast met het begraven van de doden in Pristina. „De laatste dagen krijgen we veel mensen aan de deur, die eisen dat we lijken die bij hen in de tuin zijn begraven, komen weghalen. Vandaag waren dat er wel twintig, meestal in huis doodgeschoten en zonder doodskist begraven. Waarschijnlijk moeten we binnenkort ook de vele massagraven in deze omgeving ruimen, maar daar ziet iedereen vreselijk tegenop." Dat het enthousiasme van de gemeentereinigers van Prisina in de rest van Kosovo nog geen navolging heeft gekregen, vindt Vitija begrijpelijk.

„In Pristina is relatief weinig vernietigd. In veel andere plaatsen hebben de mensen geen reden om optimistisch te zijn." En, zo filosofeert hij: „Wie zijn straten schoonhoudt, heeft weer hoop en is bezig met de toekomst."

De binnenstad van Pec, waar zeventig procent van de inwoners Albanees was, is door Servische paramilitairen verwoest.

FOTO AP

3-2-44

De veerkracht van Kosovo

Kosovo likt zijn wonden. De Kosovaren blijken bijzonder veerkrachtig, beginnen welgemoed aan de wederopbouw van hun land. Een reportage uit voormalig oorlogsgebied.

Na de oorlog

Jan Bezemer

Iedereen wil hem groeten, een sigaret aanbieden of koffie. *Hysen Sahiti (30) is de held van Lipjan, een kleine stad in het hart van Kosovo. Hij heeft gevochten voor het bevrijdingsleger (UCK) en was volgens de verhalen uitzonderlijk moedig.* Je kunt zeggen dat hij als een beest tekeer is gegaan. Sahiti leidde als sergeant dertig strijders, bij de meeste acties ging hij alléén vooruit. En als het moest ramde hij dwars door vijandige linies heen om een gewonde soldaat op te halen, die hij dan op zijn schouder afvoerde. Zijn optreden gaf, alweer volgens die verhalen, zijn mannen extra moed.

Hij ziet er sterk uit, deze sportfiguur met een voorliefde voor volleybal en karate. „Ik hou niet van doden, maar bij sommige acties was het alles of niets en daarbij heb ik veel Serviërs gedood", zegt hij verontschuldigend. Hij werkte in Duitsland en kwam twee jaar geleden naar Kosovo om te vechten voor zijn land. Hij leefde in de bossen en keerde pas kortgeleden terug in de bewoonde wereld. Nu vormt hij met vrienden een burgerwacht. Ze scheuren dag en nacht rond in een Opel Astra om te zien of er ergens Serviërs lopen die kwaad in de zin hebben.

De sfeer is gespannen in Lipjan, de enkele Serviër die zich op straat vertoont kan van Hysen een grote bek krijgen. Of erger. De Britse Kfor-troepen moeten regelmatig tussenbeide komen. Afgelopen week werd een Serviër gearresteerd die op klaarlichte dag in de drukke winkelstraat met een handgranaat dreigde. Een dag later werd een andere Serviër gedood, toen hij een Albanees met een pistool achtervolgde. Hysen en zijn vrienden bewaken de Albanese overwinning en verhogen op hun manier de spanning.

Lachend tonen de jongens spullen uit leegstaande Servische huizen. Of het nu gaat om een kratje Servisch bier of een tv-toestel, alles verdwijnt achter in het Opeltje. Het Opeltje zelf is waarschijnlijk ook van Serviërs. Het contactslot is verbroken. „Een cadeautje voor mijn optreden in het UCK", zegt Hysen. De Albanezen vinden het best, hun spullen zijn ook gestolen en nu halen ze een deel terug. Een enkele oudere Albanees vraagt zich af of deze jongens na verloop van tijd het mijn en dijn nog wel zullen respecteren.

De terugkeer in de bewoonde wereld valt Hysen niet gemakkelijk. Na twee weken feesten begint de twijfel toe te slaan. Hij realiseert zich dat slechts een klein deel van de Albanezen patriottisch genoeg was om te vechten. En dat niet iedereen staat te juichen over zijn gedrag en dat van het UCK. Hij komt steeds meer Albanezen tegen die hem en zijn bevrijdingsleger als oorzaak zien voor de verwoestingen en het grote aantal doden in Kosovo. Het verwijt klinkt dat het UCK met zijn aanslagen op Servische politiemensen de vergeldingsacties heeft uitgelokt. Sommigen hadden liever de geweldloze weg van Rugova gevolgd. Hysen vraagt zich af of het buitenland net zo kritisch is over het UCK als een deel van de Albanezen. „We worden toch niet als een soort PKK afgeschilderd, hè?"

Langzaam maar zeker dringt het besef door, dat hij als dommekracht de kastanjes uit het vuur haalde, waarvan anderen gaan profiteren. Op het naïeve af zegt hij: „Ik heb gevochten voor mijn vrijheid. Die heb ik gekregen. Verder hoef ik niets meer." Hysen wil weer bij zijn familie op de boerderij werken. Het UCK wordt vooral gevormd door boerenjongens en gesteund door boerenfamilies. Nu de strijd gestreden is probeert de burgerlijke elite uit de steden de belangrijke posities in te nemen. Nu nog benoemt het UCK burgemeesters en directeuren van bedrijven. Maar de slag om de macht is volop gaande, tot op regeringsniveau in Pristina. Het UCK zou geen politiek benul hebben, klinkt het verwijt. En de vrijheidsstrijders zelf hebben een hekel aan mensen die niet gevochten hebben, ondergedoken zaten of in het buitenland verbleven.

Hysens broer Heset Sahiti (42) moet, als het aan het UCK ligt, burgemeester van Lipjan worden. Maar andere krachten willen dat verhinderden. Volgens Heset, die twee jaar in de Servische gevangenis doorbracht en met Hysen in de bossen vocht, is het tijd voor een andere wind. De oude generatie Albanezen heeft afgedaan. Een jongere generatie moet nu het land opbouwen en nieuwe wegen inslaan.

De Albanezen maken de balans van de schade op. Ze klagen steen en been over de verwoesting en het leed, in hun ogen zonder weerga in de wereld. Van een vergelijking met Bosnië waar het wellicht erger was willen zij niets weten. De toestand in Kosovo is niet zo zwart als werd gedacht op grond van de schaarse berichten in de oorlogsmaanden. Een stad als Ferizaj kent vooral veel glasschade aan winkels en bars. Maar 99 procent van de woningen bleef overeind staan, al werd het interieur en het meubilair vaak besmeurd, beschadigd of gestolen.

In Pristina zijn overheidsgebouwen verwoest door de Navo-bombardementen, maar de woonwijken zijn als in de meeste steden intact. En de verloedering had in het gespleten vooroorlogse Kosovo, waar niemand zich verantwoordelijk voelde, al zozeer toegeslagen dat de schade niet erg opvalt.

In Pec kringelt rook uit verbrande resten. Een enkele winkelier probeert wat van waarde terug te vinden in de puinhopen. Overal ligt verpulverd asbest van gegolfde dakplaten. In de asregen die apocalyptisch aantoet tettert een bebaarde Maleisische ziekenbroeder, getooid met tulband, in een megafoon. Wie zich niet goed voelt moet naar de ambulance komen. De belangstelling is nihil.

De verwoestingen in Pec zijn ernstig. In de bergachtige omgeving van de stad liggen veel monumenten waar Serviërs trots op zijn. De stad waar zeventig procent van de 130 000 inwoners Albanees was, ligt op twintig kilometer van de grens met Montenegro. Vanuit dat buurland en omliggende Servische dorpen hebben de paramilitairen van radicale Serviërs als Arkan en Seselj de Albanezen met terreurdaden verjaagd en de stad in brand gestoken. Niet alleen de binnenstad ging eraan, ook woonwijken en twee moskeeën gingen in vlammen op.

Volgens oud-burgemeester Ferid Gjikolli, die als vluchteling in Montenegro zat, is de meeste schade aangericht op 11 juni, een dag na het vredesakkoord. Zowel aan Albanese als aan Servische zijde zijn volgens hem veel slachtoffers gevallen. Hij zou ons graag een kopje koffie aanbieden, maar moet zich excuseren. In heel Pec is niets, helemaal niets te krijgen. Er is geen water, geen elektriciteit en geen telefoon, nauwelijks eten en drinken. De haat ontlaadde zich vooral in de dorpen. Zoals in Drenica waar zeker de helft van de woningen werd vernietigd. Zo niet in de omgeving van Lipjan in het dorp Poturovce. Alle huizen staan overeind, althans de buitenmuren. De Serviërs staken de boel niet in brand, maar de verwoesting binnen is onvoorstelbaar. Het interieur werd volledig kort en klein geslagen. De kranen van de muren gesloopt, het water liep langs de muren. Boeken en papieren werden verscheurd of vernield. De trapleuningen werden weggeschopt en de trap ondergescheten, tree voor tree was een drol gelegd.

De huizen bleven staan, ze konden het Servische leger tot schuilplaats dienen. Militairen zorgden voor de vervuiling en de schade. Het dorp werd gebruikt als legerplaats. In de tuinmuren zijn openingen gemaakt als schietgaten en om makkelijk in en uit te lopen. In de boomgaarden, achter poorten en in garages staat nog achtergelaten legermateriaal, zoals een bus, een vrachtwagen en een pantservoertuig in de lichtgroene kleuren van het Joegoslavische leger. Verstopt voor de Navo.

De Albanese families die soms uit zo'n twintig personen bestaan, zijn echter al weer volop bezig de huizen bewoonbaar te maken. De vloerkleden hangen te drogen. Overal liggen verfrollers en staan emmers witkalk. Het vee dat tijdens de vlucht in de heuvels werd meegenomen, staat weer op stal. Het graan staat goudgeel op de velden maar niemand durft dat te oogsten uit angst voor mijnen. Wellicht moet de brand erin om militairen van Kfor de kans te geven de velden te inspecteren. *De vrouwen lopen met kannetjes water af en aan, omdat niemand zijn waterput durft te gebruiken uit vrees dat de Serviërs het water hebben vergiftigd. Er is geen laboratorium te vinden, dat het water kan controleren. Alle apparatuur is kapot of gestolen.*

De veerkracht van de Albanezen is groot. Ze staan niet lang stil bij de verliezen, maar pakken de draad onmiddellijk weer op. De helft van de vluchtelingen keerde in twee weken tijd op eigen houtje terug. Vrachtauto's staan in file aan de grens met allerlei goederen, door de Albanezen van hun eigen geld gekocht. Het heeft iets meewarigs, de vluchtelingenhulp nog in de weer te zien met pakketjes zeep, water, meel en olie. En tandenborstels. Elk huishouden beschikt inmiddels over tientallen tandenborstels.

De solidariteit is groot. Vrijwel niemand staat er alleen voor. Iedereen heeft wel ergens familie. De grotere families hebben geld, omdat van elke vijf kinderen er wel een of twee in West-Europa werken. Met de vele Duitse marken of Zwitserse franks zijn hier de huizen gebouwd en zijn reserves gekweekt. Er zijn Albanezen die alles kwijt zijn en helemaal opnieuw kunnen beginnen. Maar ook zijn er veel, die voor de winter hun zaken weer op orde zullen hebben.

Kosovo is Bosnië niet, vooral omdat onder Albanezen niet dat gevoel van verlamming heerst dat de sfeer in Bosnië zo beklemmend maakt en maakte. Daar houden drie bevolkingsgroepen die elkaar tot op het bot haten, elkaar gegijzeld. Kosovo staat voor een toekomst waaraan de Albanezen graag willen werken. Zonder Serviërs. Dat wel. „Wie de nieuwe orde accepteert waarin de Albanezen de baas zijn, mag terugkeren. Mits hij geen misdaden op zijn geweten heeft", zegt kandidaat-burgemeester Heset Sahiti. Hij betwijfelt of dat er veel zullen zijn.

de Volkskrant

KFOR neemt Serviërs gevangen in Kosovo

AFP, Reuters, AP

PRISTINA

Nederlandse KFOR-troepen hebben in Orahovac zes Serviërs gevangengenomen die in het bezit waren van wapens, computers en een clandestiene zender. Ze zouden valse berichten hebben uitgezonden over de vernietiging van een konvooi met hulpgoederen en aanvallen op Servische burgers in Kosovo.

In Mitrovica arresteerden Franse KFOR-militairen de commandant van een 250 man sterke Servische militie. *Commandant* Dragan Marjanovic, alias Culja, heeft volgens de Fransen etnische Albanezen de toegang belet tot het Servische deel van Mitrovica, waar het ziekenhuis staat. Zijn arrestatie gaf aanleiding tot Servische protestacties.

Bij de Servische grens hebben Amerikaanse KFOR-troepen vijf Joegoslavische soldaten gearresteerd. De soldaten, die gewapend waren, zeiden dat ze per ongeluk aan de verkeerde kant van de grens waren beland.

Joegoslavië heeft de Veiligheidsraad gisteren toestemming gevraagd voor de terugkeer van Joegoslavische troepen naar Kosovo. Volgens Belgrado is de veiligheidssituatie daar ernstig verslechterd sinds KFOR er de macht heeft overgenomen en worden de mensenrechten van de Servische inwoners op grote schaal geschonden.

De leiders van de (Albanese) 'voorlopige regering', de Servisch-orthodoxe kerk en de Servische oppositiebeweging in Kosovo hebben alle inwoners vrijdag opgeroepen zich te onthouden van geweldplegingen.

De VN-vluchtelingenorganisatie Unhcr heeft dringend geld nodig om de bij tienduizenden terugkerende Albanese vluchtelingen te kunnen opvangen in Kosovo. De Unhcr zegt tot eind dit jaar 234 miljoen dollar nodig te hebben; er is echter nog maar 155 miljoen binnen. 'Ik vind het gewoon ongelooflijk dat we na een dergelijke dure oorlog moeten zeggen dat we geen geld meer hebben', aldus de Unhcr-vertegenwoordiger in Kosovo, Dennis McNamara.

Pronk ziet VN-post in Kosovo naar Kouchner gaan

Van onze correspondent

WASHINGTON

Bernard Kouchner wordt de nieuwe VN-bestuurder voor Kosovo. Secretaris-generaal Kofi Annan gaf de Fransman gisteren de lastige taak om toezicht te houden op de wederopbouw van de provincie.

Ook de naam van de Nederlandse minister Pronk circuleerde bij de Verenigde Naties. Maar na flink lobbyen door Parijs ging de prestigieuze post naar Kouchner, die nu minister van Gezondheid is.

Naar verluidt overwoog Annan de Finse president Martti Ahtisaari te benoemen. Maar hij zag daarvan af na een telefoontje van de Franse president, Jacques Chirac. Die waarschuwde hem dat Ahtisaari, wiens ambtstermijn tot voorjaar 2000 loopt, dan meteen zou moeten aftreden.

Volgens Annans woordvoerder Eckhard is de Fransman geknipt voor de baan. 'Hij heeft de kwaliteiten die de secretaris-generaal zei te zoeken: visie, het vermogen om leiding te geven en kennis van de regio'. Kouchner maakte onder meer naam als mede-oprichter van Médecins sans Frontières (Artsen zonder Grenzen).

De Amerikaan James Covey wordt Kouchners tweede man. Hij heeft in Bosnië gewerkt.

„Columnisten zaten ernaast in het luchtoorlogdebat." Zo luidde de kop boven een artikel van Kees Versteegh op deze pagina in de krant van 28 juni. In dat artikel neemt hij vier columnisten (van wie één van deze krant en drie van *de Volkskrant*) onder handen. Hij verwijt hun dat ze niet, zoals sommige van hun Britse collega's, hun ongelijk, nadat dat gebleken was, bekend hebben.

In dit debat zal ik mij niet mengen, maar ik wil wel toegeven dat het mij opviel dat ik mij niet bevond onder de door Versteegh gekapittelde columnisten. Was het niet de moeite waard geweest wat ik over Kosovo geschreven had? Of had ik globaal gelijk gehad?

Het eerste is niet te mijner beoordeling. Het tweede eigenlijk ook niet. Maar ik zag in Versteeghs artikel toch wel aanleiding om eens na te gaan wat ik precies over Kosovo geschreven had. Wat dat betreft, is mijn geheugen kort. (Wanneer iemand mij aanspreekt over een artikel van mij dat een dag tevoren in de krant stond, moet ik er altijd diep over nadenken waar dat artikel alweer over ging.) Kortom, ik was nieuwsgierig naar een inventaris van mijn eigen boedel.

Welnu, ik was laat met mijn eerste reactie op de luchtoperaties tegen Servië. Die begonnen op 24 maart, en op 26 maart schreef ik nog rustig over het dagboek in rijm van François HaverSchmidt over zijn verblijf in Beekhuizen (Velp) in 1870. Ik wilde dat ei nu eenmaal kwijt. Ongetwijfeld een prioriteit die van een zekere frivoliteit getuigt.

Pas op 30 maart verscheen mijn eerste artikel over de luchtoorlog. Ik stelde daarin de vraag: „Zal de overweldigende overmacht in de lucht die de NAVO nu Servië laat voelen, binnen een paar weken" Milošević eronder krijgen? Daar was ik blijkbaar niet zo zeker van. Ik dacht dat Milošević „niet zo gauw bereid" zou zijn zijn persoonlijke macht op te geven – „zelfs als zijn land platgebombardeerd zou worden".

Kosovo: een voorlopige inventarisatie

2-7-99

Ook meende ik dat „een afgang van de conferentietafel hem (door de Serviërs) nooit vergeven zou worden". Dan liever „een nederlaag tegen een overmachtige vijand". Die zou hem, gezien Servië's zelfbeeld, waarin de nederlaag een grote rol speelt, „in Servië tot eer strekken en zijn macht kunnen redden".

„Zo zou het kunnen zijn dat het welslagen van de NAVO-operatie tegen Servië in laatste aanleg afhangt, niet van het verdwijnen maar van het aanblijven van Milošević. Ondertussen zou Servië dan wel geruïneerd zijn en Kosovo, om het eufemistisch uit te drukken, etnisch gezuiverd. [...]

„Het ziet er echter naar uit dat het 'etnisch gezuiverd' Kosovo *sowieso* het resultaat zal zijn – wat ook het lot van Milošević zal zijn. [...]. Wat dat betreft is de NAVO-operatie nu al mislukt, want haar doel was het moorden in Kosovo te stoppen. Kan zij daarom beter gestaakt worden? Nee, want dan zou de NAVO volstrekt ongeloofwaardig worden."

Maar dat betekende dat „behoud van de NAVO, die een *middel* van een Europees-Amerikaanse belangengemeenschap is, langzamerhand een *doel* van de operatie tegen Servië aan het worden is". Dat was, volgens mij, „het absurde van de tegenwoordige toestand".

Op 2 april uitte ik mij pessimistisch over het effect van de operatie op de NAVO: „Mocht Kosovo [...] één groot Srebrenica worden, dan zal dit ongetwijfeld ook zijn weerslag op de NAVO hebben. Zoals in Nederland na Srebrenica, zal dan ook ijverig naar de schuldige gezocht worden. Verwijten over en weer – vooral tussen Europa en de Verenigde Naties – zullen klinken."

DEZER DAGEN

J.L. Heldring

Vier dagen later bracht ik het gebruik van grondtroepen ter sprake. De kans daarop achtte ik, „rationeel gesproken, heel klein". De prognose is juist gebleken, maar de luchtoorlog had niet veel langer mogen duren of deze kwestie zou onontkoombaar zijn geweest. Zó klein was die kans, achteraf gezien, toch niet. Misschien heeft zij zelfs een rol gespeeld bij de vorming van Milošević' besluit ermee op te houden.

Ook constateerde ik dat „het doel van de luchtoperaties [...] stilzwijgend (was) verschoven van hulp aan Kosovaren" (die toen massaal hun land aan het verlaten waren) „naar afstraffing van Milošević – op zo'n manier dat andere gangsters zich wel tweemaal zullen bedenken alvorens een voorbeeld aan hem te nemen".

„Het is bijna zeker – was mijn oordeel twee weken na het begin van de luchtoorlog – dat de NAVO, door de operatie tegen Servië te ondernemen, zichzelf heeft overschat [...], maar welke verantwoordelijke politicus zou om die reden de desintegratie durven riskeren van de enige internationale organisatie die tanden heeft?" Het ging mij dus opnieuw om de geloofwaardigheid van de NAVO.

Op 16 april noemde ik de eis „om Milošević, als de NAVO ooit de hand op hem zal weten te leggen, als oorlogsmisdadiger te berechten, qua *timing* „buitengewoon dom", nl. „een uitnodiging aan Milošević zich tot het uiterste te vezetten". Intussen is hij als oorlogsmisdadiger officieel in staat van beschuldiging gesteld, en sommigen beweren zelfs dat dit zijn capitulatie heeft verhaast.

Twaalf dagen later: De „grenzen aan de bereidheid op te komen voor de idealen van de democratie" (blijkend uit de algemene huivering grondtroepen in te zetten) „zijn in de oorlog tegen Milošević zichtbaar geworden, nu blijkt dat de afstandsbediening niet binnen de daarvoor gestelde termijn het gewenste resultaat heeft bereikt en, wat de hulp aan de Kosovaren (om wie het allemaal te doen was) betreft, zelfs het tegendeel daarvan."

Daarom kwam ik op 7 mei tot de conclusie dat na een eventuele overwinning op Servië „de NAVO zich er heel grondig op (zal) moeten bezinnen hoe herhaling van deze eerste manifestatie van haar nieuwe strategische conceptie voorkomen kan worden". Dat de operatie tegen Servië „niet voor herhaling vatbaar" was, is een thema dat ik daarna meermalen zou herhalen.

Wat de morele rechtvaardiging van de hele onderneming betreft, deze bleef, zo schreef ik op 8 juni (na de stopzetting ervan), „tot het eind bestaan, maar zij raakte wèl steeds meer uitgehold", en wel om twee redenen: 1. het lot van de Kosovaren, om wie het te doen was, was er niet door „verzacht, maar eerder verergerd"; 2. de weigering grondtroepen in te zetten maakte dat de morele rechtvaardiging kennelijk „wèl voldoende (was) om anderen te doden, maar niet om zelf gedood te worden". „Wat is dat voor moraal, die weigert risico's te nemen?"

„In laatste aanleg zullen degenen die waarde hechten aan moraal in de politiek, de vraag onder ogen moeten zien of een om morele redenen begonnen oorlog noodzakelijkerwijs minder onheil aanricht dan elke andere en, zo neen, of hij dan, ondanks zijn morele motief, nog moreel genoemd kan worden."

Tenslotte schreef ik op 29 juni dat de „overwinning van de NAVO op Milošević erg lijkt op een Pyrrusoverwinning. Milošević is weliswaar verslagen, maar tegen welke kosten voor de overwinnaar en degenen die hij te hulp snelde?"

Andere thema's kwamen in de reeks artikelen ook aan de orde maar meer *en passant*. De juistheid of onjuistheid van sommige beweringen kan pas na enige tijd vastgesteld worden, en sommige gestelde vragen pas na jaren beantwoord. Voor de rest zal ik het voorbeeld niet volgen van die minister van Binnenlandse Zaken die het beleid dat hij als burgemeester van Amsterdam gevoerd had, een voldoende gaf.

Mijn voorlopige facit luidt dat de onderneming, hoewel in haar oorspronkelijke, humanitaire opzet mislukt, gerechtvaardigd was, zij het dat die rechtvaardiging, juist door de mislukking van de oorspronkelijke opzet, in de loop van de tijd dat zij duurde, verschoof. Was haar impuls moreel, langzamerhand werd geloofwaardigheid van de NAVO het motief. De eenheid van de NAVO is bewaard gebleven, maar net. Er is daarom geen reden voor euforie na de overwinning op Milošević.

'Montenegro wacht coup'

WASHINGTON, PRIŠTINA, 2 JULI. De Joegoslavische leider Slobodan Milošević heeft troepen naar Montenegro gestuurd en bereidt kennelijk een coup voor tegen de kritische leiding van deze zusterrepubliek van Servië binnen de Joegoslavische federatie.

Dat zei NAVO-opperbevelhebber Wesley Clark gisteren in Washington. Volgens Clark heeft Milošević zijn actie de afgelopen weken al voorbereid door tegenstanders van de Montenegrijnse president, Milo Djukanović, op sleutelposten in Joegoslavië te benoemen. Clark zei dat duidelijk sprake is van „een voorbereidende fase". Djukanović is de prominentste criticus van het politieke, economische en Kosovo-beleid van Milošević binnen Joegoslavië. Hij bood tijdens de recente NAVO-oorlog tegen Joegoslavië de NAVO zelfs faciliteiten in Montenegro aan.

Clark zei er van uit te gaan dat Milošević stevig in het zadel zit, ondanks een toename van de kritiek op zijn beleid. „Hij beheerst het leger. Hij beheerst de politie, inclusief het netwerk van de zeer brute geheime dienst. Hij beheerst de media en hij beheerst de economie en de financiën", aldus Clark. De oppositie in Servië is daarentegen „zwak en verdeeld".

Troepen van de vredesmacht KFOR hebben vandaag in het noorden van Kosovo vijf Joegoslavische soldaten en zes vermoedelijke leden van de troepen van het Servische ministerie van Binnenlandse Zaken gearresteerd. De elf waren gewapend en de soldaten droegen uniformen. Op grond van het vredesakkoord mag Belgrado geen troepen meer in Kosovo hebben, noch in een bufferzone van vijf kilometer langs de grens tussen Kosovo en Servië.

Een woordvoerder van de VN-hulporganisatie UNHCR hekelde gisteren in Priština de NAVO-landen die in gebreke blijven bij het financieren van de hulp in Kosovo. Van de 400 miljoen dollar die is beloofd is maar 140 miljoen dollar betaald en de UNHCR kan de huidige operaties niet meer betalen. „De internationale gemeenschap heeft miljarden besteed aan een militaire campagne die bedoeld was om de weg te effenen voor de terugkeer van vluchtelingen. Nu we zo ver zijn is het jammer dat ze niet bereid zijn te betalen voor die terugkeer", aldus de woordvoerder. (Reuters, AFP, AP)

Milosevic zoekt steun tegen groeiend verzet

2-7-99

BELGRADO – De Joegoslavische president Milosevic is op zoek naar nieuwe bondgenoten tegen de groeiende oppositie. Hij gaat zijn regering omvormen en wil dat alle in het parlement vertegenwoordigde partijen in een nieuw kabinet zitting nemen. Daarmee wordt „de eenheid van het volk versterkt", zo zei een woordvoerder van Milosevic' Socialistische Partij van Servië (SPS).

Volgens de Belgradose krant Vecernje Novosti zoekt Milosevic vooral steun bij de ultranationalistische partij SRS van vice-premier Seselj. Seselj bood onlangs zijn ontslag aan uit protest tegen de aanwezigheid van Kfor in Kosovo. Maar Milosevic weigerde dat te aanvaarden. Ook zouden politici van de Socialistische Volkspartij van Montenegro, een belangrijke steunpiliaar van het belaagde staatshoofd, op het pluche zitting nemen.

Ondertussen groeit de kritiek op Milosevic. De president van Montenegro, Djukanovic, uitte zich opvallend negatief over Milosevic. Diens „claustrofobische, onheil brengende en autistische politiek" heeft het land alleen maar schade toegebracht, zo zei Djukanovic, die een verklaard tegenstander van Milosevic is. Hij verklaarde zich bereid oorlogsmisdadigers uit te leveren aan het Joegoslavië-Tribunaal.

Voor het eerst sinds het einde van de Navo-luchtacties drie weken geleden, werd er betoogd in Belgrado, dinsdag tegen Milosevic. Honderden bejaarden eisten uitbetaling van hun maandenlang niet uitgekeerde pensioenen. Ook riepen zij „Ontwaak Servië! Weg met Slobo!".

De oppositionele Alliantie voor Verandering heeft voor vandaag een grote demonstratie aangekondigd in het zwaar gebombardeerde Novi Sad in het noorden van Servië.

Annan: Pronk in voor VN-post in Kosovo

Van onze redactie politiek

DEN HAAG – Secretaris-generaal Kofi Annan van de Verenigde Naties zegt dat PvdA'er Jan Pronk een van de kandidaten is voor de functie als speciale VN-vertegenwoordiger voor Kosovo.

Minister Pronk laat nog altijd in het midden of hij bereid is het departement van volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en milieubeheer al na een jaar in te ruilen voor een andere functie. Hij werkte al eerder voor de VN.

De benoeming van een VN-vertenwoordiger voor Kosovo wordt snel verwacht, nog deze week of volgende week. Vanuit het kabinet wordt de kandidatuur niet bevestigd. Maar uit het feit dat Kofi Annan Pronk in het openbaar noemde, wordt afgeleid dat het kabinet hem wel degelijk voor de functie naar voren schoof. Minister Van Aartsen (buitenlandse zaken) antwoordde gisteren op vragen van kamerleden dat de huidige VN-man in Kosovo z'n werk goed doet. De Braziliaan Viera de Mello is momenteel interim-gezant op die post. „We kunnen het volledig aan de secretaris-generaal overlaten om een goede en verstandige beslissing te nemen", zei Van Aartsen verder.

Behalve Jan Pronk is de Franse staatssecretaris van Volksgezondheid Bernard Kouchner een van de kansrijke kandidaten. Ook de Britse liberale oud-voorman Paddy Ashdown en de Finse president Martti Ahtisaari staan op het lijstje van Annan. De Italiaanse eurocommissaris voor Humanitaire Zaken Emma Bonino heeft zich inmiddels teruggetrokken.

'Montenegro wacht coup'

WASHINGTON, PRISTINA, 2 JULI. De Joegoslavische leider Slobodan Milošević heeft troepen naar Montenegro gestuurd en bereidt kennelijk een coup voor tegen de kritische leiding van deze zusterrepubliek van Servië binnen de Joegoslavische federatie.

Dat zei NAVO-opperbevelhebber Wesley Clark gisteren in Washington. Volgens Clark heeft Milošević zijn actie de afgelopen weken al voorbereid door tegenstanders van de Montenegrijnse president, Milo Djukanović, op sleutelposten in Joegoslavië te benoemen. Clark zei dat duidelijk sprake is van „in voorbereidende fase". Djukanović is de prominentste criticus van het politieke, economische en Kosovo-beleid van Milošević binnen Joegoslavië. Hij bood tijdens de recente NAVO-oorlog tegen Joegoslavië de NAVO zelfs faciliteiten in Montenegro aan.

Clark zei er van uit te gaan dat Milošević stevig in het zadel zit, ondanks een toename van de kritiek op zijn beleid. „Hij beheerst het leger. Hij beheerst de politie, inclusief het netwerk van de zeer brute geheime dienst. Hij beheerst de media en hij beheerst de economie en de financiën", aldus Clark. De oppositie in Servië is daarentegen „zwak en verdeeld".

Troepen van de vredesmacht KFOR hebben vandaag in het noorden van Kosovo vijf Joegoslavische soldaten en zes vermoedelijke leden van de troepen van het Servische ministerie van Binnenlandse Zaken gearresteerd. De elf waren gewapend en de soldaten droegen uniformen. Op grond van het vredesakkoord mag Belgrado geen troepen meer in Kosovo hebben, noch in een bufferzone van vijf kilometer langs de grens tussen Kosovo en Servië.

Een woordvoerder van de VN-hulporganisatie UNHCR hekelde gisteren in Priština de NAVO-landen die in gebreke blijven bij het financieren van de hulp in Kosovo. Van de 400 miljoen dollar die is beloofd is maar 140 miljoen dollar betaald en de UNHCR kan de huidige operaties niet meer betalen. „De internationale gemeenschap heeft miljarden besteed aan een militaire campagne die bedoeld was om de weg te effenen voor de terugkeer van vluchtelingen. Nu we zo ver zijn is het jammer dat ze niet bereid zijn te betalen voor die terugkeer", aldus de woordvoerder. (Reuters, AFP, AP)

Flora 'Nightingale' in Servische cel

2-7-99 2-7-99

Kosovo

Jan Bezemer

PRISTINA – Ze noemen haar de Florence Nightingale van Kosovo, Flora Brovina (49), Albanees kinderarts, dag en nacht actief voor slachtoffers van het Servische regime. Nu zit zij gevangen in een Servische gevangenis, waarschijnlijk in Pozarevac, ten zuiden van Belgrado.

Brovina is tijdens de Servische aftocht meegenomen naar Servië, samen met vele andere Albanese gevangenen – het Rode Kruis spreekt over twee- tot drieduizend, Amnesty International houdt het noodgedwongen op 'duizenden'.

Brovina heeft dringend behoefte aan medische hulp. Het is niet bekend of ze die krijgt, want niemand krijgt toegang tot haar. Een Servische advocaat die haar eenmaal heeft mogen bezoeken, zegt dat ze gedeeltelijk verlamd is. Mogelijk vanwege een beroerte. Maar zeker is dat niet.

Op 22 april brak een groep van acht mannen, sommigen gemaskerd, bijna allen in burgerkleding, de flat van Brovina in Pristina binnen. Ze werd afgevoerd naar een gevangenis, in Lipljan. Tot op die kwade dag ging ze altijd om zeven uur 's morgens lopend naar haar werk om pas tegen even 's avonds thuis te komen, of soms zelfs dat niet, als het te laat was geworden en ze bij een patiënt in een van de dorpen in Drenica moest blijven overnachten. Soms bleef ze in haar opvanghuis voor dakloze kinderen in Pristina.

De woning van Brovina is doorzocht. Geld en sieraden zijn gestolen. Belangrijker nog: stapels papieren zijn verdwenen. Brovina hield een archief bij van Servische misdaden. De kinderarts had foto's van en gegevens over jonge patiëntjes met ernstige huidaandoeningen, die het gevolg moeten zijn geweest van een gifgasaanval op een school.

Volgens de Albanezen, ook volgens Brovina, hebben de Serviërs gevaarlijk spul op Albanese kindertjes uitgeprobeerd. De Serviërs hebben altijd naar hun voorhoofd gewezen als dit bericht – in Servische ogen 'te dolle Albanese propaganda' – ter sprake kwam. Maar na alles wat er de laatste maanden gebeurd is en na de diefstal van Brovina's dossiers, wint de Albanese beschuldiging aan kracht.

Er is geen formele aanklacht. Maar de Serviërs beschuldigen Brovina van betrokkenheid bij het Albanese bevrijdingsleger UCK. Ze zou een organisatie hebben opgezet, die uniformen en emblemen voor het UCK maakte. Het ligt anders. Brovina heeft een vrouwenbeweging opgezet, die zich gaandeweg steeds meer solidair betoonde met het UCK. Veel vrouwen hebben zich uit betrokkenheid achter de naaimachine gezet.

Brovina was begaan met de positie van vrouwen in het traditionele Kosovo, waar mannen nog 'koningen' zijn. Ze wilde de vrouwen emanciperen, maar ze wilde hen vooral ook politiek bewust maken. Haar vrouwenbond heeft in de afgelopen jaren tal van betogingen georganiseerd. De blonde Brovina stond op foto's die dagelijks de wereld overgingen altijd vooraan. Het waren stille protesten; alleen een spandoek riep de Navo op de Albanezen te helpen. Mannen stonden nieuwsgierig toe te kijken en mochten hun mond niet opendoen.

De twee zonen van Brovina studeren in de Verenigde Staten. Haar echtgenoot Ajri Begu (48), econoom en schrijver, is zeer betrokken bij de Albanese zaak. Zijn naam wordt genoemd als directeur van de nog op te richten nationale bank voor Kosovo. Toen de Navo-aanvallen begonnen was hij in Belgrado; hij was dus niet in de buurt toen de Serviërs Flora arresteerden. Hij is nog wel naar Albanië gereisd, waar hij aan fondswerving voor het UCK deed. Pas twee weken geleden kon hij terugkeren in Pristina. En dar probeert hij nu een persoffensief voor zijn echtgenote op gang te brengen.

Begu raakt geëmotioneerd als we naar zijn vrouw vragen. „We waren bereid voor de zaak te sterven, maar dit is erger. Ik maak me vooral zorgen om haar gezondheid." Begu heeft twee van haar gedichtenbundels rechtop tegen een lampje gezet, zodat de daarop afgedrukte foto in het oog springt. Begu en Brovina hebben beiden een aantal publicaties op hun naam staan.

Hij hoopt haar spoedig terug te zien, maar vreest het ergste. Het Servische regime in Belgrado zal wraaklustig zijn. De gevangenen zijn, vreest Begu, mede weggevoerd om als wisselgeld te dienen als de Navo Servische oorlogsmisdadigers oppakt. Begu verwijt het de Navo dat in de onderhandelingen met de Serviërs niet is gesproken over de gevangenen. „Een pijnlijke vergissing", zo zegt hij.

Ook hulp voor dieren in Kosovo

LONDEN – Een van 's werelds grootste organisaties tegen dierenleed stuurt vandaag een noodteam naar Kosovo om dieren te helpen die slachtoffer zijn geworden in de oorlog. Volgens de Wereldgemeenschap voor de Bescherming van Dieren (WSPA) heeft Kosovo dringend behoefte aan hulp omdat grote troepen wilde honden door de stad zwerven, koeien maandenlang niet zijn gemolken en vee dat in leven is gebleven uitgehongerd of ziek is.

Vooral boerderijdieren zijn volgens WSPA regelmatig slachtoffer geworden van Servische troepen. Die schoten dieren dood of staken de schuren in brand.

VN-politie naar Orahovac

2-7-99

PRISTINA – De Verenigde Naties sturen een internationale politiemacht naar de Kosovaarse plaats Orahovac, waar etnische Albanezen sinds vorige week de komst van Russische vredestroepen tegenhouden die de Nederlandse Gele Rijders moeten vervangen.

Het hoofd van de VN-missie in Kosovo, Bernard Kouchner, zei dit gisteren na het wekelijkse multietnisch overleg in de Kosovaarse hoofdstad Pristina. De Serviërs waren deze keer niet aanwezig bij het overleg. Kouchner zei dat de VN vergeten waren een escorte te sturen om hen op te halen.

Hasim Thaci, de leider van het Kosovaarse bevrijdingsleger UCK, bracht gisteren een bezoek aan Orahovac. „In de stad Orahovac zelf zullen geen Russische soldaten komen, maar we kunnen dat niet garanderen voor de hele gemeente en bovendien staat er nog niets vast", zei hij tegen de Albanezen.

De politiemacht zal in Orahovac blijven tot de huidige impasse is doorbroken. De etnische Albanezen in de stad verzetten zich tegen de komst van de Russen omdat Russische huurlingen volgens hen tijdens de oorlog aan de zijde van Servische troepen hebben gestreden tegen het UCK.

De Amerikaanse vredesmacht in Kosovo heeft geprobeerd de moord op vijftien Serviërs, die vorige maand zou hebben plaatsgevonden, geheim te houden. De beschuldiging over deze 'verwerpelijke verzwijging' kwam gisteren van het Russische ministerie van buitenlandse zaken.

Volgens Moskou heeft de moordpartij plaatsgevonden in het dorp Ugljare, dat ligt in de zone waar de Amerikanen de vrede moeten bewaren. Het massagraf was al op 24 juli ontdekt, aldus het Russische ministerie, maar het bestaan ervan werd pas vorige week bekend gemaakt. De Amerikanen wilden de moord geheim houden omdat de VS op de hand zijn van de etnische Albanezen, menen de Russen. Moskou eist een onderzoek door de VN.

Het collectieve presidentschap van Bosnië heeft gisteren voorgesteld 21 november uit te roepen tot nationale feestdag. Vier jaar geleden werd op die dag het Dayton-vredesakkoord gesloten. Dat maakte een einde aan de oorlog in Bosnië-Herzegovina. Bosnië-Herzegovina bestaat uit de moslim-Kroatische federatie en de Republika Srpska, de Bosnisch-Servische republiek.

Kosovo: een voorlopige inventarisatie

2-7-99

DEZER DAGEN

J.L. Heldring

„Columnisten zaten ernaast in het luchtoorlogdebat." Zo luidde de kop boven een artikel van Kees Versteegh op deze pagina in de krant van 28 juni. In dat artikel neemt hij vier columnisten (van wie één van deze krant en drie van *de Volkskrant*) onder handen. Hij verwijt hun dat ze niet, zoals sommige van hun Britse collega's, hun ongelijk, nadat dat gebleken was, bekend hebben.

In dit debat zal ik mij niet mengen, maar ik wil wel toegeven dat het mij opviel dat ik mij niet bevond onder de door Versteegh gekapittelde columnisten. Was het niet de moeite waard geweest wat ik over Kosovo geschreven had? Of had ik globaal gelijk gehad?

Het eerste is niet te mijner beoordeling. Het tweede eigenlijk ook niet. Maar ik zag in Versteeghs artikel toch wel aanleiding om eens na te gaan wat ik precies over Kosovo geschreven had. Wat dat betreft, is mijn geheugen kort. (Wanneer iemand mij aanspreekt over een artikel van mij dat een dag tevoren in de krant stond, moet ik er altijd diep over nadenken waar dat artikel alweer over ging.) Kortom, ik was nieuwsgierig naar een inventaris van mijn eigen boedel.

Welnu, ik was laat met mijn eerste reactie op de luchtoperaties tegen Servië. Die begonnen op 24 maart, en op 26 maart schreef ik nog rustig over het dagboek in rijm van François HaverSchmidt over zijn verblijf in Beekhuizen (Velp) in 1870. Ik wilde dat ei nu eenmaal kwijt. Ongetwijfeld een prioriteit die van een zekere frivoliteit getuigt.

Pas op 30 maart verscheen mijn eerste artikel over de luchtoorlog. Ik stelde daarin de vraag: „Zal de overweldigende overmacht in de lucht die de NAVO nu Servië laat voelen, binnen een paar weken" Milošević eronder krijgen? Daar was ik blijkbaar niet zo zeker van. Ik dacht dat Milošević „niet zo gauw bereid" zou zijn zijn persoonlijke macht op te geven – „zelfs als zijn land platgebombardeerd zou worden".

Ook meende ik dat „een afgang aan de conferentietafel hem (door de Serviërs) nooit vergeven zou worden". Dan liever „een nederlaag tegen een overmachtige vijand". Die zou hem, gezien Servië's zelfbeeld, waarin de nederlaag een grote rol speelt, „in Servië tot eer strekken en zijn macht kunnen redden".

„Zo zou het kunnen zijn dat het welslagen van de NAVO-operatie tegen Servië in laatste aanleg afhangt, niet van het verdwijnen maar van het aanblijven van Milošević. Ondertussen zou Servië dan wel geruïneerd zijn en Kosovo, om het eufemistisch uit te drukken, etnisch gezuiverd. [...]

„Het ziet er echter naar uit dat het 'etnisch gezuiverd' Kosovo *sowieso* het resultaat zal zijn – wat ook het lot van Milošević zal zijn. [...]. Wat dat betreft is de NAVO-operatie nu al mislukt, want haar doel was het moorden in Kosovo te stoppen. Kan zij daarom beter gestaakt worden? Nee, want dan zou de NAVO volstrekt ongeloofwaardig worden."

Maar dat betekende dat „behoud van de NAVO, die een *middel* van een Europees-Amerikaanse belangengemeenschap is, langzamerhand een *doel* van de operatie tegen Servië aan het worden is". Dat was, volgens mij, „het absurde van de tegenwoordige toestand".

Op 2 april uitte ik mij pessimistisch over het effect van de operatie op de NAVO: „Mocht Kosovo [...] één groot Srebrenica worden, dan zal dit ongetwijfeld ook zijn weerslag op de NAVO hebben, Zoals in Nederland na Srebrenica, zal dan ook ijverig naar de schuldige gezocht worden. Verwijten over en weer – vooral tussen Europa en de Verenigde Naties – zullen klinken."

Vier dagen later bracht ik het gebruik van grondtroepen ter sprake. De kans daarop achtte ik, „rationeel gesproken, heel klein". De prognose is juist gebleken, maar de luchtoorlog had niet veel langer mogen duren of deze kwestie zou onontkoombaar zijn geweest. Zó klein was die kans, achteraf gezien, toch niet. Misschien heeft zij zelfs een rol gespeeld bij de vorming van Milošević' besluit ermee op te houden.

Ook constateerde ik dat „het doel van de luchtoperaties [...] stilzwijgend (was) verschoven van hulp aan Kosovaren" (die toen massaal hun land aan het verlaten waren) „naar afstraffing van Milošević – op zo'n manier dat andere gangsters zich wel tweemaal zullen bedenken alvorens een voorbeeld aan hem te nemen".

„Het is bijna zeker – was mijn oordeel twee weken na het begin van de luchtoorlog – dat de NAVO, door de operatie tegen Servië te ondernemen, zichzelf heeft overschat [...], maar welke verantwoordelijke politicus zou om die reden de desintegratie durven riskeren van de enige internationale organisatie die tanden heeft?" Het ging mij dus opnieuw om de geloofwaardigheid van de NAVO.

Op 16 april noemde ik de eis „om Milošević, als de NAVO ooit de hand op hem zal weten te leggen, als oorlogsmisdadiger te berechten, qua *timing* „buitengewoon dom", nl. „een uitnodiging aan Milošević zich tot het uiterste te vezetten". Intussen is hij als oorlogsmisdadiger officieel in staat van beschuldiging gesteld, en sommigen beweren zelfs dat dit zijn capitulatie heeft verhaast.

Twaalf dagen later: De „grenzen aan de bereidheid op te komen voor de idealen van de democratie" (blijkend uit de algemene huivering grondtroepen in te zetten) „zijn in de oorlog tegen Milošević zichtbaar geworden, nu blijkt dat de afstandsbediening niet binnen de daarvoor gestelde termijn het gewenste resultaat heeft bereikt en, wat de hulp aan de Kosovaren (om wie het allemaal te doen was) betreft, zelfs het tegendeel daarvan."

Daarom kwam ik op 7 mei tot de conclusie dat na een eventuele overwinning op Servië „de NAVO zich er heel grondig op (zal) moeten bezinnen hoe herhaling van deze eerste manifestatie van haar nieuwe strategische conceptie voorkomen kan worden". Dat de operatie tegen Servië „niet voor herhaling vatbaar" was, is een thema dat ik daarna meermalen zou herhalen.

Wat de morele rechtvaardiging van de hele onderneming betreft, deze bleef, zo schreef ik op 8 juni (na de stopzetting ervan), „tot het eind bestaan, maar zij raak te wèl steeds meer uitgehold", en wel om twee redenen: 1. het lot van de Kosovaren, om wie het te doen was, was er niet door „verzacht, maar eerder verergerd"; 2. de weigering grondtroepen in te zetten maakte dat de morele rechtvaardiging kennelijk „wèl voldoende (was) om anderen te doden, maar niet om zelf gedood te worden". „Wat is dat voor moraal, die weigert risico's te nemen?"

„In laatste aanleg zullen degenen die waarde hechten aan moraal in de politiek, de vraag onder ogen moeten zien of een om morele redenen begonnen oorlog noodzakelijkerwijs minder onheil aanricht dan elke andere en, zo neen, of hij dan, ondanks zijn morele motief, nog moreel genoemd kan worden."

Tenslotte schreef ik op 29 juni dat de „overwinning van de NAVO op Milošević erg lijkt op een Pyrrusoverwinning. Milošević is weliswaar verslagen, maar tegen welke kosten voor de overwinnaar en degenen die hij te hulp snelde?"

Andere thema's kwamen in de reeks artikelen ook aan de orde maar meer *en passant*. De juistheid of onjuistheid van sommige beweringen kan pas na enige tijd vastgesteld worden, en sommige gestelde vragen pas na jaren beantwoord. Voor de rest zal ik het voorbeeld niet volgen van die minister van Binnenlandse Zaken die het beleid dat hij als burgemeester van Amsterdam gevoerd had, een voldoende gaf.

Mijn voorlopige facit luidt dat de onderneming, hoewel in haar oorspronkelijke, humanitaire opzet mislukt, gerechtvaardigd was, zij het dat die rechtvaardiging, juist door de mislukking van de oorspronkelijke opzet, in de loop van de tijd dat zij duurde, verschoof. Was haar impuls moreel, langzamerhand werd geloofwaardigheid van de NAVO het motief. De eenheid van de NAVO is bewaard gebleven, maar net. Er is daarom geen reden voor euforie na de overwinning op Milošević.

Kapitein Chris Brouns van de Gele Rijders controleert in Orahovac wapens die UCK-strijders hebben ingeleverd. *Foto ANP*

Nazorg aan Gele Rijders komt op gang

Door Arjan Paans

ORAHOVAC - In Orahovac is het 'debriefen' van de Nederlandse Gele Rijders al begonnen.

De geestelijke nazorg aan de 700 in Kosovo gelegerde infanteristen wordt verzorgd door een maatschappelijk werker, een psycholoog en twee geestelijk raadslieden. De hulpverlening is nodig omdat verscheidene Gele Rijders in het oorlogsgebied meer gruwelijke ervaringen hebben opgedaan dan anderen in heel hun leven.

Het kamp van de Gele Rijders is donderdagmiddag na een zware regenbui veranderd in een modderpoel. Na bijna twee weken Kosovo en het vooruitzicht op een verblijf tot zeker 6 december, hebben veel militairen nu al de balen van de primitieve omstandigheden in het kamp.

Buiten het prikkeldraad is de situatie nog steeds verre van rustig. Serviërs en Albanezen schieten elkaar bijna onder de ogen van de KFOR-troepen dood, plunderen huizen, verkrachten vrouwen, en weigeren soms hun wapens af te geven. De Nederlanders hebben de afgelopen week al diverse malen waarschuwingsschoten moeten afvuren over de hoofden van de ruziemakende partijen.

Zelfs het grove geschut, de 120 millimeter houwitsers, is al gebruikt. Niet tegen vijandelijke tanks of troepen, waar ze eigenlijk voor bedoeld zijn, maar om lichtkogels af te schieten die de hele omgeving verlichten. „We deden dat omdat we wisten dat er huizen werden geplunderd en in brand gestoken. In het volle licht maakten de plunderaars dat ze wegkwamen", zegt kapitein Michael Bos.

Hoewel de toestand volgens Bos militair gezien stabiel is te noemen, hebben de Nederlandse militairen hun handen vol aan het verrichten van politietaken. „In het huidige vacuüm handhaven wij de wet. In ons gebied zijn de afgelopen week al 48 criminelen aangehouden en opgesloten in de gevangenis van Prizren."

Door alle incidenten worden de Gele Rijders zwaar op de proef gesteld. Om te voorkomen dat sommigen achteraf last krijgen van een trauma, krijgt elke militair die iets vervelends heeft meegemaakt binnen 24 uur bezoek van iemand van de geestelijke nazorg. „Toen deze jongens en meisjes met de eerste 16.000 KFOR-troepen Kosovo binnentrokken, wisten ze absoluut niet wat hen te wachten stond. De constant hoge druk en de gevoelens van onveiligheid, komen bijvoorbeeld tot uiting in klachten over het slechte eten of de moddertroep op het kamp", zegt legerpsycholoog H. Kruse.

Meer aandacht behoeven de écht traumatiserende ervaringen. „De eerste confrontatie met een massagraf maakt altijd diepe indruk. Je ziet het, je ruikt het en je proeft het bijna op je tong. Mensen die in Bosnië een dergelijke ervaring hebben gehad, hoeven thuis maar hun neus op te halen, of ze ruiken de geur weer. Militairen die zoiets meemaken, of bij een incident betrokken raken, krijgen binnen 24 uur iemand van ons op hun dak. Wij geven tips hoe ze met hun gevoelens om kunnen gaan, en waar ze bij zichzelf op moeten letten."

Volgens Kruse is er verbetering in aantocht. „Vanaf morgen krijgt iedereen na een aantal diensten een herstelperiode van 24 uur en kunnen ze eindelijk eens rustig slapen en lekker douchen. Als het goed is, wordt binnenkort ook de bar ingericht, kunnen ze een boekje lezen en is er gelegenheid voor spelletjes. Als het comfort verbetert, nemen ook de klachten af."

Na de voor veel militairen traumatische gebeurtenissen in Srebrenica ziet de legerleiding geestelijke nazorg volgens Kruse als een volwaardig onderdeel van de krijgsmacht. „Door ons ingrijpen kunnen wij een hoop ellende achteraf voorkomen."

Dat de Kosovo-operatie tot gevolg heeft dat minder jongeren zich melden voor een baan bij de krijgsmacht, vindt Kruse begrijpelijk. „Als het goed is, blijven de mensen over die dit werk serieus nemen en het niet als een spel zien. Als je alleen gaat voor de leuke dingen, moet je niet op een vredesoperatie meegaan. Als je de gelegenheid wilt grijpen ergens echt zinnige dingen te kunnen doen, en een *once in a lifetime experience* wilt hebben, dan zit je hier goed."

MJL199

Inzet van Royal Irish Regiment is belediging van Joegoslavië

Het NAVO-besluit tot het inzetten van het Royal Irish Regiment (RIR) in Kosovo is door Terry O hEarcain, zegsman van de Ierse Republikeinse Socialistische Partij, scherp veroordeeld. Volgens hem wordt daarmee de toestand op de Balkan verder gedestabiliseerd. "Met de inzet van dit regiment worden de spanningen bewust verhoogd. Zijn de activiteiten van het RIR niet het onderwerp van onderzoek door een onafhankelijk tribunaal naar de moord op 13 ongewapende burgers in Londonderry op 30 januari 1972? Is het RIR niet in opspraak vanwege contacten met het fascistische Combat 18? Hoeveel soldaten van het RIR zijn niet veroordeeld voor het intimideren en vermoorden van burgers wier enige misdaad was dat zij Iers en katholiek waren? Hoe kan de Joegoslavische bevolking enig vertrouwen hebben in dit soort vredeshandhavers? De nationalisten en katholieken van Ierland weten maar al te goed wat de bescherming door dit soort lieden voorstelt. Zij brengen slechts dood en angst zoals zij dat ook in Ulster hebben gedaan. Het Joegoslavische volk weet dit en antwoordt de NAVO door Kosovo te ontvluchten. Wij kunnen hen dat niet kwalijk nemen", aldus O hEarcain.

Sir Michael Jackson

Een naam die nauw verbonden is met de slachting op 30 januari 1972 in Londonderry, die bekend staat als 'Bloody Sunday', is die van de Britse opperbevelhebber in Kosovo, luitenant-generaal Sir Michael Jackson. Jackson, bekend onder de naam 'Macho Jacko' of de 'Prince of Darkness' zoals zijn troepen hem liefkozend noemen, was de op één na hoogste bevelhebber van 'Bloody Sunday'. In minder dan een half uur werden 13 mensen doodgeschoten en raakten nog eens 13 anderen gewond. De gedoden hadden niet meer dan één kogel in het hoofd of lichaam, wat erop duidt dat ze bewust zijn geëxecuteerd.

'Bloody Sunday' was een keerpunt in de Britse bezetting van Noord-Ierland. In 1969 zond Londen troepen naar Noord-Ierland, zogenaamd om de katholieke bevolking te beschermen. Al spoedig ontpopte zij zich als bezettingsmacht en maakte zij zich schuldig aan het systematisch afranselen, martelen en doden van met name de katholieke bevolking. 'Bloody Sunday' maakte ook de weg vrij voor Londen om direct het gezag over Noord-Ierland uit te oefenen, daarmee anticiperend op de te verwachten ineenstorting van het Stormont parlement.

Als onderdeel van het huidige 'vredesproces' in Noord-Ierland, ging de Labour-regering vorig jaar akkoord met een nieuw onderzoek naar de gebeurtenissen, nadat het eerdere Widgery Tribunaal de paratroepen had vrijgepleit en de namen van de soldaten geheim had gehouden. Lord Saville, die aan het nieuwe onderzoek leiding geeft, eiste in mei jl. openbaarmaking van de namen en een publiekelijk verhoor.

Dit leidde onmiddellijk tot protesten bij de Hoge Raad, met als argument dat het leven van de 17 soldaten hierdoor gevaar liepen door wraakacties van de IRA. Dit ondanks het feit dat nationalistische groepen al vele jaren geleden hun namen hadden laten circuleren. Tot de grootste pleitbezorgers van de militairen behoorden de Britse minister van Defensie, George Robertson, en Premier Blair. "Het zou erg vreemd zijn wanneer wij niet onze troepen tegenover een onderzoek zouden steunen en voor hun zaak zouden opkomen", aldus Blair.

De Hoge Raad heeft inmiddels het verzoek van Lord Saville's tribunaal afgewezen met verwijzing naar het 'fundamentele mensenrecht van soldaten' en handhaafde hun anonimiteit. Inmiddels circuleren de namen op het Internet en zelfs in de pers. De 'Irish News' publiceerde een deel van de lijst, waarbij de familienamen waren weggelaten. De enige uitzondering die werd gemaakt waren die van luitenant-kolonel Derek Wilford en tweede man bij het commando, de toenmalige kapitein Mike Jackson die gezamenlijk verantwoordelijk waren voor de slachting.

De rol van Jackson bij 'Bloody Sunday' heeft z'n carrière niet gehinderd. Integendeel, hij heeft daarmee bewezen een man te zijn om op te vertrouwen wanneer gewetenloze onderdrukking van sociale en politieke onrust gewenst is.

(14 juni 1999, irsp @ netwizards. Net)

Generaal Michael Jackson

Voormalig aanklager Neurenberg-tribunaal veroordeelt oorlog tegen Joegoslavië

In twee artikelen van de Chicago Tribune, respectievelijk van 10 mei en 23 mei, heeft Walter J. Rockler, een van de aanklagers van het Neurenberg-tribunaal dat van 1945 tot 1946 de misdaden van de Nazi's tijdens de Tweede Wereldoorlog onderzocht, zich uitgesproken tegen de oorlog met Joegoslavië. Tegenwoordig is hij jurist te Washington.

Volgens Rockler lijkt het alsof algemeen wordt geaccepteerd dat de President van de Verenigde Staten ieder land van zijn keuze kan aanvallen, zonder toestemming van welke grondwettelijke of internationale instelling dan ook. De aanval op Joegoslavië is de meest agressieve interventie sinds de Nazi's Polen binnenvielen. Het excuus van een ingrijpen op humanitaire gronden is, aldus Rockler, in het licht van de geschiedenis onhoudbaar. "Wij gooiden tweemaal zoveel bommen op Vietnam als het totale aantal dat tijdens de Tweede Wereldoorlog werd afgeworpen. Wij doodden honderdduizenden burgers in Vietnam. Zeer recent trainden wij in Centraal Amerika lokale legertjes (in Guatemala, El Salvador en Nicaragua) en zijn daarmee verantwoordelijk voor de dood van minstens 200.000 burgers. Wij ondersteunden de coup van Pinochet in Chili door wie duizenden mensen de dood werden ingejaagd. Wij deden niets tegen het afslachten en deporteren van 200.000 Serviërs uit de Krajina. Wij ondernamen niets tegen de massamoorden in Afrika. Wij weerhielden de Irakezen van een aanval op de Koerden, maar deden niets tegen de aanval van Turkije op de Koerden. Wij kunnen zelfs het gebruik van landmijnen niet afschaffen. Wel stellen wij onder bedreiging van oorlog een ander land een ultimatum."

Agressie-oorlog

Volgens het Tribunaal van Neurenberg is het beginnen van een agressie-oorlog niet slechts een internationale misdaad, maar is het de 'grootste internationale misdaad' omdat het verdere oorlogsmisdaden veroorzaakt. In Neurenberg ijverden ondermeer de Verenigde Staten en Groot-Brittannië voor gerechtelijke vervolging van de Nazileiders op grond van het voorbereiden en het beginnen van een agressie-oorlog. Opperrechter Robert Jackson verklaarde dat "het beginnen van agressie een misdaad is die niet kan worden gerechtvaardigd door welke politieke of economische situatie dan ook." Ook het 'Handvest van de Verenigde Naties' spreekt zich op dergelijke wijze uit. Dat de agressie tegen Joegoslavië wordt uitgevoerd door een internationale macht als de Navo, verleent deze actie geen enkele rechtsgeldigheid. De actie op zich is al in tegenstelling met het fundament van de Navo, als defensieve alliantie met verantwoording aan de Verenigde Naties. Uit oogpunt van het internationale recht zijn de bombardementen een oorlogsmisdaad van de eerste orde. Het bombarderen van de infrastructuur van een land, drinkwater- en elektriciteitsvoorzieningen, fabrieken, bruggen, televisie- en radiostations, valt niet onder acties tegen legitieme militaire doelen. Honderden, zoniet duizenden Serviërs, Albanezen, Montenegrijnen en zelfs een aantal Chinezen zijn daarbij omgekomen.

Schending Amerikaanse grondwet

Het optreden van de Verenigde Staten is tevens een schending van de Amerikaanse grondwet, namelijk van artikel 1.8. Volgens dit artikel is het Congres, niet de President, bevoegd tot het uitgeven van een oorlogsverklaring. Het Congres moet een militair ingrijpen binnen 60 dagen sanctioneren, hetgeen in het geval van de oorlog tegen Joegoslavië niet is gebeurd. Nu is het evident dat van een Congres dat zich het afgelopen jaar heeft moeten bezighouden met de seksuele aberraties van President Clinton weinig kan worden verwacht als beschermer van de grondwet.

Ook van de pers moet men geen hoogstaande verwachtingen hebben. Berichten in de media steunen voornamelijk op rapporten van het State Department, het Pentagon en de Navo. De pers ziet het als zijn plicht om kleurrijke details als Servische wreedheden toe te voegen aan de officiële berichtgeving. Met een dergelijke instelling is het mogelijk dat bijvoorbeeld de mededeling van een Navo-persofficier over een omgeploegd veld, waargenomen op een hoogte van 30.000 voet zonder verificatie wordt gebracht als een vers gedolven massagraf.

"Met de oorlog in de Balkan is de weg vrijgemaakt naar de meest meedogenloze imperialistische agressie, die niets te maken heeft met de verdediging van humanitaire of democratische waarden", aldus Rockler.

Juli 99

Vrede of tijdelijke wapenstilstand

Van de redactie

De leiders van de Navo verklaren zich triomfantelijk tot winnaars van de oorlog tegen Joegoslavië en roepen in koor dat de tijd van vrede en wederopbouw is aangebroken. De eenheid van het bondgenootschap wordt bejubeld als belangrijke factor bij het behalen van het resultaat. De media spreken over een totale capitulatie van Joegoslavië en militaire strategen verkondigen nu dat de massale bombardementen, zonder inzet van grondtroepen, het winnen van een oorlog mogelijk heeft maakt. Hoewel het een ontegenzeglijk feit is dat de Navo erin geslaagd is (voorlopig) de controle over Kosovo te verwerven, slaagde zij niet in haar opzet om het Rambouillet-dictaat op te leggen.

Soevereiniteit Joegoslavië

Het Rambouillet-dictaat eiste de politieke en militaire bezetting van Kosovo door de Navo, met het recht op toegang tot geheel Joegoslavië. Bij de besprekingen werd deze eis op het allerlaatste moment door de VS ingediend, buiten de internationale kontaktgroep om. Verder werd ook nog aan het UCK tegemoet gekomen door te bepalen dat na 3 jaar een referendum zal worden gehouden over de toekomstige status van Kosovo.

De Joegoslavische regering was akkoord gegaan met een politieke regeling over een autonome status voor Kosovo binnen de Federatieve Republiek Joegoslavië, maar kon nooit een eis accepteren die het einde van de soevereiniteit van Joegoslavië betekende. George Kenney, voormalig functionaris van het State Department verklaart in het blad 'Nation' van 14 juni dat een hoge VS-functionaris ten tijde van de Rambouillet-onderhandelingen in een vertrouwelijke gesprek met mensen van de pers verklaarde bewust deze onaanvaardbare eis te hebben gesteld. "The Serbs needed a little bombing to see reason" aldus de hoge VS-functionaris. Volgens berichten uit Washington betreft het uitlatingen van de Amerikaanse minister van Buitenlandse zaken Madeleine Albright.

Rol VN

In het akkoord van Joegoslavië met de G8 is bepaald dat de troepen die in Kosovo zullen worden gestationeerd onder gezag van de VN komen en niet van de NAVO. Bovendien hebben zij geen recht op toegang tot de rest van Joegoslavië. Verder blijft Kosovo onderdeel van de Joegoslavische Federatie en is het referendum over drie jaar van de baan. Nader beschouwt is dit akkoord vrijwel gelijk aan waar Joegoslavië al voor de oorlog mee instemde. Alleen op het punt van de omvang van de internationale troepenmacht en de omvang van het resterende Joegoslavische leger in Kosovo heeft de Joegoslavische regering concessies gedaan. Voor dit resultaat is Joegoslavië verwoest, is Kosovo onleefbaar geworden en zijn bijna een miljoen mensen van huis en haard verdreven.

Hoge prijs

De Navo heeft voor haar 'overwinning' een hoge prijs betaald. De internationale verhoudingen, met name met Rusland en China, zijn er niet beter op geworden. Maar ook de relaties tussen Europa en de VS hebben een belangrijke verandering ondergaan. Achter de façade van de eenheid binnen het Atlantische bondgenootschap bleek het steeds moeilijker om de tegenstellingen te verhullen. Tegen het eigenmachtig optreden van de VS en Engeland ontstond meer en meer weerstand. Onder druk van vooral Italië en Duitsland werd daarom koortsachtig gezocht naar een compromis tussen het dictaat van Rambouillet en de positie van de Joegoslavische regering. Het resultaat daarvan is het huidige akkoord, dat dan ook door Engeland en de VS aanvankelijk met weinig enthousiasme werd ontvangen.

Tegenstelling Europa–VS

Diverse analisten en commentatoren hebben gewezen op de groeiende tegenstellingen tussen het Euro-blok van Europese landen en het Atlantische dollarblok. De EU opteert voor een controle over de Balkan en Oost-Europa d.m.v. economische integratie, waarbij betrokken gebieden overigens niet op basis van gelijkwaardigheid worden ingelijfd. De toekomst van deze gebieden 'binnen' de EU zal eruit bestaan dat zij leveranciers van grondstoffen en goedkope arbeidskrachten worden, die de rijkdom en de macht moet verzekeren van de ontwikkelde staten van de EU. Goede en stabiele betrekkingen met Rusland zijn daarvoor van groot belang.

VS–expansie

De VS daarentegen maken er geen geheim van dat het om meer dan alleen Kosovo gaat. Hun onmiddellijke doel is immers om behalve Kosovo, ook Montenegro en de Vojvodina van Joegoslavië los te maken, om zo een machteloos Servië te kunnen domineren of, zoals ze in het geval van Irak doen, door regelmatig bombarderen het land op de knieën te houden. Uit Hongarije klinken al geluiden tot herziening van de grenzen en Clinton verklaarde bij het bezoek van de Hongaarse President Goncz dat de kwestie van de Hongaarse minderheid in de Vojvodina voor Hongarije "heel, heel belangrijk is" en dat de VS "vast besloten zijn deze kwestie tot een goed einde te bren-

Etnische zuiveringen?

Van de redactie

Al in het begin van de jaren 90 is in de westerse pers een campagne gevoerd, waarin eerst de Joegoslavische regering en met name Milosevic, maar later het gehele Servische volk werd 'gedemoniseerd'. Beschuldigingen van oorlogsmisdaden en etnische zuiveringen waren vrijwel uitsluitend tegen de Serviërs gericht. Zonder het minste bewijs werden vermoedens of geruchten als feiten gebracht als zouden 'soldaten van het Joegoslavische leger' betrokken zijn geweest bij het verdrijven van huis en haard en het systematisch vermoorden van eerst Bosnische Moslims en later, toen de strijd in Kosovo zich verdiepte, van Albanese Kosovaren. In deze perscampagne was 'etnische zuivering', zo hield men ons voor, de drijvende kracht achter de Servische politiek.

De 'militaire campagne', zo werd gezegd, was een 'humanitaire campagne', die zich richtte op het stoppen van 'de etnische zuiveringen'. Als bewijs voor deze zuiveringen werden lange rijen wachtende vluchtelingen getoond en overvolle vluchtelingenkampen in Albanië en Macedonië. Steeds weer kwamen ooggetuigen aan het woord die verhaalden over de bloedige schanddaden van 'de Serviërs'. Zonder iets af te willen doen aan de ellendige omstandigheden waarin de vluchtelingen verkeren moet toch worden gezegd dat werkelijke bewijzen niet konden worden geleverd. Vele getuigen vertelden dat zij de gruwelijkheden niet zelf hadden gezien, maar van anderen hadden gehoord. Nu bestaat er groot verschil van mening over de belangrijkste oorzaak achter de grote vluchtelingenstromen. Zijn zij het gevolg van etnische zuiveringen door de Serviërs of van de bombardementen? Tevens blijkt nu dat veel van wat het Westen 'etnische zuiveringen' noemde, gevechtshandelingen waren van Joegoslavische troepen tegen het UCK en niet in de eerste plaats waren gericht tegen de burgerbevolking.

New York Times

Een dagblad dat zich steeds een fervent voorstander van de bombardementen heeft getoond, de 'New York Times', stuurde in mei van dit jaar de correspondent Steven Erlanger naar Kosovo. In zijn verslagen komt naar voren dat niet etnische zuiveringen, maar vooral de bombardementen de vluchtelingenstromen veroorzaakt hebben. Wij geven de bevindingen van deze journalist verkort weer.

Op 4 mei bezocht Erlanger Pristina, de hoofdstad van Kosovo. Hij nam daar de aanwezigheid van vele Albanezen waar, voornamelijk ouderen, die "zich vrijelijk door de stad bewogen." Lokale Albanezen vertelden hem over de twee weken durende aanvallen van Servische ultra-nationalisten, waaronder gemaskerde paramilitairen die brandschattend en plunderend door de stad waren getrokken. Daarbij dwongen zij Albanese families te vertrekken. Een vertegenwoordiger van de Servische overheid erkende dat "patriottische Serviërs zich daarover schaamden." Hij vertelde dat 350 Servische burgers, politieagenten en soldaten voor deze misdaden waren gearresteerd. Inwoners van Pristina beschreven drie vluchtelingen-golven. De eerste ontstond bij het begin van de bombardementen toen hele families werden gedwongen de stad te verlaten. Door wie zij daartoe werden gedwongen maakt Erlanger niet duidelijk. De tweede golf begon toen de benedenstad van Pristina werd gebombardeerd. Een ieder die in het bezit was van een auto vluchtte weg alsmede ongeveer 5.000 mensen met de bus of de trein. De derde golf was het gevolg van een paniekstemming. Eenduidige oorzaken voor deze paniek worden niet gegeven. Men vluchtte omdat iedereen dat deed. Exacte aantallen kunnen niet worden gegeven, maar volgens de reporter van de New York Times was het aantal vluchtelingen tengevolge van de bombardementen veel groter dan die als gevolg van de Servisch-nationalistische vervolging. Tijdens de tweede en derde golf vluchtten ook veel Serviërs mee.

Prizren

Op 6 mei bezocht Erlanger Prizren, een grote stad bij de Albanese grens vanwaar vele Albanezen naar Albanië zijn uitgeweken. Hieronder zijn bevindingen:

"In de afgelopen week, toen de NAVO de bombardementen verhevigde, sloegen hier volgens vertegenwoordigers van de Verenigde Naties ruim 30.000 Albanezen op de vlucht na een bomexplosie in een arme woonwijk. Volgens de Servische nieuwsmedia kwamen tenminste vijf burgers bij die aanval om het leven en werden 23 burgers gewond." Ook deze keer waren Navo-bommen de oorzaak voor een massale vlucht. In veel gevallen vluchtten Albanezen niet door een directe oorzaak maar uit angst. Een oudere Albanees vertelde de verslaggever dat mensen door zowel de bombardementen als door de Serviërs werden bedreigd. "Zij zeiden tegen sommige mensen dat zij moesten vertrekken, maar niet in mijn buurt", zo vertelde hij. "Niemand kwam ons zeggen dat wij moesten vertrekken, maar sommi-

Lees verder op pagina 12

elijke wapenstilstand

gen".

Ook in de kwestie van Montenegro begint de stemmingmakerij, na uitlatingen op een persconferentie van Navo-opperbevelhebber Clark, over een op handen zijnde staatsgreep in Montenegro van de Joegoslavische leider Milosovic. Uiteindelijk is de ontmanteling van Joegoslavië voor de VS niet meer dan een stap naar een volledige militarisering van de Balkan om een verdere expansie richting de Kaukasus mogelijk te maken. De militaire overheersing van de Balkan verzekeren de VS de controle over de ontwikkelingen in Europa, Rusland en het Midden-Oosten, waarmee een basis wordt gelegd voor verdere expansie naar Azië.

Vrede in Kosovo?

Of de nieuwe situatie ook werkelijk vrede in Kosovo zal brengen, is zeer de vraag. De KFOR troepenmacht geeft weinig blijk van het UCK te willen of kunnen ontwapenen en de niet-Albanese bevolking van Kosovo wordt op grondige wijze weggezuiverd.

De kans op een langdurige oorlog is levensgroot. De Serviërs en de andere bevolkingsgroepen zal geen andere keus gelaten worden zichzelf te verdedigen tegenover de UCK-terreur.

Maar ook het UCK zelf baart de Westerse machten zorgen. Sommige leiders hebben al verklaard dat wanneer de Albanezen geen onafhankelijke staat krijgen, zij vanuit de bergen de strijd zullen voortzetten. De geldverslindende bezettingsmacht, mede betaald uit onze belastinggelden, dreigt dan in een Vietnam-achtige oorlog terecht te komen die van grote invloed is voor de ontwikkelingen van het gehele Europese continent.

Het is daarom een illusie te menen dat het conflict over is. Mogelijk staan we aan de vooravond van een veel groter conflict. Met de komst van buitenlandse troepen in Kosovo dreigt de grondoorlog, die in feite al gelijk met de bombardementen begon, tot veel grotere omvang uit te groeien.

o ver-
ot win-
tegen
oor dat
opbouw
van het
bejubeld
et beha-
e media
apitulatie
re strate-
massale
inzet van
van een
maakt.
eglijk feit
slaagd is
over Ko-
de zij niet
mbouillet-

slavië

aat eiste de
zetting van
, met het
ot geheel
sprekingen
allerlaatste
ingediend,
e kontakt-
ook nog aan
men door te
en referen-
den over de
Kosovo.
egering was
en politieke
nome status
Federatieve
, maar kon
ren die het
einiteit van
de. George
ctionaris van
verklaart in
14 juni dat
aris ten tijde
derhandelin-
lijke gesprek
rs verklaarde
rdbare eis te
Serbs needed a little bombing to see reason" aldus de hoge VS-functionaris. Volgens berichten uit Washington betreft het uitlatingen van de Amerikaanse minister van Buitenlandse zaken Madeleine Albright.

Rol VN

In het akkoord van Joegoslavië met de G8 is bepaald dat de troepen die in Kosovo zullen worden gestationeerd onder gezag van de VN komen en niet van de NAVO. Bovendien hebben zij geen recht op toegang tot de rest van Joegoslavië. Verder blijft Kosovo onderdeel van de Joegoslavische Federatie en is het referendum over drie jaar van de baan. Nader beschouwt is dit akkoord vrijwel gelijk aan waar Joegoslavië al voor de oorlog mee instemde. Alleen op het punt van de omvang van de internationale troepenmacht en de omvang van het resterende Joegoslavische leger in Kosovo heeft de Joegoslavische regering concessies gedaan. Voor dit resultaat is Joegoslavië verwoest, is Kosovo onleefbaar geworden en zijn bijna een miljoen mensen van huis en haard verdreven.

Hoge prijs

De Navo heeft voor haar 'overwinning' een hoge prijs betaald. De internationale verhoudingen, met name met Rusland en China, zijn er niet beter op geworden. Maar ook de relaties tussen Europa en de VS hebben een belangrijke verandering ondergaan. Achter de façade van de eenheid binnen het Atlantische bondgenootschap bleek het steeds moeilijker om de tegenstellingen te verhullen. Tegen het eigenmachtig optreden van de VS en Engeland ontstond meer en meer weerstand. Onder druk van vooral Italië en Duitsland werd daarom koortsachtig gezocht naar een compromis tussen het dictaat van Rambouillet en de positie van de Joegoslavische regering. Het resultaat daarvan is het huidige akkoord, dat dan ook door Engeland en de VS aanvankelijk met weinig enthousiasme werd ontvangen.

Tegenstelling Europa-VS

Diverse analisten en commentatoren hebben gewezen op de groeiende tegenstellingen tussen het Euro-blok van Europese landen en het Atlantische dollarblok. De EU opteert voor een controle over de Balkan en Oost-Europa d.m.v. economische integratie, waarbij betrokken gebieden overigens niet op basis van gelijkwaardigheid worden ingelijfd. De toekomst van deze gebieden 'binnen' de EU zal eruit bestaan dat zij leveranciers van grondstoffen en goedkope arbeidskrachten worden, die de rijkdom en de macht moet verzekeren van de ontwikkelde staten van de EU. Goede en stabiele betrekkingen met Rusland zijn daarvoor van groot belang.

VS-expansie

De VS daarentegen maken er geen geheim van dat het om meer dan alleen Kosovo gaat. Hun onmiddellijke doel is immers om behalve Kosovo, ook Montenegro en de Vojvodina van Joegoslavië los te maken, om zo een machteloos Servië te kunnen domineren of, zoals ze in het geval van Irak doen, door regelmatig bombarderen het land op de knieën te houden. Uit Hongarije klinken al geluiden tot herziening van de grenzen en Clinton verklaarde bij het bezoek van de Hongaarse President Goncz dat de kwestie van de Hongaarse minderheid in de Vojvodina voor Hongarije "heel, heel belangrijk is" en dat de VS "vast besloten zijn deze kwestie tot een goed einde te bren-

Balkan Vredes Info

1 - 7 - 99

HET PROBLEEM VAN EEN DOM MENS IN NEDERLAND

Het is oorlog om Kosovo.....
Al jaren hebben groepjes mensen, die in Servië/Kosovo werkten 'voor democratie en vrede', gewaarschuwd dat de etnische spanningen in Kosovo steeds hoger opliepen, en dat er vroeg of laat een uitbarsting van geweld zou plaatsvinden. Hun gestencilde krantjes kwamen met de regelmaat van de klok binnen.
Ook Max van der Stoel heeft een aantal jaren geleden in een interview gewezen op de ernst en de explosiviteit van de situatie. Hij heeft toen al gepleit voor diplomatiek overleg en het zoeken van politieke oplossingen om de spanning te verminderen.
Er is niets gebeurd. De wereld had belangrijkere dingen aan zijn hoofd. Af en toe een vermanende vinger of een grauw naar Milosevic, - we houden je in de gaten-. De groepjes en individuen, die hun uiterste best deden om op micro-niveau initiatieven voor vrede op te zetten, kregen nauwelijks steun en ploeterden verder met de moed der wanhoop.
Toen de spanningen zo hoog waren opgelopen, dat het voorspelde geweld inderdaad in alle hevigheid losbarstte, opende de wereld haar hart. Er werd met spoed een conferentie belegd, en Milosevic kreeg 1 week de tijd om zich in onderhandelingen te onderwerpen aan het dictaat van 'het westen'. Toen hij dat weigerde vielen er bommen uit het grote hart van de wereld. Deze bommen vielen niet op Milosevic en ook niet alleen op zijn aanhangers. Veel bommen vielen op de bruggen, de wegen en de huizen van de gewone mensen, op raffinaderijen en olieopslagplaatsen, die hun lucht, grond en water vervuilden, op de elektriciteitscentrales, die hun ziekenhuizen van stroom moesten voorzien. Hun couveuse-baby's stierven omdat de stroom regelmatig onderbroken werd, maar ja.....het leger van Milosevic gebruikt ook stroom, dus elektriciteitscentrales zijn een militair doel. Dat is logisch.
Soms vielen de bommen ook op de gewone mensen zelf, op hun treinen, bussen, bejaardentehuizen, vluchtkonvooien. De wereld bood met bloedend hart excuses aan, er kwamen dus nu bommen en excuses uit het grote bloedende hart van de wereld.
De bommen vielen ook op de mensen, die zich jarenlang hadden ingezet voor de bewustwording en de bevrijding van de gewone mensen, die acties en kampagnes hadden gevoerd om de mensen bij te brengen: accepteer deze onderdrukking niet, accepteer het geweld tegen minderheden niet, begrijp alsjeblieft dat haat en geweld niet alleen de Kosovaarse Albanezen, maar ook ons zelf schaadt. Haat en geweld is niet ons belang, het is enkel het belang van onze dictator Milosevic. De bommen vernietigden niet alleen ook hun wegen, bruggen en huizen, maar ook al het werk en alle resultaten, die ze in de loop van de jaren zo moeizaam hadden opgebouwd.
De gewone mensen raakten in paniek, van het westen en de mooie praatjes over democratie, vrede en mensenrechten hadden ze geen bescherming te verwachten, daar kwamen de bommen vandaan. Ze zochten in grote getale hun heil bij hun sterke man Milosevic, die hen in ieder geval nog het zelfvertrouwen van gerechtvaardigd verzet tegen inmenging van buiten kon bieden. Ze begrepen niet, dat de wereld hier een mooie taak uitvoerde: in naam van de mensenrechten werden hun leefomgeving, hun levenswerk, hun toekomstverwachtingen en hun levens verwoest. Zij hadden een ander beeld over mensenrechten, als ze hier tussen al hun beslommeringen om de problemen van het leven te tackelen al een beeld over hadden.
Ach, die gewone mensen, waarom begrepen ze niet dat de mensenrechten van de Albanese Kosovaren na 79 dagen bombarderen, honderden verwoeste dorpjes en honderdduizenden vluchtelingen effectief beschermd waren? Waarom begrepen ze niet, dat dit geweld voor iedereen het beste was? Zij hadden zelf iets kunnen doen om de bommen te stoppen: zij hadden Milosevic, zijn sterke leger en politie en zijn smerige geheime dienst toch gewoon af

kunnen zetten? Zij hadden tegen de wereld moeten roepen: ja, ja, bombardeer maar om Milosevic op de knieën te krijgen, wij helpen wel. Terwijl onze huizen branden, ons water wordt vergiftigd, onze baby's en ouders sterven sturen wij gewoon Milosevic weg. Misschien sterven wij onderwijl ook, op weg naar Milosevic om hem weg te jagen, omdat er een strategisch gerichte bom op ons hoofd komt, maar ja, dat risico nemen wij graag!
Maar ach, zo slim zijn de gewone mensen in Servië niet!

Gelukkig zijn bijna alle mensen in Nederland wel zo slim. Zij begrijpen wel, dat bombarderen de mensenrechten naderbij brengt. Zij doen het met bloedend hart, en dus is hun offer des te waardevoller. Het feit, dat hun actie waarschijnlijk later in de geschiedenisboekjes terecht zal komen als een kruistocht tegen ongelovigen -pardon, tegen schenders van mensenrechten- is een feit om trots op te zijn. Daar denken wij niet aan: wij doen nu wat we moeten doen omdat we in dienst van het goede geen andere keuze hebben.

Helaas zijn er ook domme mensen in Nederland. Zij begrijpen niet, dat je de gevolgen van een misdaad eenvoudig kunt opheffen door zelf ook een misdaad te plegen. Zij worden verteerd door schuldgevoel omdat de misdaad-als-reactie-op-de-misdaad in hun naam en van hun centen wordt gepleegd. Zij hebben ongeveer 10 jaar geleden geprobeerd hun geweten enigszins gerust te stellen door een wetsvoorstel te ontwerpen, dat hen de mogelijkheid geeft te ontsnappen aan een deel van de druk, waaronder zij zich verpletterd voelen als zij weer geconfronteerd worden door een misdaad-als-reactie-op-de-misdaad die in hun naam worden gepleegd. Zij wilden zich een beetje kunnen troosten met de gedachte, dat als het wetsvoorstel gewetensbezwaren militaire bestemming belastinggelden wet zou zijn, in ieder geval hún centen een beetje minder ingezet zouden worden voor misdaden in naam van een rechtvaardige wereld. Een béétje, want dit wetsvoorstel hield niet in dat regering en parlement de defensiebegroting navenant moesten verlagen. Nee, de mogelijkheid van verhoging bleef zelfs onverminderd bestaan.
Zij wilden zich ook een beetje troosten met de gedachte, dat het vredesfonds, waarin hun niet betaalde belasting dan zou verdwijnen, een béétje zou kunnen bijdragen aan initiatieven, die in een vroeg stadium conflicten proberen te beheersen. In verhouding tot wat er wereldwijd aan defensie en wapens wordt uitgegeven, zou dit een druppel zijn op een gloeiende plaat, maar toch.....een doekje voor het bloeden is beter dan niets als je erg verdrietig en vertwijfeld bent.
Een doekje voor het bloeden voor verdrietige en vertwijfelde mensen is erg goedkoop en kost nauwelijks iets. Toch is dat doekje voor het bloeden er niet gekomen. De slimme mensen van Nederland konden zich een paar jaar geleden immers niet voorstellen, dat de domme mensen van Nederland nog gewetensbezwaren kunnen hebben tegen de besteding van geld aan defensie nu wij ons toch alleen maar met humanitaire acties gaan bezighouden.

En dan komt Kosovo.....
Ik als dom mens dat niet begrijpt dat we dit wel moeten doen raak eenvoudig in een isolement. Kranten, tijdschriften en televisie tonen mij dagelijks de grote daden die - weliswaar met bloedend hart- verricht worden. Jamy Shea vertelt mij 79 dagen lang hoe goed we vorderen in onze strijd tegen de grote mensenrechtenschender Milochovic, met excuses aan de onbedoelde slachtoffers.
Op mij komt dit over alsof ik op een andere planeet terecht ben gekomen. Ik zie geen enkel beschermd mensenrecht, ik zie alleen maar vernieling, vernietiging, groeiende ellende en de bakermat voor nog meer haat, ik zie dat de kiemen gelegd worden voor de volgende uitbarsting van geweld.

In persoonlijke gesprekken, zelfs met integere collega's en vrienden in mijn tot dan toe veilige privé-omgeving, waar we altijd heftig doch respectvol met elkaar over de meest uiteenlopende onderwerpen konden discussieren, word ik persoonlijk aangevallen als ik zeg tegen deze bombardementen te zijn. "Jij bent laf, jij wilt Milosevic zijn gang laten gaan. De Albanese Kosovaren rekenen op ons, jij wilt hun roep niet horen. Jij zit hier veilig in Nederland, wat onverschillig om te zeggen 'dat is mijn pakkie-an niet', je moet verder kijken dan je neus lang is". Er wordt niet eens gevraagd: waarom ben jij tegen?
Ik word hier vreselijk onzeker van. Het kwetst mij heel diep, dat ik deze opmerkingen moet incasseren van mensen, die normaal en idealistisch en integer hun werk doen, maar die in hun dagelijks leven niet voortdurend de link leggen naar vraagstukken van oorlog en vrede. Ik tracht dat wel te doen, al is het nog op zo'n beperkte schaal. Ik trek mij steeds meer terug, ik durf niet meer met mensen te praten over onderwerpen die mij echt raken. Ik stap heel geforceerd over op autos, voetbal en het weer. De oorlog en mijn deelname-tegen-wil-en-dank kost mij al genoeg depressieve buien. Ik heb geen behoefte aan verwijten dat ik niet met bloedend hart mee wil helpen de mensenrechten te verdedigen. Ik heb ook geen behoefte meer aan mensen, die mij confronteren met hun bloedende hart en die mij willen overtuigen van hun integriteit. Bij veel mensen geloof ik daar bij voorbaat in. Ik maak alleen maar een andere keuze dan zij.
Heel Nederland zit vol van dit soort bloedende harten. Elke dag lees en hoor ik wel 5 van dit soort verhalen. Iedereen moet zich kennelijk verdedigen tegenover zichzelf(?), tegenover mij en andere domme mensen(?), die gewoon helemaal géén aanvallen willen, niet op Servië en al helemaal niet op mensen, die met bloedend hart wel voor de oorlog zijn. Ik heb respect voor hun worsteling, ik zou datzelfde respect ook graag zien voor mijn worsteling.
Ik ben op dit punt inmiddels overgevoelig, (en niet meer serieus te nemen?) maar het stoort mij dat ik juist in het berichtenblad van de Quakers een bloedend-hart-verslag moet lezen van een volksvertegenwoordiger van een politieke groepering waar ik al 30 jaar op heb gestemd, die het wetsvoorstel laconiek heeft teruggetrokken, die unaniem voor de NAVO-actie heeft gestemd, en mij zo gedwongen heeft bij de Europese verkiezingen te stemmen op de partij, waar ik al 25 jaar wantrouwend tegenover sta. Ik denk dat deze man voldoende andere fora heeft om begrip voor zijn bloedend hart te vragen. Ik héb daar begrip voor, ik léés andere fora, ik word overstelpt met dit soort verhalen. Daarom zou ik in het berichtenblad liever alleen maar stukken lezen die mij ondersteunen bij het leven volgens het vredesgetuigenis. Daar moet je met een lantaarntje naar zoeken. Het verhaal van Ab Harrewijn is voor mij op deze plaats alleen maar extra deprimerend.

Tiny Wiertz

Albanese vluchtelingen wachten op de trein terug naar huis.

Den Haag hebben in Kosovo 'bergen documenten' gevonden. Zij hopen daarmee de aanklacht wegens oorlogsmisdaden tegen president Milosevic en andere Joegoslavische leiders verder te kunnen onderbouwen.

De onderzoekers zijn vooral benieuwd hoe de commandostructuren binnen de Joegoslavische eenheden in Kosovo waren. Hoewel de Serviërs voor hun aftocht veel documenten hebben verbrand, blijken zich talloze kopieën te bevinden in kantoren van leger, politie en het burgerlijk bestuur.

Ondertussen houdt de stroom Servische vluchtelingen aan. In totaal zijn er 71 000 Kosovaarse Serviërs naar Servië gegaan. In toenemend aantal etnisch-Albanezen dat in Servië woonde uit naar Kosovo. Volgens de VN-vluchtelingenorganisatie UNHCR lopen de Albanezen in Servië een toenemend risico.

De terugkeer van Kosovo-Albanezen gaat ook door. Dinsdag keerden er opnieuw 25 000 terug naar de provincie. Daarmee komt het totaal aantal gerepatrieerde Albanezen op 477 000. Buiten Kosovo verblijven er nog zo'n 280 000 vluchtelingen, meldt de UNHCR.

Vanaf vandaag kunnen de Albanezen in Kosovo rekenen op hulp van het Wereldvoedselprogramma van de VN, dat de noodzakelijke levensmiddelen zal leveren. De afgelopen maanden kon er wegens de oorlog nauwelijks gezaaid worden, waardoor in het najaar een voedseltekort dreigt.

Massagraf

Vorige week hadden de Amerikanen weer een massagraf in Kosovo ontdekt, waarvan het bewijs per satellietfoto werd aangeleverd. Een behulpzame hand had om elk misverstand te vermijden een keurig rijtje streepjes getekend, daarbij achteloos de schaal van de foto negerend. Ter illustratie van deze streepjes had de fotoredactie nog een tweede foto toegevoegd van een treurig stemmend rijtje grafkuilen waar in elke kuil een dood mens te zien was.

Nu heet een plaats waar mensen begraven worden een begraafplaats. Soms worden dode mensen, naamloos en zonder onderscheid gezamenlijk in één kuil, soms opeengestapeld in lagen begraven. Meestal als het er te veel zijn om apart te begraven, of soms uit hautaine minachting. Pas dan spreken we van massagraven.

UTRECHT

L.T. van der Linden

DE OVERTUIGINGSKRACHT VAN EEN OORLOG

NELLEKE NOORDERVLIET

31-6-99

IK begin me juist meer te verdiepen in de Balkanoorlog nu zovelen zich Kosovo-moe verklaren, omdat ze niet meteen hun zin kregen.

Ze zagen het al voor zich. Na een flitsende campagne de eclatante overwinning, Milosevic vastgebonden aan de zegekar van Jamie Shea, die een ererondje rijdt rond het Vredespaleis alvorens de boef af te leveren bij het oorlogstribunaal, juichende Kosovaren in keurig nette vluchtelingenkampen waar het dankzij de inspanningen van knuffels uitdelende hulpverleners al niet al goed toeven was, allen de schouders onder het economisch herstelplan, de leeuw weidt weer met het lam, Servië met Kosovaar. Zo moet het gaan, daar moet het naartoe, want uiteindelijk is willen we dat allemaal, geen mens, geen volk, uitgezonderd: leven in vrede, veiligheid en verdraagzaamheid.

De oorlog heeft zich vastgeschroefd en is dolgedraaid. Hij beweegt, maar er zit geen voortgang in. En toch zal eens de uitweg worden ingeslagen, hetzij die van onderhandelingen, hetzij die van escalatie. Bij escalatie gebeurt wat we ooit zozeer vreesden dat we het wel uit ons hoofd lieten om in te grijpen in Hongarije 1956 en Praag 1968: de veronachtzaamde Russen mengen zich militair in de oorlog en een gek à la Zjirinovski zit ergens achter een nucleaire knop.

Een derde mogelijkheid is dat de oorlog gewoon verdampt doordat Milosevic een hartaanval of een hersenbloeding krijgt, wat mij een geschenk uit de hemel zou lijken. Daarvoor ben ik desnoods bereid het bestaan van een hogere macht in welwillende overweging te nemen.

Op pijnlijke wijze is duidelijk geworden dat een oorlog om mensenrechten minder overtuigt dan een economische oorlog. Onszelf niet en de tegenstander al helemaal niet. Zie de als altijd interessante bijdrage van Rob de Wijk in Forum van 28 mei. Het tegenstrijdige van de eerste soort oorlog steekt bijna hypocriet af bij het zakelijke van de tweede.

De Golfoorlog stond onder het duidelijke leiderschap van George Bush en zijn staf patente generaals. De namen van Colin Powell en Norman Schwarzkopf lagen op ieders lippen, terwijl ik nu alleen de naam van de woordvoerder ken, Jamie Shea, een naam als die van een linksbuiten van Glasgow

Rangers. In die oorlog werden eveneens precisiebombardementen uitgevoerd, maar de *collateral damage* in de vorm van burgerslachtoffers werd makkelijker geaccepteerd omdat de inzet van de oorlog niet de rechten van mensen was maar de rechten van oliemaatschappijen. Gaat het om mensenrechten dan moet je ook de rechten van de bestookte burgerbevolking eerbiedigen en verdedigen. Als dat niet lukt, maak je je verdacht.

In Felix Meritis werd afgelopen woensdag een gesprek gespeeld door drie intellectuelen. Pas aan het eind werd het even interessant toen de meningen van Paul Scheffer en Bram de Swaan botsten. Paul Scheffer beweerde dat om mensenrechten nooit een aanvalsoorlog gevoerd mag worden. Mensenrechten zullen te allen tijde met andere middelen moeten worden afgedwongen.

Bram de Swaan noemde dat een naief standpunt, omdat er nooit enig recht bestaat dat niet op een bepaald moment met geweld moet worden afgedwongen. Als mensenrechten de grondslag vormen van je bestaan en je bent niet bereid er het leven voor te geven of een leven voor te nemen, dan kan je je idealen meteen bij het grofvuil zetten, zo begreep ik De Swaans argumentatie, hoewel hijzelf met ontwapenende eerlijkheid bekende dat hij, wanneer het op zijn eigen leven aankwam, naar Scheffers kant overhelde.

Het is een moreel dilemma dat in de praktijk van deze oorlog ernstig vertroebeld wordt door het UCK en het autonomiestreven. In *Blood and Belonging* uit 1993, toen de ergste verschrikkingen voor Bosnië en Kosovo nog moesten komen, wees Michael Ignatieff op de tegenspraak in de westerse politiek na 1989. Het nationale zelfbeschikkingsrecht dat het Westen verdedigde, stond haaks op het eveneens aangehangen principe van territoriale integriteit van bestaande staten.

De argumenten van György Konrad en van Scheffer – beide tegen de bombardementen – kwamen me net zo plausibel voor als die van De Swaan, die nipt voor is. Ik ben benieuwd in welk vakje Stephan Sanders (Volkskrant 28 mei) Konrad wil stoppen. Want Sanders' demagogische scheidingsmethode van bokken en schapen gaat niet op bij Konrad. Onze opinies worden niet zelden gevoed door vooroordelen en angsten. Begrijpelijk maar niet altijd juist.

Het simpele feit dat Mient Jan Faber voor is, maakt mij bijvoorbeeld automatisch tegen. Tony Blair is zo ontzettend voor dat ik zijn Churchill-imitatie wantrouw. Michael Ignatieff is ook voor, en die man bewonder ik. Vroeger was het makkelijk. De mensen met wie je je geestelijk verwant voelde vonden allemaal hetzelfde, de tegenpartij was even voorspelbaar homogeen. Nu zijn de vertrouwde sjablonen verdwenen. Iedereen moet voor zichzelf denken. Dat is moeilijk, maar dat bevalt me wel.

Navo: Belgrado begint te zwichten

31-5-99

BRUSSEL – Volgens Navo-woordvoerder Shea 'begint' president Milosevic van Joegoslavië 'te zwichten' voor westerse druk.

De tekenen zijn er. Zelfs de extreem-nationalistische vice-premier Seselj vindt het tijd voor Servië om vreemde troepen binnen de grenzen te accepteren.

Maar de mist boven het diplomatieke slagveld is dik. Op vrijdag maakte het Joegoslavische persbureau Tanjug bekend dat de leiders in Belgrado bereid zijn 'de algemene principes' van de overeenkomst tussen de zeven industriële grootmachten en Rusland te aanvaarden.

De Russische bemiddelaar Viktor Tsjernomirdin kwam zaterdag 'heel tevreden' terug na een serie gesprekken met president Milosevic in Belgrado. Het Russische persbureau Itar-Tass schetste een plan voor de vredesmacht die de terugkeer van een miljoen Albanezen naar Kosovo mogelijk zou moeten maken: In het hartland van Kosovo en de regio's die grenzen aan de rest van Servië zouden manschappen uit Rusland, andere Gos-landen en andere 'neutrale' landen gelegerd moeten zijn. Aan de buitengrenzen van Kosovo zouden troepen mogen patrouilleren uit de Navo-landen die niet meedoen aan de luchtaanvallen. De andere Navo-landen mogen in Albanië, Macedonië en andere buurlanden de wacht houden, maar niet binnen de grenzen van Servië.

Naar dit plan verwees de extremist Seselj gisteren, toen hij zei: „Ons principiële uitgangspunt was dat er geen vreemde troepen in Kosovo mogen worden toegelaten. Maar als het eind van de oorlog ervan afhangt, kunnen we wel een stukje opschuiven." Joegoslavië zou zijn troepenmacht in Kosovo (nu ca. 40 000 man) kunnen terugbrengen tot 10 000 tot 15 000, aldus Seselj.

Seselj noemde het Russische plan 'acceptabel'. Maar als de Tass-schets klopt, dan is het voor de Navo niet acceptabel. De Navo houdt vast aan de eis dat zij zelf in de vredesmacht moet domineren, willen de vluchtelingen veilig kunnen terugkeren. Volgens EU-onderhandelaar Ahtisaari zijn de Serbische ideeën 'te vaag' om de vrede dichterbij te brengen, maar onafhankelijke waarnemers in Belgrado menen een serieuze verandering van toon te bespeuren.

De luchtaanvallen gaan in alle hevigheid door. In Varvarin, ten zuiden van Belgrado kwamen meer dan elf mensen om bij een aanval op een brug.

KWESTIES / *SGP-GPV-RPF: Kosovo en een Europese defensie*

31-8-99

De oorlog in Kosovo bewijst volgens de drie kleine christelijke partijen maar weer eens dat Europa niet zonder de Verenigde Staten kan. Al het gepraat over een Europees defensiebeleid vindt lijstrekker Hans Blokland van SGP-GPV-RPF onzin, gevaarlijke onzin.

Blokland weet het wel, in steeds meer lidstaten wordt juist vanwege Kosovo hardop gesproken over een eigen Europese defensie. De EU zou niet langer met handen en voeten gebonden moeten zijn aan Washington. „Maar Kosovo laat juist zien dat een eigen Europees optreden niet kan. Als de Unie zelf Milosevic een ultimatum had gesteld en de Amerikanen op het beslissende moment hadden laten weten dat zij niet meedoen, zou Europa te weinig kracht hebben gehad om haar dreigementen alleen uit te voeren. Wil je voldoende draagvlak in de wereld hebben, dan moet je de Amerikanen erbij hebben."

Hij erkent dat de Europese landen momenteel te sterk op de Amerikanen leunen. „Als men daar de conclusie uittrekt dat Europa meer geld aan defensie uit moet gaan geven, zodat ze niet altijd naar de Amerikanen hoeven te lopen om de juiste spullen te krijgen, ben ik het daar mee eens. Maar wij zijn tegen een eigen Europese weg."

Maar de EU-leiders hebben toch nadrukkelijk afgesproken dat een eigen defensietaak geen afbreuk mag doen aan de Navo en dat zij zich met vredestaken zullen bezighouden? Dat klinkt mooi, meent Blokland, „maar als die Europese defensiepoot er eenmaal is, zul je zien dat een aantal landen toch eigen accenten willen leggen. Europa vervreemdt zo onherroepelijk van Amerika. Op termijn leidt dat tot gevaarlijk Europees avonturisme."

De EU-landen verschillen te sterk van elkaar om tot één defensiebeleid te komen, vindt hij. Lidstaten als Oostenrijk, Zweden en Finland hebben een lange traditie als neutraal land. „Willen we die gaan dwingen mee te doen? Praten over een eigen defensietaak zal tot grote spanningen leiden. We moeten gewoon onder ogen zien dat de Unie als het om defensie gaat tot op het bot verdeeld is." Daarom is het, zegt hij, beter dat de EU-lidstaten op basis van vrijwilligheid samenwerken in organisaties die losstaan van de EU, als de Navo.

'Uitkomst oorlog niet ongunstig voor Milosevic'

Russische expert: Belgrado kan NAVO, VN en Rusland tegen elkaar uitspelen

Door onze correspondent
Peter d'Hamecourt

Moskou - Al in het prilste begin van de Kosovo-crisis circuleerde in Moskou het Russische plan voor Kosovo: het opdelen van de provincie in een noordelijk, Servisch deel en een zuidelijk, Albanees deel.

„Dat is ook aan de orde gekomen in de gesprekken die Milosevic heeft gevoerd, eerst met ex-premier Primakov en later met ex-premier Tsjernomyrdin. Als dat plan nog steeds het doel is, dan is het logisch dat het Russische contingent van de vredesmacht in het noordelijke deel wordt gelegerd", aldus Aleksandr Karasjov, een medewerker van het Slavische Instituut in Moskou.

Karasjov volgt de gebeurtenissen op de Balkan al vele jaren. Dat Rusland de brug naar de voorlopige vrede heeft kunnen slaan, heeft hem niet verbaasd. „Milosevic zocht naar een reddingsboei en Rusland naar een instrument om zijn huidige economische en politieke zwakte te verdoezelen. Dat heeft geleid tot een succesvolle bemiddeling tussen Tsjernomyrdin en Milosevic. Beiden zijn pragmaticus. Beiden spreken met elkaar in de sfeer van 'nasji' (de onzen)."

Hij wil die etnische component niet overdrijven, maar gevoelsmatig speelt deze wel een rol. „Als de Serviërs hun president zien onderhandelen met een Amerikaan als Holbrooke, dan is dat toch een vreemdeling die iets wil dat de Serviërs niet willen. Een gesprek met Tsjernomyrdin ziet er psychologisch al heel anders uit."

Russische troepen verrassen de NAVO door als eerste in Kosovo te willen zijn. Is dat een deel van de geheime agenda tussen Tsjernomyrdin en Milosevic?

Karasjov: „Als je uit bent op een opdeling, moet je zorgen dat de Russen op de plek terecht komen waar ze dan horen te zijn. Ik denk vooral dat het voor hen van belang is dat ze in Kosovo zijn en dat ze er een belangrijke rol spelen. Milosevic heeft hun die kans gegeven."

Heeft Milosevic geen misrekening gemaakt? Had hij in de afgelopen maanden niet meer verwacht van de Russen dan verbale ondersteuning?

„Nee, hij weet heel goed dat Rusland zwak is. Het land is alleen nog maar sterk als internationale conflicten binnen de Verenigde Naties blijven, want daar heeft Rusland nog het machtige vetorecht. Rusland heeft wat dat betreft gewonnen. Er staat een VN-vlag op de vredesoperatie en Rusland is er bij."

En Milosevic verliest Kosovo?

„Maar misschien niet heel Kosovo. Voor Milosevic is de uitkomst niet ongunstig. Een grondoorlog was desastreus voor hem geweest, dat heeft Tsjernomyrdin hem duidelijk kunnen maken. Nu is er een overeenkomst, waarin het door hem gehate referendum voor de Kosovaren over hun toekomst niet meer voorkomt. Hij heeft nu zoveel internationale spelers naar Kosovo gehaald dat hij die tegen elkaar kan uitspelen. De NAVO, de VN, Rusland, ze hebben elk hun eigen belangen. Dat is altijd gunstig voor Milosevic."

Overleeft Milosevic volgens u dit drama?

„Het spel begint pas. Dit wordt een lang proces. Natuurlijk zijn er politieke partijen die roepen om het aftreden van Milosevic. Er zijn al demonstraties geweest tegen zijn bewind, maar Milosevic is een typische Balkan-man. Op de Balkan, net als in Rusland, is de democratie onderontwikkeld. De politieke logica gaat daar zijn eigen, soms ondoorgrondelijke weg."

Zal Rusland Milosevic overeind houden?

„Voor Rusland telt Milosevic niet. Hij was voor Moskou slechts het instrument om een hoofdrol op te eisen in een internationaal conflict. Rusland moet in zijn huidige situatie voorkomen dat machtsblokken als de VS en de NAVO hun eigen wereldorde scheppen. Milosevic zelf is niet van belang."

Waarom gaat het toch steeds mis tussen het Westen en de Slavische wereld? Zijn de culturele verschillen zo groot dat men elkaar niet begrijpt?

„In Rusland en ook op de Balkan is de cultuur van het individu slecht ontwikkeld. Het gaat in onze landen om het collectief. Daarom kon het communisme er ook wortel schieten. In het Westen draait alles om het individu. De ontwikkeling daarvan komt alleen op gang als er economische vooruitgang is. Ze wordt versterkt door de ontwikkeling van de democratie en de vrije markteconomie. Dat zijn begrippen die in onze landen nog heel zwak zijn. De twee werelden groeien wel naar elkaar toe, maar het proces gaat langzaam. In het Westen zie ik daar weinig begrip voor."

Is Milosevic een oorlogsmisdadiger?

„Waarom hij wel en Izetbegovic en Tudjman niet? De Balkancrisis heeft in de afgelopen tien jaar een hele reeks van oorlogsmisdadigers opgeleverd. Je kunt Milosevic wel van veel, maar ook weer niet van alles de schuld geven wat er op de Balkan gebeurt."

Moskou verhoogt druk op NAVO

Russen eisen eigen sector in Kosovo

Vervolg van pagina 1

Vredesmacht

Met de onverwachte troepenbewegingen voerde Moskou de druk op voor de NAVO. De Russen zijn bang door het Westen aan de kant te worden geschoven, nu dankzij vooral hun inspanningen een vredesproces in gang is gezet en de NAVO-bombardementen zijn beëindigd. „We hoeven niet als eersten aan te komen, maar we willen ook niet de laatsten zijn", aldus een Russische generaal.

Om aan alle twijfel een einde te maken waren de tientallen pantservoertuigen door de Russen voorzien van het opschrift KFOR. Met veel vlagvertoon, en overigens tot groot enthousiasme van de Servische bevolking, trok de kolonne via een omweg door de Joegoslavische hoofdstad Belgrado naar Kosovo.

Niet voor niets ook beschreef president Jeltsin gisteren met veel ironie de warme woorden waarmee zijn Amerikaanse ambtgenoot Clinton de Russen prees in een telefoongesprek. Clinton liet niet na Jeltsin herhaaldelijk te prijzen voor de belangrijke rol die Rusland had gespeeld in de moeizame onderhandelingen met de Joegoslavische president Milosevic. „Nu ben ik, zo blijkt, ineens een groot man, een diplomaat", schertste Jeltsin. Hij voegde eraan toe dat de betrekkingen met de NAVO vooralsnog bevroren blijven.

De Russen blijven hameren op een eigen, Russische sector in Kosovo. De alliantie verzet zich daartegen omdat de Kosovo-Albanezen Moskou beschouwen als bondgenoot van de Serviërs. Bovendien is de NAVO bang dat een door de Russen beheerd deel van de provincie zich zal afscheiden. De VS, Duitsland, Groot-Brittannië, Italië en Frankrijk zullen elk een sector beheren.

Moskou eist een gelijkwaardige deelneming in KFOR en weigert in te stemmen met een commandostructuur, waarbinnen de NAVO het voor het zeggen heeft. „We zijn niet van plan de NAVO te smeken om een eigen sector", aldus Jeltsins militaire onderhandelaar generaal Ivasjov, een uitgesproken NAVO-tegenstander.

Ivasjov dreigde rechtstreeks met Belgrado te onderhandelen over de stationering van Russische troepen, als de NAVO voet bij stuk zou houden. Binnen enkele uren na deze uitspraak rolden de eerste Russische pantservoertuigen Joegoslavië binnen. De troepen maken deel uit van een contingent van 1300 man, dat is gelegerd in het stadje Ugljevik in het noorden van Bosnië-Herzegovina. De troepen moeten daar terugkeren zodra de hoofdmacht van de Russische KFOR-troepen in Kosovo is gearriveerd.

In Moskou zouden meer dan 2000 luchtlandingstroepen klaar staan om naar Kosovo af te reizen als er met de NAVO overeenstemming is bereikt over de commandostructuur. Het overleg hierover duurde gisteravond voort.

Belangrijkste taak van de Britse para's en Gurkha-infanteristen die KFOR aanvoeren, is het vrijmaken van de route tussen Kacanik, vlakbij de Macedonische grens, en de hoofdstad Pristina, waar het KFOR-hoofdkwartier wordt gevestigd. Als het gebied rond Kacanik is gezuiverd van mijnen, kunnen 2000 Amerikaanse mariniers hun sector in het zuidoosten innemen.

De Britse troepen werden gistermiddag in de allerhoogste staat van paraatheid gebracht, toen bekend werd dat de Russen een voorhoede naar de grens met Kosovo hadden gestuurd. Nadat zij vier uur zwaarbewapend in de hete zon bij hun helikopters op 'groen licht' hadden gewacht, werd hun staat van paraatheid teruggedraaid en konden zij terug naar hun hoofdpost buiten de Macedonische hoofdstad Skopje. De Britten lieten zich overigens in de Britse media geïrriteerd uit over de Amerikaanse houding. De Amerikanen zouden de intocht vertragen om zelf in de eerste gelederen te kunnen optreden.

Tot dusverre hebben 4000 Joegoslavische militairen Kosovo

Terugkeer vluchtelingen

Ongetwijfeld een van de grootste uitdagingen waar de NAVO-lidstaten ook voor staan, is de veilige terugkeer van de bijna 900.000 vluchtelingen, verspreid over 32 landen.

aangeboden	gastland	werkelijk ontvangen
	Albanië	444.200
	Macedonië	245.100
	Montenegro	69.700
	Bosnië Herzegovina	21.700
15.000	Duitsland	14.134
20.000	Turkije	7.793
6.000	Noorwegen	6.070
20.000	Verenigde Staten	5.997
10.000	Italië	5.829
	Frankrijk	5.388
5.000	Canada	5.174
5.000	Oostenrijk	5.080
2.000	Nederland	4.067
1.000 (wekelijks)	Groot-Brittannië	3.284

'Uitkomst oorlog niet ongunstig voor Milosevic'

Russische expert: Belgrado kan NAVO, VN en Rusland tegen elkaar uitspelen

Door onze correspondent Peter d'Hamecourt

Moskou - Al in het prilste begin van de Kosovo-crisis circuleerde in Moskou het Russische plan voor Kosovo: het opdelen van de provincie in een noordelijk, Servisch deel en een zuidelijk, Albanees deel.

„Dat is ook aan de orde gekomen in de gesprekken die Milosevic heeft gevoerd, eerst met expremier Primakov en later met ex-premier Tsjernomyrdin. Als dat plan nog steeds het doel is, dan is het logisch dat het Russische contingent van de vredesmacht in het noordelijke deel wordt gelegerd", aldus Aleksandr Karasjov, een medewerker van het Slavische Instituut in Moskou.

Karasjov volgt de gebeurtenissen op de Balkan al vele jaren. Dat Rusland de brug naar de voorlopige vrede heeft kunnen slaan, heeft hem niet verbaasd. „Milosevic zocht naar een reddingsboei en Rusland naar een instrument om zijn huidige economische en politieke zwakte te verdoezelen. Dat heeft geleid tot een succesvolle bemiddeling tussen Tsjernomyrdin en Milosevic. Beiden zijn pragmaticus. Beiden spreken met elkaar in de sfeer van 'nasji' (de onzen)."

Hij wil die etnische component niet overdrijven, maar gevoelsmatig speelt deze wel een rol. „Als de Serviërs hun president zien onderhandelen met een Amerikaan als Holbrooke, dan is dat toch een vreemdeling die iets wil dat de Serviërs niet willen. Een gesprek met Tsjernomyrdin ziet er psychologisch al heel anders uit."

Russische troepen verrassen de NAVO door als eerste in Kosovo te willen zijn. Is dat een deel van de geheime agenda tussen Tsjernomyrdin en Milosevic?

Karasjov: „Als je uit bent op een opdeling, moet je zorgen dat de Russen op de plek terecht komen waar ze dan horen te zijn. Ik denk vooral dat het voor hen van belang is dat ze in Kosovo zijn en dat ze er een belangrijke rol spelen. Milosevic heeft hun die kans gegeven."

Heeft Milosevic geen misrekening gemaakt? Had hij in de afgelopen maanden niet meer verwacht van de Russen dan verbale ondersteuning?

„Nee, hij weet heel goed dat Rusland zwak is. Het land is alleen nog maar sterk als internationale conflicten binnen de Verenigde Naties blijven, want daar heeft Rusland nog het machtige vetorecht. Rusland heeft wat dat betreft gewonnen. Er staat een VN-vlag op de vredesoperatie en Rusland is er bij."

En Milosevic verliest Kosovo?

„Maar misschien niet heel Kosovo. Voor Milosevic is de uitkomst niet ongunstig. Een grondoorlog was desastreus voor hem geweest, dat heeft Tsjernomyrdin hem duidelijk kunnen maken. Nu is er een overeenkomst, waarin het door hem gehate referendum voor de Kosovaren over hun toekomst niet meer voorkomt. Hij heeft nu zoveel internationale spelers naar Kosovo gehaald dat hij die tegen elkaar kan uitspelen. De NAVO, de VN, Rusland, ze hebben elk hun eigen belangen. Dat is altijd gunstig voor Milosevic."

Overleeft Milosevic volgens u dit drama?

„Het spel begint pas. Dit wordt een lang proces. Natuurlijk zijn er politieke partijen die roepen om het aftreden van Milosevic. Er zijn al demonstraties geweest tegen zijn bewind, maar Milosevic is een typische Balkan-man. Op de Balkan, net als in Rusland, is de democratie onderontwikkeld. De politieke logica gaat daar zijn eigen, soms ondoorgrondelijke weg."

Zal Rusland Milosevic overeind houden?

„Voor Rusland telt Milosevic niet. Hij was voor Moskou slechts het instrument om een hoofdrol op te eisen in een internationaal conflict. Rusland moet in zijn huidige situatie voorkomen dat machtsblokken als de VS en de NAVO hun eigen wereldorde scheppen. Milosevic zelf is niet van belang."

Waarom gaat het toch steeds mis tussen het Westen en de Slavische wereld? Zijn de culturele verschillen zo groot dat men elkaar niet begrijpt?

„In Rusland en ook op de Balkan is de cultuur van het individu slecht ontwikkeld. Het gaat in onze landen om het collectief. Daarom kon het communisme er ook wortel schieten. In het Westen draait alles om het individu. De ontwikkeling daarvan komt alleen op gang als er economische vooruitgang is. Ze wordt versterkt door de ontwikkeling van de democratie en de vrije markteconomie. Dat zijn begrippen die in onze landen nog heel zwak zijn. De twee werelden groeien wel naar elkaar toe, maar het proces gaat langzaam. In het Westen zie ik daar weinig begrip voor."

Is Milosevic een oorlogsmisdadiger?

„Waarom hij wel en Izetbegovic en Tudjman niet? De Balkancrisis heeft in de afgelopen tien jaar een hele reeks van oorlogsmisdadigers opgeleverd. Je kunt Milosevic wel van veel, maar ook weer niet van alles de schuld geven wat er op de Balkan gebeurt."

Russen op weg naar Kosovo

grado met de terugtrekking van de 40.000 troepen en politie-eenheden. Deze moet op 20 juni achter de rug zijn. Servische troepen staken gisteren alsnog het Kosovaarse dorp Gorozhup, bij de grens met Albanië, in brand. Ook beschoten zij dorpen in het noorden van Albanië.

●Zoran Djindjic, een van de leiders van de Joegoslavische oppositie, kondigde gisteren een campagne van stakingen en manifestaties aan tegen president Milosevic. Djindjic wil vervroegde verkiezingen afdwingen zodat Joegoslavië zich van Milosevic kan ontdoen.

REUTERS, DPA, AFP

Een Russisch militair konvooi zakt afdoor Servië in de richting van Kosovo. Op de snelweg nabij Roma, 60 kilometer ten westen van Belgrado, slaan de 30 pantservoertuigen en een tiental jeeps af naar het zuiden. Het konvooi is al van een wit KFOR-logo voorzien, de aanduiding van de vredesmacht van de NAVO en Rusland voor Kosovo. *Foto Darko Vojinovic/AP*

AD 12-6-'99

In de rij voor de slagerszoon

Door onze correspondent
Ad Vaessen

BONN - Twee klinkende zoenen drukt Joschka Fischer op de wangen van zijn Amerikaanse collega. „Madeleine", zegt hij breedgebarend, alsof hij een schoolvriendin voor het eerst sinds lange tijd begroet.

In werkelijkheid hangt minister Albright van Buitenlandse Zaken dagelijks aan de telefoon. Soms kan Fischer niet naar bed, omdat ze nog niet heeft gebeld. Zij vraagt naar zijn oordeel, zij wil de visie van de Hongaarse slagerszoon vernemen om vervolgens president Clinton te informeren. Fischers voornaam is bijzonder, vertelde ze hem ooit. Haar Tsjechische vader heette ook Joseph en werd eveneens Joschka genoemd.

Heel de wereld wil hém spreken. Solana, Tsjernomyrdin, Ahtisaari, Védrine, Cook — de telefoon in het 'pand met de 1000 ramen', zoals het departement met de vele kleine kamertjes heet, stond de afgelopen 79 dagen roodgloeiend. De staatsman Fischer, ooit straatvechter en dienstweigeraar, balanceerde ondertussen op de rand van uitputting. Tot vorige week het verlossende woord uit Belgrado kwam, telde de werkdag 18 á 20 uur.

Zelfs zijn huwelijk met de stagiaire Nicola (29), zijn vierde, moest de 51-jarige uitstellen.

Toen zij elkaar op een zaterdag in kleine kring het jawoord hadden gegeven, verweet de linker partijvleugel hem dat hij 'in de oorlog' is getrouwd. Hij werd ook uitgemaakt voor 'oorlogshitser'.

De ministersfunctie waarvan hij al jaren had gedroomd, dreigde op een nachtmerrie uit te lopen. „Ik voel me alsof ik tussen vier paarden ben gespannen", bekende hij. Verscheurd, kapot maar met een goed geweten, voegde hij eraan toe. Fischer is in korte tijd jaren ouder geworden. Zijn gezicht vertoont diepe plooien en hij loopt enigszins gebogen. Het is alsof hij de last van heel de wereld op zijn schouders voelt.

Fischer is de architect van het vredesplan dat Milosevic heeft ondertekend, nadat de NAVO het land onder een bommentapijt had bedolven. Al in april stelde hij als voorzitter van de EU en van de G-8 de uitgangspunten op. De twijfels erover, deels ook het verzet, moest Fischer in lange sessies in een gastenhuis hoog boven het Rijndal bij Bonn uitvlakken. Het lukte hem Moskou bij het overleg te betrekken. „Rusland is weer aan boord", zoals hij het uitdrukte. Vervolgens onderhandelde hij als primus inter pares samen met de Amerikanen en de Russen over een vredesakkoord. Zodra het even kon, trok Fischer zijn nauwsluitende joggingbroek aan en zette zijn Nike-petje op. Zijn tempo ligt zo hoog dat alleen geoefende lopers hem kunnen bijhouden. Eén keer rinkelde de mobiele telefoon van de 'marathon-man'. Kanselier Schröders oekaze luidde: „Direct hier naar toe komen.

Niet eerst douchen." Even leek het er op dat zijn loopbaan was beëindigd. Het ging om Oskar Lafontaine, die bij het begin van de Kosovo-oorlog zijn baan als minister van Financiën en het SPD-voorzitterschap had neergelegd en toen onderdook.

De man aan de top van Buitenlandse Zaken, tevens vice-kanselier, blijkt niet eens een diploma op zak te hebben. Op zijn 16de stopte de streng opgevoede katholiek met zijn VWO-opleiding in Stuttgart en begon met een cursus fotografie. Hij was een moederszoontje, werd Prinsje genoemd. „Ik was zeer verwend", geeft Fischer toe. „Ik had een heel gelukkige jeugd."

Hoewel hij nooit stond ingeschreven aan de universiteit, volgde hij in Frankfurt colleges van de linkse filosofen Adorno en Habermas en bestudeerde teksten van Marx en Mao. Als lid van de militante groep *Revolutionärer Kampf* (1968-1975) was hij betrokken bij demonstraties, blokkades en rellen. „Ik heb gevochten" — meer wil hij ook 30 jaar na dato niet kwijt. Fischer verdiende de kost als taxichauffeur, hulparbeider bij Opel en vertaler van pornoteksten.

In 1983 begon zijn parlementaire loopbaan voor de Groenen in Bonn. Hij viel niet alleen op doordat hij welbespraakt was, maar ook door zijn polemische optreden. „Als u mij toestaat, meneer de voorzitter, u bent een *Arschloch* (klootzak)", zei Fischer in een debat over de plaatsting van de NAVO-kruisraketten. De parlementsvoorzitter liet hem verwijderen.

Twee jaar later werd Fischer minister van Milieu in de deelstaat Hessen. Hij was de eerste groene bewindsman van het land. De gympen die hij destijds bij de bediging droeg, kregen vorig jaar een plaatsje in het 'Huis van de geschiedenis' in Berlijn. De versleten spijkerbroeken van weleer zijn in de vuilnisemmer verdwenen. Fischer gaat nu gekleed in dure, antracietgrijze maatpakken en draagt zilveren manchetknopen. Nadat zijn derde echtgenote hem in 1995 de bons had gegeven, besloot Fischer zijn leven drastisch te wijzigen. Hij woog destijds ruim 100 kilo. De toenmalige groene fractieleider in Bonn was een liefhebber van zware rode Italiaanse wijnen en net als ex-kanselier Kohl dol op caramelpudding met zes eidooiers per persoon. Fischer weegt nu nog slechts 70 kilo. Hij drinkt geen alcohol meer. „In plaats van een dikke pens heeft hij een buik als een wasbord", schreef de krant Bild.

Na Kohls verkiezingsnederlaag vorig jaar september waren Schröder en Fischer het snel eens over de grote lijnen van een rood-groene regering. Schröder vertrouwde het aanvankelijk niet helemaal en benoemde een 'oppasser'. Staatssecretaris Günter Verheugen, telg van een Schiedamse familie van glasblazers, hoefde evenwel niet in te grijpen. De volbloed politicus maakte slechts één keer een grote fout. Hij wilde een discussie aanzwengelen over het recht van de westerse alliantie om als eerste atoomwapens te gebruiken. Nadat er een storm van kritiek was opgestoken, repte Fischer er met geen woord meer over.

Direct na zijn aantreden werd het levensgrote portret van Bismarck, de 19de eeuwse ijzeren kanselier, uit de werkkamer op de eerste verdieping verwijderd. Tegenover zijn werktafel hangt nu een portret van wijlen Willy Brandt, die Duitsland met zijn Oost-Europese buurlanden verzoende.

Op het departement aan de *Adenauerallee* hoor je bijna uitsluitend positieve opmerkingen over de eerste linkse bewindsman. Fischer werkt met precies dezelfde staf als zijn conservatieve voorgangers Kinkel en Genscher. Ondanks forse bezuinigingen, bleef de goede buitenlandtoelage.

„Met geld begint de vriendschap", schreef de Frankfurter Allgemeine.

In termen van macht en invloed behoort Duitsland dankzij Fischer tot de winnaars van de oorlog, constateert dr. Micha Brumlik van de universiteit van Heidelberg. „Duitsland is nu de *Schutzmacht* (beschermende mogendheid) van de Balkan. Met een handvol Tornado's en enkele duizenden soldaten heeft Duitsland, dat zogenaamd niet uit is op macht, een plaats onder de zon veroverd. Of binnen de grenzen van de EU of daarbuiten, men zal rekening moeten houden met de Duitse belangen."

Vier lijfwachten stonden eerder deze week voor het spreekgestoelte, toen Fischer in Aken deelnam aan de slotmanifestatie van de Groenen voor de Europese verkiezingen. Tientallen betogers maakten hem het spreken onmogelijk. „Lieve tegenstanders", aldus begon hij zijn rede. „Ik ben vreselijk moe." Menigeen dacht, nu geeft-ie op. Hij is kapot. Maar Fischer bedoelde te zeggen: moe van jullie. Hij keek strijdlustig de volle zaal in en riep een harde schreeuwer op het podium. Dit herhaalde zich nog twee keer. De bewindsman ontmaskerde de drie als leden van de communistische partij. Hij beet hen toe: „Jullie zijn voor de revolutionaire strijd van het proletariaat. Waarom in godsnaam verdedigen jullie Milosevic?" De linkse Tageszeitung sprak met een mengeling van bewondering en ironie van 'de Messiaanse kwaliteiten van de mensenvisser Joschka'.

'De mars door de illusies', zo luidt de toepasselijke titel van een biografie over Fischer. Auteur Sybille Krause beschrijft hoe Fischer in de jaren 70 door aanslagen van de terreurgroep Rote Armee Fraktion afstand begint te nemen van extreem-linkse opvattingen. 'Srebrenica' leidde eveneens tot een ommekeer in zijn denken. Voor het bloedbad in Bosnië in 1995 was Fischer van opvatting dat Duitsland onder geen omstandigheden mocht meedoen aan militaire acties buiten het NAVO-gebied. Nu accepteert hij, onder bepaalde omstandigheden, het gebruik van militaire middelen. *Nie mehr Auschwitz*, zei Fischer, om de voortzetting van de bombardementen op Servië en Kosovo te rechtvaardigen.

Duidelijke breuken zijn ook zichtbaar in zijn privéleven. Opvallend is zijn keuze voor steeds jongere echtgenotes. De eerste was 18, de tweede 17. De derde (18) zat op de middelbare school, toen Fischer haar een aanzoek deed. Zijn biografe noemt hem 'zo jaloers als een Siciliaan'. Haar samenvattende oordeel: „Een hopeloos overtuigde radicaal die in de grote liefde gelooft."

Minister Fischer architect van vrede Kosovo

Fischer

Madeleine Albright praat Joschka Fischer bij. Niet zelden is het ook andersom het geval. De Amerikaanse minister van Buitenlandse Zaken liet zich bij de crisis rond Kosovo vaak informeren door haar Duitse ambtgenoot. *Foto EPA*

'GOED' EN 'FOUT' IN KOSOVO?

ANET BLEICH

HET succes heeft, zoals bekend, vele vaders. Nu de oorlog om Kosovo in het voordeel van de NAVO is beslecht, eisen zij hun aandeel in de overwinning op. Op hoge toon vragen zij de tegenstanders van de NAVO-bombardementen, of degenen die alleen maar twijfels uitten over de effectiviteit daarvan, om rekening en verantwoording.

Niet iedereen maakt het zo bont als die ene directeur, die een Servische studente de toegang tot zijn academie weigerde, omdat ze Servisch is. Zelfs aan het eind van de Tweede Wereldoorlog waren er genoeg verlichte geesten – geharnaste tegenstanders van het nazi-regime – die stelling namen tegen de gedachte van een collectieve Duitse schuld. Maar voor die heer, uit Arnhem is dat geen punt. Daar staat hij, gewapend met zijn historisch gelijk, en die Servische zal door het stof, of afdruipen.

Dit ridicule vertoon van triomfalisme blijft niet beperkt tot deze ene dolgedraaide academicus. Gerard Mulder nam in *de Volkskrant* het NOS-journaal onder vuur, omdat het zijn correspondent uit Belgrado verslag liet doen. Dat speelt Milosevic maar in de kaart. Soortgelijke kritiek kreeg in Engeland de BBC te verduren. Terwijl ik elke avond aan de lippen van John Simpson hing, die zich geen seconde tot verlengstuk van de Servische propaganda liet maken.

Je wilt als journalist (of gewoon als zich betrokken voelende burger) toch niets liever dan je oordeel voortdurend kritisch blijven toetsen aan een zo ruim mogelijk scala van feiten? Het idee dat het in een oorlog maar beter is sommige feiten niet te kennen, dat propaganda belangrijker is dan de het zoeken van de waarheid, is op z'n zachtst paternalistisch en scherper uitgedrukt totalitair.

In *NRC-Handelsblad* deed maandag Kees Versteegh – wiens prikkelende bijdragen aan het Kosovo-debat ik *gedurende* de oorlog vreemd genoeg over het hoofd heb gezien – ook een duit in het zakje. Onder de kop 'Columnisten zaten er naast in het luchtoorlog-debat' haalt hij, twee weken na de Servische aftocht, zijn gelijk. Henk Hofland, Jan Mulder, Dorien Pessers en Rob de Wijk gaan over de knie; ze hadden boete moeten doen voor hun 'verkeerde' standpunt.

Volkskrant-redacteur Arie Elshout kan nog een klein beetje genade vinden bij Versteegh. Hij

heeft helaas ook niet 'voor het forum van de lezers' de hand in eigen boezem durven steken, maar deed tenminste mondeling de 'sympathieke bekentenis' dat zijn voorspellingen over het verloop van de Kosovo-oorlog niet allemaal zijn uitgekomen. Ik vrees dat hier sprake is van een ernstig misverstand, een kloof tussen een journalist voor wie kritische reflectie vanzelfsprekend is en een vakbroeder die zich liever toelegt op het proeven van andermans nieren.

Want Elshout heeft in het geheel geen reden om zich te schamen. Op de dag dat de NAVO-campagne begon was hij een der zeer weinigen die vraagtekens zette achter de destijds door de NAVO-leiding en door veel commentatoren (onder wie ondergetekende) gehuldigde mening dat het een kwestie van een paar dagen zou zijn vóór Milosevic door de bocht zou gaan en zijn handtekening zou zetten onder het akkoord van Rambouillet.

'Het beginnen van een oorlog', schreef Elshout op 24 maart, 'is als het openen van een deur naar een donkere kamer. Niemand weet wat zich in de duisternis verborgen houdt. Ook de NAVO wacht een ongewis avontuur(...)'.

Inderdaad. Goddank is dat avontuur goed afgelopen en zijn de vluchtelingen op weg terug naar een van de Servische repressie bevrijd Kosovo. Dat neemt niet weg dat de NAVO de risico's van het optreden ernstig heeft onderschat; pas de bombardementen vormden het sein voor het uitdrijven van de Kosovaren. Had de NAVO toen geschrokken het hoofd in de schoot moeten leggen, zoals o.a. Van Dam en Pessers hebben bepleit? Ik vond en vind van niet, omdat zo'n barbaarse reactie onduldbaar is en erom schreeuwde ongedaan te worden gemaakt.

Ik heb nooit in de gelukzalige zekerheid verkeerd dat het zou lukken. Ook ben ik er nog steeds allerminst zeker van dat de luchtoorlog het nu alom geprezen wondermiddel is geweest. Milosevic is niet militair verslagen, de Servische strijdkrachten zijn grotendeels intact. Bij zijn capitulatie moeten andere, psychologische en politieke motieven een minstens even grote rol hebben gespeeld: de confrontatie met een overmachtige NAVO, die vooral als gevolg van Milosevic' eigen barbaarse gedrag geen tekenen van scheuring vertoonde. En het achterwege blijven van de verhoopte actieve Russische steun.

De NAVO-interventie kan pas echt geslaagd worden genoemd als ze bijdraagt aan een multi-etnisch Kosovo, een democratisch Servië en een Balkan die zich afwendt van het (zelf)moordende nationalisme. Dat is nog een lange weg, met een onzekere uitkomst.

Vooralsnog is er reden voor opluchting, niet voor een triomfalistisch: kijk toch hoe edel en sterk wij zijn. En al helemaal niet voor het scheiden van bokken en schapen, het indelen in 'goed' en 'fout'. Voor zo'n sleetse opvoering van Dostojevski's Schuld en Boete zou ik graag feestelijk bedanken.

Volkskrant 30-6-'99

Door Jevgeny Primakov
oud-premier
Russische Federatie

30-6-'99

Joegoslavië markeert begin nieuwe wereldorde

OP GROND van mijn ervaring in de buitenlandse politiek kom ik langzaamaan tot de conclusie dat de ontwikkelingen in Joegoslavië het begin markeren van een internationale situatie die tot ver in de eerste helft van de 21ste eeuw zal duren.

Die kan volgens twee scenario's verlopen. Het eerste is dat de NAVO-landen tot de slotsom komen dat zij met hun acties in Kosovo een strategische fout hebben gemaakt. De VN-Veiligheidsraad wordt weer op het voetstuk gezet, waar hij door de NAVO-landen van was afgehaald. De raad is weer het enige orgaan dat militaire interventies kan toestaan.

Al vóór het conflict om Kosovo legde de NAVO het accent op *peace-keeping* en benadrukte het genootschap de banden met de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa. Bovendien knoopte de NAVO relaties aan met Rusland, hetgeen resulteerde in het verdrag van 1997 en de oprichting van een permanente raad waarin Rusland en NAVO samenwerken. Belangrijk is ook de versterking van de Europese rol in de militaire en politieke besluitvorming.

Onder deze omstandigheden kan de vernietiging van kernwapens met kracht worden doorgezet. De ratificatie van START 2 door Rusland is nog geen feit, maar dat mag geen probleem zijn omdat het Russische parlement, de Doema, niet tegen is maar ratificatie heeft opgeschort uit frustratie over de de bombardementen op Irak. Over START 3 heb ik al overeenstemming met de Doema bereikt toen ik zelf nog premier was. Dit verdrag voorziet in een vermindering van kernkoppen in de VS en Rusland tot een niveau onder de 2000. Als deze lijn wordt doorgezet, kan reductie worden voltooid als ook de andere kernmachten zoals Groot-Brittannië, Frankrijk en China meedoen. Dan zullen ook niet-officiele kernmachten geprikkeld worden om het non-proliferatieverdrag te onderschrijven en geen kernproeven meer te doen.

Onder de hierboven geschilderde, gunstige omstandigheden slaat de wereldgemeenschap de handen ineen als er regionale conflicten zijn, zoals in het Midden-Oosten of in voormalige Sovjet-republieken, en treedt krachtig op tegen alle vormen van extremisme, drugshandel en andere vormen van georganiseerde criminaliteit. Rusland zal een actieve rol spelen in al deze ontwikkelingen, ook al kampt het met politieke, sociale en economische problemen. Uit eigen ervaring als premier weet ik dat deze van tijdelijke aard zijn. Maar er is een tweede scenario mogelijk. Op grond van de gebeurtenissen kan Washington ook tot de conclusie komen de NAVO tot spil te maken bij internationale geschillen. De VN-Veiligheidsraad wordt ontmanteld dan wel geneutraliseerd tot een orgaan dat zich uitsluitend nog bezighoudt met internationaal recht.

De VS gaat door met zijn Star Wars-programma, gericht tegen vijandelijke projectielen. Als gevolg daarvan zullen verdere wapenafspraken worden gefrustreerd en ontstaat er een klimaat waarbij die afspraken niet meer mogelijk zijn. Rusland zal, ondanks zijn economische problemen, zijn militaire slagkracht weer moeten opbouwen, hetgeen grote gevolgen zal hebben voor het huidige democratisch proces. Dat heeft ook gevolgen voor landen als China, India en andere landen waar politieke, sociale en economische hervormingen plaatsvinden. Deze landen zouden de handen kunnen ineenslaan als de NAVO haar nieuwe rol (interventie in de binnenlandse aangelegenheden van andere landen) daadwerkelijk inhoud geeft.

Natuurlijk moeten we optimistisch blijven. Maar zelfs als zich tegengestelde krachten ontwikkelen, zal de wereld op den duur wel weer in balans komen. Maar ten koste van hoeveel levens?

Komende generaties zouden aan deze verre van simpele tijden, waarin de basis wordt gelegd voor internationale betrekkingen in de 21ste eeuw, moeten kunnen terugdenken met trots en voldoening, niet met bitterheid, voortgekomen uit frustraties. Maar om dat te kunnen, is 't aan ons om daar voor te zorgen en niet aan onze kinderen en kleinkinderen.

Wij moeten antwoord geven op de vragen: Als het nu niet lukt, wanneer dan wel? Als wij het niet doen, wie doet het dan wel?

Tegenstanders Milosevic de straat op

30-6-'99

Een Joegoslavische soldaat, die een deel van zijn arm is kwijtgeraakt in Kosovo, schreeuwt zijn frustratie uit in een betoging in Cacak, 150 kilometer ten zuiden van de Joegoslavische hoofdstad Belgrado. Hoewel er in Joegoslavië officieel nog een samenscholingsverbod van kracht is, gingen gisteren ruim 10.000 aanhangers van de Servische oppositie de straat op om tegen het bewind van de Joegoslavische president Milosevic te demonstreren.

Foto Goran Tomasevic/Reuters

Op pagina 8

Oppositie roert zich

Betoging Servische oppositie

Tienduizend demonstranten eisen vertrek Milosevic

CACAK/BELGRADO - Meer dan 10.000 aanhangers van de Servische oppositie zijn gisteren de straat opgegaan om het aftreden van de Joegoslavische president Milosevic te eisen. Zij willen tevens politieke en economische hervormingen.

De betogers verzamelden zich ondanks een samenscholingsverbod op het centrale plein van Cacak, op 150 kilometer ten zuiden van Belgrado. De demonstranten kwamen uit steden in heel Centraal-Servië. De politie hield de bussen die hen vervoerden tegen, maar de demonstranten mochten te voet verder naar het plein.

Voor de organisatie van de demonstratie was de betoging een test om te kijken in hoeverre de autoriteiten de oppositie aan het woord laten. Leider Batic van de Christen-Democraten en coördinator van de Alliantie voor Verandering SZP zei maandag dat er meer acties door heel Servië zullen worden georganiseerd.

Diverse groepen van tegenstanders van Milosevic steunden de actie in Cacak die het motto 'De dag erna' had meegekregen. Servische intellectuelen eisen hardop het vertrek van de president. De oppositiepartij van Zoran Djindjic, de Democratische Partij (DS), wil dat de namen worden bekendgemaakt van de Servische en Joegoslavische leiders wier tegoeden in het buitenland zijn bevroren. De partij wil het geld aanwenden voor de wederopbouw van Servië.

De vroegere oppositieleider en voormalige vice-premier van Servië, Vuk Draskovic, riep de aanhangers van zijn partij op niet deel te nemen aan de demonstratie. *Hij wil Milosovic nog een kans geven de Servische regering te hervormen. Draskovic maakte twee jaar geleden de overstap naar de regering van Milosevic, maar werd na het begin van de NAVO-luchtacties ontslagen.*

Milosevic kan de groeiende politieke en economische onvrede niet langer negeren. Gisteren heeft de Servische president toezeggingen gedaan over de wederopbouw van het land en over hervormingen en een markteconomie. In de buitenlandse politiek krijgt de vernieuwing van de economische en culturele betrekkingen met vooral 'progressieve en democratische' landen voorrang.

●Minister Pronk van VROM wordt waarschijnlijk als vierde kandidaat toegevoegd aan de EU-voordracht voor de functie van speciale VN-gezant voor Kosovo. *Dit is vernomen van een Europese diplomatieke bron in de marge van de Europees-Latijns-Amerikaanse top in Rio de Janeiro.*

Op de lijst stonden reeds de scheidende Italiaanse Europees commissaris Emma Bonino, de Franse staatssecretaris Bernard Kouchner en de ex-leider van de Britse liberalen Paddy Ashdown. De VN-gezant voor Kosovo, die secretaris-generaal Kofi Annan zal benoemen, zal gedurende enkele jaren optreden als gouverneur van Kosovo en krijgt de rang van plaatsvervangend secretaris-generaal van de volkerenorganisatie.

●China heeft een bericht van de Duitse zondagskrant Bild am Sonntag dat het Milosevic politiek asiel heeft aangeboden 'onzin' genoemd. Volgens de krant had de Joegoslavische oppositieleider Zoran Djindjic gezegd dat Milosevic naar China kon vluchten om te ontkomen aan vervolging door het Joegoslavie-tribunaal. Ook een bericht in The New York Times dat twee van drie journalisten die bij een luchtaanval van de NAVO op de Chinese ambassade in Belgrado omkwamen in werkelijkheid spionnen waren, werd door Peking ontkend.

●De commandant van de KFOR-vredesmacht, de Britse generaal Michael Jackson, is tevreden over het tempo waarin het bevrijdingsleger UCK wordt ontwapend. Er zijn tot nu toe 40 wapenopslagplaatsen en 45 legeringsplaatsen voor de naar schatting 20.000 r bellen ingericht. Er werden 5 stuks wapens ingeleverd en o der bewaking van KFOR gestel

REUTERS,

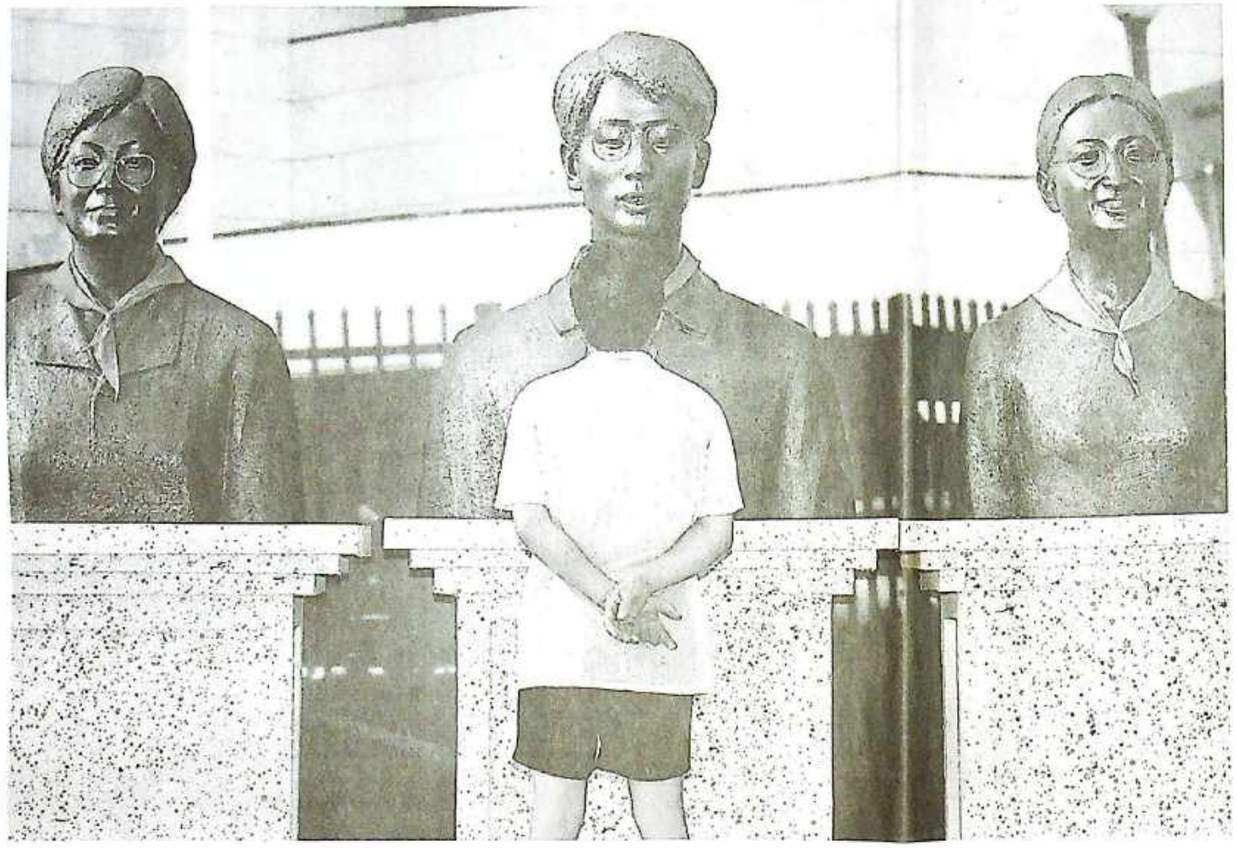

In Peking zijn reusachtige standbeelden geplaatst van de drie journalisten die werden gedood toen de NAVO bij vergissing de Chinese ambassade in Belgrado bombardeerde. *Foto Stephen Shaver/ EPA*

Humanitaire goudzoekers vechten om Kosovo

Door Arjan Paans

PRISTINA - De goudzoekers zijn Kosovo binnengetrokken. In airconditioned jeeps rijden ze door de heuvels, op zoek naar menselijke noden, die natuurlijk alleen hun opdrachtgever kan lenigen. Wie het eerste komt, claimt zijn vondst bij de VN-vluchtelingenorganisatie UNHCR, die het gebied dan inkleurt op de landkaart. De ongeschreven regel luidt dat de concurrentie uit zo'n bezet dorpje weg moet blijven. Ruim 40 goede doelen uit de hele wereld verdelen op deze manier Kosovo. „Zolang ze het ons maar melden, is dat geen probleem", zegt UNHCR-woordvoerder Ron Redmond vrolijk. „Er is ellende genoeg voor iedereen." Volgens Redmond droogt het allegaartje aan vierwielaangedreven auto's dat dagelijks Kosovo binnenrijdt, nog lang niet op. „Gisteren waren er alweer acht nieuwe organisaties, vandaag zullen het er wel niet veel minder zijn."

Alles moet er nog gebeuren om Kosovo op tijd winterklaar te krijgen. De 'winterisatie', zoals UNHCR deze operatie noemt, bestaat er voornamelijk uit dat terugkerende vluchtelingen doe-het-zelf pakketten krijgen om hun huizen op te knappen. Is een woning voorlopig onbewoonbaar, dan krijgt de eigenaar een tent, die ook de zware Kosovaarse winter moet kunnen doorstaan. UNHCR, dat in Kosovo maar 50 man personeel heeft, besteedt de distributie van de pakketten uit aan de vertegenwoordigers van goede doelen die al maanden in Macedonië stonden te trappelen om aan de slag te kunnen. Nu de oorlog officieel is beëindigd, verplaatsen zij hun hoofdkwartieren langzaam van Skopje naar Pristina.

Ondanks het optimisme van woordvoerder Redmond, heerst er binnen de vluchtelingenorganisatie bezorgdheid over hoe al deze non-gouvernementele organisaties op een lijn moeten worden gehouden. Twee dagelijkse bijeenkomsten zijn er nodig om te voorkomen dat organisaties als Care, Catholic Relief Services, het Mercy Corps en het International Rescue Committee elkaar niet in de haren vliegen. Of dat bepaalde plaatsen twee keer en andere weer helemaal niet worden geholpen, zoals in het verleden in Cambodja of Rwanda wel is gebeurd.

Dat ook ditmaal niet alle hulp even goed besteed is, blijkt aan de grens bij Blace, waar de vluchtelingenstroom langzaam opdroogt. Twee organisaties delen voedselpakketten uit, waarmee een gezin van drie personen een dag vooruit moet kunnen. Op de markten in Kosovo is er aan eten echter allang geen gebrek meer. Alleen aan benzine blijft een nijpend tekort bestaan, en juist dat leveren de hulpverleners niet.

In het trendy café Monaco in Pristina, gebruiken de hulpverleners van Kosovo hun lunch. In geruite hemden en met Rolexen om hun polsen, laptops en mobiele telefoon binnen handbereik, bespreken ze de aanvalstaktieken voor de komende dagen. De in een sober donkerblauw kostuum gestoken Japanner Michiya Kumaoka valt enigszins uit de toon in dit gezelschap van weldoorvoede westerlingen. Kumaoka is president van het Japanse International Volunteer Center (JIVC), een van de weinige charitatieve instellingen van zijn land. „Bij ons bestaat niet zo'n traditie op het gebied van charitas", zegt Kumaoka, die liftend van Belgrado naar Pristina is gekomen.

„Ach, als Japanner heb ik weinig te duchten van Servische paramilitairen. Wij waren immers niet betrokken bij de NAVO-aanvallen."

Bijtend in een hamburger, vertelt de JIVC-directeur dat de Japanners liever geld overmaken, dan zelf naar een getroffen gebied afreizen. Vandaar dat zijn organisatie jaarlijks maar 4 miljoen dollar te besteden heeft. Een deel zal dit jaar in het opknappen van twee schooltjes in Pristina worden gestoken, die nog niet door een andere hulporganisatie waren ontdekt. Kumaoka moet soms lachen als hij zijn collega's van grote Europese fondsen bezig ziet. „Natuurlijk, competitie moet er zijn, maar het gaat er hier soms wel heel hard aan toe. Wij Japanners zijn op dit vlak wat naïever dan de rijke, Europese aristocratie, die zich hier met hulpverlening bezighoudt."

Kumaoka moet over een paar dagen weer terug naar Japan. „Ik vlieg weer terug via Belgrado om te zien hoe het de Serviërs vergaat. Ook daar is veel leed, en de hulpverlening is op dit moment wel erg eenzijdig op Kosovo gericht. In deze oorlog zijn aan beide zijden fouten gemaakt, en moeten aan beide zijden mensen worden geholpen."

Oppositie Servië kondigt D-day a

Demonstratie

Abe de Vries

CACAK – In de eerste grote demonstratie in Joegoslavië na de oorlog om Kosovo eisen naar schatting tienduizend Serviërs in de Midden-Servische stad Cacak het aftreden van Milosevic. 'Dit is *D-day*', voeren demonstranten als hoopvol motto op hun protestborden mee.

Leiders van vier oppositiepartijen en een onafhankelijke vakbond, verenigd in de 'Alliantie voor veranderingen', roepen op tot burgerlijke ongehoorzaamheid en eisen vervroegde verkiezingen. De politie heeft voor de manifestatie, die gisteren plaatsvond, geen officiële toestemming gegeven. Tweehonderd agenten en een waterkanon staan klaar, maar zullen uiteindelijk niet worden ingezet.

Het is niet toevallig dat de eerste grote bijeenkomst tegen Milosevic in Cacak wordt gehouden. De stad, met tachtigduizend inwoners, heeft een lange traditie van dissidentie. De luchtaanvallen van de Navo hebben bijgedragen aan de ontevredenheid. Drie grote fabrieken in Cacak zijn volledig verwoest. Alleen al op 'Sloboda', een fabriek voor huishoudelijke apparatuur en wapens, zijn in vijf raids in totaal 55 bommen neergekomen. Cacak telt nu meer dan twintigduizend werklozen.

Een aantal bussen met demonstranten en journalisten uit Belgrado mag de stad niet in, meldt de spreekstalmeester. Even lijkt het protest een grimmige wending te nemen als met een keiharde knal vuurwerk ontploft. 'Laat jullie niet provoceren!', maant de organisatie het publiek.

Spreekkoren maken de regering van Milosevic uit voor 'rode bandieten' en 'dieven'. In de brandende middagzon heeft de massa zich vanaf twee uur verzameld voor het cultuurcentrum op het stadsplein. Afvaardigingen, compleet met vaandels, van Zoran Djindic' Democratische Partij (DS), Vuk Obradovic' Sociaal-Democraten (SD), de christendemocratische DHS en het monarchistische Nieuw Servië worden met luid gejuich verwelkomd.

De overgrote meerderheid van de demonstranten komt uit Cacak en Nis. Beide steden zijn in handen van de oppositie. Veljo Ilic van Nieuw Servië, de uiterst populaire burgemeester van Cacak, is al anderhalve maand niet in de openbaarheid verschenen. De militairen beschuldigen hem van landverraad. „Hij zit in de vrije bergen van Servië", zegt een van zijn aanhangers geheimzinnig. Maar dan klinkt een donderend applaus: opeens verschijnt hij op het podium.

Twee uur lang klinkt in Cacak de meest ongezouten kritiek op de politiek van Milosevic in Kosovo en het isolement van Servië in Europa. De kopstukken eisen een regering van nationale eenheid of 'nationale redding'. Die moet nieuwe verkiezingen uitschrijven.

„Alle beloftes van Milosevic zijn kinderpraatjes gebleken", zegt Zoran Zivkovic, de burgemeester van Nis en ondervoorzitter van de Democratische Partij. „Wij laten ons niets voorschrijven door het Westen, wij eisen zélf vrije media en we eisen zélf dat we een deel van Europa worden. Het wordt tijd dat de machthebbers angst krijgen voor jullie, niet omgekeerd!"

De oppositie was tot dusver machteloos en verdeeld. Nog steeds is het onduidelijk in hoeverre de grootste oppositiepartij, de Servische Vernieuwingsbeweging (SPO) van Vuk Draskovic, wil samenwerken met de 'kleintjes'.

'Aftreden! Aftreden!', scandeert de menigte. Vladan Batic van de christen-democraten eist intrekking van de 'schandelijke mediawetten' en somt alle gebieden in het voormalige Joegoslavië op waar tijdens het bewind van Milosevic de Serviërs zijn verdwenen: Dalmatië, Krajina, Slavonië, West-Bosnië, Banja, 'en straks ook in Kosovo'.

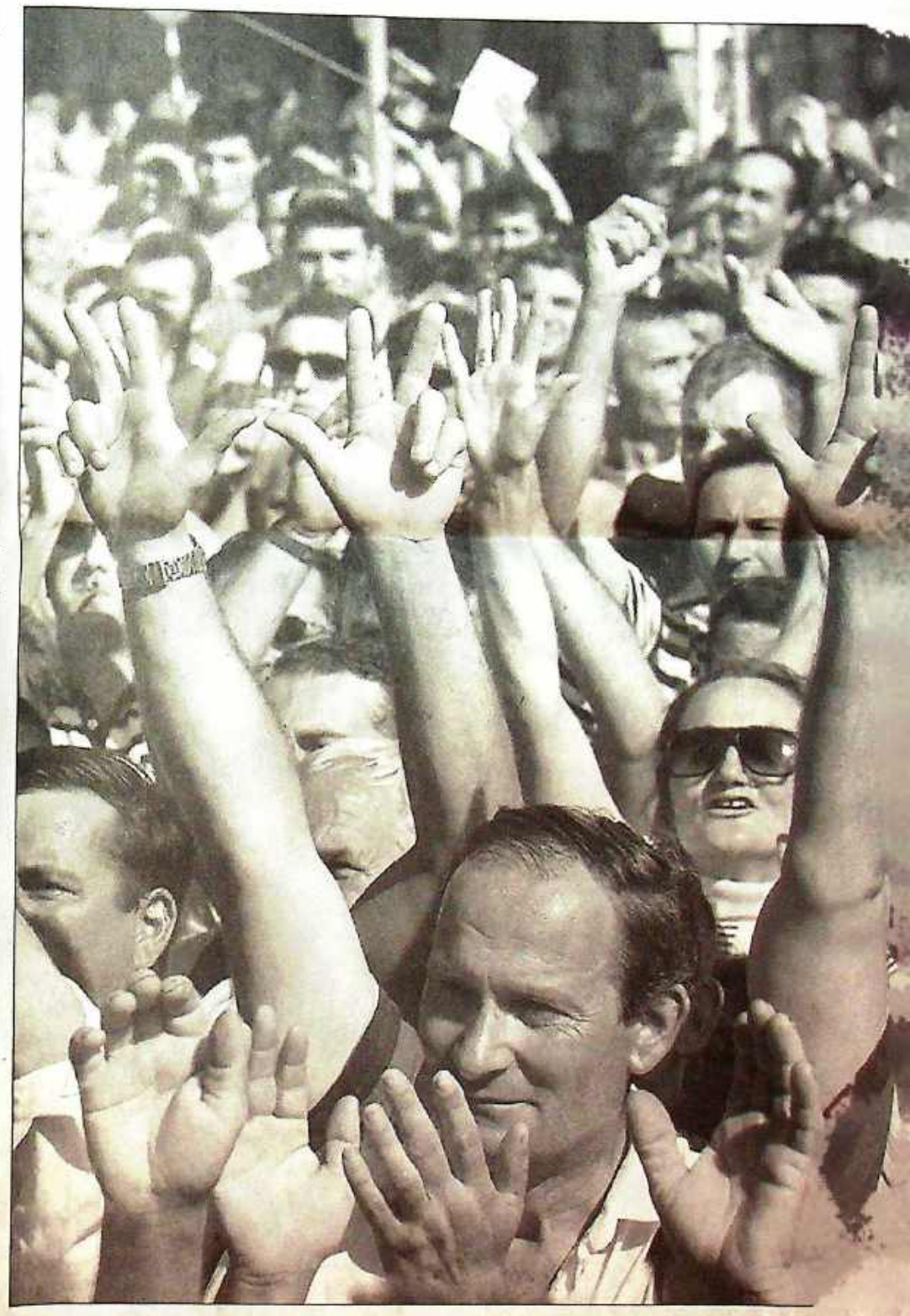

Demonstranten in Cacak in het zuiden van Joegoslavië maken het Servische overwinningsteken (drie vingers omhoog). 'Milosevic, aftreden!', klonk het er gisteren uit tienduizend kelen.

FOTO A

Pronk in de race voor VN-post Kosovo

RIO DE JANEIRO – Minister Pronk van Vrom wordt waarschijnlijk als vierde kandidaat toegevoegd aan de EU-voordracht voor de functie van speciale VN-gezant voor Kosovo. Dit zeggen Europese diplomatieke bronnen bij de Europees-Latijns-Amerikaanse top in Rio de Janeiro. Op de lijst stonden al de Franse staatssecretaris Bernard Kouchner en de ex-leider van de Britse liberalen Paddy Ashdown. De VN-gezant voor Kosovo, die secretaris-generaal Kofi Annan zal benoemen, zal gedurende enkele jaren optreden als gouverneur van Kosovo en krijgt de rang van plaatsvervangend secretaris-generaal van de volkerenorganisatie.

Hombach wordt EU-coördinator Balkan

RIO DE JANEIRO – De kabinetschef van de Duitse bondskanselier Gerhard Schroeder, Bodo Hombach, krijgt de leiding over het Balkan-stabiliteitspact van de Europese Unie. De Europese leiders zijn het daar bij de Europees-Latijns-Amerikaanse top in Rio de Janeiro over eens geworden. Oostenrijk had de benoeming van Hombach aangevochten omdat het vond dat Duitsland de kandidaat te eigenmachtig had aangezen.

Alg. Dagblad 30-6-99

TREFPUNT

Joegoslavië markeert begin nieuwe wereldorde

Door Jevgeny Primakov
oud-premier
Russische Federatie

OP GROND van mijn ervaring in de buitenlandse politiek kom ik langzaamaan tot de conclusie dat de ontwikkelingen in Joegoslavië het begin markeren van een internationale situatie die tot ver in de eerste helft van de 21ste eeuw zal duren.

Die kan volgens twee scenario's verlopen. Het eerste is dat de NAVO-landen tot de slotsom komen dat zij met hun acties in Kosovo een strategische fout hebben gemaakt. De VN-Veiligheidsraad wordt weer op het voetstuk gezet, waar hij door de NAVO-landen van was afgehaald. De raad is weer het enige orgaan dat militaire interventies kan toestaan.

Al vóór het conflict om Kosovo legde de NAVO het accent op *peace-keeping* en benadrukte het genootschap de banden met de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa. Bovendien knoopte de NAVO relaties aan met Rusland, hetgeen resulteerde in het verdrag van 1997 en de oprichting van een permanente raad waarin Rusland en NAVO samenwerken. Belangrijk is ook de versterking van de Europese rol in de militaire en politieke besluitvorming.

Onder deze omstandigheden kan de vernietiging van kernwapens met kracht worden doorgezet. De ratificatie van START 2 door Rusland is nog geen feit, maar dat mag geen probleem zijn omdat het Russische parlement, de Doema, niet tegen is maar ratificatie heeft opgeschort uit frustratie over de de bombardementen op Irak. Over START 3 heb ik al overeenstemming met de Doema bereikt toen ik zelf nog premier was. Dit verdrag voorziet in een vermindering van kernkoppen in de VS en Rusland tot een niveau onder de 2000. Als deze lijn wordt doorgezet, kan reductie worden voltooid als ook de andere kernmachten zoals Groot-Brittannië, Frankrijk en China meedoen. Dan zullen ook niet-officiële kernmachten geprikkeld worden om het non-proliferatieverdrag te onderschrijven en geen kernproeven meer te doen.

Onder de hierboven geschilderde, gunstige omstandigheden slaat de wereldgemeenschap de handen ineen als er regionale conflicten zijn, zoals in het Midden-Oosten of in voormalige Sovjet-republieken, en treedt krachtig op tegen alle vormen van extremisme, drugshandel en andere vormen van georganiseerde criminaliteit. Rusland zal een actieve rol spelen in al deze ontwikkelingen, ook al kampt het met politieke, sociale en economische problemen. Uit eigen ervaring als premier weet ik dat deze van tijdelijke aard zijn. Maar er is een tweede scenario mogelijk. Op grond van de gebeurtenissen kan Washington ook tot de conclusie komen de NAVO tot spil te maken bij internationale geschillen. De VN-Veiligheidsraad wordt ontmanteld dan wel geneutraliseerd tot een orgaan dat zich uitsluitend nog bezighoudt met internationaal recht.

De VS gaat door met zijn Star Wars-programma, gericht tegen vijandelijke projectielen. Als gevolg daarvan zullen verdere wapenafspraken worden gefrustreerd en ontstaat er een klimaat waarbij die afspraken niet meer mogelijk zijn. Rusland zal, ondanks zijn economische problemen, zijn militaire slagkracht weer moeten opbouwen, hetgeen grote gevolgen zal hebben voor het huidige democratisch proces. Dat heeft ook gevolgen voor landen als China, India en andere landen waar politieke, sociale en economische hervormingen plaatsvinden. Deze landen zouden de handen kunnen ineenslaan als de NAVO haar nieuwe rol (interventie in de binnenlandse aangelegenheden van andere landen) daadwerkelijk inhoud geeft.

Natuurlijk moeten we optimistisch blijven. Maar zelfs als zich tegengestelde krachten ontwikkelen, zal de wereld op den duur wel weer in balans komen. Maar ten koste van hoeveel levens?

Komende generaties zouden aan deze verre van simpele tijden, waarin de basis wordt gelegd voor internationale betrekkingen in de 21ste eeuw, moeten kunnen terugdenken met trots en voldoening, niet met bitterheid, voortgekomen uit frustraties. Maar om dat te kunnen, is 't aan ons om daar voor te zorgen en niet aan onze kinderen en kleinkinderen.

Wij moeten antwoord geven op de vragen: Als het nu niet lukt, wanneer dan wel? Als wij het niet doen, wie doet het dan wel?

President Milosevic met Macedonian socialists

Belgrade, 26th June (Tanjug) - Yugoslav President Slobodan Milosevic met today a delegation of the Macedonian Socialist Party, headed by its president Ljubisa Georgi...

The Socialist Party of Macedonia severely condemned the aggression on the F.R. Yugoslavia. Macedonian citizens, on the occasion of celebrating seven decades of SKMJ founding, and solidarity of the socialist people with the Yugoslav nation, obviously is a strong confirmation of friendship between our two states.

President Milosevic stressed that the two nations united interests in the two states is the stability in the region, establishing of equal relations, mutual tolerance, and primarily democratic, rational and moral principles that should provide the mutual prosperity. The future of the Balkans could not be successfully developed only if the Balkan nations decide themselves about it without any influence of the outside.

30-6-99

SPAN Action Item

As many of you are already aware the Senate last night passed a foreign aid bill for 12.7 billion dollars. The bill included an amendment which designated Yugoslavia as a terrorist state. The provisions to declare Yugoslavia a terrorist state would bar American Aid there and let Kosovans sue President Slobodan Milosevic for damages in American Courts. The bill includes $20 million for training and equipping a Kosovo security force that its authors say could include members of the K.L.A. Senator Mitch McConnell, a Kentucky Republican who is the chairman of the Foreign Operations Subcommittee of the Appropriations Committee, said he saw no difference between Yugoslavia and nations officially designated as state sponsors of terrorism like Iraq and Libya.

We must act upon this immediately. This Bill also needs to pass The House. My informant on Capitol Hill tells me that this is not likely until August but it comes to the Hill for let us not waste our time. Start calling your Congressmen and start writing them letters.

It is unacceptible especially that the KLA got any money after our own government's reports about their drug running activities. Not too mention the fact that they are cleansing Kosovo of all Serbs and Gypsies as we speak.

Please do not stop calling and writing until the vote comes down. We will keep sending you reminders and updates.

Natalija

Russian Duma delegation in Serbian Government

Belgrade, 29th June (Tanjug) - Serbian Vice-Premier Dr. Vojislav Seselj received a delegation of Russian Duma headed by Deputy Speaker and Vice-President of the Parliamentary Assembly of Belarus and Russia Anfimov Sergey Ephimovich, reports the Serbian Ministry for Information.

Vice-Premier Seselj emphasized that the present situation in Yugoslavia after the [illegible] should only benefit Russia and Yugoslavia, towards their [illegible].

Many people and leaders [illegible] the use of politics, capitalism's most obsolete weapons, made world history as an aggressor. During the aggression, the Yugoslav Army organized its ability to defend the country. However, countless [illegible] and great number of common buildings, industrial, power and water facilities were destroyed, said Seselj.

Beside the fascist-[illegible] of some ex-peoples of Russia and Belarus, we have opposed more [illegible] politically the latest anti-civil system, pointed out Vice-Premier Seselj.

In the meeting period the leaders of the Federal Republic of Yugoslavia in membership in the Russia and Belarus Alliance, which became now even more significant, should be settled as it is the only way to retain Kosovo and Metohija, emphasized Seselj.

Baburin said that the aggression on Yugoslavia demonstrated rules for the new world order. The hostile Yugoslav nation is not broken after the NATO aggression and that it can not be spoken about the defeat of Yugoslavia in the struggle with the most powerful world countries.

According to Baburin, the Russian Duma has condemned the aggression and Russia will take an active participation in resolving the Kosmet conflict.

Baburin supported the view that inclusion of Yugoslavia into the Russia and Belarus Alliance must be urged, as it is the only possibility for opposing to the hegemony of developed western states and their intention of creating the new world order.

KFOR - UN peacekeeping mission or a new fraud for the Serbs

[illegible]

By Milorad Mirkovic

Instead of executing as the "UN peacekeeping forces" on Kosovo and Metohija, part of the sovereign Yugoslavia, urgently and efficiently the warrant and justify the mandate attributed to them by the UN Security Council, as well as ensuring the borders, installing peace and order and creating conditions for the return of all the refugees that they made by their own and a half months of bombing, the KFOR chiefs from the western countries and their principals keep on lecturing UN, offering hypocritically excuses and alibis and serving themselves with lies!

When they succeeded, in panic, to "fight out" at the very beginning of the peace campaign against the Russian zone and the Russian command, forgetting in the same time about the refugees and their "humanitarian catastrophe", they remembered at once that the disposition of the peacekeeping troops in Kosovo couldn't be performed "so quickly". That was the reason why "slipped through" to them the quick entrance of Albanian terrorist hordes from Albania and Macedonia over the unprotected border, which jeopardize Serbians and other non-Albanian inhabitants of Kosovo. Every day happen lynchings, murders, rapes, and expulsions, quitting of houses, enterprises, hospitals, and schools. Exactly in the manner taught to them by the American and German instructors in camps in Albania.

That is the cruel NATO aggressor's revenge for the shame that they survived in front of the world because of the failure of the military aggression on a incomparably weaker but sovereign and free country, and their attempt to distract the world attention from their own crimes committed till yesterday in Serbia and Yugoslavia by "turning a blind eye" to Albanian terrorist gangsters.

Allegedly surprised and astonished, with hypocritical excuses to the Serbs and the UN, western KFOR commanders had set down to "agree" with Hashim Thaci, cop-killer and wanted person, about the urgent demilitarization of the so called KLA. After "difficult" negotiations, western "peacemakers" on Kosovo "succeeded" to "demilitarize" gangsters and terrorists by leaving the taken arms under their "surveillance", that will last for three months! In return, "peacekeeping" NATO allies will transform former terrorists and murderers into the legal police and guard.

Clinton and Albright congratulated the same monster Thaci for its "courage" for inking such an "agreement", and expressed their own "pride" about it.

With elections and unbridled support and Clinton's personal "pride" because of the Albanian terror that gains ground on Kosmet, simply got a new life for the unbridled gangsters to go, more passionately, in the land the Serbs, their cursing, their lives, their Kosovo.

And while the weak children and elder of the non-Albanian inhabitants fled Kosmet, leaving everything they owned, Clinton's and Albright's spokesman James Rubin calmly had tea coffee with the minister leader Thaci, in the middle of Pristina, and the UNOR commanders promised the Serbs "full security". Drinking this "terrorist" coffee in Pristina, spokesman Rubin declared: "USA does not support the Kosovo independence, but we are not here to take their dreams from anyone!" On purpose, or by accident, he forgot, on that occasion, into mind, on Serbian Kosovo and Metohija, are not "they", but the UN forces.

If UNOR is not really humanized as the UN peacekeeping mission, then its presence and comportment in Kosovo and Metohija will transform into another attempt of the aggression of the American international community, in another fraud of up to yesterday's destroyers and murderers of civilians, in a new ethnic cleansing and occupation of Serbian land under the guidance of United Nations.

If, again, this is no matter of fraud and American hypocrisy, then the UNOR forces and their commanders must assure, without "excuse" and "explication", the border in direction of Albania and Macedonia, to disarm and "dismiss" the terrorist KLA, arrest and trial its members who have persecuted, murdered, burned, raped and destroyed. To declare loud and clearly to the separatists and terrorists, but also their mentors and protectors, ministers, spokesmen, generals and Secretary-generals of the criminal NATO alliance that Kosovo and Metohija are under the UN jurisdiction under the agreed term, that it is a country which is and will remain Serbian and Yugoslav, and that the peace is their mission and obligation that they assumed, and for which they were delegated.

If they are not able to fulfill it, let them thank and - withdraw. Serbs, Serbia and Yugoslavia will not withdraw from Kosmet. Or ever leave it. And this should remain clear!

Grondtroepen hadden oorlog voorkomen

Als het Westen tussen 1991 en 1994 was opgetreden zoals nu in Kosovo, was deze oorlog ons bespaard gebleven, meent H.J.A. Hofland.

In zijn artikel van 28 juni op deze pagina legt Kees Versteegh een aantal columnisten op zijn snijtafel. Het gaat hem om degenen die het in de loop van de Joegoslavische oorlog bij het verkeerde eind hebben gehad, en dan vooral, hoe ze nu over deze opinies denken. Een soort zuivering dus. De Britse krijgshistoricus John Keegan heeft zich voorbeeldig gedragen door „ruiterlijk toe te geven" dat hij zich heeft vergist. Hij en anderen hebben geschreven dat in het algemeen een oorlog niet met bombardementen alleen te winnen valt (dat had de geschiedenis bewezen). Zo zou het ook noodzakelijk zijn in deze oorlog grondtroepen te gebruiken om „Milošević op de knieën te brengen". Aan het eind van zijn verhandeling schrijft Versteegh dan over de 'intellectuele euthanasie' van Keegan c.s. als een daad die „een diabolisch soort schoonheid" heeft. Ik zou er geen commentaar op hebben, als Versteegh niet ook mij in zijn anatomische les had betrokken.

Versteegh volgend, begin ik met de controverse over de grondoorlog. *Of die 'wenselijk' of 'noodzakelijk' zou zijn geweest, weet ik niet. Ik ben geen militaire deskundige.* Maar ik was en ben er wel zeker van dat een grondoorlog om Kosovo politiek onmogelijk is. Zo'n oorlog zou hoofdzakelijk door Amerikaanse troepen moeten worden gevoerd. Daarvoor is geen meerderheid in het Congres te vinden, en er is geen president die zich eraan waagt. Het politiek complex dat de grondoorlog verhindert, heb ik beschreven als 'de binnengrenzen van de NAVO'. Het blijft trouwens niet tot Amerika beperkt. Ieder stadium van de beschaving laat zich onder meer herkennen aan de manier van oorlog voeren. Bij ons sneuvelt men niet meer aan het front maar in het verkeer, bij het stappen en op schoolpleinen, schreef ik ongeveer.

Als het Westen voor de oorlog kiest, moet het dus wel bombarderen. En dan is er een anti-parallel: terwijl de sneuvelbereidheid is afgenomen, is de wapentechnologie zeer snel vooruit gegaan. De precisie op lange afstand is tot een geloofsartikel geworden. Niet alleen wil men niet meer sneuvelen, het *hoeft* ook niet meer zoals nu is bewezen.

Van 1991 af heb ik me bij de gebeurtenissen in Joegoslavië betrokken gevoeld. Van de verwoesting van Mostar tot het beleg van Sarajevo en de catastrofe van Srebrenica ben ik een 'interventionist' geweest. Sterke aanwijzingen zie ik in het feit dat Karadzić en Mladić nog altijd vrij rondlopen.

Begin december 1996 heb ik me vergist. Het was in de tijd dat de oppositie tegen Milošević avond aan avond de straat opging. Ik heb toen gedacht dat de Joegoslavische dictator een lot als dat van zijn Roemeense collega Ceaucescu te wachten stond, hoewel ik daarbij geen interventie van het Westen verwachtte. Ik eindigde mijn column als volgt: „In Belgrado moet men het zelf opknappen. Adembenemende televisie." Dat is het gebleven zolang het heeft geduurd.

In de loop van 1998 kon niemand zich nog vergissen: Milošević was in Kosovo met ouderwetse zuiveringen bezig. In een column in juni van dat jaar vroeg ik me af wat de fameuze Europese intellectuelen aan het doen waren. In de Koude Oorlog was er het Russell tribunaal dat zich uitsprak over oorlogsmisdaden. Dat oordeelde eenzijdig – toegegeven – maar als 'model' zou het zijn verdienste kunnen hebben. De Amerikaanse columnist William Pfaff stelde voor dat het Westen Kosovo zou erkennen, en noemde een aantal precedenten. Wie weet had dit alles zijn nut gehad, maar het is er niet van gekomen.

De machtigste man ter wereld was verwikkeld in een seksschandaal en de hele wereld volgde de verwikkelingen op de voet. Dit alles liet geen tijd voor serieuze buitenlandse politiek. Pas nadat het *impeachment* op niets was uitgelopen werd Kosovo herontdekt. De zuiveringen waren inmiddels al bijna een jaar in volle gang. Het eerste resultaat was Rambouillet. Milošević die zich herinnerde hoe het bij vorige gelegenheden was gegaan, lapte de conferentie aan zijn laars.

Het einde van Rambouillet ontnam het Westen, dat wil zeggen Washington, vrijwel alle ruimte tot verder onderhandelen. Milošević werkte van harte mee door verder te zuiveren. Misschien was er nog één kans: de Russische premier Primakov was op weg naar Washington om zich kredieten voor zijn bijna failliete economie te verwerven. Was dit voor de Amerikanen niet de grondslag van een onderhandelingspositie? Toen Primakov halverwege was, vielen de eerste bommen. Hij ging terug naar Moskou. Pas weken later zijn de Russen in het spel teruggekeerd, en toen hebben ze hun belangrijke rol gespeeld.

Heeft Washington verwacht dat Milošević na een à twee weken bombarderen ervan overtuigd zou zijn dat het deze keer tot het bittere einde zou gaan? Onwaarschijnlijk. Het Pentagon liet weten dat er gebrek aan bommen dreigde. De Duitsers, de Italianen en de Grieken aarzelden. Aan Joschka Fischer is het te danken dat het gebrekkig voorbereide politieke front niet is gescheurd. En verder hebben de Russen de operatie gered door zich diplomatiek steeds verder van Milošević te distantiëren. Op 31 maart zag het er voor de NAVO niet opgewekt uit. „Het aanstaande resultaat zoals zich dat nu aftekent, is de overwinning van Milošević op de puinhopen van Kosovo", schreef ik. Ja, zo zag het er *toen* uit. En aan puinhopen is nu (op 29 juni) geen gebrek. Of we operatie *Allied Force* nog 'humanitair' kunnen noemen? Het lijkt me een verwatering van het woord.

Tot slot citeer ik mijzelf uit een artikel op deze pagina van 29 maart; twee voorspellingen. „Scenario 1: Milošević verslaat zichzelf door zijn bezetenheid, zijn etnische zuiveringen, moordpartijen. Mogelijkerwijs redt hij zijn positie en luistert naar de Russen die een chaos op de Balkan ook niet kunnen gebruiken. Hij blijft leider van een volk dat meer dan ooit verlangt naar revanche. Hij wordt de tweede Saddam. Scenario 2: de luchtaanvallen gaan door tot de Servische strijdkrachten zijn verslagen. Het verzet daartegen neemt toe, ook binnen de NAVO. Maar tenslotte gebeurt toch wat gewenst was: gaat in zijn eigen oorlog ten onder, enigszins volgens het model-Hitler."

Aan Versteegh laat ik de keus welk scenario zijn voorkeur heeft. Dit antwoord is geen intellectuele euthanasie van diabolische schoonheid. Beschouw het als een levensteken.

H.J.A. Hofland is columnist van NRC Handelsblad.

Oppositie straat op tegen Milosevic

29-6-99

BELGRADO – Het verzet binnen Servië tegen president Milosevic neemt toe. Een Servische oppositiegroep organiseert vanmiddag een grote bijeenkomst om het aftreden van Milosevic en vrije verkiezingen te eisen.

Ook kerkelijke leiders uitten gisteren bij de herdenkingen van de Slag op het Merelveld – opnieuw – felle kritiek op Milosevic.

De oppositionele Alliantie voor Verandering (SZP) wil de protestbetoging houden in Cacak, 180 kilometer ten zuiden van de hoofdstad Belgrado. Cacak is een van de plaatsen die zeer zwaar zijn getroffen door de Navo-bombardementen. De stad staat tevens bekend als een bolwerk van de oppositie.

De SZP werd verleden jaar opgericht en bestaat uit een aantal partijen. Zij beschouwt de manifestatie als een soort test of de machthebbers inderdaad bereid zijn de oppositie vrij te laten spreken, nu de staat van oorlog en de daaraan gepaard gaande restricties zijn opgeheven.

„De bijeenkomst is aangemeld bij de politie en gaat door, ook als zij wordt verboden", aldus SZP-voorman Vladan Batic. De SZP wil de komende tijd in zo'n twintig steden handtekeningen inzamelen voor het aftreden van Milosevic. „Hij verklaarde tien jaar geleden in Gazimestan (Kosovo) de oorlog aan de hele wereld. Dat leidde tot een ramp voor het Servische volk en de burgers van ex-Joegoslavië", aldus Batic, die vrije verkiezingen eist.

De vakbond steunt de manifestatie. Vakbondsleider Dragan Milovanovic meent dat het „regime dient te beseffen dat wij niet langer voor een appel en een ei willen werken, en dat wij ook niet gratis en voor niks het land weer opbouwen".

Gisteren leverden ook Servische orthodoxe leiders bij alle gedenkingen van de slag op het Merelveld felle kritiek op Milosevic en 'diens oorlog' in Kosovo. Tegelijkertijd drongen zij aan op bescherming voor de Serviërs daar. Bisschop Artemije Radoslavjevic erkende dat Serviërs een 'pogrom' hebben aangericht onder de Albanezen, maar zei dat de schuldigen Kosovo al zijn ontvlucht.

MEER NIEUWS OP PAGINA 5

Konvooi naar Pristina

UNHCR helpt vluchtelingen bij terugkeer naar 'veilige gebieden'

PRISTINA – De UNHCR, de vluchtelingenorganisatie van de VN, heeft het groene licht gegeven voor de geleidelijke terugkeer van de Albanese vluchtelingen.

Gisteren organiseerde de UNHCR het eerste konvooi vanuit Macedonië naar Pristina, de hoofdstad van Kosovo: tien bussen met in totaal 390 mensen. Het waren vooral vrouwen en kinderen.

Tot nu toe hadden de UNHCR en de Navo de honderdduizenden vluchtelingen ervan trachten te weerhouden naar huis terug te keren. Het gebied moest eerst mijnenvrij worden gemaakt en hun veiligheid kon niet worden gegarandeerd. Maar rond de vierhonderdduizend gevluchte Kosovaren sloegen de waarschuwing in de wind en keerden de afgelopen weken op eigen houtje terug.

UNHCR-woordvoerder Goran Arnaudovski gaf toe dat zijn organisatie niet veel anders kan dan inspelen op de ontwikkelingen en daarom heeft besloten de terugkeerders te helpen. In eerste instantie organiseert de UNHCR alleen konvooien naar de regio Pristina, omdat het daar veilig is.

In het zuidoosten van Kosovo heeft de Kfor-vredesmacht een avondklok ingesteld voor de plaatsen Gnjilana en Vitina. De Kfor hoopt hiermee het geweld tegen de Serviërs te beteugelen. Duitse Kfor-troepen hadden zondag al een avondklok ingesteld voor Prizren. Nog altijd vinden er alom plunderingen van Servische bezittingen plaats en worden de huizen van de Serviërs in brand gestoken.

In de Franse sector, in het noorden van Kosovo, zou de rust enigszins hersteld zijn. Dat zegt de Franse generaal Jean-Pierre Kelche, die gisteren een bezoek aan 'zijn' zone bracht. Wel hebben de Serviërs in de stad Mitrovica zelf controleposten ingericht bij een brug die naar de noordelijke Servische stadsdelen leidt. Zij willen wraakacties voorkomen. De etnische Albanezen zijn kwaad op de Fransen dat die zich hebben neergelegd bij deze 'regeling'.

Het Kosovo Bevrijdingsleger UCK moest gisteren tot middernacht zijn wapens inleveren. Het dragen van wapens door het UCK mag nu alleen nog in bepaalde gebieden.

Nederlandse en Duitse militairen wisten gisterochtend te verhinderen dat een huis van Servische burgers vlakbij Orahovac afbrandde. Een Nederlandse patrouille betrapte een aantal onbekende mannen toen zij probeerden het huis in brand te steken. De brandstichters wisten te ontkomen. Het Kosovo Bevrijdingsleger bluste het brandje.

'Etnische zuivering in Zuid-Servië'

Druk op Milošević stijgt snel in Servië

BELGRADO, 29 JUNI. In Servië groeit de druk op de Joegoslavische president Milošević om af te treden. In Belgrado zijn echter geen tekenen te zien dat Milošević zich van die druk iets aantrekt.

In Kosovo uitten leiders van de Servisch-orthodoxe kerk gisteren felle kritiek op Milošević. Bij de herdenking van de Slag op het Merelveld van 28 juni 1389, waarbij de Serviërs hun historische nederlaag tegen de Turken leden, herinnerde patriarch Pavle aan Milošević' historische toespraak op de 600ste verjaardag van die slag, gisteren tien jaar geleden. Ditmaal, zo merkte Pavle op, ontbraken de Servische leiders bij de herdenking op het Merelveld. „Ditmaal is er geen huichelachtigheid. De goddeloze leiders nemen niet deel [aan de herdenking]." De geestelijke leider van de Serviërs in Kosovo, bisschop Artemije, zei: „Dankzij het beleid [van Milošević] wonen er geen Serviërs meer in de Krajine [in Kroatië], wonen er geen Serviers meer in Slavonië [in Oost-Kroatië], wonen er geen Serviërs meer in westelijk Bosnië en wonen er in Servië 600.000 vluchtelingen voor wie niet wordt gezorgd." Artemije telde Milošević verantwoordelijk voor het geweld van de laatste maanden tegen de Albanezen èn voor de wraakacties van de Albanezen tegen de Serviërs van dit moment. De leider van de Kosovo-Serviërs, Momčilo Trajković, liet zich in dezelfde zin uit. Als Milošević niet aftreedt, zo zei hij, is Kosovo voor altijd voor de Serviërs verloren.

Vanaf vandaag wil de Servische oppositie, verenigd in de Alliantie voor Verandering, gaan betogen tegen Milošević en vóór vervroegde verkiezingen en persvrijheid. De demonstraties gaan ook door als de politie ze verbiedt. Vandaag wil de oppositie in de stad Čačak de straat op gaan. In Belgrado eiste gisteren een groep van vijftig prominente intellectuelen het aftreden van Milošević. Een groep kunstenaars eiste het herstel van de persvrijheid. De enige onafhankelijke vakbond in Servië schaarde zich eveneens achter het streven, Milošević tot aftreden te dwingen.

Niets in Belgrado wijst erop dat het bewind gevoelig is voor die eisen. De gecontroleerde massamedia blijven Milošević prijzen om zijn wijsheid. De decreten die op grond van de staat van oorlog zijn uitgevaardigd tijdens de oorlog tegen de NAVO worden in snel tempo omgezet in wetsamendementen, waardoor de overheid ondanks de opheffing van de staat van oorlog de samenleving kan blijven controleren. In een van die amendementen werden veel produkten extra belast om het leger te kunnen betalen. Een ander decreet, op grond waarvan alle openbare bijeenkomsten werden verboden, is nog steeds niet opgeheven.

Vanuit het zuiden van Servië komen berichten over de etnische zuivering van het grensgebied met Kosovo. De afgelopen dagen worden Albanezen die aan de Servische kant van de grens leven massaal gedwongen hun dorpen te verlaten. De Albanezen uit de dorpen Suharnë, Ramabuqë, Qarr, Zarbincë en Muhoc zijn naar de regio van Kamenica in Kosovo verdreven. In veel dorpen zouden Serviërs de woningen van de verdreven Albanezen in brand hebben gestoken.

In Kosovo zelf is het Kosovo Bevrijdingsleger UÇK begonnen de wapens in te leveren bij de vredesmacht KFOR, op grond van het recente akkoord dat met KFOR is gesloten. Van nu af aan mogen UÇK-soldaten geen uniformen meer dragen en mogen ze alleen nog wapens dragen in bepaalde gebieden. Hun commandanten mogen worden vergezeld door maximaal drie militairen die alleen niet-automatische wapens mogen hebben. (Reuters, AFP, AP)

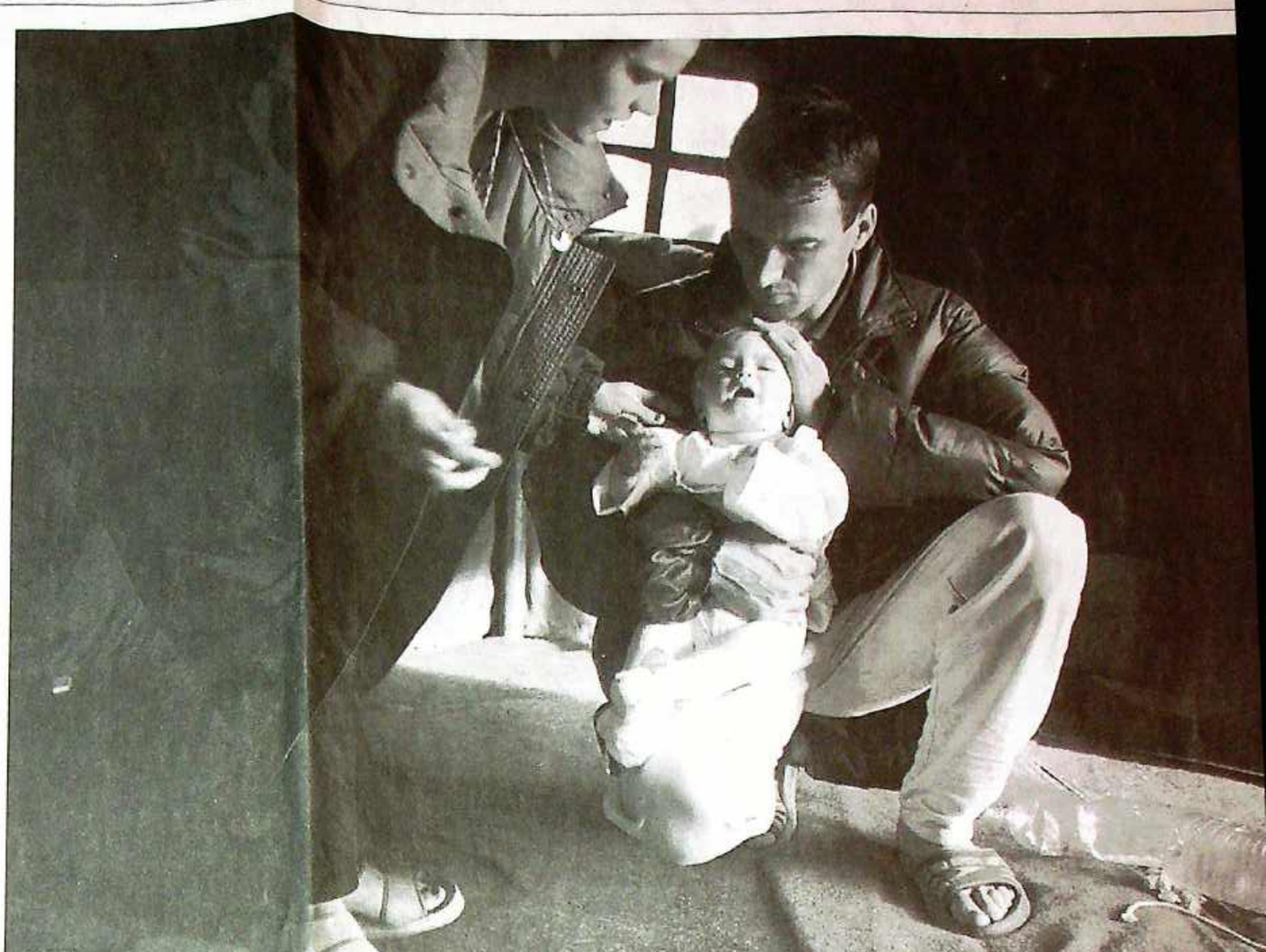

Vluchtelingen uit Kosovo kleden hun kind als ze op het punt staan het vluchtelingenkamp Stenkovec in Macedonië te verlaten om naar huis terug te gaan. Inmiddels zijn 4 naar hun land teruggekeerd. (Foto AP)

Hombach leidt pact voor Balkan

RIO DE JANEIRO, 29 JUNI. De leiders van de Europese Unie zijn het gisteren in Rio de Janeiro eens geworden over de benoeming van Bodo Hombach, de rechterhand van bondskanselier Schröder, tot coördinator van het stabiliteitspact voor de Balkan. De EU wil de Oostenrijker Wolfgang Petritsch voordragen als opvolger van Bosnië-gezant Westendorp.

De kandidatuur van Bodo Hombach, leider van de kanselarij met de rang van minister, was omstreden: eerder hadden Oostenrijk en Griekenland bezwaren aangetekend. Beide landen eisten de post op voor een eigen kandidaat. Hombach geldt als een voortreffelijke organisator, maar als een weinig succesvolle minister, reden voor critici om te zeggen dat Schröder hem benoemd wil zien om hem kwijt te zijn; Hombach heeft bovendien geen Balkan-ervaring. Gisteren werden de EU-leiders, in Rio bijeen voor een top met de leiders van Latijns Amerika, het alsnog eens. Het stabiliteitspact is een door de Duitsers bedacht plan, bedoeld om de economische ontwikkeling van de Balkan te stimuleren en tevens de politieke stabiliteit te bevorderen.

De EU-leiders werden het ook eens over hun kandidaat voor de opvolging van Bosnië-gezant Carlos Westendorp, die de afgelopen jaren in dat land een soort gouverneursrol heeft gespeeld. De Spaanse oud-minister stapt binnenkort op. De EU wil dat hij wordt opgevolgd door de Oostenrijkse diplomaat Wolfgang Petritsch, die een rol heeft gespeeld als speciaal EU-gezant in de Kosovo-crisis. De opvolger van Westendorp wordt op korte termijn aangewezen door de secretaris-generaal van de VN, Kofi Annan. Voor de functie circuleren meer namen, zoals die van de Nederlandse minister Pronk. (Reuters, AP, AFP)

Sociaal-Democratie verraden

Door Ignatio Ramonet

Voor het eerst sinds de oprichting in 1949 is de Noord Atlantische Verdrags Organisatie (NAVO) betrokken geraakt bij een oorlog tegen een land dat geen enkele agressie heeft gepleegd buiten haar eigen grondgebied. En voor het eerst sinds 1945 bombarderen Europese legers een Europese soevereine staat. Het besluit om oorlog te voeren werd door Secretaris-Generaal van de NAVO, Javier Solana, ooit leider van de Spaanse socialisten, omschreven als 'een morele plicht'. Meneer Solana wordt met name gesteund door de Franse, Duitse, Italiaanse en Britse regeringsleiders, Lionel Jospin, Gerhard Schröder, Massimo d'Alema en Tony Blair - alle vier eminente representanten van de Europese sociaal-democratie.

Zij allen gingen akkoord met de door Washington voorgestelde militaire oplossing als de 'enige weg' om de patstelling in de vredesonderhandelingen over Kosovo te doorbreken. Het mag als algemeen bekend worden verondersteld dat het sinds de crisis van 1991 in Irak duidelijk is geworden dat dergelijke conflicten niet met het luchtwapen alleen kunnen worden opgelost en dat het sturen van grondtroepen in termen van mensenlevens een uiterst kostbare operatie is. Bovendien kan het conflict zich over de gehele Balkan uitbreiden.

De crisis is voor een groot gedeelte te wijten aan de weigering van Joegoslavië's President, Slobodan Milosevic, om Kosovo een vergaande politieke autonomie te verlenen. Maar voor dit standpunt geniet hij brede steun onder de Servische bevolking die van mening is dat Kosovo onderdeel moet blijven van Servië op culturele gronden en solidair zijn met de Servische minderheid ter plekke. Dus in tegenstelling tot de NAVO-propaganda gaat het hier niet om een conflict tussen een geïsoleerde president aan de ene kant en aan de andere kant de geallieerden met het Servische volk dat rijp is voor 'bevrijding'. De situatie is complexer.

Solana rechtvaardigde het besluit op grond van het feit dat moest worden voorkomen dat een autoritair regime in Europa haar bevolking zou kunnen blijven onderdrukken.[1] Betekent dit dat er geweld moet worden gebruikt om Turkije te dwingen autonomie te verlenen aan de Koerden en een einde te maken aan de onderdrukking die al aan duizenden mensen het leven heeft gekost? Hebben we hier te maken met een dubbele moraal?

Hoe konden de sociaal-democraten, erfgenamen van Jean Jaurès en een lange traditie van respect voor het internationale recht toegeven aan de druk vanuit Washington en een militair avontuur beginnen dat geen greintje legitimiteit bezit? Er is geen resolutie van de VN die geweld toestaat en de Veiligheidsraad is niet van tevoren geconsulteerd. Ook heeft zij het gebruik van geweld tegen Servië niet goedgekeurd. En tenslotte is het bij geen van de leiders opgekomen om aan hun eigen parlementen uitleg te geven alvorens oorlog te gaan voeren, laat staan om hun toestemming te hebben gevraagd.

Aldus is het socialisme, een van de grote verenigende ideeën van de mensheid, opnieuw door de sociaal-democratische leiders verraden. Het ontslag van Minister van Financiën Oskar Lafontaine op 12 Maart 1999 was al een spectaculair bewijs voor het bankroet van de sociaal-democratie en haar onvermogen een alternatief te bieden voor het neo-liberalisme dat de Keynesiaanse benadering van de dertiger jaren inmiddels als te progressief heeft bestempeld.

Oskar Lafontaine werd er door zijn medesocialisten van beschuldigd vijf doodzonden te hebben begaan: De wil om Europa te versterken, een eerlijker belastingsysteem voor te stellen, kritiek leveren op de Europese Centrale Bank, oproepen tot hervorming van het internationale monetaire systeem en eerder, de Bundesbank te vragen om de rentevoet te verlagen teneinde het lenen van geld goedkoper te maken en zodoende de consumptie te stimuleren en de werkeloosheid te

werkelozen en 50 miljoen armen in de EU te verlichten.

Het is niet mogelijk om zijn vertrek anders te zien dan een nieuwe ideologische knieval van de sociaal-democratie. De beweging is compleet visieloos geworden, die tracht zo goed als het gaat op koers te blijven, geobsedeerd door de volgende crisis en zonder een enkele theoretische basis. In de plaats daarvan worden gedegenereerde begrippen als 'De Derde Weg' en 'Die Richtige Wahl' van Schröder's mentor, Bodo Hombach, aangedragen.

Voor de sociaal-democratie, die in alle belangrijke landen van Europa het roer in handen heeft, betekent politiek economie, economie betekent geld en geld betekent markten. Daarom is het voorstander van privatisering, de ontmanteling van de publieke sector en samenvoeging en fusies van grote ondernemingen. Het is bereid het sociale component af te zweren en het idee van volledige werkgelegenheid te laten varen en de armoede uit te bannen, alswel pogingen te ondernemen om het lot van de 18 miljoen

De sociaal-democratie was de winnaar van het intellectuele gevecht dat plaatsvond na de val van de Berlijnse Muur in 1989. De conservatieven verloren en bereidden zich voor op een plaats in de geschiedenis, net als de aristocratie had gedaan na 1789. Links zal opnieuw haar plaats in het politiek spectrum moeten uitvinden, nu het met de mantel van conformisme en conservatisme is bedekt. De sociaal-democratie is het 'Nieuwe Rechts'. Het heeft zich de taak gesteld het neo-liberalisme te temmen door middel van een stuitend opportunisme. Het voert oorlog tegen Servië en mogelijkerwijs tegen haar eigen buitenwijken in de nabije toekomst. Alles in naam van het realisme, vooral de status quo niet veranderen

(Le Monde Diplomatique, April 1999)

1 Le Monde, 25 Maart 1999.

Democratie verraden

Door Ignatio Ramonet

…t feit dat moest worden
…een autoritair regime in Eu-
…olking zou kunnen blijven
Betekent dit dat er geweld
…bruikt om Turkije te dwingen
…rlenen aan de Koerden en
…maar te maken aan de onderdrukking
die al aan duizenden mensen het leven heeft gekost? Hebben we hier te maken met een dubbele moraal?

…oorlog te voeren werd door Secretaris-Generaal van de NAVO, Javier Solana, ooit leider van de Spaanse socialisten, omschreven als 'een morele plicht'. Meneer Solana wordt met name gesteund door de Franse, Duitse, Italiaanse en Britse regeringsleiders, Lionel Jospin, Gerhard Schröder, Massimo d'Alema en Tony Blair - alle vier eminente representanten van de Europese sociaal-democratie.

Zij allen gingen akkoord met de door Washington voorgestelde militaire oplossing als de 'enige weg' om de patstelling in de vredesonderhandelingen over Kosovo te doorbreken. Het mag als algemeen bekend worden verondersteld dat het sinds de crisis van 1991 in Irak duidelijk is geworden dat dergelijke conflicten niet met het luchtwapen alleen kunnen worden opgelost en dat het sturen van grondtroepen in termen van mensenlevens een uiterst kostbare operatie is. Bovendien kan het conflict zich over de gehele Balkan uitbreiden.

De crisis is voor een groot gedeelte te wijten aan de weigering van Joegoslavië's President, Slobodan Milosevic, om Kosovo een vergaande politieke autonomie te verlenen. Maar voor dit standpunt geniet hij brede steun onder de Servische bevolking die van mening is dat Kosovo onderdeel moet blijven van Servië op culturele gronden en solidair zijn met de Servische minderheid ter plekke. Dus in tegenstelling tot de NAVO-propaganda gaat het hier niet om een conflict tussen een geïsoleerde president aan de ene kant en aan de andere kant de geallieerden met het Servische volk dat rijp is voor 'bevrijding'. De situatie is complexer.

Solana rechtvaardigde het besluit op

Hoe konden de sociaal-democraten, erfgenamen van Jean Jaurès en een lange traditie van respect voor het internationale recht toegeven aan de druk vanuit Washington en een militair avontuur beginnen dat geen greintje legitimiteit bezit? Er is geen resolutie van de VN die geweld toestaat en de Veiligheidsraad is niet van tevoren geconsulteerd. Ook heeft zij het gebruik van geweld tegen Servië niet goedgekeurd. En tenslotte is het bij geen van de leiders opgekomen om aan hun eigen parlementen uitleg te geven alvorens oorlog te gaan voeren, laat staan om hun toestemming te hebben gevraagd.

Aldus is het socialisme, een van de grote verenigende ideeën van de mensheid, opnieuw door de sociaal-democratische leiders verraden. Het ontslag van Minister van Financiën Oskar Lafontaine op 12 Maart 1999 was al een spectaculair bewijs voor het bankroet van de sociaal-democratie en haar onvermogen een alternatief te bieden voor het neo-liberalisme dat de Keynesiaanse benadering van de dertiger jaren inmiddels als te progressief heeft bestempeld.

Oskar Lafontaine werd er door zijn medesocialisten van beschuldigd vijf doodzonden te hebben begaan: De wil om Europa te versterken, een eerlijker belastingsysteem voor te stellen, kritiek leveren op de Europese Centrale Bank, oproepen tot hervorming van het internationale monetaire systeem en eerder, de Bundesbank te vragen om de rentevoet te verlagen teneinde het lenen van geld goedkoper te maken en zodoende de consumptie te stimuleren en de werkeloosheid te

Volgens defensievoorlichter ritmeester Bos is de sfeer in Orahovac naar omstandigheden 'gemoedelijk'. In de Servische wijk, waar nog ruim drieduizend Servische burgers zitten, heerst nog wel angst, aldus Bos. „Ik denk dat een paar honderd Serviërs uiteindelijk toch wel zal vluchten. Sommigen hebben daar belang bij omdat ze iets op hun kerfstok hebben. Wij zullen diegenen die willen vluchten, escorteren. Maar we zullen proberen de verdachten van oorlogsmisdaden er uit te pikken."

Rusland heeft gisteren een Iljoesjin met personeel naar Kosovo gestuurd dat de komst van 3600 Russische KFOR-soldaten moet voorbereiden. Het was het eerste vliegtuig dat op het heropende vliegveld Slatina bij Priština landde.

De VN-hulporganisatie UNHCR begint vandaag met de begeleide terugkeer van Kosovaren die zich nog in Macedonië en Albanië bevinden. Tot nu toe zijn al 330.000 Kosovaren op eigen houtje naar huis teruggekeerd, ondanks het advies van de UNHCR daarmee te wachten tot de wegen veilig zijn en KFOR zich overal heeft gevestigd.

Kofi Annan, secretaris-generaal van de VN, heeft de internationale gemeenschap opgeroepen Joegoslavië hulp te bieden bij de wederopbouw van de infrastructuur, om een nieuwe humanitaire ramp op de Balkan te voorkomen. Volgens Annan moet de wereld „verhinderen dat de Serviërs, in sommige opzichten het slachtoffer van hun eigen leiding, twee keer worden gestraft". De oproep lijkt geen verandering te hebben gebracht in het Westerse standpunt dat Servië geen hulp krijgt, afgezien van directe humanitaire hulp, zolang president Milošević aan de macht is.

Serviërs roepen om aftreden Milosevic

BELGRADO, maandag

Terwijl politieke partijen al langer op zijn aftreden aandringen, hebben Serviërs in de hoofdstad Belgrado afgelopen zaterdag voor het eerst massaal het vertrek geëist van de Joegoslavische president Slobodan Milosevic.

„Slobo, ga weg" en „Je hebt Kosovo verraden", schreeuwde een uitzinnige menigte van 35.000 man tijdens een voetbalwedstrijd tussen twee rivaliserende clubs van Belgrado, Rode ster en Partizaan.

De door het Joegoslavië-tribunaal aangeklaagde Milosevic voelt de hete adem in zijn nek, en heeft intussen een groot deel van zijn vermogen op bankrekeningen in Liechtenstein geparkeerd, zo meldde gisteren de Britse krant *The Observer*.

De krant bericht dat het meeste geld zijn weg naar het vorstendom heeft gevonden, nadat Zwitserland op 19 april de tegoeden van enkele medewerkers van Milosevic had bevroren.

De tegoeden van Milosevic zelf werden in Zwitserland pas afgelopen week bevroren, hoewel de Europese Unie Bern hier al op 10 mei om had gevraagd. Volgens de *Observer* wisten de Britse en Amerikaanse inlichtingendiensten dat Milosevic zijn geld naar Liechtenstein overhevelde, maar deed de NAVO niets om deze plannen te verijdelen.

In een poging de groeiende kritiek in Servië te verstommen, hebben de Servische autoriteiten afgelopen vrijdag bij een lokaal televisiestation in Soko Banja, 200 kilometer ten zuidoosten van Belgrado, apparatuur weggehaald. Volgens een woordvoerder van het televisiestation gisteren konden de uitzendingen toch doorgaan.

• Drie etnische Albanese kinderen in het Kosovaarse dorp Vitina houden een Amerikaanse vlag omhoog met een afbeelding van de legendarische filmster Marilyn Monroe. Daarmee begroeten zij de Amerikaanse KFOR-soldaten die dagelijks in Vitina patrouilleren om de vrede te bewaren tussen de etnische groepen. FOTO: EPA

Moskou haast zich intussen om de deelname van de Russen in KFOR te vergroten. Gisteren landden twee Russische vliegtuigen met luchtverkeersleiders en technische apparatuur aan boord, waarmee het beschadigde vliegveld in de stad gerepareerd gaat worden.

De Russen, die hiervoor samenwerken met de NAVO, hopen dat per 1 juli het vliegveld weer aan alle standaarden voldoet en in gebruik kan worden genomen. Ook de NAVO stuurde gisteren twee vliegtuigen met apparatuur voor het vliegveld.

Na de landing van de vliegtuigen sloot gisteren Roemenië echter woedend zijn luchtruim voor Moskou, omdat de Russen zich niet aan de afspraak zouden hebben gehouden om een pauze van vier uur tussen elke vlucht in te lassen.

(Reuters/AP/AFP)

Israeli's vechten aan Servische zijde

Ongeveer 40 Israëlische vrijwilligers hebben deelgenomen aan de gevechten van het Joegoslavische leger tegen het UCK. Als reden werd opgegeven dat het een geste van dankbaarheid was voor de Servische hulp aan Joegoslavische Joden tijdens de Tweede Wereldoorlog. Dit is bekendgemaakt door Ron Ben Yishai, een Israëlische oorlogscorrespondent voor het dagblad Yediot Aharonot dat verschijnt in Tel Aviv. Volgens de krant zijn de vrijwilligers, zij noemen zich uitdrukkelijk geen huurlingen, van oorsprong afkomstig uit de voormalige Soviet-Unie. Verslaggever Ben Yishai raakte gewond door sluipschutters van het UCK toen hij als oorlogscorrespondent werkzaam was in Kosovo. Een van de vrijwilligers, een zekere Valery, verklaarde dat hij ook meevocht om de vorming van een nieuwe fundamentalistische moslimstaat te helpen voorkomen.

Al in een vroeg stadium van de crisis in Joegoslavië was door diplomaten geconstateerd dat veel moslimvrijwilligers, ondermeer uit Afghanistan betrokken waren bij gevechten van de Bosnische moslims. Ook het UCK maakt veelvuldig gebruik van deze fundamentalistische strijders.

(Times Newspapers LTD, 1999)

Bedankbrieven uit Kosovo

ANDIJK – Gevluchte Kosovaren schrijven massaal brieven naar Nederland om te bedanken voor de hulpgoederen.

Dat meldt de Stichting Motherhood, die de afgelopen twee maanden in totaal 77 vrachtwagens met 85 000 hulppakketten naar vluchtelingenkampen in Albanië heeft gestuurd. Er zijn inmiddels honderden bedankbrieven binnengekomen, ook bij gezinnen die adreskaartjes in de pakketten hebben gestopt en bij scholen die hebben meegeholpen bij de inzameling arriveerde dankpost.

ARKAN

'Arkan kreeg steun leger'

28-6-99

[• *Vervolg* van pagina 1] Toni zegt dat hij aan die vier maanden in Kosovo zo'n 200.000 mark heeft overgehouden. Hij ontving veel bonussen omdat hij de geroofde goederen 'met zijn leven verdedigde'. „Dat viel niet mee, met zoveel bendes criminelen in de buurt." Volgens Toni kregen de Tijgers van Arkan alle medewerking van het Joegoslavische leger. „Als de NAVO een brug had gebombardeerd, werd er soms speciaal voor onze transporten een noodbrug aangelegd."

Toni probeert nu, zegt hij, afstand te nemen van de Tijgers. Hij noemt hen „stukken stront", hij wil er niet meer bij horen. „Als je dit werk lang doet, overleef je het niet." Maar de groep van Arkan laat hem niet met rust. „Ze zoeken me. Ik weet alles van ze, zij weten alles over mij."

In de Montenegrijnse havenplaats Bar, in een achterkamertje van restaurant Mimoza, zit op zondagochtend een man die naar eigen zeggen 'de Havik' wordt genoemd. Hij is klein en dik, en mist vele tanden. Hij hoort bij een paramilitaire groep van twintig man – die zich ook 'de Tijgers' noemen – uit Nikšić, in Montenegro. De 'echte' Tijgers, van Arkan, waren volgens de Havik machtiger dan alle andere paramilitaire eenheden in Kosovo. „Voor ons waren er de kruimels." De hele maand mei was zijn groep in Peć, in het westen van Kosovo. Ze sliepen in een school naast de sporthal, ze werkten 's nachts. „Onze commandant gaf ons namen, straten en huisnummers. De opdracht was: de jonge mannen doden, de rest uit hun huis jagen en alles wat van waarde is, meenemen. De zigeuners volgden de paramilitairen. De Havik glimlacht: „Die waren tevreden met alles wat wij voor hen achterlieten."

Nu houden de mannen uit Nikšić vakantie aan de kust. Het geld dat ze overhielden aan vier weken roven en moorden in Kosovo geven ze volgens de Havik uit aan drank en hoeren. Veel was het niet, vindt hij: zo'n 30.000 mark. „In Bosnië hadden we meer." Het 'probleem' was dat de groep uit Nikšić te laat kwam: in mei waren de meeste huizen al leeggeroofd. De Havik heeft geen idee waarom zijn groep zo laat aan de beurt was, en waarom ze maar een maand bleven. „Zo was het georganiseerd, zei onze commandant."

Castro tegen de NAVO

28-6-99

Wij zouden het op prijs stellen als u ons, indien mogelijk, kunt duidelijk maken of de Latijns-Amerikaanse en de Caribische landen nu wel of niet binnen de door de NAVO vastgestelde Euro-Atlantische invloedssfeer vallen". Deze vraag stelde de Cubaanse president Fidel Castro op 28 juni aan de Europese staatshoofden, die in Rio de Janeiro aanwezig waren als deelnemers aan de tweedaagse Top van Rio. Het nieuwe strategische concept van de NAVO, zoals geïntroduceerd tijdens het 50 jarig jubileum van de alliantie, kan betekenen dat ook Latijns-Amerika en de Caribien het slachtoffer kunnen worden van militaire NAVO acties. Volgens dit nieuwe concept kan de NAVO betrokken raken "bij regionale conflicten, etnische of andere crises buiten het verdragsgebied en kan zij worden ingezet tegen de vermeerdering van massavernietigingswapens". Castro benadrukte dat de Europese Unie de 'Verklaring van Rio' heeft ondertekend waarin wordt aangedrongen op respect voor het Internationale Recht, het Handvest van de Verenigde Naties, het principe van non-interventie en het respecteren van het soevereiniteits- en gelijkheidsbeginsel tussen onderlinge staten. Fidel Castro: "Wat zal de houding zijn van Europa als de Verenigde Staten onder welk voorwendsel dan ook zullen besluiten bommen te gooien en raketten af te vuren op één van de hier verzamelde Latijns-Amerikaanse of Caribische landen?"

(*Cuban Review, november 1999*)

Columnisten zaten er naast in het luchtoorlogdebat

28-6-99

Enkele Britse columnisten en commentatoren hebben ruiterlijk toegegeven dat zij er inzake Kosovo naast zaten: Milošević bleek wel degelijk vanuit de lucht op de knieën te krijgen. Dit vertoon van zelfrelativering is in Nederland opvallend afwezig, vindt Kees Versteegh.

Op 4 juni publiceerde de Britse krijgskundige John Keegan zijn ongelijk in de kwestie Kosovo. Keegan had de mogelijkheden voor de NAVO om de Joegoslavische president Milošević vanuit de lucht onder de knie te krijgen onderschat, schreef hij in *The Daily Telegraph*. De krijgskundige beschreef zijn 'bekering' met een zelfrelativering, directheid en humor, die men in Nederland niet zo vaak aantreft.

„Het was minder dan drie weken geleden dat het besef tot mij doordrong: vanuit de lucht zou de Balkanoorlog wel eens gewonnen kunnen worden", zo begon hij. „Ik draaide om de gedachte heen, keek er van diverse kanten tegenaan zoals een creationistische christen die voor het eerst een bot van een dinosaurus getoond krijgt. Ik wilde niet van geloof veranderen, maar er stapelden zich te veel bewijzen op om aan dat geloofsartikel vast te houden."

Een week later, op 12 juni, deed de journalist Fergal Keane in *The Independent* hetzelfde. De directheid zat hier in het begin („Ik zat fout"), de humor aan het eind: „De auteur is een speciale correspondent van de BBC. De komende weken is hij er niet." Jonathan Eyal, voorzitter van het Britse Royal Services Institute en regelmatig te gast op deze pagina, deed het in *The Guardian* wat zuiniger aan. Tussen haakjes voegde hij op 5 juni zichzelf toe aan de commentatoren die de werking van de luchtaanvallen hadden onderschat.

Van Nederlandse columnisten en commentatoren had zoveel zelfbeschuldiging niet gehoeven. Het was immers nog veel te vroeg om van een overwinning van de NAVO te spreken, zo schreven onder meer Henk Hofland (NRC Handelsblad, 23 juni), Jan Mulder (*de Volkskrant*, 5 juni), Rob de Wijk en Dorien Pessers (beiden in *de Volkskrant* van 15 juni). Terwijl aan de overkant van de Noordzee vooraanstaande schrijvers vrolijk de hand aan zichzelf sloegen, zegevierde hier het eigen gelijk.

Een bizarre uitkomst natuurlijk. Nederlandse columnisten zijn waarschijnlijk niet intelligenter dan Britse, zeker niet op het gebied van de krijgskunde waarin het Verenigd Koninkrijk een veel grotere traditie heeft dan Nederland. Veel belangrijker is echter dat diverse Nederlandse collega's van Keegan, Keane en Eyal dezelfde onderschatting van de effecten van het luchtoffensief hebben gedemonstreerd, zonder daar later rond voor durven uit te komen.

Neem Rob de Wijk. De oorlog maakte de medewerker van het instituut Clingendael beroemd als huiscommentator van het televisieprogramma NOVA. In de uitzendingen van 30 en 31 maart, de oorlog in Kosovo is dan een week aan de gang, verwoordt hij dezelfde scepsis over de luchtoorlog als de genoemde Britten. „De NAVO kan dit niet winnen in de klassieke zin van het woord", zegt De Wijk op 30 maart. „Men stuurt aan op een patstelling: naar de onderhandelingstafel en zonder eisen vooraf proberen tot een akkoord te komen". Dit scenario noemt hij „de meest waarschijnlijke situatie".

> Niet iedereen blijkt in staat zijn positie in de discussie over Kosovo kritisch te herzien

Op 31 maart, eveneens in NOVA, zegt De Wijk: „Wat in elk geval blijkt is dat je met de luchtmacht alleen geen overwinning kan boeken. Luchtmacht, per definitie, is een wapen, waarmee je alleen voorwaarden schept voor landstrijdkrachten. Maar die landstrijdkrachten zijn in geen velden of wegen te zien."

Maar wat zegt De Wijk in de uitzending van 5 juni, enkele dagen nadat Milošević door de bocht is gegaan en zijn felle verzet tegen NAVO-troepen op Kosovaarse bodem heeft opgegeven? „Formeel is de NAVO de winnaar. Ze legt Milošević eisen op, en dat kan je alleen maar doen als je winnaar bent." Op zijn eerder voorspelde „meest waarschijnlijke situatie" van de „onderhandelingstafel zonder eisen vooraf", komt de defensie-expert niet meer terug. Wel somt hij een reeks redenen op waarom Milošević niet de verliezer is, en die de overwinning van de NAVO dus relativeren.

Bonter nog maakte Henk Hofland het in deze krant. De columnist was een fel criticus van de NAVO en de Amerikaanse president Bill Clinton tijdens de oorlog in Kosovo, een – voor de NAVO en VS – veel vriendelijker columnist in de eerste dagen na de oorlog, maar maakte daarna toch weer een draai naar een kritischer koers. Dat levert bij herlezing een reeks tegenstrijdigheden op.

Op 31 maart, zeven dagen na het begin van de oorlog, schrijft Hofland in zijn column: „Het aanstaande resultaat zoals zich dat nu aftekent is de overwinning van Milošević op de puinhopen van Kosovo, een Europa dat spijt heeft van zijn volgzaamheid en dat een half miljoen vluchtelingen moet onderbrengen, en de diepste crisis in het crisisrijke bewind van Bill Clinton." En op 19 mei, noteert Hofland: „Het sterkste bondgenootschap ter wereld raakt ten prooi aan de moed der wanhoop. Bill Clinton wordt in de geschiedenis genoteerd als de rampzaligste president aller tijden."

In de opening van het Zaterdags Bijvoegsel (29 mei) formuleert Hofland zijn kritiek zo mogelijk nog scherper. „Als de NAVO niet 'van ons' was, hadden we ons allang afgevraagd of hier oorlogsmisdaden worden begaan en hoe we er een eind aan konden maken. Misschien zou het goed zijn nog eens een paar journaals van de oorlog in Tsjetsjenië af te draaien, zodat we wat afstand konden nemen." Somber schrijft Hofland: „De tijd van het 'na de oorlog' van onze oorlog nadert. Dan zullen we goed beseffen dat we bij het niet bereiken van ons doel, bij een steeds evidenter vergeefsheid van onze methoden, een natie kreupel hebben gebombardeerd." Hofland spreekt van een „investeringsruïne die de hoofdingenieur van het project, Bill Clinton, heeft achtergelaten."

Maar dan komt 9 juni, de dag waarop de eerste column van Hofland verschijnt na het akkoord in Belgrado met Milošević. De rollen zijn bijna volledig omgedraaid. Clinton is geen halve oorlogsmisdadiger meer, noch een mislukte ingenieur; Milošević blijkt mi slim dan gedacht.

De Amerikaanse presi krijgt nu juist een compliment Hofland, omdat hij doof is ge ven voor de aandrang van de B premier Blair om een grondoo te beginnen. „Daardoor zijn p blemen vermeden", meent H land nu. Milošević, daarenteg heeft „niet op tijd begrepen" oorlogen tegenwoordig zon veel slachtoffers van de kant var aanvaller vanuit de lucht „bijna wonnen" kunnen worden. M daarom is „het Joegoslavisch periment [...] in de krijgskunde e grote stap voorwaarts." Keeg heeft zich inderdaad vergi schrijft Hofland, maar hij is niet enige, voegt hij er vergoeilijken aan toe. In het rijtje namen d Hofland vervolgens noemt, or breekt die van hemzelf.

Twee weken later blijken de z ken echter toch weer anders te li gen. Hoewel Hofland de krijg kundige Keegan niet meer bij na me noemt, komt hij in zijn colum van 23 juni terug op de „deskund gen die [...] in het openbaar de moedig hun vergissing beleden' „Voorbarig", noemt Hofland da nu. Immers, het Servische leger i niet verslagen en Milošević zit e nog, tevens redenen voor Hoflan om minder scheutig te zijn me complimenten voor de NAVO da op 9 juni.

Tijdens een symposium in Der Haag over de media en Kosovo precies een week geleden, deed Arie Elshout, chef van de buitenlandredactie van *de Volkskrant*, een sympathieke bekentenis. Hij zei dat het teruglezen van zijn analyses over de Kosovo-oorlog niet tot zijn prettigste bezigheden behoorde. Daarover doorgevraagd na afloop van het symposium, zei hij zo de zinnen te kunnen aanwijzen waar het, achteraf bezien, mis was gegaan. Waarom hij daar in zijn latere stukken niet op terug was gekomen, wist hij niet.

Jammer. Als Elshout voor het forum van zijn lezerspubliek wel in de achteruitkijkspiegel had durven kijken, had hij een graad van *largesse* en zelfrelativering aan het debat over Kosovo toegevoegd, die het nu moest ontberen. Kennelijk herbergt de intellectuele euthanasie van Keegan, Keane en Eyal een diabolisch soort schoonheid waarvoor niet iedereen in de wieg is gelegd.

Kees Versteegh is redacteur van NRC Handelsblad.

BUITENLAND

28-6-99

NRC HANDELSBLAD 5

merikaanse mariniers, deel uitmakend van KFOR, bewaken een Albanees die is betrapt op het plunderen van Servisch bezit in Zegra, in het zuiden van Kosovo. (Foto AP)

Het leed gaat door Een Kosovaarse vrouw van Albanese afkomst moet in Pec ervaren dat ook na het binnentrekken van de KFOR-troepen voor niets en niemand veiligheid is gegarandeerd. (EPA)

VN-politie maandag naar Kosovo

PRISTINA - De VN-missie in Kosovo (Unmik) treft voorbereidingen voor de inzet van een internationale politiemacht in de Servische provincie. De eerste politie-functionarissen zullen maandag in de hoofdstad Pristina aankomen, aldus Unmik-woordvoerder Kennedy zondag. Zij zullen vanuit Macedonië Kosovo binnenkomen.

Ondanks de vele controleposten van de militaire vredesmacht KFOR in de stad en de patrouilles op straat is er nog altijd geen einde gemaakt aan de plunderingen, inbraken en brandstichtingen. Met name woningen van vertrokken Serviërs, maar soms ook van Albanese Kosovaren, worden leeggeroofd. (DPA)

VS: Montenegro niet onafhankelijk

Het Amerikaanse ministerie van Buitenlandse zaken heeft zich vrijdag uitgesproken tegen een onafhankelijk Montenegro.

Woordvoerder James Rubin van het ministerie zei dat verdere desintegratie van Joegoslavië de vrede en stabiliteit in de regio niet zou dienen. Rubin riep de Joegoslavische regering op om democratische hervormingen door te voeren en Montenegro een grotere mate van autonomie te verlenen om te voorkomen dat de kloof tussen Montenegro en Servië groter wordt. Rubin reageerde op een bericht in het dagblad The Washington Post, waarin stond dat de Montenegrijnse regering met een voorstel zal komen om van Joegoslavië een veel lossere confederatie te maken, waarbinnen Montenegro en Servië een gelijke status hebben. Als de regering van Joegoslavië hiermee niet instemt, wil Montenegro een referendum uitschrijven. (AP)

Mijn-deskundigen VS naar Kosovo

VS De Verenigde Staten sturen 75 deskundigen naar Kosovo die gespecialiseerd zijn in het ontmantelen van mijnen.

De meesten hebben al mijnen geruimd in Bosnië en Kroatië. Het Amerikaanse ministerie van Buitenlandse Zaken heeft vrijdag laten weten dat het mijnen-probleem in Kosovo boven aan de agenda van de VS is komen te staan. (RTR)

VN: Vluchtelingen terug naar Kosovo

PRISTINA De VN-vluchtelingenorganisatie UNHCR heeft zondag aangekondigd een begin te zullen maken met de georganiseerde repatriering van Albanees-Kosovaarse vluchtelingen uit Macedonie. De eerste 390 vluchtelingen zullen maandag naar de Kosovaarse hoofdstad Pristina worden gebracht, zei het hoofd van de UNHCR in Macedonie, Goran Arnaudovski. De vluchtelingen zullen door de Macedonische politie naar de grens worden gebracht, vanaf waar KFOR-soldaten hen naar Pristina zullen begeleiden.

Dinsdag worden nog eens 400 Albanese Kosovaren uit Macedonie naar Pristina gebracht. De UNHCR repatrieert om te beginnen alleen vluchtelingen die afkomstig zijn uit Pristina, omdat de situatie daar anders dan in de rest van Kosovo veilig wordt geacht. (AP)

De angst in Kosovo lijkt verdampt, zei een student die de oorlog in Pristina doorbracht. Ook hij is voortvarend aan een nieuw bestaan begonnen, ook zijn vrees voor Serviërs is na het rappe vertrek van de troepen verdwenen. Maar wie twee weken geleden de paniek in zijn ogen zag bij een onverwachte ontmoeting met drie Servische politiemannen, zal niet snel concluderen dat het leed van de Kosovaren is overdreven.

Tot de bevrijding van Kosovo drong de angst zich aan de neuzen op als de geur van rottend dierenvlees.

Pagina 5: KFOR houdt Kosovaren met moeite in bedwang

Newman, voormalig medewerker van Bill Clinton, zal echter ook na zijn ontslag nog wel een autootje voor Lizabeth kunnen kopen. Hij krijgt naar schatting

dernemingen die actief zijn op de rivieren, hebben uitstel gekregen tot eind 2000. Wel is de verkoop sinds begin dit jaar gerantsoeneerd. Voorheen konden schippers zoveel inkopen als ze wilden.

sigaretten per opvarende.

Torijn bedient 35 duizend schepen per jaar. De procedure is eenvoudig, zegt schipper Frantzen, terwijl hij zijn bootje met boodschappen de Rijn op en af stuurt.

die bij Tolkamer Nederland binnenkomen en doorvaren naar België en Frankrijk. Frantzen levert niet alleen boodschappen af, maar haalt ook de post op en bezorgt onderdelen.

Torijn heeft een uitgebreid aanbod. Naast drank en tabak, levert Frantzen ook melk, fruit, vlees, groente, kortom alles wat je zoals nodig kunt hebben aan boord. 'Wij zijn de laatste plek waar de

onzekere economische tijden. 'De invoer van goud en diamanten waren toen meer dan tien maal zo groot als nu', schrijft Index.

De handel in edelmetaal en juwelen is voor de Nederlandse handelsbalans niet best. Met alle landen heeft Nederland in dit marktsegment een handelstekort, wat wil zeggen dat we meer in het elk buitenland kopen dan we aan datzelfde buitenland verkopen. Het handelstekort in de hele luxe-branche wordt becijferd op 400 miljoen gulden. Lijkt logisch, want wie naar Parijs gaat komt natuurlijk met een fraai sieraad dan wel geurtje thuis.

Mis. Uitgerekend Frankrijk is het enige land waaraan we meer luxe-goederen verkopen dan we kopen. De reden is volgens Index dat Frankrijk een groot afnemer is van 'resten van gouden en zilveren juwelen'.

cadeau geven? We roepen als branche zelf het kortingsfenomeen op en houden dat vervolgens vrolijk in leven. En dan maar klagen over teruglopende marges. Vind je het gek?'

Pas echt problematisch worden de bodemprijzen als de economie wat tegenwind ondervindt. De meubelhallen worden alsmaar groter maar per vierkante meter is de omzet al teruggelopen van 1500 naar 1200 gulden. Fakkeldij wil geen doemdenker zijn, maar de branche moet wel wat vet op de botten heben 'als de tijden minder worden'.

De meubelverkopers zouden een voorbeeld kunnen nemen aan de 'slaapkameradviesbranche'. Daar is nauwelijks een prijzenslag gaande, 'want verkopers kunnen met hun verhaal een stuk meerwaarde aan consumenten bieden. De praktijk wijst uit dat

Voetbalfans in Belgrado eisen vertrek Milosevic'

BELGRADO – „Slobo, ga weg. Slobo treedt af", klonk het zaterdag uit de kelen van 35 000 man in Belgrado. De oproepen tot het vertrek van de Joegoslavische leider Slobodan Milosevic waren allesbehalve deel van georganiseerd politiek verzet, maar spontane leuzen in het voetbalstadion bij de bekerwedstrijd tussen Rode Ster Belgrado en Partizan Belgrado.

De bekerfinale was de eerste voetbalwedstrijd in Joegoslavië sinds drie maanden. Elf weken lang was de competitie opgeschort vanwege de Navo-bombardementen.

Niet alleen het gemis van hun favoriete sport leek de supporters ertoe te brengen hun ongenoegen te uiten. De aanhangers van Partizan en Rode Ster, doorgaans aartsrivalen, waren zelfs geheel eensgezind. De Rode Ster-aanhang begon, de Partizan-vakken namen de leuzen vrijwel meteen over. „Slobo, je hebt Kosovo verkocht", doelden de fans van Rode Ster op de internationale vredesmacht die nu toezicht houdt in Kosovo. „We gaan een maand feest vieren wanneer we van Slobodan af zijn", weerkaatste het even later op de tribunes. (Rode Ster won met 4-2.)

De leuzen in het stadion zijn nog een teken dat de pogingen van Milosevic de uitslag in Kosovo als een overwinning af te schilderen, niet echt slagen. De roep om zijn aftreden lijkt steeds luider te klinken. Toch geniet hij volgens ingewijden nog altijd de steun van het legertop.

Zaterdag kwam er een einde aan de protestacties en wegversperringen van de reservisten. Vier dagen hadden de militairen actie gevoerd om hun eis tot uitbetalen van hun wedde kracht bij te zetten. In Kraljevo, Velika Plana, Trstenik en andere plaatsen gingen de reservisten weer naar huis. De muren in de stad waren beschilderd met vuisten en het woord 'verzet'.

Ook in Pozarevac, de geboorteplaats van president Milosevic, is volgens het onafhankelijke Joegoslavische persbureau Beta door soldaten geprotesteerd. De reservisten riepen ook dat ze geen geld hebben voor elektriciteit, maar dat dit niets uitmaakt omdat alle elektriciteitscentrales zijn gebombardeerd.

Kofi Annan, de secretaris-generaal van de Verenigde Naties, zei dit weekeinde in een interview met de BBC dat de internationale gemeenschap de Serviërs hulp moet geven voor de wederopbouw van het land, ongacht de regering die in Belgrado zetelt. Hij gaat hiermee lijnrecht in tegen de heersende gedachte in Washington en vele Europese hoofdsteden dat Joegoslavië niet op hulp mag rekenen zolang Milosevic aan de macht is. Het land zou enkel strikt noodzakelijke humanitaire hulp mogen verwachten. Volgens Annan zijn de Serviërs, in zekere zin al slachtoffer van hun leiders, en moeten zij niet voor een tweede keer gestraft worden. Annan waarschuwde voor 'nog een humanitaire catastrofe' in Joegoslavië.

Servisch bolwerk was even danstent UCK

door Jan Bezemer

PRISTINA – Het was altijd het bolwerk van de Serviërs in Pristina. Het vijfsterren Grand Hotel Pristina: een typisch Joegoslavisch staatshotel. Niets werkte naar behoren. Geen Albanees durfde of wilde hier naar binnen te gaan.

Als de Servische radicaal Arkan met zijn Arkan Tijgers in Pristina was, was dit zijn domicilie. Tot gisteravond. Amerikanen van Albanese geboorte die hebben meegevochten met het Kosovo Bevrijdingsleger UCK, sloegen de handen ineen en namen de bar en de receptie even over.

Ze organiseerden een groot feest, met gratis drankjes. Met uitgebreide veiligheidsmaatregelen probeerden de Britten problemen te voorkomen. Ze zetten extra tanks voor de deur en weigerden iedere lokale Albanees de toegang.

Pas na veel heen en weer gepraat tussen de Britten en de in het zwart geklede *special forces* van het UCK mochten de voor de deur dringende Albanezen onder luid gejuich naar binnen. Een inderhaast aangevoerde geluidsinstallatie leverde Albanese folkloristische dansmuziek en maakte de hal van deze Servische basis tot een danstent van het UCK. Totdat de Britten er uit veiligheidsoverwegingen toch maar een einde aan maakten.

KFOR houdt met moeite Kosovo-Albanezen in bedwang

28-6-99

documenten zouden aantonen dat het vermoorden van Albanezen op gezag van Milosevic heeft plaatsgevonden. Onder de naam Operatie Hoefijzer werd elk detail van de wreedheden tegen de etnisch-Albanezen uitgedacht.

In Pristina zijn zaterdag de eerste Russische vredestroepen geland. Gehoopt wordt dat de stationering van de Russen in verschillende sectoren van Kosovo een geruststellend effect zal hebben op de Serviërs, die Kosovo op grote schaal ontvluchten.

Behalve het Russische vrachtvliegtuig arriveerde ook een Frans toestel met materiaal om het vliegveld volledig operationeel te kunnen maken. Zondag volgden meer vliegtuigen. Daarna werd de luchthaven gesloten voor herstelwerkzaamheden. Naar verwachting is het vliegveld over vier dagen weer open.

● Vrienden voor Kosovo

VN-secretaris-generaal Kofi Annan heeft voor woensdag de G-8 en China, Finland, Griekenland, Turkije en Nederland bijeengeroepen. Ook de EU en de OVSE zijn uitgenodigd. Volgens een woordvoerder van de VN wil Annan deze 'Vrienden voor Kosovo' om extra financiële steun en extra menskracht vragen.

Annan zei zondag voor de BBC dat Servië hulp moet krijgen bij de wederopbouw, ook als Milosevic aan de macht blijft. 'Wij hebben gezegd dat de strijd niet was gericht tegen de Joegoslavische bevolking. We moeten er voor zorgen dat de Serviërs, die, zou je kunnen zeggen, het slachtoffer zijn geworden van hun eigen leiders, niet voor de tweede maal worden gestraft.'

In Pristina zijn een medewerker van de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (OVSE) en zijn tolk doodgeschoten. Duitse KFOR-troepen hebben in Prizren zondag een avondklok ingesteld.

Vandaag komen in Pristina de eerste politie-functionarissen van de VN-missie in Kosovo (Unmik) aan. Belangrijkste taak van de Unmik is de relaties tussen beide etnische groepen te verbeteren.

Volgens de Britse zondagskrant *The Observer* hebben Britse KFOR-militairen bewijzen gevonden dat de etnische zuivering van Kosovo zorgvuldig door Belgrado was gepland en werd geleid. De

Een Amerikaanse soldaat onderzoekt in een oude metaalfabriek in Vitina wapens die door Serviërs en Kosovo-Albanezen zijn ingeleverd, of door KFOR in beslag zijn genomen. FOTO AP

China zou Milosevic asiel willen verlenen

Van onze correspondent
Jan van der Putten

PEKING

Peking zwijgt nog in alle talen over het bericht dat de Joegoslavische president Milosevic welkom is in China als hij uit de macht wordt ontzet. Deze manoeuvre, die zou voorkomen dat Milosevic wordt vervolgd wegens oorlogsmisdaden, ligt in de lijn van de houding die China heeft ingenomen in de Kosovo-oorlog.

Het bericht dat China Milosevic asiel zou willen verlenen, is afkomstig van de Servische oppositieleider Zoran Djindjic. Met deze stap zou China zowel de VS als Europa krachtig irriteren.

In de Kosovo-oorlog heeft volgens China slechts één booswicht bestaan: de NAVO. Het was 'de door-de-Verenigde-Staten-geleide-NAVO' die met haar bombardementen de Serviërs van huis en haard verdreef.

Het anti-Amerikanisme van de Chinezen werd nog opgezweept toen de NAVO op 7 mei hun ambassade in Belgrado bombardeerde. Een functionaris van het Pentagon heeft dit weekeinde gezegd dat twee van de drie Chinese slachtoffers van dat bombardement geen journalisten maar spionnen. De ambassade zou een inlichtingencentrum zijn geweest, maar dat was volgens de anoniem gebleven functionaris pas gebleken na de fatale blunder.

De gebeurtenissen rond Kosovo hebben China ervan overtuigd dat *het agressiever* moet optreden. *De laatste* toepassing van dat inzicht is het Chinese 'veto' tegen de voorgenomen benoeming van de Brit Chris Patten tot eurocommissaris voor buitenlandse handel. Formeel heeft China geen vetorecht, maar geen enkel Europees land wil dat de klad komt in de handelsrelaties met China. Als gouverneur van Hongkong liet Patten geen gelegenheid voorbijgaan om het gebrek aan democratie in China aan de kaak te stellen.

Milosevic brengt geld onder in Liechtenstein

Van onze buitenlandredactie

AMSTERDAM

De Joegoslavische president Milosevic heeft een groot deel van zijn vermogen overgebracht van Zwitserland naar Liechtenstein. Volgens de Britse zondagskrant *The Observer* is Milosevic daartoe over gegaan nadat Zwitserland op 19 april de tegoeden van enkele van zijn medewerkers had geblokkeerd.

De Europese Unie heeft Zwitserland op 10 mei gevraagd de tegoeden van Milosevic – The Observer, heeft het over miljarden – te blokkeren. Volgens Amerikaanse en Britse inlichtingendiensten zijn de Zwitsers pas op 16 juni in actie gekomen. Ze zouden tot dan niet hebben geweten dat Milosevic er rekeningen had.

Servische trots in scherven op straat

Kosovo

Jan Bezemer

PRISTINA – Het was wat de Britse militairen een *smooth operation*, een gladde actie noemen. Nog geen halfuur nadat Albanezen een Servische bar in Pristina, de hoofdstad van Kosovo, bezetten en beroofden, zaten de sloten weer op de deur en keerde de rust in de straat terug, dankzij Kfor.

Zaterdagmiddag drie uur besluit een groepje Albanezen de Servische bar in hun Albanese buurt te bezetten en te heropenen. Kennelijk was de zaak goed doorgesproken. Ze zetten in razend tempo alle tafeltjes en stoeltjes klaar op het terras, zodat het lijkt of de tent al weer dagen draait. De onrust ontstaat echter als mannen in grote woede al de Servische symbolen op straat smijten. Schilderijtjes, foto's achter glas, een koperen klok met Cyrillische tekens. De herrie van brekend glas doet iedereen opschrikken. Een barkeeper van de buren loopt met armen vol flessen sterke drank naar zijn eigen ijskast.

Als de Albanezen nog maar net braaf aan hun tafeltjes zitten – ze hebben zelfs glazen en kopjes neergezet – verschijnt een Britse patrouille van Kfor, vier man sterk. Ze zijn duidelijk gewaarschuwd, maar weten niet precies wat er aan de hand is. Binnen enkele minuten verschijnen een tweede en derde patrouille, op kousenvoeten, langzaam lopend en zacht pratend. Geweer in de aanslag, dat wel.

Ze doen hun uiterste best om geen opwinding te veroorzaken. Een Albanese tolk in glimmend trainingspak moet iedereen vragen of ze gewapende Albanezen hebben gezien. Waarop het terrasvolk, onschuldig kijkend, naar waarheid kan antwoorden, zeker geen wapens te hebben gezien.

Een verslagger die wil zien wat er zoal op straat ligt, wordt schielijk benaderd door een Britse rode baret, die hem op zachte toon toevoegt: „We proberen beleefd te blijven, maar maak dat je wegkomt."

Als de Britten hopeloos lijken te falen vinden ze een man die wil praten. Hij wordt een woning ingeduwd om hem te beschermen, en al snel blijkt, dat ze precies weten wat er gebeurd is.

Inmiddels loopt de militaire aanwezigheid in het smalle straatje flink op: „Wie is hier de baas?", wil een jong pikkie met rode baret via zijn tolk weten. Hij moet de vraag een paar keer herhalen want de kersverse barkeeper doet lang of hij van niets weet.

Maar dan moet hij toegeven. De tafeltjes en stoeltjes gaan weer naar binnen en de deur weer op slot. Er gaat nog wel een bezem over het terras, maar de Servische trots blijft in scherven op straat liggen.

viers de . ag op .iet Mere veld, in iet Servisc i: iet .oso-vo Polje. Hun militaire leider prins Lazar was op 28 juni 1389 niet in staat de oprukkende Ottomaanse sultan Moerad I tegen te houden. De Serviërs hebben het verlies van de slag proberen om te zetten in winst, door de verslagen troepen af te schilderen als martelaren in de strijd tegen de machtsbeluste moslims. Zo heeft het Merelveld eeuwenlang het Servische nationalisme gevoed. Zelf vergelijken Servische nationalisten het Merelveld met de Klaagmuur in Jeruzalem.

Na de slag op het Merelveld bleven de Turken vijf eeuwen aan de macht op de Balkan. In 1912 kregen de Serviërs Kosovo terug, dankzij westerse hulp.
In 1987 ontaardt een massale Servische demonstratie op het voormalige slagveld in een bloedige confrontatie met de politie.

Twee jaar later maakt de president Milosevic van de 600ste herdenking van de Slag een nationalistische manifestatie door de onafhankelijkheid van Kosovo, ingesteld door de communist Tito, terug te draaien. Dit leidde in 1999 tot een burgeroorlog waarbij de Navo ingrijpt.

Verlies is winst

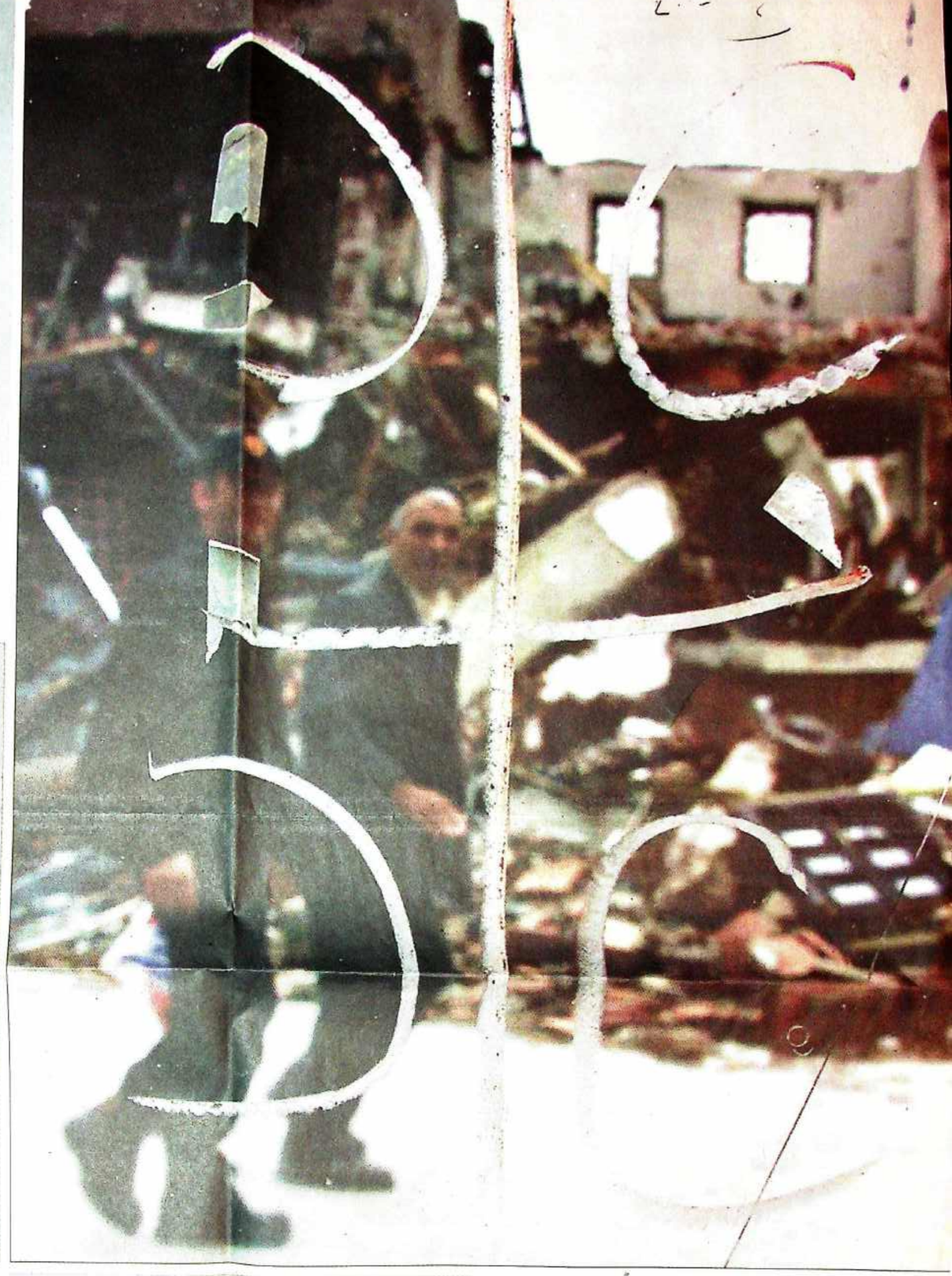

In de Kosovaarse stad Pec is op de ruiten die nog heel zijn het symbool te zien van het Servische nationalisme. Het Servische kruisteken staat voor de leuze: 'Eenheid alleen kan de Serven redden'. FOTO REUTERS

Kosovo

Abe de Vries

In Kalemegdan, het Turkse fort dat oprijst boven de Sava en de Donau, staat nog steeds het mausoleum van Damad Ali Pasja. Aan de tralies voor de ramen hebben moslims touwtjes en draadjes gebonden. Later zullen ze als talisman dienen. Binnen is de lijkkist van de moslim-heerser te zien en de groene vlag van de islam. *Javna kuća*, **bordeel, heeft iemand op de muur gekalkt.**

Vandaag gedenken de Serviërs hun slag op het Merelveld in 1389. Kosovo ging verloren, het land werd bezet. Tot 1867 waren er Turkse militairen in Kalemegdan gelegerd. 'Vandaag is Vidovdan. Ik weet niet of ik huilen moet of zingen', typeerde een beroemde dichter de dubbelzinnige feestdag. Treurnis om het verlies van Kosovo, vreugde om de belofte dat het Servische rijk ooit weer in oude glorie zou herrijzen.

Dragisa Kamenica (72), gepensioneerd automonteur, ziet een overeenkomst met de oorlog van de Navo tegen Joegoslavië. „Deze Vidovdan kan een dag van blijdschap zijn omdat we ons territorium hebben behouden. Aan de andere kant is er droefenis om de agressie van zoveel landen tegen één klein Servië." Kalemegdan is deze zondag volgestroomd met dagjesmensen. Als vanouds zijn de buitenmuren bezet door zoenende stelletjes. Voor hen is de 28ste juni niet meer dan de zoveelste kerkelijke feestdag. „Wat Vidovdan voor mij betekent? De verjaardag van een vriend." Een ander kijkt geërgerd. Bij sommigen ligt het thema gevoelig vanwege de oorlog in Kosovo. „Ik heb een jaar daar beneden gezeten. Dat wil ik het liefst zo snel mogelijk vergeten. Geen commentaar."

Tien jaar geleden mobiliseerden de orthodoxe kerk en de communisten onder Milosevic een miljoen Serviërs voor de herdenking van de 600ste Vidovdan. De autonomie van Kosovo, verordonneerd door Tito, werd teruggeschroefd. Een zoveelste kettingreactie van Albanees terroristisch verzet en brute Servische onderdrukking begon, uitmondend in de Navo-acties. Voor Petar Lukic is Vidovdan 1999 „helaas uniek". Kosovo is opnieuw in vreemde handen. Lukic, een rijzige man met een grijze baard, is overste van de kathedrale kerk bij Kalemegdan, tegenover het patriarchaat. Omdat patriarch Pavle bij de geloofsgenoten in Kosovo is, organiseert de orthodoxe kerk op Vidovdan in Belgrado niets bijzonders. Alleen uit de liturgie blijkt het speciale karakter van de dag. „In alle Servisch-orthodoxe kerken overal ter wereld houden geestelijken lijkredes op alle Servische martelaren in Kosovo", zegt Lukic. „Vanaf prins Lazar uit de veertiende eeuw tot en met de hoogleraar economie die onlangs in Pristina is vermoord door het UCK." De geestelijke komt uit Bosnië. Hij kent veel moslims. De moefti van Belgrado en de hodja van Tuzla rekent hij tot z'n vrienden. „Als we elkaar telefonisch spreken, barsten we in tranen uit. Mijn hart staat open voor alle mensen, niet alleen voor Serviërs. De zon is er voor iedereen." Maar geen woord over het lot van de Albanese Kosovaren. *Sjiptars* noemt hij ze minachtend.

Lukic: „Op de vuilnisbelt van de geschiedenis zoeken de *sjiptars* hun nationale identiteit, geholpen door Clinton, Blair en Schröder. Wat hebben zij Europa gegeven? Alleen maar drugs, maffia en heel wat doden. Nog nooit heeft het Servische volk anderen in slavernij gedompeld of met geweld bekeerd. Terwijl dat volk omgekeerd wél is verturkst, verkatholiekt en tot communist gemaakt, en dat altijd met de zegen van het christelijke West-Europa en de paus. Daarom doet dit onrecht in Kosovo pijn."

De toekomst van het heilige Servische land ligt in Gods hand, denkt hij. In aansluiting op zeshonderd jaar orthodoxe kerkleer zegt hij dat „God het lijden van de Serviërs bedoelt als zuivering alvorens ze in de hemel komen". Hij hoopt dat de West-Europeanen eens in hun leven ook zo'n zuivering meemaken, „zodat ze niet rechtstreeks naar de hel gaan".

Het is leeg op het Merelveld

Kosovo

Jan Bezemer

De vlakte is er nog steeds. Je zou er zonder trucage een film van een grote veldslag kunnen opnemen: het Merelveld, waar de Serviërs naar eigen zeggen zo moedig de strijd aangingen met de Turken de hen in 1389 aanvielen. De slag werd jammerlijk verloren, maar de stroom Servisch bloed maakte dit veld tot heilige grond voor de Serviërs.

Er staat nu een toren van zo'n vijftien meter hoog op een stenen verhoging van 50 bij 50 meter te midden van grasvelden net buiten Pristina, de hoofdstad van Kosovo. In metalen letters is in oud-Servisch een ronkerige oproep aangebracht om deel te nemen aan de strijd. 'Wie Servisch bloed heeft en niet komt is verdoemd. Uit hem zal nooit meer iets goeds voortkomen'. Het Gazimestan monument, de plek ook waar Milosevic in 1989 in een roemruchte rede de weg naar het nationalisme insloeg en de Serviërs zo plechtig beloofde dat Kosovo voor altijd Servisch zou blijven. Het is net geen bedevaartsoord geworden, maar het was wel een geliefde plek voor Servische dagjesmensen. Nu komt er echter geen sterveling meer.

Het restaurant dat langs de toegangsweg staat is afgebrand. Een Albanees voert wat hout af dat aan de vlammen ontsnapte. Het metalen hek staat open. De leegte wordt benadrukt door het hele zonlicht en het holle geluid van vier spelende jochies. Ze rennen de trappen van de toren op en af. Het blijken Albanezen. Of ze weten wat dit is? „Nee, we mochten hier nooit komen, want er waren altijd veel Serviërs", zegt een van hen, nog geen tien.

Er is hoe dan ook geen enkele bewaking. Zelfs geen Kfor-jeep op de toegangsweg. „Het zou stom zijn hier een bom onder te leggen", zegt onze Albanese begeleider, maar terwijl hij dat zegt, realiseert hij zich dat het toch niet ondenkbaar is. De Albanezen gaan tot op heden vrij achteloos langs tal van Servische symbolen heen. In Ferizaj is het standbeeld van de Servische koning Uros neergehaald. En een enkele winkelier verwijdert de cyrillische letters van zijn etalageruit. Veel collega's kunnen zich die moeite besparen, omdat vrijwel alle winkelruiten aan diggelen liggen. Er is verder ook nog nauwelijks tijd geweest om Servische symbolen weg te halen. De terugkerenden hebben hun handen vol om hun huis op orde te brengen. Ze verven liever eerst de binnenmuren van hun huizen. Pas later zullen misschien ook nationalistische leuzen en teksten als 'Groot Servië, tot Tokio' worden overgeschilderd.

Verderop op dezelfde vlakte ligt het dorp Kosovo Polje, ooit de trots van de Servische bevolking in Kosovo. Nu is het vrijwel uitgestorven. Het station waarin zoveel Albanese vluchtelingen in overvolle treinen werden gedwongen is zo goed als leeg.

Hier en daar staan nu groepjes Servische vluchtelingen, met enkele plastic tassen en koffers. Twee mannen staren voor zich uit, terwijl de vrouwen op de koffers zitten.

Hoewel ze in vloeiend Servisch worden aangesproken willen ze niet praten. Het zijn dertigers. Ze zijn niet zozeer boos, eerder verslagen. „We hebben veel te vertellen, maar het heeft allemaal geen zin meer", zegt een van hen, terwijl hij zich afwendt.

NATO lost his honor

[illegible]

Beijing, [illegible] (Tanjug) - The military science in the NATO aggression on Yugoslavia is not that military alliance, but smart forces of Yugoslavia that used their wisdom and strong points to cool and exhaust the attacker strength", emphasizes the Chinese daily "People Ribao" today.

"The analysis of military effects of two and half months of the NATO aggression on Yugoslavia shows, according to the daily, that it will be written in the world military history that "the most powerful military organization worked more than one thousand tons of bombs on a small country" while only 13 destroyed tanks was the result of that process.

[illegible] statistical data after the aggression indicates that "NATO lost its honor", points out the daily and adds that soldiers from NATO countries, after entering into Kosovo and Metohija and [illegible] were "disappointed finding the remains of three more only".

NATO propaganda [illegible] in exploiting that after daily announcements of "great military successes" of the aggressor aircraft.

For better understanding of the scale of that military failure of NATO, the Chinese daily says that nineteen countries of the Alliance are 14 [illegible] economically stronger than Yugoslavia and have 43 times bigger military forces.

In its bombing NATO used 1 [illegible] various type aircraft, and more than 23 000 bombs and fired over 23 000 guided sophisticated rockets and missiles, including the latest laser driven and computer controlled ones and now finds the remains of three tanks only, writes the daily.

Long convoys of tanks and artillery weapon of the Yugoslav Army in the course of its withdrawal from Kosovo and Metohija, were not shocking for NATO politicians only, but shocked foreign correspondents as well and had to wonder "what NATO bombed in so many days".

The reason for so big gap between the swollen NATO "results in the battle field" and real losses of the Yugoslav Army, according to the daily, lays in attempts of NATO spokesman Jamie Shea to "make sense" about the alleged NATO victory and on the other hand in "wise camouflage and imitation of targets applied by the Yugoslav Army.

By means of that tactics, Yugoslav Army force has been maximally saved and NATO air force maximally confused, points out the Chinese daily adding that NATO planes, in spite of their obvious military

superiority from the beginning to the end of the aggression" did not have to come down to lower heights" which is also a recognition to the Yugoslav Army and its skill.

Pristina is nerveus

28-6-99

Kosovo

Jan Bezemer

PRISTINA – Veel Serviërs in Pristina doen er alles aan om hun eigendommen goed verzorgd achter te laten. Zo verhuren ze hun huizen aan de massaal aanwezige hulpverlenersorganisaties en staan ze er dan op, dat de logo's van bijvoorbeeld UNCHR duidelijk worden aangebracht zodat niemand hun eigendom schendt.

Servische zakenlieden sluiten soms contracten met Albanese vrienden om de zaak te verpachten. In de brieven staan zinnen als: 'Als ik terugkom is het weer van mij, zo niet dan mag jij het hebben.'

De sfeer in Pristina is bepaald nerveus te noemen. Veel Serviërs zijn hier gebleven en het verhaal gaat dat ze allemaal wapens hebben. Er vallen ook dagelijks doden. De slachtoffers vallen vooral als teruggekeerde Albanezen weten wie hun spullen heeft en verhaal gaan halen.

Geregeld duiken grote groepen Kfor-militairen op om dreigend onheil te bezweren. Soldaten nemen stelling achter betonnen plantenbakken, terwijl het publiek nieuwsgierig toestroomt.

Vader en dochter Restelica zijn net teruggekeerd in hun driekamerflat op de zevende verdieping van een typisch Joegoslavisch flatgebouw, waar trotse architectuur teniet wordt gedaan door verwaarlozing en vervuiling. De dochter is dagen bezig om de met vetkrijt aangebrachte leuzen van het UCK, het Kosovo Bevrijdingsleger, van de muren te verwijderen.

Kennelijk hebben er tijdens hun afwezigheid Albanezen in de flat gezeten. Het gezin is gedurende de oorlog naar buurland Macedonië gevlucht, waar ze bij familie in Skopje verbleven. De moeder van het gezin, durft nog altijd niet terug te keren, bang als ze is voor gewapende Serviërs. Ze kijkt met drie dochters en een zoon de kat uit de boom. Ze zijn niet bereikbaar, omdat de telefoon niet werkt.

'Als ik terugkom is het huis weer van mij, zo niet dan mag jij het hebben'

Als de deurbel gaat, vragen de huisgenoten omstandig wie er is. Geregeld staan er oude buren voor de deur die willen weten wie er nu in de woning hierboven zit.

De voorraadkasten in de keuken zijn leeg. Het aanbod op de markt neemt elke dag toe maar de door handige handelaren gesmokkelde levensmiddelen zijn voor veel ex-vluchtelingen te duur. De Servische dinar neemt met de dag in waarde of omdat de kranten beweren dat het met een enkele dag gedaan is met de dinar in Kosovo.

De familie Kursani is tijdens de oorlog in Pristina gebleven. Ze heeft geprobeerd om weg te komen, maar de situatie aan de grens met Macedonië was dermate slecht dat ze rechtsomkeert hebben gemaakt.

De Servische agenten intimideerden iedereen. Wie niet betaalde of kostbare bezittingen inleverde, werd verwezen naar de staart van de file, die toen dertig kilometer lang was.

De achterblijvers hebben volgens Nora Kursani vol vreugde staan kijken naar de inslagen van de Navobommen op het postkantoor en het politiebureau, maar ze waren elke nacht bang voor de Servische politie, die tamelijk willekeurig Albanese families intimideerde.

Hun fraaie villa in een buitenwijk bleef gespaard. De lege huizen van de buren zijn geplunderd. De mannen zijn wekenlang in huis gebleven. De vrouwen die boodschappen deden, probeerden er zo Servisch mogelijk uit te zien. Volgens Nora Kursani kwam dat erop neer dat ze zich zo tuttig mogelijk opmaakten.

Het ergste was wel het verbale geweld. Bij de bakker werden Servische vrouwen eerder geholpen en die mochten ook meer kopen. „De Navo zal wel voor jullie brood zorgen", kregen ze dan steevast te horen.

26-6 yy

- Stratfor.com Global Intelligence Center
- Asia Intelligence Center
- Kosovo Crisis Center
- CIS/Eastern Europe Intelligence Center
- Stratfor Forecasts
- Regional Homepages
- Global Intelligence Update
- Media
- Business Intelligence Services

Search Stratfor.com

Forecasts

Weekly Analyses

2045 GMT, 990624 BDA Refutes Claim that NATO Bombed Serbs Into Submission

Now that NATO forces are on the ground in Kosovo, they finally have an opportunity to observe the effects of the 79 day bombing campaign. Readily apparent is that NATO was successful in targeting buildings, fuel depots, and other fixed infrastructure. This comes as no surprise, since there was ample video footage of the damage available throughout the conflict. What has also become apparent is that NATO's bombing campaign did strikingly little damage to Yugoslav military equipment, troops, and capacity to wage war.

Despite NATO claims that it had damaged or destroyed some 40 percent of Yugoslavia's main battle tanks and 50 percent of Yugoslav artillery and mortars, KFOR troops have thus far found only three damaged, and outdated, T-55 tanks left behind in Kosovo. The Yugoslav military admits to an additional 10 damaged tanks, though they were considered sufficiently repairable to be removed from the province on trailers. What NATO did find was a massive amount of decoys – fake tanks, trucks, artillery pieces, missile launchers, roads, and even bridges – on which NATO had expended its weaponry. NATO troops entering Kosovo also described the Yugoslav Army's defensive fortifications as "formidable."

NATO's attacks on fixed infrastructure, while successful, were of questionable value. Yugoslav forces quickly abandoned their known headquarters, and both Serbian and KLA sources reported through the campaign that NATO was attacking empty buildings -- repeatedly. And while NATO repeatedly struck Yugoslavia's limited number of petroleum infrastructure targets, reports late in the conflict indicated that the Yugoslav Army still retained ample stockpiles of fuel to facilitate armor and aircraft combat maneuver. Strikes against the hardened airbase at Pristina were also evidently less successful than NATO had hoped. On June 11, six MiG-21s flew out of Pristina airport, and on June 12, what NATO initially reported as eleven MiG-29s but later called MiG-21s departed Pristina. And despite NATO assertions that its bombing campaign had crushed the spirit of the Yugoslav Army, the 47,000 troops that withdrew from the province appeared to observers to be in good shape and high spirits.

looked defiant retreading to Serbia, it reflects the kind of self-delusion that Serbs have been living in, and the fact that our air war was designed to make Belgrade surrender without our having to physically destroy all the Serbian forces first." While NATO argued, and continues to argue, that its bombing campaign was one of the main forces that drove Yugoslav President Slobodan Milosevic to the table, according to Michael Evans of the London Times, the bomb damage assessment has some NATO officials wondering why Milosevic did surrender.

As Stratfor has written previously, Milosevic did not think he was surrendering. He thought he was agreeing to the compromise G-8 agreement, which, through the Russian and UN roles, would guarantee ultimate Yugoslav sovereignty over Kosovo. It was only after NATO troops began moving into Kosovo that NATO successfully reinterpreted a compromise as a capitulation. NATO politicians, eager to portray the last three months as an unabashed victory, are ignoring the facts and sticking to the tale of the overwhelming air campaign – despite clear evidence to the contrary. As NATO attempts to collect and absorb the lessons learned from the Kosovo conflict, it runs the serious risk of institutionalizing the fantasies of its spin doctors. Yugoslavia was more than capable of waging a ground war to the day it withdrew from Kosovo. The air campaign succeeded in destroying a lot of fixed targets, but not in pummeling Milosevic into submission. NATO's victory came from compromise, followed and covered by duplicity. Spin doctors must spin, but for politicians and planners to build future policy on the idea that KFOR has PGM to thank for its deployment to Kosovo would be, to paraphrase an anonymous U.S. official, "self-delusion."

info@stratfor.com
© 1998, STRATFOR, Inc. All rights reserved.

26-6-94

BIGGEST PART OF WORLD WAS AGAINST NATO AGGRESSION, PROFESSOR DJILAS

BELGRADE - At least five billion of the world's six billion inhabitants was against NATO aggression on Yugoslavia, Professor Dr. Aleksa Djilas has pointed out in a Belgrade round-table discussion.

The majority of the populations in Russia, China, India, Japan, muslim-populated Egypt, Iraq, Iran and Syria, in Latin America and a majority of European and other countries opposed NATO aggression on Yugoslavia, according to Professor Djilas.

Djilas specified that he had arrived at the figures by analysing the findings of public opinion polls reported by Western media.

He said that, of the Romanic peoples, only the French had supported NATO aggression, and of the Slav, only Croats and Poles.

... de ison: ...en Kosovo zonder Serviërs is geen Kosovo meer. Wij doen ...nze uiterste best om uw veiligheid te garanderen.'

Protest dronken soldaten in Servië

26-6-99

(Van onze redactie buitenland)
AMSTERDAM – In Servië gaan steeds meer soldaten de straat op. Ze eisen uitbetaling van hun soldij en vervloeken president Slobodan Milosevic. Het protest van de vaak dronken soldaten, die wegen blokkeren, is het omvangrijkst in de stad Kraljevo, 170 kilometer ten zuiden van Belgrado. In Kosovo zijn gisteren opnieuw duizenden Serviërs en zigeuners gevlucht.

In het dorp Vitomirica, in het westen van Kosovo, werden zeker tien Servische burgers vermoord, aldus het persbureau Beta. De lijken werden gevonden in een groeve. Na de moordpartij zijn alle overgebleven Serviërs uit Vitomirica in een konvooi naar Montenegro gevlucht.

Britse militairen telden alleen al in Pristina veertien doden. Albanezen sloegen er het gebouw van Milosevic' Socialistische Partij kort en klein. Generaal Wesley Clark, de opperbevelheber van de Navo, zei dat Kosovo dringend een internationale politiemacht nodig heeft.

In Servië ging het soldatenprotest gisteren zijn vierde dag in. In Kraljevo blokkeerden soldaten met een pantserwagen de brug over de rivier de Ibar. Ze schoten in de lucht terwijl ze flessen bier ronddeelden. "We zijn woedend, want terwijl wij in Kosovo zaten, kregen onze gezinnen geen geld en geen eten. Volgens Milosevic hebben we gewonnen, dan moet hij ons ook betalen."

In de stad Kragujevac onderhandelden de rebellen met hoge officieren. In Pozarevac, de geboortestad van Milosevic en zijn echtgenote, demonstreerden zo'n vijftig mensen, zowel burgers als militairen, voor het stadhuis. Ook zij eisen de uitbetaling van achterstallig loon. Een betoger in Pozarevac: "In 1991 was ik in Vukovar, in 1993 in Srebrenica en nu stuurt hij me naar Kosovo. Als ik iemand zie met een portret van Milosevic, sla ik hem persoonlijk dood."

Het vliegveld van Pristina gaat zondag om half twaalf 's ochtends open voor vliegtuigen van de internationale vredesmacht Kfor. Twee weken geleden werd het vliegveld ingenomen door Russische militairen.

Amerikaanse mariniers zijn gisteren in de buurt van Gnjilane door onbekenden onder vuur genomen, voor de tweede maal. Het Amerikaanse tegenvuur doodde één van de schutters, aldus het Pentagon. Ook woensdag doodden de Amerikanen in Gnjilane, veertig kilometer ten zuiden van Kosovo, een schutter.

Joegoslavië liet gisteren 166 Kosovaarse gevangenen vrij. Het Rode Kruis begeleidde hen naar Kosovo. Sommigen zeiden dat ze gedwongen waren zeep te eten.

Alleen al in de Duitse sector van Kosovo bevinden zich minstens veertig massagraven, zei de Duitse minister van Defensie Rudolf Scharping na zijn bezoek aan Prizren in het zuiden.

De stroom terugkerende Kosovaren zwelt met het uur aan. De afgelopen tien dagen hebben minstens 300.000 mensen de terugtocht aanvaard, aldus schattingen van de VN.

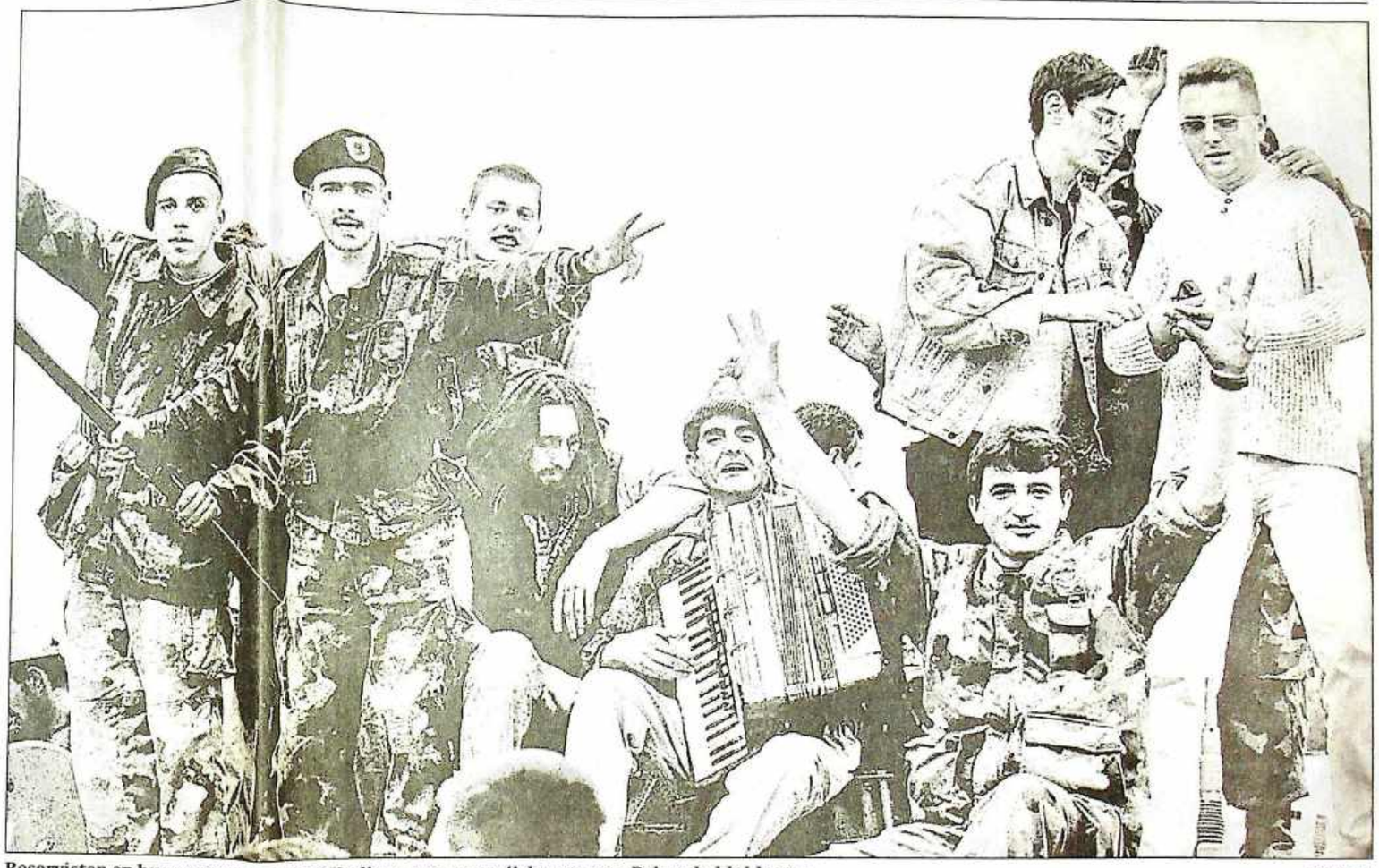

Reservisten en burgers op een tank bij Kraljevo, waarmee zij de weg naar Belgrado blokkeren. FOTO EPA

'Mensen met kwaad geweten zijn al weg'

Vervolg van pagina 1

Haar zoon Igor toonde zich een paar dagen geleden nog vastbesloten in Kosovo te blijven. Na het plunderen van Servische winkels, de toenemende berichten over ontvoeringen en moordpartijen en dreigende telefoontjes is ook hij aan het pakken geslagen.

"Servische oorlogsmisdadigers waren vóór de komst van Kfor al gevlucht. Zelf dacht ik dat Kfor met het UÇK zou heulen. Nu zie ik dat dit niet waar is. De

telingen uit Prizren en Urosevac.

Vader Sava, een monnik uit het klooster van Decani in West-Kosovo, die het afgelopen jaar beide zijden opriep tot tolerantie, smeekt de internationale gemeenschap om snel meer bescherming te sturen voor de resterende 100.000 Kosovo-Serviërs.

"Ik kan begrijpen dat veel Albanezen woedend zijn over wat Milosevic' troepen hebben aangericht. De huidige wraakacties treffen echter veelal onschuldige burgers. De Serviërs met een slecht geweten zijn al lang weg-

een opleving van het Servische nationalisme. Als gevolg van dit nationalisme staan nu ook de overwegend Servische inwoners van Kosovo Polje op het punt hun biezen te pakken.

Kfor-commandant Mike Jackson probeert hen op een plein tot andere gedachten te brengen.

"Kfor heeft de taak om op de ontwapening van het UÇK toe te zien. Er zijn nu ongeveer 22.000 Kfor-soldaten in Kosovo. Binnen een maand beschikken we over het dubbele aantal troepen. Kosovo zonder Serviërs is geen Ko-

FRANS PEETERS

VALKENBURG – Ze hebben boven Kosovo gepatrouilleerd totdat de oorlog uitbrak, en vervolgens maakten ze hun zigzagvluchten langs de kust van Joegoslavië. Hun prestaties zijn onopgemerkt gebleven, overschaduwd als ze werden door de prestaties van de F-16's van de Koninklijke Luchtmacht.

Toch hebben ook de mannen van de Marineluchtvaartdienst een oorlog achter de rug. Eén Orion-patrouillevliegtuig heeft in feite voor de Joegoslavische kust gedaan wat F-16's van de luchtmacht boven Bosnië hebben gepresteerd: door hun aanwezigheid de zaak onder controle gehouden. Donderdagavond keerde de Orion met zijn elf bemanningsleden terug op het marinevliegkamp Valkenburg.

Orion hield de onderzeeërs van Serviërs in toom

ven, Bar. En dat er bijvoorbeeld geen snelle patrouilleboten in hit-and-run-acties de zee op zouden worden gestuurd."

En daarom moest er gepatrouilleerd worden, geroutineerd en geconcentreerd. Helemaal ongevaarlijk was het niet. Om hittezoekende raketten te misleiden, kan de Orion fakkels afschieten, een spectaculair gezicht. Ook beschikt hij over *chaff*, repen zilverpapier die de radar

Telarraketten, die vanaf de kust een zeegebied tot vijftig kilometer kunnen bestrijken. "Het was zaak om in de gaten te houden of die installaties werden geactiveerd," zegt Leebeek. Want in de Adriatische Zee opereerden kostbare schepen: Amerikaanse, Franse, Britse en Italiaanse vliegdekschepen, schepen die kruisraketten tegen Joegoslavische doelen afschoten, en transportschepen van en naar Albanië.

tein-luitenant-ter-zee F. Noom, zelf vlieger. "Zes uur lijkt lang boven zo'n klein gebied, maar je wordt er steeds geconfronteerd met de weersomstadigheden."

De Orions zijn in de eerste plaats enorme waarnemers. Ze kunnen onderzeeboten horen, zien en zelfs 'ruiken'. Ze hebben detectoren die de geringste concentratie dieseluitlaatgas opmerken, als dat boven zee blijft hangen nadat een onderzeeboot zijn batterijen heeft opgeladen.

Voor de operaties boven Kosovo was de Orion uitgerust met een FLIR, een *Forward Looking Infrared detector*, die gewone en infrarode videobeelden oplevert. Via een datalink kunnen de beelden onmiddellijk worden doorgegeven aan schepen of grondstations. "Het systeem is zo goed dat je vijftien mijl (28 kilometer) uit de kust kunt blijven en vandaar scherp in de havens kunt kijken," zegt Leebeek.

Clinton: Serviërs moeten boeten

WASHINGTON – De VS geven Servië 'geen rooie cent' voor de wederopbouw als de burgers geen berouw tonen voor de gruweldaden in Kosovo. Dit heeft president Bill Clinton gisteren verklaard. "De Serviërs moeten bij zichzelf te rade gaan of zij het in orde vinden dat tienduizenden mensen zijn vermoord, honderdduizenden uit hun huizen zijn verdreven, dat kleine meisjes zijn verkracht en kleine jongens vermoord". (Rtrs)

Thaçi 'leidt in UÇK zuivering'

NEW YORK – Volgens de *New York Times* houden UÇK-commandanten zuiveringen tegen rivalen van leider Hashim Thaçi. Daarbij

schappen sturen."

In het veertiende-eeuwse klooster Gracanica, even ten zuidoosten van Pristina, hebben Servisch-orthodoxe monniken uit Zuid-Kosovo en de Servisch-orthodoxe bisschop van Prizren, Vladika Artemije, hun toevlucht gezocht. Het dorpje zelf huisvest nog eens honderd burgervluch-

Gisteravond bezocht een delegatie van lokale Servische leiders en internationale vertegenwoordigers voor een tweede maal in acht dagen het nabij Pristina gelegen Kosovo Polje. Het was hier dat tijdens een werkbezoek in 1987 de communistische partijfunctionaris Slobodan Milosevic besefte dat de tijd rijp was voor

om uw veiligheid te garanderen, zodat u in uw huizen kunt blijven," aldus Jackson.

De Servische inwoners van Pristina volgen de bijeenkomst in Kosovo Polje met argusogen. Eén ding is zeker. Mocht zelfs Kosovo Polje op de vlucht slaan, dan vertrekken ook alle Serviërs uit Pristina.

schikt in de Baai van Kotor over talloze natuurlijke grotten. Die zijn vergroot, tot er plaats was voor schepen wel zo groot als een fregat," vertelt commandeur C. Leebeek, vlagofficier Marineluchtvaartdienst. "Het was in de oorlog zaak dat de Joegoslavische schepen daar zouden blijven, of in de andere oorlogsha-

misleiden. Maar een grote viermotorige Orion is natuurlijk niet een wendbaar jachtvliegtuig. Als het toestel eenmaal wordt beschoten, is de kans om te ontkomen heel wat kleiner dan die van een F-16.

Een ander punt van aandacht was de Joegoslavische kustverdediging. Die is uitgerust met Styx-

de Marineluchtvaartdienst al verificatiemissies boven Kosovo uitgevoerd voor de OVSE. Ze duurden zo'n negen uur. De vliegtocht erheen vanaf de Italiaanse basis Sigonella duurde anderhalf uur, dus konden ze maar liefst zes uur boven het land blijven. "Je krijgt tevoren een indicatie waar je heen moet," zegt kapi-

vlogen ze met oorlogstorpedo's, die ze vanuit het bommenluik kunnen droppen. De torpedo's gaan, zodra ze het water raken, in kurketrekkerbewegingen op jacht naar een onderzeeboot. De Joegoslavische marine moest weten dat zij geen kans had haar onderzeeboten ongemerkt naar buiten te sturen.

der wie leden van Thaçi's brigade tijdens de guerrilla tegen de Serviërs, aldus de krant. Thaçi, die streeft naar Kosovo's onafhankelijkheid, ontkent. (Rtrs)

Albanese maffia krijgt greep op Antwerpen

Wethouder Patsy Sörensen luidde al eerder de noodklok over de maffia-activiteiten in Antwerpen. Nu loopt zij er rond in kogelvrij vest. Albanezen, onder wie politieke vluchtelingen, en andere lieden uit de Balkan raken sterker in de misdaad vertegenwoordigd.

REMCO DE JONG

VIER LIJFWACHTEN waakten de afgelopen weken dag en nacht over het leven van de Antwerpse schepen (wethouder) Patsy Sörensen. De linkse politica richtte zich de afgelopen jaren op de strijd tegen de opkomende maffia in de stad. Russische bendes namen een deel van de diamantsector over en de laatste tijd is het vooral maffia uit de Balkan die hele buurten in zijn greep houdt.

Sörensen vocht voor erkenning van het probleem in het college van schepenen, maar haar collega's geloofden haar niet. "Ik zou spoken zien. Zo erg was het allemaal niet, zeiden ze. Ze vonden me paranoïde en zeiden dat ik met mijn verhalen het imago van de stad besmette."

Die sfeer sloeg om toen burgemeester Detiege enkele weken geleden de bedreigingen onder ogen kreeg en besloot de persoonsbewaking in te stellen.

Maar vanaf nu staat Sörensen er alleen voor. De bewaking door de stad Antwerpen wordt opgeheven nu ze is gekozen in het Europees Parlement. Ze zal haar eigen kogelvrije vest dragen als ze 's avonds over straat gaat, op ronde door de Antwerpse Schippersbuurt.

In deze hoerenbuurt zijn de Albanese pooiers in opkomst. Behalve Afrikaanse vrouwen staan steeds vaker meisjes uit de Balkan achter de ramen. Iets verderop, op het Rode Plein, zoals het Falconplein in de volksmond heet, hebben de Russen het voor het zeggen in de tientallen elektronicazaken en winkels met kleding van nagemaakte dure merken. Ze zijn gelieerd aan de uitbaters van de goudwinkels in de Pelikaanstraat, waar vooral nepgoud wordt verkocht.

van de uitkijken in de buurt politie ontwaart, waarschuwt hij zijn compaan per gsm, waarop de winkel snel wordt gesloten. Einde de razzia.

Is het niet merkwaardig dat een stad als Antwerpen, met grote belangen in de toeristenindustrie, de verloedering zo ver laat komen? Volgens Sörensen is de reden dat men de problemen niet onder ogen wil zien. Maar ook de wetgeving maakt het makkelijk winkels te sluiten. Over dat soort vestigingen gaat de overheid in Brussel, en die weet al helemaal niet wat in de Antwerpse binnenstad gebeurt.

Er zijn volgens haar mensen genoeg in Antwerpen die willen praten over de maffia, maar 'dan heb je wel een serieus beschermingsprogramma nodig'.

Als schepen voor de burgerlijke stand trouwde Sorensen wekelijks mensen uit het milieu. "In een aantal gevallen heb ik geweigerd, omdat duidelijk was dat het om een schijnhuwelijk ging." Maar ze moest over harde bewijzen beschikken om een huwelijksvoltrekking te weigeren.

Tijdens de oorlog in Kosovo interviewden plaatselijke kranten Kosovaren die geld voor hun landgenoten inzamelden. Het bleken leden van een beruchte familie, van wie de leider op dit ogenblik in de gevangenis zit wegens afpersing. De man heeft politiek asiel, zegt Sörensen. "In België wordt de vluchtelingenstatus niet ingetrokken, ook niet na crimineel gedrag."

De naïviteit van de Antwerpse bestuurders is overgeslagen naar Brussel, zegt ze. "Men is daar heel nonchalant met het verstrekken van werkvergunningen. Een aantal ministers ziet niet dat we te tolerant zijn."

Vacatures kijken op AT5 is zo simpel als wat: 1
in die u graag verder helpt. Want ook op AT5 geld
de vacature die u aanspreekt en bel gratis 0800 - 1
en volg de aanwijzingen op. 3 Sla de pagina's o

(0800-800
belt u
Als u
Vacatu

Nieuw-rechts verleidt linkse intellectuelen

"De Europeanen willen vrede", kopt de petitie van het Franse anti-oorlogscomité "Non á la guerre". Hoewel afkomstig uit nieuw-rechtse hoek, wist het comité ook veel handtekeningen binnen te halen van linkse kopstukken. De initiatiefnemers hopen aan geloofwaardigheid te winnen wanneer ze in één adem genoemd worden met linkse intellectuelen. Dat leek Voorpost-chef Marcel Rüter kennelijk ook wel wat.

26.6.99

Op 20 april stuurde Rüter daarom ongevraagd twee stukken over de petitie tegen de Kosovo-oorlog naar de e-mail abonnees van het linkse digitale discussiepodium Konfrontatie. Door een technisch foutje van de redactie had het nieuw-rechtse kopstuk de hand weten te leggen op het e-mail adressenbestand van het digitale blad.
Het eerste stuk betrof een persbericht van het Franse comité, waarin beweerd wordt dat al ruim vierhonderd vooraanstaanden en 40 duizend anderen de petitie ondertekend hebben. Ook zouden er al vijftig lokale comités zijn opgericht en worden de eerste openbare manifestaties aangekondigd. Volgens het persbericht zouden de Amerikanen de oorlog opstoken tot grote woede van de vredelievende Europeanen. Het comité meent de enig overgebleven kracht tegen de oorlog te zijn, nu vrijwel alle gevestigde rechtse en linkse partijen ervoor zijn.
De petitie en het persbericht van het comité zijn geschreven door Laurent Ozon. Ozon is directeur van Nouvelle Icologie, de milieutak van de Franse nieuw-rechtse think tank GRECE die zeer nauwe banden onderhoudt met het Front National. GRECE probeert onder meer via de milieubeweging oudgermaanse Blut-und-Boden ideeën opnieuw ingang te doen vinden. Ozon werkt daarbij overigens nauw samen met de engelse miljonair Goldsmith, die met zijn ultra-conservatieve ecologische ideeën een enorme invloed heeft in nieuw-rechtse kringen. In sommige gevallen treedt Ozon op als woordvoerder van Goldsmith.
Met Ozons persbericht stuurde Rüter ook een artikel van Luc Pauwels mee. Pauwels is mede-oprichter van het Vlaams Blok en tegenwoordig chef van de Delta Stichting, de Belgische dochter van GRECE. Net als zijn Franse collega's ziet hij het "Amerikaans militair kolonialisme, dat hand in hand gaat met hun cultureel en economisch imperialisme" als de grootste vijand. De NAVO zou slechts "een Amerikaans instrument" zijn om "Europa onder voogdij te houden". Maar Pauwels is tegen de Franse petitie omdat hij NAVO-ingrijpen tegen de "communist Milosovic" toch wel toejuicht.

De petitie rept met geen woord over de Europese imperialistische belangen achter de oorlog. Nationalisme wordt niet als probleem aangewezen en er wordt overduidelijk geredeneerd vanuit "volkeren" en andere nieuw rechtse-concepten. Linkse thema's rond antiracisme, vrouwenstrijd of uitbuiting worden gemeden, zoals bij nieuw-rechts gebruikelijk. Heel Europees nieuw-rechts ondertekende de petitie, maar ook veel bekende linkse intellectuelen, waaronder de Britse toneelschrijver Harold Pinter en de filmmaker Ken Loach ("Land and Freedom").
De lijst omvat verder ook communisten, anarchisten en groenen. Sommigen bleken niet op de hoogte van de herkomst van de petitie en streepten zwaar geschrokken hun handtekening door. Anderen hadden er echter geen moeite mee en herkenden zich helaas in de extreem-rechtse ideologie.
Al in 1993 waarschuwde een groep van 40 beroemde Europese intellectuelen, zoals Umberto Eco, tegen het meewerken aan nieuw-rechtse projecten. "Al enige tijd proberen de ideologen van extreem-rechts ons te laten geloven dat ze veranderd zijn. Daarom zijn ze een grote verleidingscampagne begonnen richting democratische persoonlijkheden en intellectuelen, waaronder ook linkse. Slecht geïnformeerd of volledig onbewust van deze activiteiten hebben linksen artikelen ondertekend in nieuw-rechtse bladen.
Met hun namen wil nieuw-rechts ons overtuigen dat ze werkelijk veranderd zijn." De groep kondigde aan om voortaan elke samenwerking met nieuw-rechts "te weigeren in bladen, boeken, radio en tv, of in bijeenkomsten die georganiseerd worden door personen die banden hebben met extreem-rechts".
Het anti-oorlogscomité heeft inmiddels de eerste manifestatie achter de rug en heeft ook een landelijke krant uitgebracht met 80 duizend exemplaren.
Behalve van Ozon en zijn kameraden staan er ook artikelen in van linksen. De bekendste is de Amerikaanse anarchist Noam Chomsky. Volgens de redactie heeft hij zelf toestemming voor publicatie gegeven. Gelukkig is er sinds kort ook een duidelijk linkse petitie in omloop, opgesteld door intellectuelen die de ruk naar rechts een halt willen toeroepen.

Eric Krebbers

SWEDER VAN WIJNBERGEN OVER HET MINI-MARSHALLPLAN DOOR SANDER KOOISTRA

Een geweldige zak geld baat niet in Kosovo

26-6-99

Het is natuurlijk mooi dat Romano Prodi zegt dat Europa zich verantwoordelijk moet voelen voor Kosovo en zijn buren. En dat daar een grootscheeps plan voor bestaat, met veel geld, vindt prof.dr. Sweder van Wijnbergen. Maar zal er wat van die ambities terechtkomen? Van Wijnbergen houdt zijn hart vast.

Kunnen nieuwe conflicten in de Balkan worden voorkomen door geld, veel geld? De Europese Commissie denkt van wel. Aankomend voorzitter Prodi heeft een Stabiliteitspact aangekondigd voor Kosovo en de omliggende regio, met zeer ambitieuze doelstellingen. Het gaat in dit 'mini-Marhallplan' niet alleen om humanitaire hulp en herstel van de oorlogsschade. Het is de bedoeling de economische ontwikkeling in de regio zo'n prikkel te geven, dat aansluiting bij de Europese Unie in het verschiet komt. Niet alleen landen als Albanië en Macedonië, die door de vluchtelingencrisis zijn getroffen, zouden daarvan moeten profiteren, ook naburige staten als Bulgarije en Roemenië. Een ambitieus plan vergt grote bedragen. Prodi had het al over zes miljard euro per jaar, gedurende vijf jaar. Maar sommige deskundigen komen uit op een bedrag dat drie keer zo hoog is. Als dat geld voornamelijk door de EU moet worden opgebracht, moet de Europese begroting drastisch worden herzien.

Prof.dr. Sweder van Wijnbergen is secretaris-generaal van het ministerie van Economische Zaken. Tot 1992 werkte hij bij de Wereldbank, waar hij de voornaamste economisch specialist was voor Oost-Europa. Wat vindt hij van de aanpak van de Europese Commissie, en van de bijbehorende bedragen? Sweder van Wijnbergen kijkt enigszins sceptisch en zegt: 'Ik vind het goed dat Prodi stelt dat Europa hier een stevige verantwoordelijkheid heeft. Maar zo'n omvangrijk programma, opgeschaald van Kosovo naar de hele regio, heeft niet veel realiteitswaarde.'

Het meest urgent op dit moment is volgens hem de vluchtelingenhulp. 'Het is nu gelukkig nog zomer, dat maakt het makkelijker overleven. Maar over een paar maanden is het in het bergachtige Kosovo heel erg koud. Dan moet er voor die miljoen vluchtelingen onderdak zijn, anders gaan er op serieuze schaal dingen mis. En de logistieke opgave voor de vluchtelingenhulp is gigantisch. Er is bijvoorbeeld geen moderne infrastructuur in Albanië. Je kunt niet op de luchthaven van Tirana landen, of in de haven van Durrës, en dan met een groot konvooi naar het noorden rijden. En hoe meer je in het regenseizoen komt, hoe lastiger die bevoorrading zal worden.

De volgende prioriteit zijn minimale reparaties om de economie daar weer op gang te krijgen. Je moet wat geld in omloop brengen, mensen moeten zelf weer aan de slag kunnen. Een boer die wil verbouwen, zal toch eerst zaad moeten hebben; er zijn kleine kredieten nodig voor ondernemers. De grote plannen zijn van later orde.

Kosovo is een zeer verarmd gebied dat nooit van het communisme is afgestapt. Dat moet nog door het hele proces heen dat landen als Polen en Hongarije de afgelopen tien jaar hebben doorgemaakt. De eerste vraag is dan niet: hoeveel geld is daarvoor nodig? De vraag is: hoeveel geld kun je eraan kwijt?

Kosovo ligt volstrekt plat, niet alleen door de fysieke schade, maar ook wat bestuurlijke infrastructuur betreft. Ik weet niet zeker of je daar zes miljard euro per jaar in zou kunnen stoppen. Je moet de informatie verzamelen, projecten gaan uitvoeren. Je moet enige controle houden op de kasstromen, de geldstromen. En dat allemaal in een land waar geen binnenlands bestuur is. Hoe groot is het absorptievermogen? Hoe snel kun je daar projecten gaan opzetten? Zes miljard euro per jaar zou zelfs voor Nederland een omvangrijk programma zijn. Dat is twee procent van ons BNP. Zet dat maar eens weg in een landje dat niet groter is dan een kleine provincie van Nederland, maar zonder onze infrastructuur.'

Ondertussen claimen ook andere landen in de regio, zoals Bulgarije en Roemenië, dat ze door de oorlog om Kosovo schade hebben opgelopen. Bijvoorbeeld door het wegvallen van handelsroutes via Servië.

'Er wordt daar flink gelobbyd voor financiën. Maar handelswegen die door Servië liepen? Dan heb je het over tien jaar geleden, vóór de boycot. Als er al handelsstromen liepen, dan waren die allemaal illegaal. Er zullen best directe effecten van de oorlog in Kosovo op de omringende landen zijn, maar niet zodanig dat we daar nu jarenlang miljarden in moeten steken.'

En Jeltsins eis, dat ook Servië in aanmerking moet kunnen komen voor het economisch herstelplan in de regio?

Sweder van Wijnbergen schudt zijn hoofd: 'Ik zie in Servië nog geen grote hulpprogramma's op gang komen. In Bosnië konden we ook niet aan de onderhandelingstafel gaan zitten met meneer Karadzic. En dat zouden we nu wel gaan doen met lieden als de heer Arkan, die zijn boevenbende naar Kosovo heeft gestuurd, zoals hij ze daarvoor in Bosnië heeft laten moorden? Die mensen zijn daar in Servië koning, zij beïnvloeden alle geldstromen, zij krijgen alle contracten. Je kunt met die mensen geen zaken doen, dat kun je niet verantwoorden voor de belastingbetaler hier. En de gewone Serviër, die er ook niets aan kan doen, help je niet, want het geld bereikt hem niet. Voorlopig is daar geen regime waarmee je een ordentelijke hulprelatie kunt aangaan.

Sweder van Wijnbergen: 'De EU is niet opgezet om dit soort grootschalige operaties uit te voeren'.

Een Marshallplan voor de regio? Makkelijk om te zeggen, het staat goed, maar ik vraag me af of er echt wat van terechtkomt. Volgens mij heeft het nu niet veel nut om daar geweldige plannen voor te maken. Dat past eigenlijk in een andere tijd, toen we dachten dat je een land weer op orde kon krijgen door er geweldig veel geld en buitenlandse expertise tegenaan te gooien. We weten sinds het mislukken van de ontwikkelingshulpideeën uit de jaren zestig dat het niet kan.'

En er is natuurlijk het voorbeeld van Oost-Europa. 'Landen als Polen hebben het met betrekkelijk weinig buitenlandse steun goed gedaan, landen als Rusland en Oekraïne hebben vrij veel geld gekregen, en daar gaat het helemaal niet goed mee. Dus het idee dat we van Bulgarije en Roemenië gewoon kopieën van Polen kunnen maken, door daar zoveel miljard per jaar in te gieten, en er elke *self appointed expert* heen te sturen die we kunnen vinden, dat werkt niet. De problemen in Bulgarije en Roemenië los je niet op met een geweldige zak geld.

Het soort hervormingen dat Polen en Hongarije hebben doorgevoerd, zijn in Bulgarije en Roemenië nog niet politiek haalbaar gebleken. Dat bereik je ook niet met grote bedragen. Er zijn echt wel fondsen beschikbaar voor die landen, maar ze moeten proberen een draagvlak te vinden voor veranderingen die met of zonder geld heel moeilijk zijn. Gooi je er meer geld tegenaan, dan loop je het risico dat de noodzaak van hervormingen wordt uitgesteld. Dat kan zelfs contraproductief werken. Je moet niet alles willen oplossen door er veel geld in te steken.'

De EU gaat een aparte organisatie opzetten om het Stabiliteitspact voor de Balkan te besturen.

Sweder van Wijnberge : 'Ik hoop dat een weinig verheffende competentiestrijd wordt vermeden. Want het zou toch beschamend zijn als de EU en de Wereldbank gaan ruziën over de vraag wie nu wat gaat doen, terwijl ondertussen de vluchtelingen niks krijgen. Toch is dat niet uitgesloten, het is weleens eerder gebeurd. De EU is natuurlijk een goedbedoelende organisatie, maar ze is niet opgezet om dit soort grootschalige operaties uit te voeren. Ze blinken niet uit in bureaucratische slagvaardigheid. Het is de vraag of dat allemaal goed gaat.'

VN

NIKS KAASSCHAAF DOOR A.J. VAN VUREN

De haarspeldbocht van Frank de Grave

De landmacht moet vaker bij vredesoperaties worden ingeschakeld. Maar er moet ook op de landmacht worden bezuinigd. Minister De Grave stelt het leger voor een mission impossible.

De krijgsmacht is enigszins te vergelijken met een concern dat bestaat uit drie bedrijven: marine, landmacht en luchtmacht, met ieder allerlei afdelingen.
Na de Koude Oorlog was er weinig 'vraag' naar het 'product' defensie en het concern moest flink afslanken. De toenmalige 'president-directeur', Ter Beek, ontdekte een nieuwe 'markt': vredesoperaties. Hij lanceerde de producten vrede afdwingende operaties (feitelijk oorlog voeren), vredeshandhaving (alleen zelfverdediging) en humanitaire hulp. Naar die producten was vraag genoeg, maar de president-directeur en de 'raad van commissarissen' (de Tweede Kamer) verzuimden het concern te saneren. Het concern was topzwaar en het had te veel kleine en dus inefficiënte afdelingen waartussen bovendien flink wat overlap bestond. Ook de bedrijven hadden in relatie tot hun 'output' te veel 'overhead' en een slechte 'teeth to tail ratio'.
Een echt concern breidt bedrijven waar veel vraag naar is uit, en die waar weinig vraag naar is, worden afgeslankt of gesloten. En overlap wordt natuurlijk uitgewied.
Maar Ter Beek sloot in 1993 geen enkel bedrijf en richtte bovendien nog nieuwe afdelingen op. Het korps mariniers is bestemd om vijandelijke kusten te bestormen, maar deed dat voor het laatst tijdens de politionele acties op Oost-Java. Bij vredesoperaties doen de mariniers steeds het werk van de landmacht. Toch werd dat korps uitgebreid en het kreeg een amfibisch transportschip (ATS).
De landmacht kreeg een peperdure luchtmobiele brigade die pas in 2003 (!) luchtmobiel zal zijn; een riskante investering die erg laat rendement oplevert.
De luchtmacht kreeg transportvliegtuigen in onrendabele aantallen: twee van het type Hercules, twee DC-10's en vier Fokkers. Die laatste bestelling was vooral bedoeld om het noodlijdende Fokker te helpen, wat weinig baatte.
Het waterhoofd in Den Haag, bestaande uit de onderling altijd twistende bureaucratieën van het ministerie – de marine, de landmacht en de luchtmacht – werd helemaal niet afgeslankt. Voor alles wat Ter Beek deed en naliet, bestelde en bezuinigde, moest vooral de landmacht bloeden: van de zestien parate pantserinfanterie- en tankbataljons bleven er maar vier over.
Daar kwam bij dat Ter Beek bij het opstellen van zijn plannen nauwelijks genoeg geld had om ze uit te voeren. Tijdens zijn regeerperiode en die van zijn opvolger Voorhoeve is almaar verder bezuinigd op de defensie. Om de plannen toch overeind te houden, werd de kaasschaaf gehanteerd: minder van het zelfde, terwijl er al zo weinig van het zelfde was. Echte keuzen bleven uit, waardoor de spanning tussen doel en middelen steeds groter werd. Kortom, als Defensie werkelijk een concern zou zijn, was het allang failliet geweest.
Vóór Paars II aantrad, gaf Nederland in procenten van het BNP uitgedrukt al veel minder uit voor de defensie dan gemiddeld in de Navo. De PvdA wilde daar nog zevenhonderdvijftig miljoen gulden per jaar op korten, maar in het regeerakkoord werd dat driehonderdvijfenzeventig miljoen.
De nieuwe minister, De Grave, wilde deze nieuwe korting niet opnieuw met de kaasschaaf verwerken, hij zou keuzen maken. Hij kondigde aan spoedig met een voorlopig plan, de zogenaamde hoofdlijnennotitie, te komen. In de maanden die verliepen tussen zijn aantreden en de publicatie van die notitie, ondervond De Grave hoe lastig het is Defensie fundamenteel te veranderen. Allereerst erfde hij het in gang gezette beleid van zijn voorgangers en voorts kreeg hij te maken met belangengroepen en lobby's. De bureaucraten op zijn ministerie verzetten zich natuurlijk tegen hun eigen afslanking en de krijgsmachtdelen vochten om iedere centimeter terrein. En verder was daar nog het militair-industrieel complex, ditmaal bestaande uit de scheepswerf De Schelde en de marine. Met perfecte timing, juist voor De Grave met zijn hoofdlijnennotitie naar buiten kwam, kondigde het staatsbedrijf De Schelde aan dat sluiting dreigde bij gebrek aan orders van de marine. Daarop werd De Grave gedwongen een tweede ATS te bestellen hoewel we het eerste ATS nog nooit nodig hebben gehad, op een promotiecruise in de Adriatische Zee na. Zó zet je een minister klem.

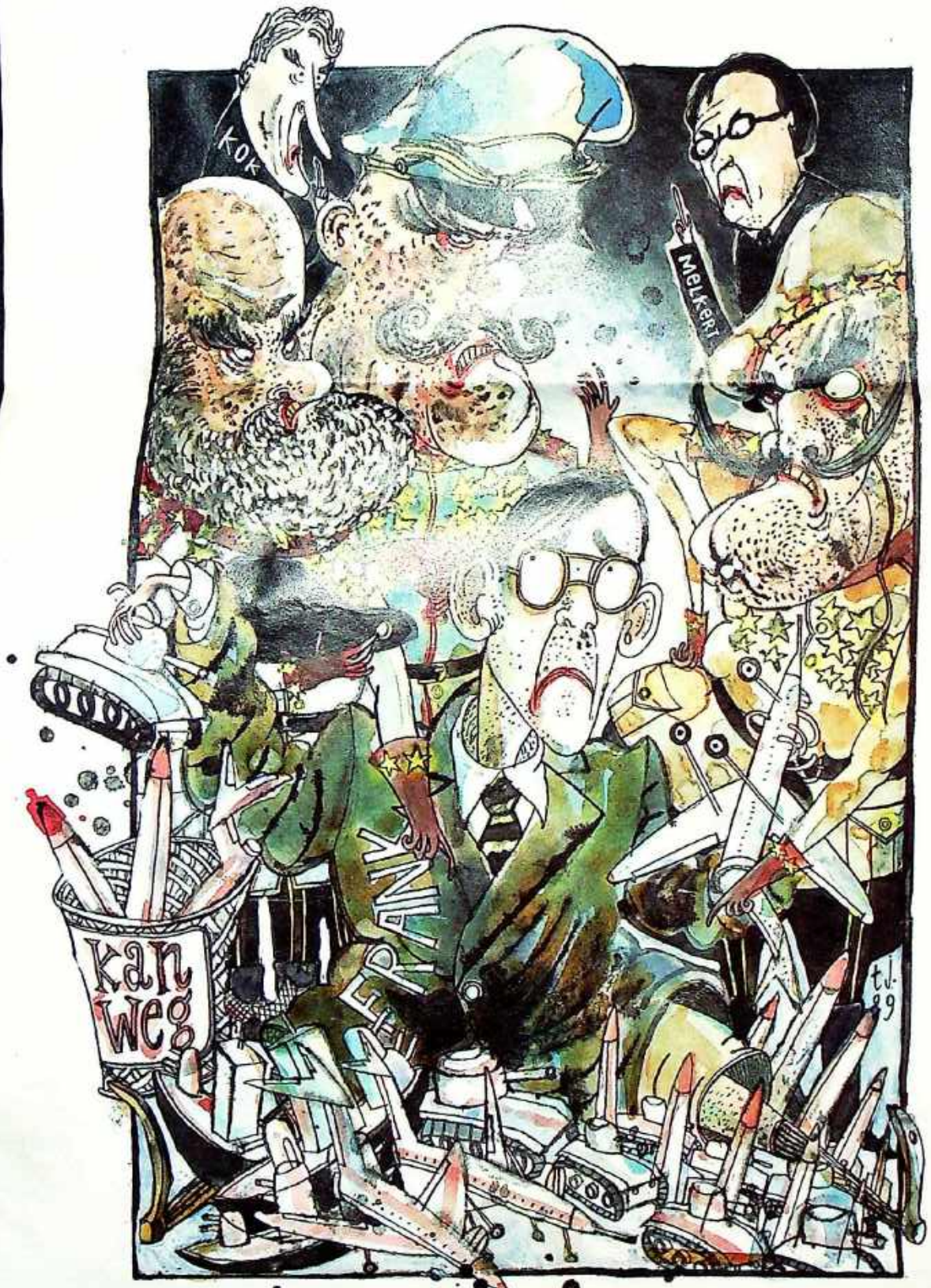

TJALLING HOUKEMA

26-6-99

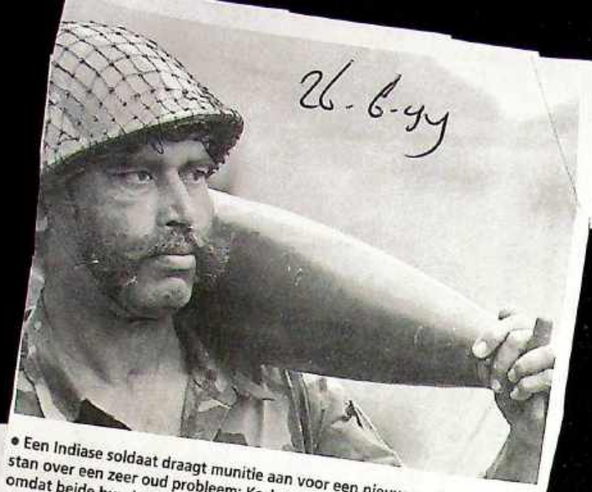

• Een Indiase soldaat draagt munitie aan voor een nieuw conflict met Pakistan over een zeer oud probleem: Kashmir. De wereld houdt haar hart vast omdat beide buurlanden over de atoombom beschikken.
Foto Reuter

'NAVO trof dertien tanks'

De serieuze Londense Times had deze week een ontnuchterend berichtje voor de NAVO. Defensiecorrespondent Michael Evans meldde uit Kosovo dat weigeteld dertien van de 300 Joegoslavische tanks waren getroffen. De NAVO claimde na 78 dagen en duizenden vluchten dat 40 procent van de Joegoslavische tanks en 60 procent van de artillerie vernietigd waren. Bij de aftocht van het Joegoslavische leger telde de NAVO echter 250 ongeschonden tanks, 450 pantserwagens en 600 luchtafweerkanonnen. KFOR-troepen vonden slechts drie vernielde tanks.

De verklaring is dat Serviërs opblaastanks hadden geplaatst naast opblaasbruggen of naast stroken zwart plastic, die er vanaf grote hoogte als wegen uitzagen. Troostend merkte Evans op dat de bommen zeer nauwkeurig vaste doelen zoals kazernes, politiegebouwen en fabrieken raakten.

Chaos bij massale komst Albanezen

PRIŠTINA, 26 JUNI. De massale terugkeer van Albanese vluchtelingen leidt in Kosovo tot chaotische taferelen. Plunderingen, wraaknemingen en schietpartijen worden overal gemeld.

Gisteren keerden ruim 50.000 Kosovaren terug uit Albanië, Macedonië en Montenegro, waarmee het aantal teruggekeerde vluchtelingen 300.000 bedraagt. Een UNHCR-woordvoerder noemde het „de grootste spontane terugkeer van de afgelopen 25 jaar".

Donderdag stierven volgens de vredesmacht KFOR veertien burgers door wraaknemingen.

De situatie in de noordelijke stad Mitrovica is zeer gespannen. De Albanese meerderheid dreigde gisteren de Servische wijk te bestormen. Een twintigtal Servische jongeren zou de afgelopen weken nog Albanezen hebben vermoord. Ten noorden van Mitrovica liggen enkele Servische dorpen; de jongeren zeggen „de frontlinie te bemannen". Eerder plunderden en verwoestten Albanezen in Mitrovica de zigeunerwijk. Zigeuners hebben in Albanese ogen gecollaboreerd met de Serviërs.

In de stad Peć plunderden terugkerende Albanezen gisteren Servische huizen. De laatste vijftig Serviërs, die schuilden in de kloosterkerk van Peć, weken uit naar Montenegro. Bij de stad Gnjilane schoten Amerikaanse mariniers gistermiddag een sluipschutter neer.

NAVO-opperbevelhebber Clark zei gisteren dat het VN-politiekorps voor Kosovo versneld moet worden opgebouwd. Een honderdtal agenten van het VN-politiekorps IPTF uit Bosnië is al op weg naar Kosovo.

In het zuiden van Servië blokkeerden honderden soms dronken reservisten uit Kosovo gisteren opnieuw met pantserwagens doorgaande wegen. De soldaten eisen hun achterstallige soldij op.

De Russische Federatieraad stemde gisteren in met het plan om 3.600 Russische soldaten toe te voegen aan de vredesmacht KFOR.

De Russische generaal Ivatsjov zei gisteren dat die troepen geen Servische oorlogsmisdadigers zullen aanhouden.

(Reuters, AP, AFP)

• KOSOVO: pagina 5

Trouw ZATERDAG 26 JUNI 1999 PA

Het maakbare Kosovo

Onder bescherming van de Navo zorgt de Europese Unie voor het geld en de expertise waarmee de infrastructuur en de economie van Kosovo weer opgebouwd kunnen worden. De UNHCR begeleidt de vluchtelingen terug naar huis en de OVSE zet de democratie, het openbaar bestuur en de rechterlijke macht op poten. De VN onder leiding van de Nederlander Daan Everts coördineert.

Men kan niet anders dan diep onder de indruk zijn van, en zelfs licht huiveren over de verantwoordelijkheden die de internationale gemeenschap op zich neemt. Ik zeg dit zonder enige ironie. In de geschiedenis kan ik nauwelijks een ander voorbeeld van dergelijk verlicht internationaal paternalisme vinden. Misschien komt de wijze waarop de geallieerden in de eerste jaren na 1945 Duitsland (en Japan) in democratische richting probeerden te duwen er nog het dichtst bij. Maar naast het herstel van de enorme oorlogsschade en de overgang van dictatuur naar democratie, is er in Kosovo ook nog het probleem van de overgang van een commando-economie naar een markteconomie en wordt er gebouwd aan een nieuwe staatsstructuur.

Het belangrijkste is nog waarschijnlijk het verwerken van het traumatische verleden en het doorbreken van het patroon van wraak en weerwraak dat door sommige Kosovaren nog steeds vertoond wordt en eerder een herhaling van het gewelddadig verleden in plaats van een rooskleuriger toekomst garandeert.

Wanneer ook maar enigszins de gestelde doelen worden bereikt, zou dit een prestatie van historisch formaat zijn. Waarbij ik in het voorbijgaan opmerk dat Kosovo dan, in tegenstelling tot de gemaakte afspraken, geheel los zou zijn gemaakt van Servië en onder internationale bescherming feitelijk een zelfstandige politieke eenheid is geworden.

Het bijzondere aan de internationale inspanningen is dat er zondermeer van uit wordt gegaan dat het westerse samenlevingsmodel (democratie, rechtsstaat, sociale marktecono-mie) niet alleen het meest wenselijke model voor Kosovo is, maar ook met grote kans op succes daar toegepast kan worden. Dit betekent dat aan het westerse model universele geldigheid wordt toegekend, hetgeen ik overigens met instemming vaststel. Dit betekent ook dat tot mijn vreugde met twee andere denkbeelden wordt afgerekend. Het eerste is de gedachte dat er zo iets als een 'Balkanmens' zou bestaan die in zijn doen en laten, zijn idealen, normen en waarden fundamenteel zou verschillen van bijvoorbeeld West-Europeanen. Het internationale programma gaat er juist van uit dat de meeste Kosovaren ongeveer dezelfde dingen willen als wij zelf en niet beheerst worden door duistere driften die steeds weer tot wraak en weerwraak aanzetten. Het uitgangspunt is dat het gedrag verandert wanneer de omstandigheden veranderen.

Hiermee kom ik op een nog interessantere kwestie. Het internationale Kosovo-programma is een oefening in de maakbaarheid van de samenleving. Er wordt van uitgegaan dat we over de kennis en de instrumenten beschikken om een samenleving, zoals de Kosovaarse, die hoe dan ook veel van de onze verschilt, binnen afzienbare tijd naar ons beeld te kunnen inrichten.

De discrepantie met de gangbare opvattingen die al jaren binnenslands het politieke discours bepalen is fascinerend. Daar is van links tot rechts afstand gedaan van de gedachte van de maakbaarheid van de samenleving. Dat ging gepaard met het terugtreden van de overheid en de marginalisering van de politiek als vormgever van de samenleving. In Nederland hebben we ons de onmacht van de politiek zo aangepraat dat we nauwelijks nog beslissingen over Schiphol of de aanleg van een spoorlijn kunnen nemen. In Kosovo gaan we welgemoed van de grond af aan een samenleving opbouwen.

Koen Koch

KOCH

26-6-99

Legertop staat nog achter Milosevic

Joegoslavisch leger

Abe de Vries

BELGRADO – De top van het Joegoslavische leger zal zich niet tegen de regering van president Milosevic keren. Toespraken van hoge militairen eindigen nog steeds steevast met een lofzang op de leider. Er bestaan geen plannen voor een putch en het moreel van de troepen is onaangetast.

Dat zegt Ljubodrag Stojadinovic, een goed ingevoerde militaire analist in Belgrado.

De afgelopen dagen – ook gisteren – blokkeerden ontevreden reservisten wegen en kruispunten in Zuid-Servië. De acties, met als inzet uitbetaling van achterstallige wedde, duiden volgens Stojadinovic niet op een naderende opstand van of binnen het leger. Het is begrijpelijk dat de staat op dit moment weinig kan uitbetalen, zegt hij. „En de meeste officieren zien de militaire uitkomst van de oorlog om Kosovo niet als een overwinning maar ook niet als een grote nederlaag."

Tot 1995 was Stojadinovic kolonel en hoofd-informatiedienst van de generale staf. Met generaal Pavkovic, die in Kosovo het Derde Leger commandeerde, doorliep hij de militaire academie. Na een conflict met zijn superieuren werd hij ontslagen. Sindsdien schrijft hij kritische commentaren over het bewind van Milosevic voor het weekblad Svedok. Zijn oordeel over elf weken strijd om Kosovo: „Het regime heeft Servië op de rand van de afgrond gebracht. Het was belachelijk om mensenlevens te verspillen in een strijd tegen de hele wereld." Joegoslavië zou zich in de toekomst op Duitsland moeten oriënteren.

Stojadinovic pleit voor vervroegde verkiezingen. Hij hoopt „van ganser harte dat Milosevic en zijn garnituur worden verslagen". Politiek is de oorlog verloren, ziet hij. „Wij zien Cook en Solana als oorlogsmisdadigers. Maar zij lopen vrij in Kosovo rond. Terwijl degene die doorgaat voor onze held, Milosevic, er niet mag komen." Toch hebben de Joegoslavische militairen het 'goed gedaan'. „We hebben oorlog gevoerd tegen de machtigste coalitie aller tijden. De overwinning van ons leger bestaat uit het feit dat het heeft overleefd."

Afgaand op een verklaring van generaal Pavkovic, schat Stojadinovic dat er in Kosovo twee- tot driehonderd soldaten zijn gevallen. In totaal zouden de Navo-aanvallen aan 2000 mensen (militairen, politiemensen en burgers) het leven hebben gekost. Een gering aantal in verhouding tot de intensiteit van de bombardementen, vindt hij. „Volgens mijn informatie zijn er slechts zeven tanks vernietigd. Het leger heeft bijna alle zware artillerie weten terug te trekken." Het grootste aantal bommen zou zijn gevallen op nagemaakte doelen. Maquettes van tanks en nep-bruggen planken, oud ijzer en karton. Meer dan vijftig van zulke namaaktanks zouden zijn gebombardeerd en veertig zogenaamde bruggen. 'Maskirovka' heet de van oorsprong Russische tactiek om de vijand zo te misleiden.

De oorlogsmisdaden door de Serviërs in Kosovo wijt de ex-kolonel aan de roofzucht van de para-militairen. „De honden van de oorlog" noemt hij ze. „Ze gebruiken de situatie om te moorden en te plunderen. Ook Servische huizen zijn door milities leeggehaald. Ik weet uit betrouwbare bron dat generaal Pavkovic strenge maatregelen tegen die bendes heeft getroffen. Hij is hard opgetreden."

Waar en wanneer dat zou zijn gebeurd, weet Stojadinovic niet. „Op dit moment branden de Servische huizen in Kosovo. De afgelopen dagen zijn tientallen Servische burgers vermoord. En de wereld kijkt ongeïnteresseerd toe."

‘Ook de Serviërs hadden narigheid’

Drie maanden lang deed Gerri Eickhof, soms emotioneel, verslag van de oorlog in Joegoslavië voor het NOS-journaal. En niet zonder kritiek: hij zou zich op sleeptouw hebben laten nemen door de Serviërs, met als dieptepunt het opspelden van het Servische schietschijfje. De verwijten steken hem.

26-6-99

Z.C.A. LUYENDIJK

Gerri Eickhof: „Okee, ik was emotioneel, niet afstandelijk en niet professioneel. Maar dat was precies wat ik wilde overbrengen.” (Foto Jørgen Krielen, beeldjes NOS-Journaal)

Hij dacht er een dag of vier te moeten blijven, maar het werden er negentig. „We hadden het hotel voor acht dagen geboekt. Ik dacht dat er een diplomatiek offensief zou komen, dat Holbrooke zou slagen. Niets van dat alles gebeurde.”

Ben je uit vrije wil gebleven toen de oorlog doorzette of oefende de redactie druk op je uit?

„Qua risico’s was de beslissing aan mij om te blijven of te vertrekken. De redactie had me terug kunnen roepen omdat ik het niet goed deed, maar dat is nooit overwogen, voor zover ik weet. Ik had een visum voor langere tijd gekregen en een permanente accreditatie. Na de eerste bombardementen is een groep journalisten in het hotel door de Servische politie gearresteerd. Een aantal collega’s besloot toen te vertrekken. De grote uittocht kwam na de mededeling kort daarna van een minister van Informatie dat alle buitenlandse journalisten het land uit moesten. Collega’s vertrokken zonder een officiele lastgeving. Uiteindelijk kregen wij te horen dat we mochten blijven. Een man of dertig was toen achtergebleven. Als ik een klop op de deur had gekregen was ik vertrokken, maar die is nooit gekomen.”

De autoriteiten hebben je daarna met rust gelaten?

„Op een gegeven moment werd ik getipt dat mijn visum niet zou worden verlengd. Mijn producer heeft toen gelobbied bij de autoriteiten, onder meer met de negatieve kritieken in de Nederlandse pers over mijn verslaggeving. Na een nogal negatief hoofdartikel in *De Telegraaf*, dat het toch een schande was dat ik op kosten van de belastingbetaler meehuilde met de wolven in het bos terwijl Nederlandse piloten hun leven waagden, kreeg ik te horen dat mijn visum verlengd werd.”

Dat was na de reportage van de couveuse-babies die het slachtoffer waren van de stroomonderbrekingen?

„Die couveuse-babies had ik een paar keer langs zien komen op andere zenders die ik kon ontvangen, zoals de BBC en CNN. Ik besloot er ook eens te gaan kijken. De kritiek dat ik daarmee te veel op het sentiment speelde vind ik vreemd, als je ziet hoe aan Albanese kant honderden huilende vluchtelingen in beeld kwamen zonder enige wanklank. Ik had ook een jong stel dat van die stroomstoringen geniet in beeld kunnen brengen, maar dat leek me niet zo reeël.”

Hoe scherp was de controle van de censor? Liep er voortdurend iemand met je mee, zoals in Irak?

„Nee. Alleen naar plekken buiten de stad ging er iemand mee, die dan op het hele ‘konvooi’ van journalisten lette. De censor keek eigenlijk alleen of er geen strategische objecten in beeld werden gebracht. Twee keer is er een gedeelte van een band gewist toen militairen zichtbaar waren. Op het commentaar werd helemaal niet gelet. Binnen Belgrado - en daar moesten we bijna altijd blijven - moest vooraf toestemming worden gevraagd. Die werd vaak geweigerd. Verder had je veel te maken met de propaganda. Die was vaak heel doorzichtig, zoniet lachwekkend.”

Waarom heb je dat Servische speldje opgedaan?

„Het was geen speldje, maar een sticker. Omdat ik hoegenaamd geen moeite had mijn medeleven te tonen met de mensen die omgekomen waren bij het bombardement van het televisiestation. Ik wist dat daar mensen bij zouden kunnen zitten die ik kende. Ik heb in de reportage getoond dat ik niet de enige was met zo’n sticker. De kritiek uit Nederland heeft zelfs mijn buitenlandse collega’s in Belgrado verbaasd. Okee, ik was emotioneel, niet afstandelijk en niet professioneel. Maar dat was precies wat ik wilde overbrengen.”

Heb je begrip voor de kritiek?

„Ja, ik kan me er iets bij voorstellen. Maar ik heb geen begrip voor de meest recente opmerkingen, dat het beter was geweest helemaal niemand in Belgrado te hebben. Dat is absurd. De narigheid aan Servische kant is niet minder omdat het Serviërs zijn. In Nederland was de houding bij elke bom die op Belgrado viel: net goed. En wat mij ook ergert is dat mensen zeggen ‘wij hebben gewonnen’. Volgens studies zou alleen al het Nederlandse leger in zijn eentje binnen zes maanden de oorlog hebben gewonnen. Let wel: ik was en ben een voorstander van het ingrijpen in Kosovo, maar het had beter voorkomen kunnen worden. Er zijn grote diplomatieke blunders begaan voordat de oorlog begon. Servië werd met voorwaarden opgescheept die geen enkel land aanvaard zou hebben, zoals de stationering van NAVO-troepen op het hele Servische grondgebied.”

Ben je bang geweest?

„Twee keer. Toen de bombardementen op de stad zelf begonnen en toen we bij een bus waren die gebombardeerd was. NAVO-vliegtuigen vlogen daar voortdurend in de buurt en we wisten niet wat zij zouden doen. Het vervelende bij luchtbombardementen is dat je geen invloed hebt op het risico dat je loopt. Bij een bedreiging op de grond kan je gewoon weggaan.”

Ben je op straat wel eens bedreigd of geïntimideerd?

„Er is een periode van agressie op straat geweest, vooral in het begin. Maar die heeft niet lang geduurd. Mijn Servische cameraman voelde meestal de situatie goed aan en zei soms dat we maar ergens anders moesten gaan staan.”

Heb je nooit om aflossing verzocht?

„In mei, toen de situatie tamelijk uitzichtloos was en er steeds minder te doen was in de stad, die we niet uitmochten, heb ik mezelf nog een maand gegeven. Maar toen naderde het einde van de oorlog. Vervolgens ben ik naar Priština gereisd. De laatste twee dagen had ik het gevoel van een marathonloper die de finish is gepasseerd en nog vijf kilometer voor de boeg heeft. Gelukkig kwamen toen eindelijk de journaalcollega’s vanuit het zuiden met de NAVO-troepen mee en kon ik terug naar huis, waar ik voorlopig ook maar even blijf.”

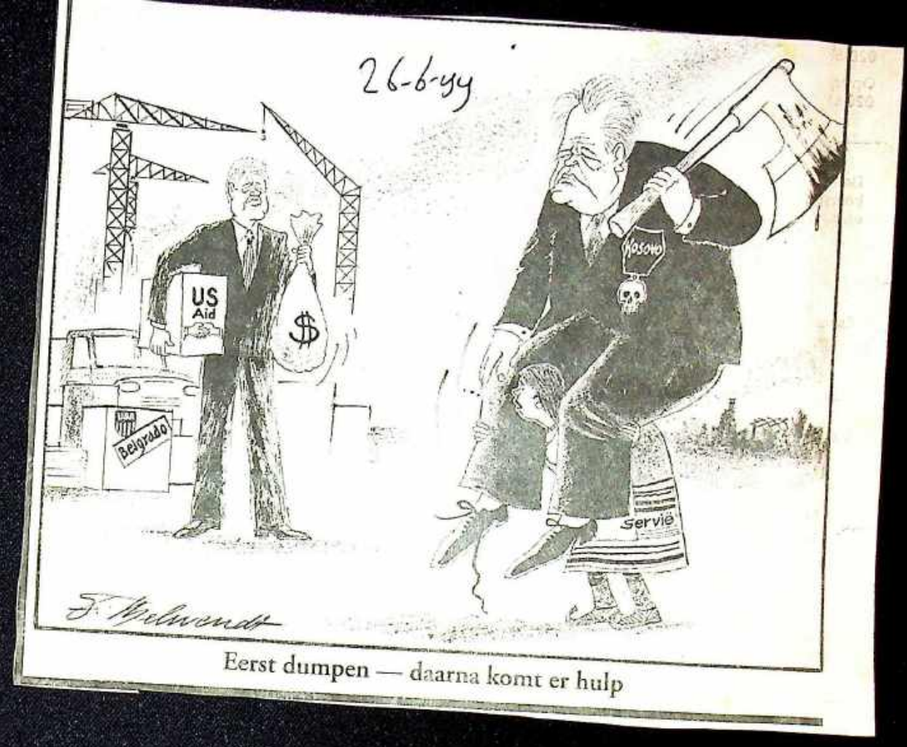

Eerst dumpen — daarna komt er hulp

Kosovo bezaaid met explosieven

26-6-99

door Frank van Vliet

PRISTINA, zaterdag

De kilometerslange dunne koperdraad is nauwelijks zichtbaar. De draad is op twintig centimeter hoogte langs de kant van de weg van Prizren naar Pristina gespannen. Een argeloze voetganger die de lijn beroert, loopt levensgevaar. Grote kans dat er mijnen of handgranaten aan zijn verbonden.

Niemand weet hoeveel boobytraps er in Kosovo zijn aangelegd. Wel weten we dat nog tot in de lengte der jaren door dergelijke wapens slachtoffers zullen vallen.

Organisaties als de Unicef, de NAVO, en de door prinses Diana bekend geworden Halo Trust doen er alles aan om de Kosovaren van deze gevaren te doorgronden. In vluchtelingenkampen vertellen NAVO-experts kinderen waar ze voor uit moeten kijken. Bij de grensovergangen wijzen geïllustreerde borden op de dodelijke werking van de explosieven.

Desondanks lopen de eerste teruggekeerde vluchtelingen alweer in de velden hun koe uit te laten en wordt in sommige akkers gewoon gespit. Er moet toch gegeten worden.

Tot nu toe zijn zo’n twintig mensen door explosieven omgekomen. Het aantal verminkten is een veelvoud daarvan. Onder de doden waren twee Nepalese KFOR-soldaten die explosieven bij een school verwijderden. De eerste KFOR-slachtoffers na de invasie van Kosovo.

Vervelend genoeg zal in de toekomst een onbekend aantal Kosovaren worden gedood door bommen die zijn afgeworpen door hun ’bevrijders’, de NAVO. Naast de door het Joegoslavische leger aangelegde mijnen en de door het Kosovo Bevrijdingsleger (UCK) geplaatste explosieven liet ook de NAVO dodelijke lading achter.

Kort voor hij naar zijn vaderland terug zal keren leest deze jonge etnisch-Albanees bij de Macedonische grensovergang Blace een Unicef-brochure over het gevaar van mijnen en boobytraps in Kosovo.

FOTO: EPA

Hongarije zou Navo gestopt hebben

BOEDAPEST – De Hongaarse regering heeft zich met succes geweerd tegen Navo-plannen om Servië over Hongaars grondgebied binnen te vallen, meldt de Hongaarse krant Vilaggazdasag. In april was het bijna zo ver. Het plan zou vergevorderd zijn en premier Orban zou zich er energiek tegen hebben verweerd, onder andere aan de telefoon met Clinton. Orban ontkent niet en zegt meermalen 'behoorlijk veel invloed' te hebben gehad.

Etnische rellen in Republika Srpska

SARAJEVO – In de Republika Srpska, het Servische gedeelte van Bosnië, zijn bij gevechten tussen Serviërs en moslims vijf gewonden gevallen. Zestig moslims, die in de Bosnische oorlog verjaagd waren, probeerden terug te keren. Ze stuiten op honderd Serviërs die hen met stokken te lijf gingen. De VN hebben niet bekendgemaakt aan welke kant de gewonden zijn gevallen.

'Van bijna elke slachting daders bekend'

Kosovo

Jan Bezemer 26-6-99

FERIZAJ – Hij huilt niet en hij lacht niet. Maar dat hij opgetogen is met wat hij ziet als de eindoverwinning op de Serviërs, zegt hij meer dan eens. De 74-jarige Iljaz is vader van een grote familie, die de naam Domaneku draagt, een begrip in Ferizaj. Iljaz is er voor het eerst in zijn leven zeker van dat de Serviërs, na een strijd van eeuwen, de finale slag is toegediend. Elke tegenwerping dat de internationale gemeenschap ook Serviërs een plekje in Kosovo heeft toebedacht, wordt afgedaan met een achteloos wegwerpgebaar: „Zover als nu zijn de Albanezen nog nooit gekomen. Dit laten we ons niet meer afpakken. Er kan geen sprake zijn van terugkeer van de Serviërs."

Was de prijs niet te hoog? „Ik *ben blij dat we dit kunnen* achterlaten voor onze kinderen. We hadden er als het nodig was geweest de halve bevolking van Kosovo voor over om dit te bereiken. „*Me ne fund liri*, eindelijk vrijheid. Niets is belangrijker dan de vrijheid. Om in vrede te leven en met rust gelaten te worden."

De oude Iljaz vertelt over eerdere massamoorden, die volgens hem door Serviërs zijn begaan. „Dit is al de derde keer deze eeuw dat ze hebben geprobeerd ons uit Kosovo te verdrijven." Vier van zijn broers zijn er al bij omgekomen.

De laatste maanden moesten de veertien vrouwen en kinderen van zijn familie van dorp naar dorp vluchten. De mannen, de drie zonen van Iljaz, vochten in het UCK voor de bevrijding. Nehat, zijn kleinzoon van 23, deed ook mee. Die laat vol trots een kladbriefje zien, waarop een commandant verklaart dat Nehat moedig heeft gestreden maar helaas gewond is geraakt. Zijn hand staat scheef. Een deel van zijn pols is weg sinds de inslag van een granaat.

Getuigschriften van het UCK zijn een felbegeerd bezit voor elke man in de weerbare leeftijd, net als UCK-emblemen op de mouw. Een Amerikaans soldaat die er een wil kopen, oogst verontwaardiging.

De oude draagt een gewone pet. Het witte Albanese hoedje, de plis, heeft hij afgezworen. Maar de overige tradities blijven. Iljaz heeft in de horeca gewerkt, maar dronk als goed moslim nooit een druppel alcohol. Hij steekt wel de ene sigaret na de andere in zijn Turkse pijpje van geel amber en zilver. Het is een aandenken aan een broer.

Iljaz is nog in alle opzichten de baas. Zijn zonen, zelf al hoog en breed gezinsvaders, vragen geregeld om geld, om dit of dat te kopen. De familie staat bekend als rijk. Ze hebben twee kapitale huizen en twee auto's. Een kleindochter filmt het bezoek met een videocamera. Het geld is voornamelijk afkomstig van twee zonen die in Zwitserland in goede doen moeten zijn. Iljaz zit met blote voeten en gekruiste benen op kussens in een blinkend witte kamer, die naar verse kalk ruikt. Vrouwen komen hier alleen om thee, koffie of eten te brengen. Vrijwel de gehele oorlog heeft in dit huis de Servische politie gezeten. De familie is druk bezig de rotzooi op te ruimen. Tussen de rommel vonden ze dienstroosters van agenten en een boekhouding van munitie. Het heeft er alle schijn van dat de boekhouding aantoont dat scherpschutters door de politie van kogels zijn voorzien. Het is keurig bijgehouden.

McDonald's paait met kropsla

door Abe de Vries

BELGRADO – 'Blijf hier!', smeken grote spandoeken op de gevel van McDonald's in het centrum van Belgrado. Het lijkt een spontane oproep van de Belgradose jeugd. Maar het personeel van de hamburgerketen heeft de spandoeken zelf opgehangen.

Op de eerste dag van de Navo-luchtaanvallen werden de ramen bij verschillende vestigingen van de Amerikaanse hamburgerketen ingeslagen. Nu probeert McDonald's op allerlei manieren de sympathie van de Serviërs terug te winnen. Van iedere bestelling gaat tot het einde van dit jaar 1 dinar naar het Joegoslavische Rode Kruis.

„Het geld wordt gebruikt om vluchtelingen te helpen", weet Slavica, een van de personeelsleden van de vestiging aan de Bulevar Leninja. In de zaak hangen posters met een foto van een verdrietig kind en het opschrift: „Wij met onze volle buik weten dat er mensen zijn die honger lijden."

McDonald's heeft zeven vestigingen in Belgrado en vijftien in heel Joegoslavie. „Omdat we niet willen doorgaan voor een Amerikaans bedrijf, benadruk*ken we ons nationale karakter", zegt Slavica. Begin april* ging het bedrijf voor twee weken dicht en via het Rode Kruis verhuisde twee ton kropsla en een grote hoeveelheid hamburgervlees naar de Servische gaarkeukens. Ziekenhuizen kregen melk en vruchtensappen van McDonald's.

Snezana Stoskovic, woordvoerster van het Joegoslavische Rode Kruis, is blij met de hulp. De eerste 20 000 dinar (tweeduizend gulden) van McDonald's is binnen. Ze zijn meer dan welkom, zegt ze, want uit het buitenland komt bijna niets meer.

DE ONDERKRANT

KWESTIES / *Strijd om diplomatieke posten in Kosovo*

De strijd om Kosovo is nog niet gestreden of de slag om de bestuurlijke benoemingen is begonnen. Twee officiële kandidaten uit de Europese Unie hebben zich aangemeld voor de post van civiel-bestuurder van Kosovo: de Franse minister van volksgezondheid, Bernard Kouchner, en de leider van de Britse liberaal democratische partij, Paddy Ashdown. Maar geen van tweeën maakt veel kans. Van Ashdown wordt gezegd dat hij over onvoldoende bestuurlijke kwaliteiten beschikt voor de functie. Maar hij is wel met steun van premier Tony Blair naar voren geschoven. Bernard Kouchner zou te graag de publiciteit opzoeken.

Geheel volgens het bekende spreekwoord over twee honden die vechten om een been, is daarom de kans groot dat de secretaris-generaal van de VN, Kofi Annan, de Finse president Martti Ahtisaari zal benaderen voor de functie.

De bemiddelende rol van Ahtisaari tijdens de vredesonderhandelingen heeft zijn diplomatieke kwaliteiten voor het voetlicht gebracht. Ahtisaari speelde vorige maand een hoofdrol in de vredesonderhandelingen tussen Rusland, de VS, de Europese Unie en Joegoslavië over Kosovo. Bovendien is Finland neutraal gebleven tijdens de Navo-bombardementen, en heeft het land een actieve opstelling in de Europese Unie. Vanaf juli zal Finland voor zes maanden het voorzitterschap van de Europese Unie bekleden.

De ambtstermijn van de Finse president loopt aan het einde van dit jaar af. Hij is door zijn sociaal-democratische partij niet voor een tweede termijn genomineerd en zal dus na december beschikbaar zijn voor de functie van Kosovo-bestuurder.

Tot die tijd zal waarschijnlijk de Braziliaanse interimgezant voor Kosovo, Sergio Vieira de Mello, in de provincie aanblijven.

De post van Europees coördinator van het toekomstige stabiliteitsplan voor de Balkan gaat naar Duitsland. Bondskanselier Schröder heeft Bodo Hombach voor deze functie kandidaat gesteld. Gisteren werd de Nederlandse diplomaat Daan Everts benoemd tot missie-hoofd voor de OVSE (de Organisatie voor veiligheid en samenwerking in Europa), die de leiding van de herstelwerkzaamheden in Kosovo op zich gaat nemen.

redactie buitenland

KWESTIES / *Hulp voor pers*

De Europese Commissie heeft ruim 1,5 miljoen gulden vrijgemaakt voor noodhulp aan Joegoslavische journalisten en media. Europa wil een onafhankelijke pers stimuleren en ervoor zorgen dat burgers toegang hebben tot betrouwbare informatie. De pers in Kosovo kampt met grote problemen. Gevluchte journalisten, die proberen kranten weer op poten te krijgen, hebben daartoe de faciliteiten niet. Onafhankelijke Servische journalisten zijn gevangen gezet. Dagbladen worden gecensureerd en radio en televisie staan nog steeds onder overheidstoezicht.

Uit het fonds zullen individuele journalisten, die gestrand zijn in Macedonië of Albanië, steun krijgen om nieuwe identiteitspapieren te verkrijgen en hun werk te hervatten.

In Macedonië zal een speciale radiodienst worden opgezet in samenwerking met Macedonische en Albanese journalisten. Geld is er ook voor twee websites met onafhankelijke informatie over de Balkan op internet. Plaatselijke televisiestations kunnen apparatuur aanvragen voor aansluiting op de satelliet die hu programma's verder kan ve spreiden.

BUITENLAND

NAVO trof maar 13 tanks in Kosovo

KOSOSVO Ondanks duizenden vluchten en de inzet van geavanceerde wapens tijdens de 79 dagen durende NAVO-aanvallen zijn slechts dertien van de 300 Joegoslavische tanks in Kosovo vernietigd, zo heeft de Times of London donderdag gemeld.

Defensie-correspondent Michael Evans meldde vanuit Kosovo dat KFOR-eenheden tot nu toe maar drie kapotte tanks hebben ontdekt. Aan het einde van de luchtaanvallen meldde de NAVO dat zo'n 40 procent van de tanks vernietigd was en 60 procent van de artillerie en mortieren. (AP)

Jeltsin wil voor Rusland grotere invloed in KFOR

25-6-99

De Russische president Boris Jeltsin heeft donderdag aan secretaris-generaal van de Verenigde Naties, Kofi Annan, meegedeeld dat Rusland een actieve rol wil spelen in zowel de militaire vredeshandhaving als in het interim-burgerbestuur in Kosovo.

Annan, die al sinds begin deze week in Rusland is, beloofde al eerder na besprekingen met minister van Buitenlandse zaken Igor Ivanov dat Rusland zijn eigen vertegenwoordigers op het bestuurlijke niveau krijgt. Hij zei niet in details te kunnen treden over hun aantal en functie. Het interim-bestuur krijgt het toezicht op de wederopbouw van Kosovo en moet mede zorg dragen voor een veilige toekomst van de bewoners van de Servische provincie.

Krachtens het VN-plan komen er vier plaatsvervangers onder een speciale VN-vertegenwoordiger.

Persoonlijke bijdrage

De VN-chef bedankte Jeltsin in het Kremlin voor zijn persoonlijke bijdrage aan het oplossen van de crisis in Kosovo. Hij was vooral dankbaar voor Ruslands aandringen op meer zeggenschap voor de VN in het conflict. Moskou verdedigde van begin af aan de stelling dat de oplossing van het conflict vooral een zaak van de Verenigde Naties diende te zijn - niet van de NAVO.

Actieve rol

Volgens Ivanov drong ook Annan aan op een actieve rol van Moskou binnen de vredesregeling.

De Russische regering wil 3.600 manschappen inzetten in Kosovo, zoals vorige week werd overeengekomen met de Verenigde Staten. (AP)

DAVID GUTTENFELDER/AP

Een huilende Kosovaar bedankt secretaris-generaal Solana van de NAVO in de straten van Pristina.

Warm onthaal NAVO-leiders

25-6-99

KOSOVO Secretaris-generaal Solana en opperbevelhebber Wesley Clark van de NAVO zijn donderdag in Pristina aangekomen voor hun eerste bezoek aan Kosovo. De twee mannen die de luchtacties tegen Joegoslavië leidden, zullen zich op de hoogte stellen van de situatie in de Servische provincie na de stopzetting van de bombardementen.

Na hun aankomst per helikopter werden Clark en Solana in de straten van Pristina enthousiast onthaald door Albanezen. Sommigen omhelsden Clark en Solana en kusten zelfs hun handen. Solana en Clark zullen naar verwachting de Serviërs oproepen naar de provincie terug te keren.

De VS loofden gisteren ruim tien miljoen gulden uit voor iedereen die informatie verschaft die kan leiden tot de aanhouding van Joegoslavische oorlogsmisdadigers, onder wie president Slobodan Milosevic. (RTR)

Kamer: Hulp aan Albanië moet structureel

24-6-99

DEN HAAG — In de Tweede Kamer tekent zich brede steun af voor de suggestie ook Albanië op te nemen op de lijst van landen die structureel Nederlandse ontwikkelingshulp gaan krijgen. Naast de VVD dat zich al eerder positief uitliet over hulp aan dit land, zijn nu ook PvdA en CDA daarvan verklaard voorstander.

„Het land heeft erg zijn best gedaan om een betrouwbare partner van het Westen te worden in de Kosovo-crisis. Het heeft veel vluchtelingen opgevangen," aldus PvdA-woordvoerster Dijksma. Zij pleit ervoor ook andere Balkanlanden, zoals Montenegro en Moldavië, op de hulplijst te zetten.

De Tweede Kamer praat vandaag over de landenlijst van minister Herfkens (Ontwikkelingssamenwerking). De minister wil het aantal landen dat structureel en langdurig Nederlandse steun krijgt, beperken tot negentien. Daarbij kijkt ze naar de mate van armoede, de kwaliteit van het bestuur (corruptie) en het democratische gehalte. Op de lijst van Herfkens komt Allbanië niet voor, vooral wegens het slechte, ongeorganiseerde en naar verluidt corrupte bestuur.

De PvdA wil Pakistan en Zimbabwe afvoeren van de landenlijst van Herfkens. „We hebben geen enkele reden om positief te zijn over Zimbabwe."

Het land zou in de regio niet bepaald constructief opereren. Ook over het binnenlandse optreden van de regering in Harare is Dijksma niet te spreken, bij voorbeeld als het gaat om het optreden tegen homo's. Pakistan kent volgens haar evenmin een goed landsbestuur. Zij wijst daarbij op bij voorbeeld de behandeling van vrouwen.

Het CDA wil nog veel steviger schrappen in de lijst van Herfkens. Naast Zimbabwe en Pakistan kunnen wat CDA-Kamerlid Van Ardenne betreft ook Eritrea, Ethiopië, Jemen, Zambia, Egypte, Oeganda en Tanzania afvallen, bijvoorbeeld omdat de landen relatief te rijk zijn, al veel buitenlandse hulp krijgen of in oorlog zijn. Ook de relatie met Zuid-Afrika zou het CDA graag afgebouwd zien worden, maar dat mag geleidelijk, „gezien de bijzondere historische banden."

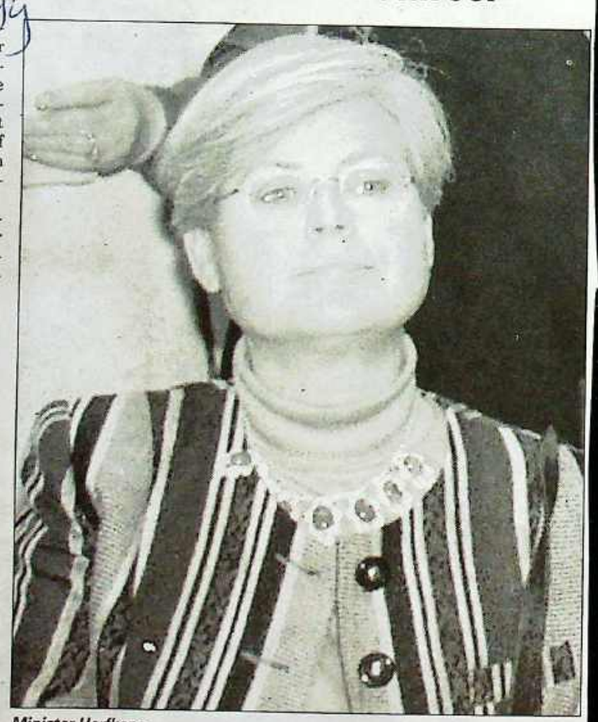

Minister Herfkens

Aan andere de kant wil het CDA graag Indonesië toevoegen aan de landenlijst. „De Nederlandse regering is te afhoudend en passief ten opzichte van Indonesië, ondanks de voorzichtige toenadering van (president) Habibie vorig jaar. Het is een land in transitie, met een ontwikkeling naar democratie. Een land waar Nederland van oudsher historische en culturele banden mee heeft en dat van groot belang is voor de regio," aldus Van Ardenne.

Haar PvdA-collega Dijksma is nog niet zover, maar wil wel de deur openhouden voor Jakarta. „Zet Indonesië op een soort parkeerlijst. Dan kunnen we de ontwikkelingen een tijdje aanzien, bijvoorbeeld een jaar, en dan alsnog een oordeel vellen." VVD en D66 waren gisteren niet bereikbaar voor commentaar. (ANP)

Grootste zeedier ooit

VANCOUVER — Canadese paleontologen hebben 800 kilometer ten noorden van Vancouver het skelet van het grootste zeereptiel ooit gevonden, dat van een ichtyosaurus. De diersoort maakte zo'n 220 miljoen jaar geleden de Stille Oceaan onveilig.

Het skelet van het dier, dat lijkt op een haai, meet 22 meter. Dat is 30 procent meer dan eerdere vondsten van eenzelfde dier. (AFP)

26-6-99

EINDREDACTIE JAFFE VINK, PETER HENK STEENHUIS EN PETER VAN DEN BLINK- VORMGEVING CHRISTINE BAART

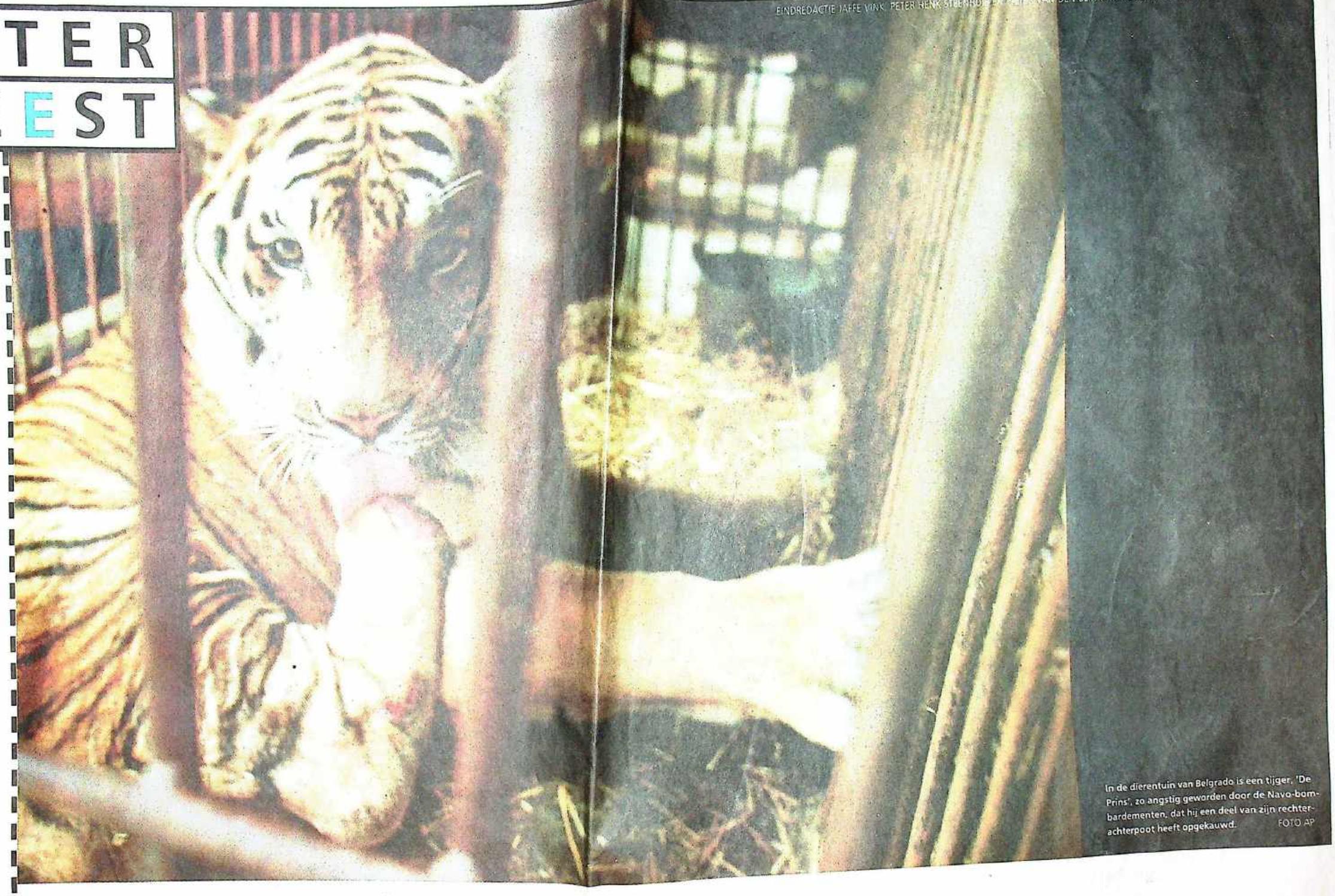

In de dierentuin van Belgrado is een tijger, 'De Prins', zo angstig geworden door de Navo-bombardementen, dat hij een deel van zijn rechterachterpoot heeft opgekauwd. FOTO AP

Maar wij lachen, wij lachen luidkeels

oorlog

„Waar kan ik van getuigen op de laatste pagina van mijn oorlogsagenda en aan van jeugen leef, eu'en in nette pakken, die na alles wat ze gedaan hebben hun gewone leventje weer oppakken? Wat kan ik zeggen als ik naar mijn treurige land kijk?"

De Servische toneelschrijfster Biljana Srbljanovic doet voor de zesde en laatste keer in *Letter & Geest* verslag van haar belevenissen.

door Biljana Srbljanovic

Belgrado 15 juni

Gisteravond is het volk dat niet bestaat bij Belgrado aangekomen. Ze hebben de toegangswegen verstopt met een lange rij auto's en tractoren. Op die auto's, op die karretjes hadden ze hun hele bezit geladen. Serviërs op de vlucht voor Kosovaren. Ze laten alles achter zich wat ze gedurende hun hele leven hebben opgebouwd. Officieel bestaan deze duizenden mensen niet, zijn het hersenschimmen, fata morgana's. Over hen wordt niet gesproken en ze worden niet gezien, omdat we onze ogen gesloten houden. Functionarissen lachen vanuit hun airconditioned Mercedessen om deze hersenschimmen. Verzekeren ons dat ze niet bestaan, maar 's nachts, in alle rust, proberen ze de stroom vluchtelingen over te halen terug te gaan naar waar ze vandaan zijn gekomen. Ze vertellen hun dat er geen enkel gevaar dreigt, dat ze niet bang hoeven zijn en dat ze nu meteen, uit eigen vrije wil, ogenblikkelijk, stante pede, terug moeten. Zij van hun kant zeggen dat het juist ons 'nationale leger' is dat hun bevolen heeft weg te trekken. Helaas, in Belgrado willen we ze niet, omdat ze roet in het eten gooien bij de viering van een grootse overwinning. Die arme mensen worden door iedereen met de nek aangekeken.

De vluchtelingen lopen ook hen voor de voeten, die tijdens de oorlogsdagen hun steentje bijdroegen door mensen die in gedachten verzonken boven hun cappuccino in het café zaten, te provoceren en op te hitsen tot haat, tot een totale oorlog. Dood aan alle Albanezen. Dat soort turbo-Serviërs overgoten hun woorden met Coca-Cola en worden nu misselijk van al die vluchtelingen. Ze beweren dat ze Belgrado zullen besmetten, dat ze op het land thuishoren, niet op het asfalt en dat ze niets te zoeken hebben in onze stad.

Het ergste is nog, dat dat waar is. De mensen die huis en haard hebben verlaten en noodgedwongen naar de stad zijn getrokken, brengen niets goeds, niet voor zichzelf en niet voor de stad. Maar er valt niets aan te doen, ze bestaan, ondanks het feit dat er van officiële zijde wordt getracht hun bestaan te verdoezelen. Ze wachten, tien kilometer van het centrum, en weten donders goed wie hen uit hun huizen heeft verjaagd. Deze mensen zijn onwelkome getuigen, ze hebben met eigen ogen de 'heroïsche daden' van onze politie aanschouwd. En niemand wil dat ze vrij rondlopen en vertellen over hun trauma's, over de misdaden waar ze deel aan hadden. Dat zijn nu de gevolgen van de patriottische politiek van de grootste patriot van alle Servische patriotten en van de grootste zoon van de Servische Natie. Zo gedraagt men zich in deze stad waar de inwoners uit zijn weggevlucht en waar deze arme mensen nu naar binnen willen omdat ze geen keus hebben. De geestverschijningen staan voor Belgrado en de soldaten bewaken de 'gouden stad', opdat deze niet besmeurd wordt. Vandaag schaam ik me ervoor inwoner van Belgrado te zijn, schaam ik me voor mijn stad, voor de stad die mij meer dan enige andere stad ter wereld lief is.

Belgrado 16 juni

Ik zal het nu eens recht voor zijn raap zeggen: is het geen schande dat het staatshoofd pas in het openbaar verschijnt als het lijden van zijn volk voorbij is? Is het geen schande dat het staatshoofd pas na twee maanden zijn gezicht laat zien op de plek waar een tiental onschuldige mensen de dood heeft gevonden? Is het niet bespottelijk dat hij zich pas ergens vertoont, nu er vanuit de hemel geen enkel gevaar meer te duchten valt? Is het niet een lachertje dat hij handen schudt van mensen die, in zijn plaats, elf weken *target* zijn geweest van de vijand, dat hij mensen die het toevallig overleefd hebben, schouderklopjes geeft en de namen van hen die toevallig gedood zijn, niet noemt? Wat vernederend zijn die plechtstatige speeches, die ijdele beloften, die vieringen van een valse overwinning, die verheerlijking van een schimmige toekomst!

Vertel me alsjeblieft hoe je staatshoofd kunt zijn zonder dat je op kritische momenten naast je volk staat. Hoe is het mogelijk dat iemand zich niet schaamt om zijn eigen smoel te laten zien aan hen die in zijn plaats de aanvallen van de Navo hebben ondergaan? Is het niet grotesk dat bevelhebbers die de smadelijkste aller nederlagen hebben geleden, nu gedecoreerd en bevorderd worden? Gisteravond was er voor alle 'mannen van de president' een luxueuze ontvangst, met een programma vol kunst en cultuur, speeches en een feest. Demagogische stupiditeiten vol grammaticafouten: dat is de retoriek van onze bevelhebbers. Voor de doden werd er slechts één symbolische minuut stilte in acht genomen, die niet eens een minuut duurde, maar een seconde of dertig, veertig: dat vonden ze wel genoeg. En nu lachen de burgers deze man, door wiens schuld de gehele beschaafde wereld elf weken in angst heeft gezeten, achter zijn rug uit en verbazen zich over zijn gebrek aan eergevoel, over zijn lafheid. Want het is geen kunst om in vredestijd door de straten te paraderen en voorbijgangers te groeten, terwijl er voor je geklapt wordt door ingehuurde figuranten. Maar wij liepen op straat toen de bommen vielen. En zoals ik het immoreel vond dat de Navo beweerde dat zij niet gedoogde dat er ook maar één soldaat zou sneuvelen – zelfs al schoten honderden Servische burgers hun leven daar bij in – zo vind ik het nu immoreel dat onze president zich nu overal vertoont terwijl hij tijdens de bombardementen nergens te bekennen viel. Het is treurig om te zien hoe diep de mens kan zinken. Maar wij lachen, we lachen luidkeels, we lachen zo hard dat de straten ervan weergalmen, diezelfde straten waar we altijd zonder angst durfden te lopen, waar we, sterker nog, met geheven hoofd doorheen liepen, zonder vrees, trots.

Belgrado 17 juni

Hoe heftiger de media van het regime dezer dagen de kopstukken van de oppositie beledigen, des te duidelijker wordt het dat er iets belangrijks staat te gebeuren. Tot op heden beperkte het regime zich tot de gebruikelijke, ordinaire beledigingen aan het adres van de president van Montenegro en de leider van de Democratische Partij, maar ondernamen ze niets dat de 'interne vijand' kon 'ontmaskeren', tenminste niet openlijk. Ze zorgden dat de oppositie zichzelf wurgde in haar eigen nutteloosheid, zich terugtrok, slachtoffer van hun eigen censuur en doodsbang voor de bommen en de repressie.

Hoe meer het regime tijdens de oorlog het bestaan van een oppositie verzweeg, des te meer de wanhoop toenam bij al die mensen die in democratische veranderingen geloofden. Want als het regime zijn aloude, beproefde systeem van volksmennerij en leugens niet meer nodig had, betekende dat dat het verzet van de tegenstanders ongevaarlijk was. Maar nu de bombardementen zijn opgeschort, valt uit de explosieve toename van scheldkanonnades aan het adres van de oppositie op te maken dat de tegenstanders weer een reëel gevaar voor het regime betekenen. Dus nu zijn de tegenstanders opnieuw verraders geworden, prostituees, putschisten. Ze ontmoeten elkaar in het geheim, aan de kust in Montenegro, en de smerissen van het Servische gezag dat alles ziet, stellen het publiek meteen op de hoogte van hun duister gekonkel.

Alleen vertelt niemand erbij dat deze bijeenkomsten helemaal niet geheim zijn, dat er in alle media ter wereld over gesproken wordt en dat geheimhouding totaal overbodig is, omdat zij namelijk vrije burgers zijn die kunnen gaan en staan waar ze willen, praten met wie en waarover ze willen. Het spreekt dat ze daarvoor niet als nationale helden door onze president onderscheiden zullen worden, want onderscheidingen worden gereserveerd voor hen die met deze wrede oorlog Kosovo hebben verloren gescheiden.

Toen de generaals van de Navo op onze televisie 'dronkelappen' en 'gepervertteerden' werden genoemd, was het duidelijk dat het einde van de oorlog nog niet in zicht was, dat het gevaar nog op de loer lag en dat we niet al te optimistisch moesten zijn. Maar nu de vertegenwoordigers van de oppositie 'huurlingen' en 'putschisten' worden genoemd, weten we dat we de deur naar het optimisme op een kiertje kunnen zetten.

Maar als jullie het me op de man af vragen, heb ik nog in niemand ook maar enig vertrouwen. Afgezien van een handjevol mensen – ik kan het nu niet langer voor me houden – dat zich op eigen houtje in kleine steden begint te organiseren, dat vrije parlementen opricht, wars van ideologieën of partijbelangen. Het zijn burgers die de aanhoudende vertwijfeling zat zijn, mensen die met hun eigen hersens beginnen te denken en die hun euforische activiteiten op het Land overbrengen als betrof het een virus. Ze zijn als een denderende lachsalvo, als een onhoudbare niesbui. Over niet al te lange tijd lachen en niezen we allemaal. En zal de aarde beven. Maar ditmaal voor een edel, menselijke doel: het herwinnen van onze vrijheid.

Belgrado 18 juni

Al een paar dagen probeer ik niet stil te staan bij de verklaring van de Servische Kerk en haar patriarch Pavle die de President van de Republiek en de regering hebben verzocht af te treden. Ik neem er mijn tijd voor, want ook de Kerk heeft lang geaarzeld – tien lange jaren! – voordat ze zich zo openlijk en publiekelijk uitsprak.

Ook vanuit moreel oogpunt had onze kerk zich lange tijd op neutraal terrein teruggetrokken en door haar stilzwijgen het regime te lange tijd gesteund.

VERVOLG OP PAGINA 34

BOEKEN

Tot bijna ieders verrassing ging de P. C. Hooftprijs dit jaar naar de bijna 100-jarige Arthur Lehning. Diens grote voorbeeld is Bakoenin, de 19de-eeuwse anarchist en tegenspeler van Marx.

PAGINA 37

Hans Warren publiceert al weer het veertiende deel van zijn Geheime Dagboek. Erg explosief is het niet. Warren reist veel en eet lekker, samen met vriend Mario.

Hans-Ulrich Treichel is een nieuw Duits talent. In de roman 'De verlorene' roept hij de jaren vijftig in herinnering, toen je niet gelukkig mocht of durfde te zijn.

PAGINA 38 en 39

De ijdele Franse kunstenaar Jean Cocteau tobt in zijn dagboek vooral over zijn imago. 'Mijn enige doel is nooit te kwetsen.'

PAGINA 41

voor de informatie zal worden betaald kan variëren, al naar gelang het nut van de inlichtingen.

Het Joegoslavische parlement besloot gisteren met ingang van morgen de staat van oorlog op te heffen. Die werd afgekondigd na het begin van de NAVO-luchtacties. Het parlement stemde in met de opheffing van meer dan dertig decreten die op grond van de staat van oorlog zijn afgekondigd; ze hebben onder meer betrekking op restricties van de pers- en demonstratievrijheid. Het parlement buigt zich nu over maatregelen die er volgens waarnemers op zijn gericht de bevoegdheden die de regering in Belgrado onder de staat van oorlog bezat ook na de opheffing van de staat van oorlog in een andere vorm te handhaven. Het gaat daarbij vooral om bevoegdheden op economisch gebied.

Joegoslavische legerreservisten hebben gisteren voor de tweede opeenvolgende dag in vele delen van Servië het verkeer in de war gestuurd door strategische wegen en bruggen te blokkeren, vaak met pantserwagens van het leger. Ze protesteren tegen het feit dat ze niet zijn betaald voor hun inzet tijdens de oorlog. De acties leidden tot grote chaos op de doorgaande wegen in Joegoslavië. (Reuters, AP, AFP)

NAVO-opperbevelhebber Wesley Clark wordt toegejuicht door Kosovaren in Priština. Hij kreeg gisteren met NAVO-chef Javier Solana en woordvoerder Jamie Shea een heldenwelkom in de hoofdstad van Kosovo. (Foto AP)

25-6-99

'Albright? Ze is een medisch geval'

Gesprek met 'souffleur' van staatsmedia

Rusland heeft de Kosovo-crisis met ingehouden woede uitgezeten. Die woede is nog lang niet bekoeld nu de wapens zwijgen. Madeleine Albright? Zij is een geval voor de medische wetenschap. Een gesprek met de man die in Moskou bepaalt hoe de Russische staatsmedia berichten.

Door onze correspondent
FRANK WESTERMAN

MOSKOU, 25 JUNI. Igor Serebriakov (46) vindt zijn baan met de dag zwaarder. „Ik ben diegene die

toont hij af en toe zijn peilloze, onderhuidse woede.

De Russen kwamen in Kosovo pas goed in beeld toen tweehonderd paratroopers als eersten binnentrokken en het vliegveld van Pristina bezetten, nu twee weken geleden. Hoe was die kleine Russische „Blitzkrieg" voorbereid?

„De legerstaf had enkele varianten uitgewerkt. Een ervan was: helemaal niet gaan. Een ander: gelijktijdig en in overleg met de NAVO. Maar niemand die ons iets vroeg. We werden botweg genegeerd. Toen heeft minister Sergejev de opties aan Jeltsin voorgelegd, en die gaf het groene licht."

Jeltsins speciale Balkan-gezant Tsjernomyrdin was evenmin op de hoogte. De Joegoslavische president Milošević wel...

„Ja, die wel. De Russische colonne trok 's nachts door Belgrado. Er moest volk op de been worden gebracht; de Servische televisie diende dat te filmen – alleen al daarvoor hadden we de autoriteiten nodig."

En u keek hier naar de intocht van de Russen op CNN en BBC? Dat gaf een gevoel van triomf?

„Ik moet zeggen: het was een aangenaam gevoel. Het is de minachting van de NAVO jegens onze strijdkrachten die ervoor zorgt dat wij het vuur soms terugkrijgen.

in Kosovo. Waarom bond Jeltsin in?

„De president wilde die sector. Ik ook. Iedereen. Maar als we onze poot stijf hadden gehouden, zaten we daar nu nog, terwijl het moorden in Kosovo doorgaat. Dat was onverantwoord, en daarom kozen we ervoor de spanning niet verder op te voeren."

Speelde daarbij niet tevens mee dat Rusland afhankelijk is van IMF-kredieten, en dat een meegaande houding dus geboden was?

„Wij militairen proberen die zaken te scheiden. Ik constateer echter dat het IMF stukken toegeeflijker werd zodra wij het vliegveld van Priština in handen kregen. Bij di-

rische weigering om de Russen een eigen sector te geven Jeltsin haar wil opgelegd?

„Hou op over Madeleine Albright. Die vrouw moet haar psychosen kennelijk compenseren door overal oorlog te voeren, in Irak, op de Balkan. Zij is een geval voor de medische wetenschap. En ik ben bepaald niet de enige hier die er zo over denkt."

Wat voor gevoelens en gedachten leven er onder de Russische officieren?

„Een deel is sterk pro-Milošević, een ander deel neigt voorlopig nog naar samenwerking met het Westen. In mijn tv-uitzendingen bewandel ik de gouden middenweg. Wij zijn verontwaardigd, maar we houden ons in. Dat is ook de lijn die minister Sergejev volgt. Ik heb

steeds met de NAVO samenwerken", zegt deze topadviseur van de Russische minister van Defensie, maarschalk Igor Sergejev. „Maar als het Westen doorgaat met het vernederen van Rusland komt hier onherroepelijk een andere minister van Defensie, eentje die de confrontatie zoekt. Nu al heeft de NAVO zich een erelid van de Communistische Partij betoond. Zien jullie dan niet dat de revanchisten er garen bij spinnen?"

Als 'hoofd relaties met de massamedia' houdt Serebriakov kantoor op het ministerie van Defensie in Moskou. Achter rijen tv-schermen zitten mannen en vrouwen naar CNN, BBC en de Russische kanalen te kijken: de analytische afdeling. Ex-kolonel Serebriakov – gepromoveerd op de filosofie van de massapsychologie – bepaalt hoe de (staats-)media over militaire zaken berichten. „Elke oorlog wordt tegelijk uitgevochten in de media", zegt hij met een verwijzing naar zijn eigen rol. Terwijl hij praat – over manipulatie, machteloosheid en kleine triomfen –

Was dit een militaire solo-actie? Minister Igor Ivanov van Buitenlandse Zaken beloofde die bewuste vrijdagavond op CNN dat de troepen Kosovo niet op eigen houtje zouden binnentrekken?

„Ivanov wist nergens van. Daar was geen tijd voor. Het hoefde ook niet: we waren gedekt door een oekaze van de president."

Het feit dat de Russische vlag in Priština wapperde betekende dat de Amerikanen niet langer om ons heen konden, dat ze wel moesten onderhandelen."

Dat gebeurde, in Helsinki, in overleg tussen de ministers Sergejev en Cohen. Maar de Russen kregen niet wat zij wilden: een eigen sector

plomaten spelen dat soort zaken een rol. Uiteindelijk kozen we voor samenwerking omdat Rusland al genoeg problemen aan zijn hoofd heeft. We hebben onze handen vol aan onszelf."

Madeleine Albright, de Amerikaanse minister van Buitenlandse Zaken, heeft dus met haar catego-

richtgeving bij jullie. Heel Europa heeft zich gek laten maken door de NAVO-propaganda. Soms had ik het idee dat de totalitaire geest van de Sovjet-Unie zich van jullie meester had gemaakt."

In Europa zijn velen ervan overtuigd dat de troepen van Milošević in Kosovo alle grenzen van het toelaatbare hebben overschreden en dat de NAVO daar een einde aan heeft gemaakt.

„En ik ben ervan overtuigd dat de NAVO alle bestaande regels van humanitair gedrag heeft overtreden. Haar optreden, zonder goedkeuring van de VN, staat gelijk aan agressie, aan de bezetting van een soeverein land. Ik laat mij niet hersenpoelen: een NAVO-piloot die een bus met burgers onder vuur neemt is niet bezig met vredestichten. Voor elke gedode Servische soldaat zijn twaalf burgers omgekomen. Dus vraag ik mij af: wie heeft er nou eigenlijk genocide gepleegd?"

'Russen hielpen Serviërs

MOSKOU, 25 JUNI. Zo'n 300 Russische huurlingen hebben aan de zijde van de Serviërs meegevochten in Kosovo. Dat zegt Igor Serebriakov, adviseur van de Russische minister van Defensie, tegen deze krant.

Officieel beweert Rusland niets van Russische vrijwilligers in dienst van Milošević af te weten. Westerse media hebben bericht over wreedheden die een Russische terreureenheid van zestig man bij Prizren zou hebben begaan.

Serebriakov sluit het bestaan van zo'n eenheid uit („Dat zouden de Serviërs niet toestaan"), maar de mogelijke betrokkenheid van Russen bij wandaden niet. Volgens hem zijn er van de 300 contractsoldaten zo'n honderd ingedeeld bij de politietroepen. „Nooit meer dan twee of drie per eenheid." Onder de vrijwilligers bevinden zich „twee of drie piloten en een handvol tankspecialisten". Het merendeel bestaat uit onderofficieren die ervaring hebben opgedaan in Moldavië of Tadzjikistan. Er zijn tien tot vijftien Russen in Kosovo omgekomen. Serebriakov wijst op de publicatie *Strijders van de Vrijheid* waarin wordt gemeld van 70 Russen via het zogeheten Verbond van Wilde Ganzen zijn uitgezonden. Zes van hen zouden zijn gesneuveld.

Serebriakov houdt ernstig rekening met Albanese vergeldingsacties tegen Russische KFOR-soldaten. Die „zullen het zwaar te verduren krijgen", voorspelt hij.

Reservisten Joegoslavië blokkeren wegen

BELGRADO – Boze reservisten van het Joegoslavische leger blokkeerden gisteren voor de tweede opeenvolgende dag wegen in Midden-Servië en trokken door de stad Kraljevo. Zij eisen dat ze naast hun gewone loon of salaris een redelijk bedrag aan soldij ontvangen voor de dagen dat zij in Kosovo dienst hebben gedaan, in de oorlog die op 24 maart begon.

De straten van de stad Kraljevo, 170 kilometer ten zuiden van Belgrado, werden gisterenavond door honderden reservisten gedomineerd, meldden lokale journalisten aan het Franse buro AFP. De officiële Servische media zwegen over de acties.

Later zou ook de snelweg van Belgrado naar Nis zijn geblokkeerd. De actie zorgde voor kilometers file. Servische vluchtelingen uit Kosovo, op dringend verzoek van de autoriteiten braaf op de terugweg naar huis, werden door de reservisten weer de andere kant op gestuurd.

Een overkoepelende organisatie van oppositionele partijtjes in Servië – de Alliantie voor Verandering – kondigde gisteren aan dat er vanaf dinsdag aanstaande in verschillende steden geageerd zal gaan worden voor het vertrek van president Milosevic. De Alliantie wil demonstreren en handtekeningen ophalen, om te beginnen in de stad Cacak waar al tijdens de oorlog tegen Milosevic en het oproepen van reservisten voor Kosovo werd betoogd door een lokale burgerbeweging.

In het parlement van Joegoslavië (Servië én Montenegro) werd gisteren met één stem tegen besloten de uitzonderingstoestand op te heffen die op 24 maart werd ingesteld vanwege de bombardementen door de Navo. Onder die uitzonderingstoestand was de bewegingsvrijheid voor alle mannen in de weerbare leeftijd beperkt, er werden speciale belastingen geheven om de oorlogsinspanning mee te betalen, en sommige goederen waren op de bon. Het recht om te demonstreren is nog niet in ere hersteld.

Het demonstratieverbod valt namelijk onder de competentie van het Servische deelstaatparlement en niet onder het Joegoslavische. De Alliantie voor Verandering acht het demonstratieverbod – nu er een akkoord met de Navo is gesloten – 'ongrondwettig' en zal zich er niet aan storen.

De VS, zo is door zegslieden op het ministerie van buitenlandse zaken in Washington meegedeeld, loven een bedrag tot vijf miljoen dollar (tien miljoen gulden) uit voor inlichtingen die kunnen leiden tot de aanhouding van burgers van Joegoslavië, gezocht voor oorlogsmisdaden, waaronder president Milosevic.

Een Albanese man haast zich voort door het dorp Zegra, jerrycans met petroleum in de handen. Achter hem staat een huis van een Servische familie in brand. FOTO REUTERS

Wij zijn van de geheime politie, legt de man uit

VERVOLG VAN PAGINA 1

De schade in de stad zelf blijft min of meer beperkt tot luifels en winkelruiten, door woedende Serviërs vlak voor hun vlucht kapot geslagen. De winkels zijn leeggeroofd en een pizzeria ging in vlammen op.

In de omliggende dorpen is de verwoesting echter groot. Hier hebben para-militaire groepen de afgelopen maanden de plattelandsbevolking geterroriseerd en verjaagd en zeker zestig procent van de huizen in brand gestoken. Uit een schuurtje bij een geblakerd betonnen skelet kringelt nu een rookpluimpje. De zojuist teruggekeerde familie probeert er met een nieuwe oven wat te koken. De man is bezig het schuurtje bewoonbaar te maken. Hij vraagt zich af of hij zijn huis mag renoveren voordat deskundigen van de VN de schade hebben vastgesteld.

Het UCK is alom aanwezig. Maar de jeugdige soldaten lopen niet meer gewapend op straat. De 33-jarige commandant, die een jaar geleden zijn pen neerlegde om te vechten tegen de Servische onderdrukker, zegt dat er inmiddels een uitgewerkt plan ligt om in drie maanden tijd strijders van het UCK om te vormen tot gewone soldaten, politieagenten en ambtenaren. Voorlopig is hij echter de baas in de omgeving. Hij heeft de luxe villa betrokken, waar nors kijkende mannen de veiligheid in het oog houden. Ze gaan in het zwart gekleed en dragen nog wel een pistool. 'Special forces', legt één van hen uit.

In de stad worden we staande gehouden door agressieve types in leren jasje, die opzichtig een dolk in hun broekriem dragen. Op intimiderende wijze vragen ze wie we zijn en wat we komen doen. Als ze de KFOR-pas zien, excuseren ze zich en leggen ze uit dat ze van de geheime politie zijn. Hun Opel Astra scheurt ons vervolgens naar onze bestemming.

Er ligt veel rotzooi op straat. De overbodige troep van de vorige bewoners wordt pardoes uit het raam gegooid. Een oude Servische man, Marko Konstantinovic probeert zijn stoepje schoon te houden. Hij durft zich in deze vijandige stad op straat te begeven, omdat hij naar zijn mening toch weinig te verliezen heeft. Hij is 82 jaar. Hij is alleen achtergebleven. Zijn zoon en dochter zijn gevlucht, zoals vrijwel iedereen die jonger is dan hij.

„We hebben altijd goede relaties gehad met onze Albanese buren", zegt Marko. „En mijn zoon heeft zijn pistool bij KFOR ingeleverd."

Zijn Albanese buren lachen. Ze zullen die oude man niets doen, zeggen ze. Maar zijn zoon was één van de ergsten. Die moet met een machinegeweer hebben rondgelopen en vele moorden op zijn geweten hebben. „Die hoeft hier nooit meer terug te komen, anders gaat 'ie er aan", zegt een buurman.

Jan Bezemer

'Amerikanen welkom, Grieken eruit!'

KOSOVO

Jan Bezemer

FERIZAJ – Het is nu al de derde dag op rij dat enkele tientallen Albanese schoolkinderen demonstreren voor het Navo-hoofdkwartier in Ferizaj, een stad in Kosovo waar elke dag meer Albanezen terugkeren en wraakt vertrokken zijn. De Servische naam Urosevac lijkt wel alle Servische vlaggen en opschriften te zijn verdwenen.

De kinderen keren zich tegen de Griekse soldaten, die hier samen met militairen uit andere landen deel uitmaken van KFOR. De Grieken moeten weg, vinden de kinderen. Spandoeken en spreekkoren roepen in het Engels: „US Welcome, Greeks out!" De uitleg van de kinderen dat klinkt dermate onbeholpen dat er wel volwassenen achter moeten steken. Maar de organisator blijft wijselijk anoniem.

In de stad gaan veel verhalen over wat de Grieken allemaal misdaan hebben, maar niemand weet het precies. De kinderen die altijd en overal de pantserwagens en tanks heen hangen, schijnen bedreigd te zijn. Op het Vrijheidsplein, waar de kinderen bruiken, zouden Griekse soldaten als Servisrs hebben gedanwoord: met twee vingers en een duim omhoog. Maar er zijn er ook; die zeggen dat de Grieken een massagraf verborgen houden.

Shukri Buja, de plaatselijke commandant van het UCK, het bevrijdingsleger van Kosovo, zegt dat de bevolking zich eigent aan de Griekse tanks die het asfalt stuk rijden. Bovendien stoort het de inwoners van Ferizaj, dat de Grieken gehuisvest zijn in een plaatselijke fabriek. De Albanese bevolking houdt erg van die fabriek en wil aan het werk. „We hebben elke dag overleg met de Amerikanen om tot een oplossing te komen", zegt de voormalige communistisch diplomaticus. „Maar de journalist dipiomatiek. „Maar de vertrekken."

De Grieken – ortnodox als ze zijn – worden als handlangers van de (ortnodoxe) Serviërs gezien. Ze laten zich dan ook nauwelijks zien in de straten van Ferizaj. De Amerikanen – wel alom aanwezig – weten van geen wijken. „Navo is Navo, of het nu Griekse soldaten of Amerikanen zijn, dat maakt geen verschil", zegt de pottige Amerikaanse Navo-woordvoerder in volle uitrusting. De Grieken doen hun mond niet open.

De Griekse aanwezigheid vormt een nieuwe spanningshaard in een stad die haar wonden lijkt en vooralsnog probeert te bouwen aan dagelijks leven op te lijken. De Albanese vluchtelingen keren in dromen terug. Met de stroom terugkerenden is ook de gang aan het komen. Gisteren reden er voor het eerst bussen per dag komen er producten bij in de gepijnigde winkeltjes.

Ze vullen zich met tomaten en peppers, sigaretten, fanta en bier. Aan de grens staan rijen mannen die eerst op verkenning zijn geweest en nu weer Kosovo verlaten om vrouw en kinderen op te halen en wagens vol goederen. Wie snel is, kan veel geld maken. Een Duitse Mark (de Servische dinar is taboe) voor een kilo tomaten is schandalig duur. De slagerpen schandalig duur. De slagerramen. Hij heeft sinds vijf dagen hangt acht halve koeien voor de deur. Er zijn nog dorpen weer vlees. Er zijn nog dorpen die dat kunnen leveren. Maar de beenhouwer vreest dat er over drie weken in heel Kosovo geen levende have meer te vinden zal zijn.

VERVOLG OP PAGINA 5

Strijd tegen wraakgevoel

OVSE-hoofd Everts over wederopbouw van Kosovo

Daan Everts gaat als hoofd van de OVSE in Kosovo leiding geven aan de opbouw van een nieuwe samenleving.

Door onze correspondent
MARC LEIJENDEKKER

ROME, 25 JUNI. Wraak. Dat is nu het grote gevaar in Kosovo. „Ik denk dat we op institutioneel niveau voldoende waarborgen daartegen kunnen inbouwen", zegt Daan Everts, de Nederlandse diplomaat die leiding moet geven aan de opbouw van een nieuwe samenleving in Kosovo. „Maar op individueel niveau zal het zeker niet meevallen om de wraakgevoelens die na honderd jaar onderdrukking bestaan, onder controle te houden."

Toch begint hij vol goede moed aan zijn nieuwe functie. Everts (58) was een sleutelfiguur in Albanië als ambassadeur van de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (OVSE). Nu wordt hij het hoofd van de OVSE in Kosovo, verantwoordelijk voor de institutionele wederopbouw.

„De internationale hulp voor Kosovo berust op vier grote pijlers", legt hij telefonisch uit tijdens een tussenstop op de terugreis van Oslo, waar hij heeft overlegd met OVSE-voorzitter Vollebaek, naar Tirana. „De humanitaire hulp voor de vluchtelingen, in feite een aflopende zaak. De reconstructie van de fysieke infrastructuur, dat zal Europa voor zijn rekening nemen. Het gewone dagelijkse bestuur, van ziekenhuizen en soortgelijke instellingen, dat wordt uitgevoerd door de Verenigde Naties. En dan ons werk, de OVSE. We moeten in feite een nieuwe maatschappij vormen."

Snel somt hij het lijstje op. Garanties bieden voor een onafhankelijke rechtspraak. Op poten zetten van een betrouwbaar politieapparaat. Verkiezingen voorbereiden. Politieke partijen nieuw leven inblazen en partijvorming stimuleren. „Er zijn veel mensen, veel enthousiasme en veel kracht nodig", zegt Everts, die leiding gaat geven aan een groep van vijfhonderd tot zevenhonderd mensen. In zijn functie is hij tevens plaatsvervangend speciaal afgezant van de secretaris-generaal van de VN.

Daan Everts (Foto NRC Handelsblad, Maurice Boyer)

De vorming van een goede politiemacht moet in zijn ogen prioriteit krijgen. „We zullen uit heel de wereld goede mensen moeten halen, ook uit Nederland", zegt hij. „Dat je dit in een VN-kader moet doen is niet makkelijk, want sommige mensen zullen zich afvragen wat ze nu te leren hebben van een Ghanees of een Bangladeshi. Zoiets is niet altijd gelukkig in de Balkanverhoudingen. Belangrijk wordt wie die politiemacht gaat leiden. De Amerikanen hebben daarvoor iemand in de wachtkamer zitten, en dat ziet er wel goed uit."

Everts heeft in Albanië al veel contact gehad met leidende Kosovaren. „De enige die ik niet goed ken is Rugova, al heb ik wel veel met zijn mensen gesproken. Ik vind overigens wel dat er in Kosovo sprake moet zijn van een *evenhanded* benadering tegenover de drie belangrijkste partijen. Rugova is ten onrechte uitgeselecteerd voor een speciale behandeling. Hij is bij de paus geweest, ontvangen door de Spaanse koning. Daar zit een zekere onevenwichtigheid in, want je kiest ermee partij. We moeten niet vergeten dat de situatie drastisch is veranderd door de oorlog. Het UÇK is bijvoorbeeld behoorlijk populair geworden."

Wanneer er verkiezingen gehouden kunnen worden, zal ook afhangen van de vraag hoe de partijvorming verloopt. „In het akkoord van Rambouillet werd gesproken over een periode van negen maanden", zegt Everts. „Ik denk bij verkiezingen zelf meer aan een tijdschema van één à twee jaar."

Hij verwacht geen grote conflicten met de militaire gezagvoerders binnen Kosovo. „We hebben dat ook gezien in Bosnië", zegt Everts, die daar de missie van de Europese Unie heeft geleid. „Zonder veilige omgeving kan de wederopbouw niet plaatsvinden. Ik denk dat als we eenmaal allemaal bij elkaar zitten, die samenwerking veel vlotter zal verlopen dan we nu denken. Zo is het in Bosnië ook gegaan. Rusland heeft er nu eenmaal vreselijk veel baat bij om er goed op te staan bij het Westen, ook al met het oog op de financiële implicaties."

Over de toekomstige status van Kosovo wil hij liever niet praten. „Die kwestie kunnen we voorlopig beter op de achtergrond houden. Het gaat nu om internationaal bestuur, een soort protectoraat." De minimumperiode daarvoor is drie jaar, maar Everts verwacht dat die zal worden verlengd. „Hoe lang het echt wordt, hangt af van de politieke ontwikkelingen. De Kosovaren zelf, de leiders die ik heb gesproken, zeggen allemaal: hoe langer hoe liever, omdat ze willen voorkomen dat het land terugglijdt in de oude situatie."

Belgrado wil normaliseren

BELGRADO – Het Joegoslavische regime wil de betrekkingen met de 'agressorlanden' van de Navo normaliseren. Dat heeft de Servische premier Bulatocvic gezegd tegen het parlement. Joegoslavië wil ook compensatie voor de schade die de Navobombardementen hebben aangericht. Belgrado heeft die schade geschat op 200 miljard dollar, anderen komen uit op 60 miljard.

Joegoslavische soldaten plegen zelfmoord

BELGRADO – Twee soldaten van het Joegoslavische leger hebben zelfmoord gepleegd in Montenegro. Een van hen heeft volgens zijn familie in een afscheidsbrief geschreven dat er bij zijn begrafenis geen vertegenwoordigers van het Joegoslavische leger aanwezig mogen zijn.

Joegoslavische tv-zenders opgeblazen

BELGRADO – Onbekenden hebben zendapparatuur van twee privé-televisiestations, tv-Galaksija en BK, met explosieven vernietigd, in de nacht van woensdag op donderdag.

NIEUWSMAKERS / *Daan Everts naar Kosovo*

25-6-99

De Nederlandse diplomaat Daan Everts is door de OVSE (de Organisatie voor veiligheid en samenwerking in Europa) benoemd tot missie-hoofd in Kosovo.

Hij zal tot taak hebben leiding te geven aan herstelwerkzaamheden in de provincie. Daarnaast zal Everts fungeren als speciale gezant van de secretaris-generaal van de VN en verantwoordelijk zijn voor 'het herstel van de instituten'.

De OVSE heeft zich tot doel gesteld in Kosovo te werken aan de wederopbouw van de samenleving, toe te zien op het handhaven van de mensenrechten en verkiezingen voor te bereiden.

Everts was tot nu toe ambassadeur van de OVSE in Albanië, waar hij de reputatie wist te vestigen van een vrij ongewoon diplomaat. Hoewel het niet exact tot zijn takenpakket behoorde, hielp hij zelfs een staatsgreep voorkomen.

Toen in 1998 de aanhang van oppositieleider Sali Berisha de regeringsgebouwen in de Albanese hoofdstad Tirana probeerde te bestormen, zorgde Everts ervoor dat de ambtenaren en de politie de gebouwen bezet hielden. Tegelijkertijd zocht hij contact met de opstandelingen. De staatsgreep werd afgeblazen.

Hij staat erom bekend contacten te onderhouden met haast alle partijen in de regio. Zo ook met de UCK, het Kosovo Bevrijdingsleger. Tijdens de crisis in Kosovo de afgelopen maanden gaf hij leiding aan een staf van 125 man die erover waakte dat het democratiseringsproces in Albanië het niet te zwaar te verduren kreeg.

Verleden jaar zorgde Everts voor enige oproer door in een interview met *Nova* de Serviërs in Kosovo ervan te beschuldigen mannelijke Albanezen samen te brengen in concentratiekampen.

KOSOVO

Aanzet tot toekomstige interventies?

25-6-99

Diegenen die in de luxe positie verkeren dat zij zonder problemen partij kunnen kiezen in de burgeroorlog (zoals bijvoorbeeld Harald Doornbos in Ravage een paar nummers geleden) kan nu ofwel tevreden of afwijzend zijn: de NAVO heeft gewonnen, de Kosovari gaan naar huis en vrede heerst. Of: de UÇK terroristen hebben gewonnen en de Servische Kosovar bevolking wordt verdreven. Voor diegenen die in een burgeroorlog liever niet partij kiezen als ze daar niet direct bij betrokken zijn (daar reken ik mezelf toe) is het zaak om een paar kritische kanttekeningen te plaatsen.

Waarom werd de oorlog gevoerd? Volgens de goedaardige interpretatie kwam de NAVO in actie om een humanitaire ramp in Kosovo te verhinderen. De uitvoering van de operatie was helaas niet optimaal maar uiteindelijk is er toch nog een oplossing bereikt. De Kosovari kunnen weer naar huis, beschermd door de KFOR (vooral NAVO) troepen. De oorlogsmisdadigers moeten gestraft worden en de Balkan weer opgebouwd. Dat is ongeveer de inhoud van de boodschap die ons via alle mogelijke media-kanalen bereikt.

Maar wat was de uitgangpositie van de NAVO lidstaten, althans zij die de onderhandelingen te Rambouillet voerden, en wat is daar uiteindelijk van terecht gekomen? Zoals bekend omzeilde de Atlantische verdragsorganisatie de Verenigde Naties door een oorlog te voeren tegen een soevereine staat zonder dat de Veiligheidsraad van de VN daarmee akkoord ging. Daardoor werd, op zijn zachts gezegd, de internationale rechtsorde en in ieder geval het eigen NAVO handvest met voeten getreden. Daar staat immers dat men alleen een aanvalsoorlog voert onder goedkeuring van de Veiligheidsraad.

De bedoeling van de operatie was om ondertekening van het Rambouillet verdrag af te dwingen. Deze poging tot een dictaat mislukte toen de Joegoslavische regering in maart weigerde te tekenen. Toen de luchtaanval op Joegoslavië in eerste instantie alleen maar een versnelde verwijdering van de bevolking uit Kosovo tot gevolg had, veranderden de oorlogsdoelen: de vluchtelingen moesten weer onder veilige omstandigheden naar huis worden gebracht. Dit laatste gebeurt nu, door het afsluiten van een akkoord dat door de bemiddeling van Rusland en de EU-vertegenwoordiger Athisaari tot stand kwam.

Wat is nu het verschil tussen dit akkoord en dat van Rambouillet? In de verdragen zijn een aantal overeenkomsten: de terugkeer van de vluchtelingen wordt gegarandeerd, plus een einde aan de repressie in Kosovo en de NAVO bombardementen. Verder wordt voorzien in de oprichting van een vredesmacht waarvan NAVO troepen een substantieel onderdeel vormen. De territoriale integriteit van Joegoslavië wordt erkend.

Het zijn de verschillen tussen de twee akkoorden die interessant zijn. In Rambouillet is sprake van een NAVO vredesmacht onder NAVO bevel; NAVO troepen krijgen onbeperkte toegang tot heel Joegoslavië; Kosovo krijgt een autonome status voor een overgangsperiode van drie jaar, waarna een referendum wordt gehouden voor eventuele onafhankelijkheid; enkele duizenden Joegoslavische militairen mogen in Kosovo blijven; NAVO is verantwoordelijk voor de terugkeer van de vluchtelingen; het Kosovo Bevrijdingsfront, de UÇK, wordt nergens genoemd.

In het Ahtisaari/Tsjernomyrdin verdrag (dat als annex is toegevoegd aan de VN resolutie) is er sprake van een VN macht "onder VN mandaat" in overeenstemming met hoofdstuk 7 van het VN handvest. Er is sprake van substantiële NAVO deelname en een verenigde bevelvoering. Russische en andere troepen doen ook mee maar de "verenigde bevelvoering" wordt niet verder uitgelegd. De vredesmacht wordt alleen in Kosovo toegelaten, niet in heel Joegoslavië; Kosovo krijgt voorlopige autonomie binnen Joegoslavië, er is geen verwijzing naar onafhankelijkheid of een referendum daarover.

Joegoslavische troepen, politie en paramilitaire troepen moeten allen worden teruggetrokken uit Kosovo. Slechts enkele honderden manschappen mogen terugkeren om mijnenvelden te markeren, Servische heilige plaatsen te bewaken, aanwezig te zijn bij de belangrijkste grensovergangen en contact met de vredesmacht te onderhouden. De vluchtelingen keren terug onder de supervisie van de VN vluchtelingenorganisatie UNHCR, nadat de vredesmacht een veilige omgeving heeft vastgesteld. Het Kosovo Bevrijdingsfront wordt gedemilitariseerd als onderdeel van het politieke proces naar een overgangsregeling; dus niet ontwapend, hetgeen vermoedelijk betekent dat haar troepen worden opgenomen in een politiemacht.

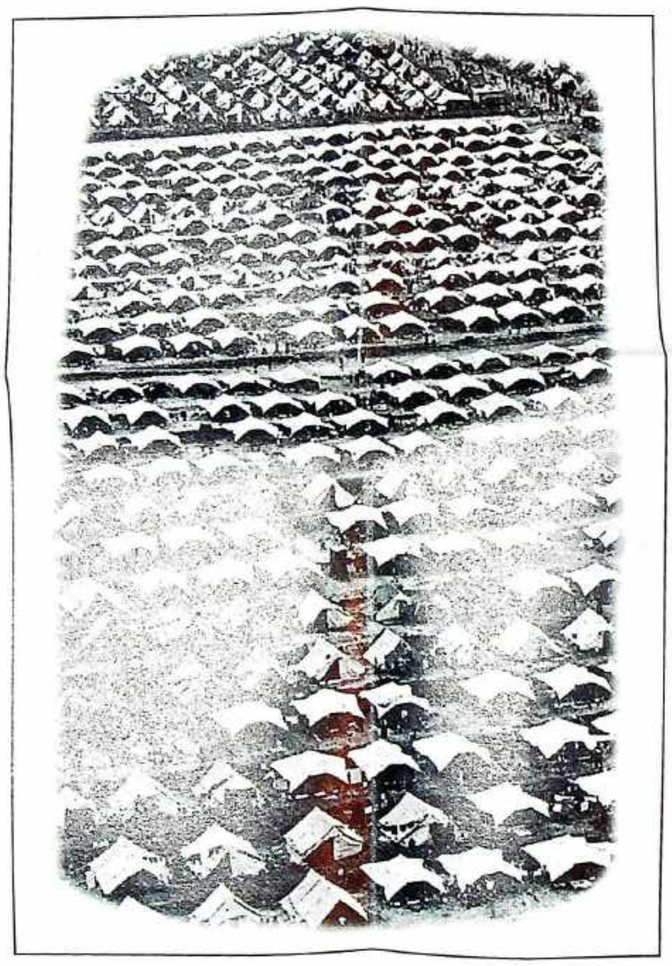

Het belangrijkste verschil betreft de rol die aan de NAVO wordt toegedacht. Het Rambouillet verdrag gaf een centrale rol aan de NAVO. De Ahtisaari/Tsjernomyrdin overeenkomst, gecombineerd met een eerder aangenomen resolutie van de G-8 landen, gaf via de resolutie in de Veiligheidsraad het primaat weer terug aan de VN. Met dien verstande, dat er in de praktijk een zeer zware NAVO invloed aanwezig is. De deelname van een Russische troepenmacht garandeert de Joegoslavische belangen in een deel van Kosovo. Er is dus iets merkwaardigs gebeurd: terwijl de NAVO *spin doctors* het eindresultaat afschilderen als een grote overwinning, zijn er in feite vergaande concessies gedaan voor wat betreft de formele afspraken.

Tegelijkertijd is er een situatie geschapen op de grond die beslissende controle over de gebeurtenissen geeft aan de NAVO interventiemacht. Terwijl de afspraak ogenschijnlijk een regeling omvat die het mogelijk maakt voor beide bevolkingsgroepen om in Kosovo te blijven wonen, zal dat niet gebeuren. De controlerende NAVO aanwezigheid betekent in de ogen van de Servische bewoners van Kosovo immers dat hun vijanden nu in een oppermachtige situatie terecht komen. Om die reden is er al een uittocht van tienduizenden Serviërs begonnen.

Daarmee wordt nog een andere negatieve kant van het NAVO optreden blootgelegd: de verdedigingsorganisatie was onmachtig om de etnische zuivering van de Kosovari Albanezen te verhinderen, en is dat nu ook bij het verjagen van de Serviërs. Voor diegenen die de belangen van de bevolking centraal stellen kan dit alleen als een nederlaag worden gezien.

De ironie van dit alles is dat ze niet zozeer door de NAVO luchtoperaties als door de NAVO diplomatie is geschapen. De luchtoorlog was immers een compromis tussen de NAVO lidstaten die een grootscheepse aanval inclusief een grondoffensief tegen Joegoslavië wilden en diegene die slechts een beperkte luchtoorlog (of zelfs helemaal geen militaire actie) wilden. De foute vooronderstelling (althans gemaakt door sommige regeringen) was dat een korte luchtoorlog de Joegoslavische regering wel tot aanvaarding van het Rambouillet verdrag zou brengen.

Er bestaat een meer dan sterk vermoeden dat de Amerikaanse bedoeling, althans die van mevrouw Albright, was om sowieso een oorlog tegen Joegoslavië te beginnen. De ratio daarachter heeft te maken met de nieuwe strategie die eind april is aangenomen op de NAVO top in Washington. In dat Strategisch Concept wordt de mogelijkheid vastgelegd om buiten het gebied zoals vastgelegd in het Atlantisch Verdrag op te treden. Bovendien zal dit ook eventueel zonder mandaat van de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties gaan gebeuren. De Kosovo operatie was al aan de gang toen dit document werd aangenomen: de theorie volgde de praktijk, zogezegd.

In de loop van de maand mei werd de oorlog steeds uitzichtlozer. Er lag een duidelijke keuze: een grondoorlog om de Joegoslavische regering op de knieën te dwingen of een diplomatieke oplossing. En wel een waarin de NAVO als winnaar tevoorschijn kwam. Voor de Britten en Amerikanen moest dit een volledige overwinning worden. De Europese NAVO lidstaten, Duitsland en Italië voorop, waren bereid om met een compromis genoegen te nemen. Dat was de achtergrond voor het inschakelen van de Russen als intermediair. De Amerikaanse regering ging daarmee akkoord om de broze NAVO eenheid te bewaren.

De overeenkomst die de uitkomst van dit onderhandelingsproces was, was dus bedoeld als een compromis tussen de uiteenlopende standpunten van de NAVO lidstaten, maar werd uiteindelijk omgebouwd naar een volledige NAVO overwinning. De bombardementen, die steeds meer gericht waren tegen de civiele infrastructuur van Joegoslavië, speelden een ondersteunende rol daarin, evenals het grondoffensief dat door de vers opgeleide en nieuw bewapende UÇK strijders werd ingezet vanuit Albanië, eveneens met zware luchtsteun.

Zo ontwikkelde zich een alternatief voor het gevreesde grondoffensief, dat volgens elke calculatie moest leiden naar aanzienlijke verliezen, ook aan NAVO zijde. Het Joegoslavische leger was immers nog lang niet verslagen; in plaats daarvan werd met behulp van Rusland de Joegoslavische regering in een positie gemanipuleerd waar een overeenkomst een aantrekkelijke optie leek. Het alternatief was immers totale politieke isolatie, een in kracht toenemend grondoffensief door het UÇK met NAVO luchtsteun en een goede kans op een grondoorlog.

Toen na de overeenkomst tussen Athisaari/Tsjernomyrdin en Milosevic eenmaal duidelijk werd wat de NAVO aan het doen was, door de publicatie van een kaartje waar de belangrijkste lidstaten een zone werd toegewezen, was het te laat om de concessies terug te draaien. De reactie in de Russische hoofdstad had wel nog tot gevolg dat een kleine groep Russische militairen afkomstig van het contingent in Bosnië het vliegveld van Bosnië bezette. Er volgde geen harde NAVO reactie, maar gewoon het doorzetten van het bezettingsplan toen eenmaal de Joegoslavische regering akkoord ging (vermoedelijk hopend op een confrontatie tussen Russen en NAVO op de valreep waardoor alsnog een splitsing van Kosovo mogelijk zou worden).

De prijs van deze manipulaties zal de komende weken betaald worden: de Servische burgerbevolking van Kosovo op de vlucht; nieuwe onrust in Macedonië, waar de Albanese minderheid steeds meer elsen zal gaan stellen aan de regering, er van uitgaand dat de NAVO wel zal optreden als de situatie uit de hand loopt.

In Rusland heeft de verzwakking van de internationale positie van de Russische regering ongetwijfeld binnenlandse gevolgen. De pro-westerse krachten zullen nog meer geïsoleerd raken. Intussen zullen over de hele wereld een groot aantal landen hun conclusies trekken over het NAVO optreden: aangezien iedereen nu in principe kan worden aangevallen door het bondgenootschap, wordt het opstellen van massavernietigingswapens zoals atoomwapens een reële optie.

Zelfs in de NAVO zelf zijn een aantal van de Europese lidstaten zeer bezorgd over de Anglo-Amerikaanse cowboy technieken die nu gebruikt worden om invloed uit te oefenen in de wereld. Dat heeft een versnelling van de politieke stappen naar een Europese defensie identiteit tot gevolg gehad. Daarin ligt ook de enige reële hoop voor het afremmen van de nieuwe NAVO avonturen.

Karel Koster

Anti-Militaristies OnderzoeksKollektief
030-2714376

UN soon establishes juridical and legal system in Kosovo

June 26, 1999

Pristina, 25th June - We are faced with numerous reports on robberies and burning of property of Serbs and their mistreatment by ethnic-Albanians in Kosovo, said today the UN representative for civil issues in Kosovo Sergio de Mello and announced that in some days he will nominate six civilian judges in Pristina that establishing the juridical and legal system in Kosovo, reports France Press Agency.

Serbs from Gnjilane escape due to ethnic Albanian forces

De Mello told journalists after his visit in Kosovska Mitrovica that it would be necessary to establish in Kosovo " a civil police and court and sentence system". He mentioned that now in Kosovo are only KFOR troops and that it could not be expected of them to do more than they already do.

Robbing of Serbian houses, shops and cars has considerably been increased in Pristina, states AFP. The French journalist says that today afternoon for only an hour there were two attempts of breaking into shops in the very city, and that ethnic-Albanian robbers were prevented by British and Canadian KFOR troops who were patrolling through the town.

On that occasion 14 robbers, mainly minors, were seized. Among them were two girls.

AFP journalist says that members of the so-called KLA were involved in the open looting. In one building in Pristina, on the same floor on which the French Agency reporter lives, terrorists attempted to requisite and rob three apartments in the ownership of Serbs. On the doors of these apartments as well as on the door of the French journalists there is a subscription "Sale, KLA" and the name of some KLA member. Arrival of the journalist prevented the looting, says AFP.

From the roof of previous Executive Council of Kosovo and Metohija, one of the highest buildings in Pristina, shots have been heard from noon. The cameraman of Reuters TV says that British KFOR troops blocked a part of that building and managed to take from the roof an ethnic-Albanian wearing uniform of the so-called KLA.

KFOR spokesman in Pristina, Major Jan Johnson said today that the international peacekeeping forces in the two weeks since their arrival to Kosovo and Metohija have confiscated "thousands of weapons" reports the Associated Press.

The same agency reports that spokesman Fred Eckard said in the UN headquarter in New York that in the central hospital in Pristina, taken by ethnic-Albanians by force, 247 automatic rifles and Kalashnikovs were found with ethnic-Albanian doctors and nurses in several previous days.

KFOR German Contingent Commander Fritz von Korv said today that the soldiers under his command recently seized 60 robbers in Prizren. He emphasized that each case will be thoroughly investigated and that the seized will be taken to court.

The German general in his statement to German radio pointed out that the main task of his troop within KFOR was to keep the order in Prizren and had promised protection to Serbs who stayed in Kosovo, reports AFP.

Ethnic-Albanians in Pec continue to burn and rob Serbian houses from which hundreds of Serbs escaped and by KFOR protection were over montains transported to Monte Negro.

KFOR Indian soldiers reported that today afternoon only in that town 20 Serbian houses were put into fire. The American agency reports that ethnic-Albanians were seen leaving in vehicles full of furniture and other things looted from Serbian house before they had put them into fire.

American marines, according to AP were not able to prevent ethnic-Albanians to burn and rob Serbian houses in Zegra village, on the south-east of Kosovo and Metohija, yesterday left by Serbs. American soldiers patrolling that village called on ethnic-Albanians by means of loudspeaker set on the tank not to burn Serbian property, but in vain, reports AP.

Several left houses and vehicles were burning in Zegra today.

War over, KFOR faced with terrorists

June 27, 1999

Madrid, Moscow, London, Washington, June 27 (Tanjug) - The war in Kosovo and Metohija did not have to happen, stated what most of the world already knows the well known Spanish diplomat Carlos Alonso Suldivar in today's comment for the El Pais journal. He points out that "the rebels from the Kosovo Liberation Army's ranks caused the war when they took arms in the fight for the independence of this Serb province".

The Spanish diplomat evaluates that it is natural for the authorities to "answer with a military offensive against terrorists, thereby opposing the secession of Kosovo and Metohija". Suldivar points out to the cooperativeness of the Serb and Yugoslav side and the desire to solve the problems peacefully. "After seventy-eight days of bombing, the Security Council adopted the Resolution 1244, which Yugoslavia has accepted", states the Spanish diplomat and concludes:

"Russia has accomplished through diplomacy what the NATO could not even through bombs. So, the devastation could have been avoided with more good will and less arrogance".

Suldivar states that the NATO had caused through its bombs the exodus of the Albanians from Kosovo and Metohija, and now it calls on them to come back, to the destroyed houses...

"The Serbs wish to stay at their homes but they do not trust the countries that had bombed them", he adds and notices that the Western countries within the KFOR "place themselves as protectors and friends" of the Albanians from Kosovo and Metohija and the so-called Kosovo Liberation Army.

"Although it is obliged to be neutral, the KFOR is not. It is completely indifferent to the armed members of the Kosovo Liberation Army, who roam town and field freely and threaten the Serbs", points out Suldivar. Similar thoughts today are very present in many Western media and the conclusion is almost unique: the war is over, the so-called Kosovo Liberation Army has stayed.

The German Siedeutche Zeitung, for example, says that the representatives of the Albanian terrorists signed a bond on demilitarization and emphasizes that it is "an important step". However, what follows is the conclusion:

"It cannot be expected for the Kosovo Liberation Army to disappear off the face of the Earth". According to the commentator of the above-mentioned newspaper, the main deadline given for the demilitarization of

The commentator of the *Los Angeles Times*, who says that "the future role of the Kosovo Liberation Army was left unclear in the peace agreement for Kosovo and Metohija", has reached a similar conclusion. As it was with the previous one, this commentator too warns of the danger of the actions of the so-called Kosovo Liberation Army, whose members will be left with "hundreds of thousands of pieces of light artillery".

"The plan of the demilitarization represents a weak compromise", claims the commentator of the American newspaper, reminding that the so-called Kosovo Liberation Army was never armed with tanks and fighter aircraft, but that very same light artillery from robbed Albanian military storehouses and on the black market.

"So long as the members of the peace forces do not confiscate light arms in Kosovo and Metohija, armed members of the Kosovo Liberation Army will be undermining the control of the international peace-preserving forces", it is stated in the commentary and added: "The Kosovo Liberation Army must surrender arms".

Commander of the Western forces within the peace mission of the United Nations Michael Jackson promised again, as the media around the world learned today, that his forces would be enlisted in the imposing of peace, protecting all civilians in the province and expressed the hope that everyone would come back.

However, Jackson was forced right after that statement to apologize for the augmentation of robbing and burning of Serb houses that had happened on several occasions in the presence of his troops. He then admitted: "We did not fulfill in these cases what I would want."

Aware of exactly that, it is probable that the warning of Russian Prime Minister Sergey Stepashin, who stated all the way back during the summit of the Group 8 that "there must be no double approach to the issues of the solving of the crisis in Kosovo and Metohija", was quite justified. It is obvious that the Russian Head of Government had reason to suspect the objectivity of the Western units within the peace forces of the United Nations in Kosovo and Metohija. Because it was not hard to notice that these units occupied themselves mostly with the supervision of the withdrawal of the Yugoslav forces from Kosovo and Metohija. During which time, the Western "peacemakers" indifferently watched the robbing of Serb property, not wishing to "make the situation worse", as one of their representatives explained.

It seems, however, that the time has come for the "peacemakers" to finally make up their mind - either to start protecting Serbs and Montenegrins in a heavy way or to explain, if they do not do that, why they are behaving in such a way. In both cases, the peace forces will have to face the fanatical and uncontrolled members of the separatist-terrorist Kosovo Liberation Army. According to the latest evaluations, the sooner they face them, the better it will be.

In Kosovo worden de naambordjes nog een keer gewisseld

In het Kosovaarse stadje Peć worden de Servische naambordjes vervangen door Albanese. 'Kosovo wordt gezuiverd van Serviërs, met hulp van de NAVO.'

Door onze redacteur
PETRA DE KONING

PEC, 24 JUNI. Kwart voor twaalf 's avonds gaat de bel. Drie UÇK-soldaten staan voor de deur van de flat, in het centrum van de Kosovaarse stad Peć. Ze zoeken de Servische eigenaar. Die is er niet, de man vluchtte vorige week naar de Joegoslavische deelrepubliek Montenegro en verhuurde zijn flat aan journalisten. De UÇK-soldaten, bewapend met een pistool en een mes, willen de identiteitskaart zien van een Albanese tolk – hij zou een Servische spion kunnen zijn. De tolk weigert, het UÇK is de politie niet. De soldaten worden kwaad, ze dreigen en schelden. Een van de UÇK-soldaten rukt het Servische naamplaatje van de deur en zegt: „Waarom hangt dit er nog, als er geen Serviërs meer in dit huis wonen?" Ze gooien de voordeur met een klap dicht.

Om drie uur die nacht belt een Servische buurvrouw op. Ze woont in een ander appartementenblok. UÇK-soldaten, zegt ze, zijn het flatgebouw binnengedrongen. De deur van het gebouw was op slot, maar de soldaten moeten een sleutel hebben gehad. Ze hebben, zegt de vrouw, een Servisch echtpaar meegenomen. „En nu hoor ik ze bij onze voordeur." Ze hangt snel op.

Volgens metropoliet Amfilohije, de leider van de orthodoxe kerk in Montenegro die nu in Peć verblijft om de Serviërs van Kosovo te steunen, werden de afgelopen dagen zo'n veertig Servische burgers ontvoerd. Elf lijken van Serviërs werden gevonden. Een paar honderd Servische burgers vluchtten de afgelopen week naar het klooster, net buiten de stad, dat wordt bewaakt door Italiaanse soldaten van vredesmacht KFOR.

De drie UÇK-soldaten gaan ook 's ochtends nog langs de flats in het centrum van de stad. Een oude Albanese man laat hen zien waar nog Servische families wonen, en welke Servische appartementen leeg staan. In onze flat wonen de volgende ochtend nieuwe buren: teruggekeerde Albanese vluchtelingen. Ze hebben hun naam over de Servische naambordjes heen geplakt. De huizen staan toch leeg, zeggen ze, en hun eigen huis werd twee maanden geleden platgebrand door Servische paramilitairen. Ook in andere wijken van de stad worden lege huizen van Serviërs ingenomen door Albanezen. Ze plakken briefjes op de voordeur met hun naam erop.

In de tuin van de orthodoxe kerk van de stad Djakovica, bijna veertig kilometer ten zuiden van Peć, tellen ze, de afgelopen gevallen en bedreigd gers en UÇK-soldate één maandagnacht be pende UÇK-soldaten huis van Nada Isajo droeg het zwarte unifo polítie, de ander had Nada Isajović: „Ze gooien mijn meubels en mijn wasmachine op straat, ze lieten mijn duiven wegvliegen. Ze zwaaiden met een mes voor mijn buik en dreigden dat ze me zouden opensnijden als ik niet snel wegging. Sinds die nacht slaapt Nada Isajović in de kerk.

Jela Miović (70) zegt dat er dinsdagochtend twee Albanese mannen bij haar kwamen. „Een van hen stak twee vingers in mijn ogen en zei: 'Jij hebt misdaden gepleegd'." 's Middags kwamen een Albanese man en een vrouw bij haar langs. „Ze zeiden dat ze een huis nodig hadden, omdat hun eigen huis in puin lag." Naast Jela Miović zit Kata Jovanović (62). Ze huilt en wrijft in haar handen. Drie dagen geleden, zegt ze, werd haar man Mile (70) meegenomen door twee Albanezen in zwarte leren jassen. Ze kwamen om vijf uur 's middags. „Een van de mannen zei dat hij politieman was, hij vroeg om onze wapens. Mijn man zei: die hebben wij niet. De politieman wilde water drinken. Ik gaf het hem, hij dronk zijn glas leeg en zei: 'Kom even vijf minuten naar buiten, oude man, om te praten'." Daarna heeft Kata Jovanović haar man niet meer gezien.

Gisterochtend brachten Italiaanse KFOR-militairen vijfentwintig Serviërs in een legertruck van Djakovica naar Peć. De Serviërs, bijna allemaal oudere vrouwen en een paar mannen, werden de afgelopen dagen uit hun huizen gezet. Ze willen van Peć doorreizen naar familie of vrienden in Montenegro.

Een van de vrouwen die door de Italianen werden weggebracht, is Radka Dasić (56). In haar huis woont nu een Albanese vrouw, Fatmire Axhanela, met haar drie kinderen. Fatmire Axhanela zegt dat het UÇK haar het huis van Radka Dasić toewees. Haar eigen huis was platgebrand, Axhanela zat twee maanden in een vluchtelingenkamp in Albanië en kwam begin deze week terug.

Op het UÇK-hoofdkwartier in Djakovica zegt plaatsvervangend commandant Mehmet Ali Perolli dat er een groot probleem is: de binnenstad van Djakovica is zwaar verwoest door de Serviërs, en de Albanese vluchtelingen die terugkeren moeten onderdak hebben. „Maar ik verzeker u: niemand van hen slaapt 's nachts buiten." Of het waar is dat het UÇK de vluchtelingen in Servische huizen laat wonen? De commandant staat op en loopt weg, hij wil niet verder praten. Zijn vertaler, Nexhat Musa (33), neemt het van de commandant over. „Nee, dat is niet waar", zegt hij. „Die vrouw, Fatmire, liegt, ze zoekt een excuus omdat ze zich schaamt dat ze in een Servisch huis woont."

Musa vindt het absurd om aandacht te besteden aan problemen van Serviërs. „Het gaat er nu om wat de Albanezen is aangedaan." Musa zelf had een restaurant in Djakovica, een motel en twee huizen. „Nu slaap ik in het huis van mijn moeder." En de Servische vrouwen die nu door Albanezen worden bedreigd, zijn die schuldig aan de verwoesting? Musa: „Die vrouwen hebben zelf misschien niks gedaan. Maar ze hadden hun zonen moeten tegenhouden."

Vanochtend verlieten honderden Serviërs het klooster van Peć richting Montenegro. In konvooi, geëscorteerd door KFOR-troepen. Metropoliet Amfilohije staat bij de poort van het klooster. „Dit is de etnische zuivering van Kosovo, met hulp van de NAVO", zegt hij. „De Serviërs worden gezuiverd, zoals eerder in de Krajina en Bosnië."

'Oppositie aanpakken'

Tegoeden Milošević geblokkeerd

ZÜRICH/BELGRADO, 24 JUNI. De Zwitserse regering heeft gisteren gisteren eventuele banktegoeden van de Joegoslavische president Milošević en vier naaste medewerkers bevroren.

Zwitserland geeft daarmee gehoor aan een verzoek van het Joegoslavië-tribunaal, dat de vijf in staat van beschuldiging heeft gesteld en de blokkering van de tegoeden gelast heeft. Het is de eerste keer dat Zwitserland de tegoeden van een zittend staatshoofd bevriest; eerder werden wel tegoeden van afgezette dictators, zoals de Filippijnse sterke man Marcos en de Zaïrese leider Mobutu, overgedragen. De Verenigde Staten ondernamen eerder dezelfde stap. Het is overigens niet duidelijk of Milošević en zijn medewerkers rekeningen hebben in Zwitserland; een Zwitserse aanklager noemde dat gisteren zelfs onwaarschijnlijk. Milošević kent de fijne kneepjes van het bankwezen. In het communistisch Joegoslavië was hij jarenlang bankier, onder gelijkertijd wordt over een aantal wetten gestemd die de greep van de staat op de samenleving moeten versterken. Binnen het regime bestaat grote bezorgdheid over de onverzoenlijke houding van het westen. President Clinton en andere westerse leiders lieten dit weekeind weten dat Joegoslavië niet voor wederopbouwgeld in aanmerking komt zolang Milošević aan het bewind is.

Gisteren blokkeerde een groep van driehonderd reservisten uit het stadje Trstenik vijf uur lang een weg bij de stad Kraljevo in Zuid-Servië. Ze eisten betaling van soldij. Kraljevo kwam eerder in het nieuws toen een grote groepen soldaten uit Kosovo deserteerde omdat ze hadden gehoord dat de politie hard was opgetreden tegen hun betogende familie-

...waarin de lichamen liggen van vermoedelijk ...(Foto David Guttenfelder)

Ministers EU op bezoek in Priština

PRIŠTINA, 24 JUNI. Met groot vertoon van eensgezindheid hebben de ministers van Buitenlandse Zaken van Frankrijk, Engeland, Duitsland en Italië gisteren een bezoek gebracht aan Kosovo. Zij riepen de Albanezen op af te zien van wraak. De ministers zagen de verkoolde resten van 45 mensen bij het dorp Velika Krusa, die vorige week werden ontdekt door Nederlandse troepen. De Britse minister Robin Cook riep enkele uren later in Priština de „overlevenden van deze gruweldaden" op om „te breken met de cyclus van geweld en een vreedzame, geweldloze toekomst voor de kinderen van alle volken in Kosovo op te bouwen".

De Franse minister van Buitenlandse Zaken Védrine ontkende gisteren dat de Fransen te laks optreden in hun sector in het noorden van Kosovo. Daar namen de Albanezen en Serviërs op meerdere plaatsen wraak op elkaar. Védrine stelde dat de Fransen een erg moeilijke sector toegedeeld hebben gekregen.

De vier ministers beloofden gisteren in Priština dat de Europese Unie financieel het voortouw zal nemen bij de wederopbouw van Kosovo. De Duitse bondskanselier Schröder noemde gisteren zijn naaste adviseur Bodo Hombach

Intussen heeft Dragan Tomić, de voorzitter van het Servische parlement en een naaste vertrouweling van president Milošević, gisteren opgeroepen tot harde maatregelen tegen de oppositie. Tomić stelde gisteren dat voor de wederopbouw van Joegoslavië versterking van de staat nodig is. „De wederopbouw van de staat is een beweging waar de hele natie in participeert, alle hulpmiddelen, intellectueel of anderszins." Dat zou niet mogelijk zijn zolang de natie is onderverdeeld in „een patriottische front en aan de andere kant degenen die bereid zijn kolonisatie te accepteren".

Het Servisch parlement zou vandaag bijeen komen, mogelijk ook om over de opheffing van de staat van oorlog te stemmen. Te-

leden in Kraljevo.

Groep 17, een gezelschap onafhankelijke economen, heeft gisteren gewaarschuwd dat Joegoslavië niet moet worden uitgesloten van een Balkan-reconstructieprogramma. De groep heeft berekend dat het gemiddeld inkomen in Joegoslavië dit jaar met 40,7 procent is gedaald tot 975 dollar per jaar. Het BNP zou eveneens met 40,7 procent dalen, de industriële productie met 44,4 procent. De totale schade door elf weken van de NAVO-bombardementen zou 29,6 miljard dollar bedragen. De Joegoslavische industrie produceert zo nog slechts een vijfde van het niveau van 1989. De buitenlandse schuld van Joegoslavië bedraagt nu 13 miljard dollar, 126 procent van het jaarlijks bruto nationaal product. (AP, Reuters)

Amerikaanse KFOR in gevecht met sluipschutters

De Britse minister van Buitenlandse Zaken, Robin Cook, gisteren op bezoek in Kosovo, staat in de deuropening van een gebouw in [illegible] Albanese Kosovaren die zijn vermoord door Serviërs. Op deze plek hebben Nederlandse KFOR-soldaten vorige week 40 tot 50 verkoolde lijken aangetroffen.

PRIŠTINA, 24 JUNI. Troepen van de VN-vredesmacht KFOR raakten gisteren in vuurgevechten verwikkeld met sluipschutters.

Bij het dorpje Zegra in het zuidoosten van Kosovo, waar de Amerikaanse mariniers een hoofdkwartier inrichten, werd een wegversperring onder vuur genomen. Mariniers omsingelden het huis van waaruit werd geschoten. Nadat een man was gedood en twee anderen gewond waren geraakt, gaven de andere schutters zich over. Ze waren in burgers en beschikten over kalasnjikovs. Het Pentagon wilde nog niet zeggen of het Serviërs of Albanezen betrof. In de noordelijke stad Mitrovica werd op een Franse patrouille beschoten vanuit een Servische wijk.

In de universiteit van Priština werden vanochtend de lichamen gevonden van een professor, een nachtwaker en de kantine-manager. Het drietal leek te zijn gedood door messteken of te zijn doodgeslagen. In de stad Mitrovica werden gisteren de lichamen van vier Servische burgers gevonden. Duizenden Serviërs protesteerden gisteren tegen de etnische zuiveringen door Albanezen. Met name in de sectoren waar KFOR nog niet sterk aanwezig is, worden Serviërs stelselmatig uit hun huizen gezet.

Serviërs en Montenegrijnen vormden voor de oorlog naar schatting tien procent van de bevolking van Kosovo, ruim 200.000 mensen. Ruim 50.000 Serviërs zijn op de vlucht geslagen. Ongeveer 4.000 Serviërs zijn inmiddels teruggekeerd, nadat de Servische autoriteiten hen te verstaan gaven dat ze geen recht kunnen doen gelden op de status van vluchteling.

In het noorden van Kosovo hebben Franse KFOR-troepen een massagraf gevonden dat mogelijk 180 lichamen bevat. De Fransen wilden de locatie van het graf niet vertellen voordat een team daar onderzoek heeft gedaan. De Fransen zeggen in hun sector tot dusver twaalf mogelijke massagraven te hebben aangetroffen.

De Amerikaanse regeringswoordvoerder James Rubin maakte gisteren bekend dat er geen bewijs is dat het Kosovo Bevrijdingsleger UÇK betrokken is bij drugshandel. Die beschuldiging circuleert al jaren in de media. De Amerikaanse regering heeft de afgelopen tijd de banden met het UÇK aangehaald; de beweging wordt geacht een prominente politieke rol te spelen in het toekomstige Kosovo. President Clinton feliciteerde UÇK-leider Hashim Thaçi deze week persoonlijk met het ondertekenen van een akkoord over demilitarisering van zijn beweging. (AFP, AP, Reuters)

jaren gestabiliseerd. De kleine Chinese restaurants moeten niet, waardoor de meeste nauwelijks nog levensvatbaar zijn. Bovendien is het voor de ondernemers steeds moeilijker personeel te vinden om te vasthouden. De vast

Halimi zoekt zijn begraven kettingen en armbanden

Zou het huis er nog staan? Liggen het spaargeld en de familie-sieraden nog op een verborgen plek achter de struiken? Het relaas van de terugkerende Albanees Iljaz Halimi.

Door onze redacteur
CEES BANNING

GNJILANE, 24 JUNI. Als een van de eersten stapt Iljaz Halimi uit de bus in het centrum van Gnjilane; een plaats in het zuidoosten van Kosovo. De 45-jarige Albanees is onder de indruk, want een groot gedeelte van zijn stad ligt in puin. Gisterochtend verliet Halimi het vluchtelingenkamp Cegrane in Macedonië. Hij maakte gebruik van de mogelijkheid die een katholieke Ierse organisatie bood om vluchtelingen weer naar hun huis te brengen. De belangstelling voor de bustocht was zo groot dat Halimi zijn vrouw en vier kinderen moest achterlaten. „Ik ga eerst kijken of ons huis er nog staat", zegt Halimi. „Ik heb mijn auto bij een bevriende Servische familie ondergebracht. Ik haal mijn vrouw en de kinderen dit weekend zelf op."

Op weg naar zijn huis begroet hij vrienden en buren enthousiast, maar de Albanees is zichtbaar onder de indruk van zijn verwoeste stad. Na zo'n vijf minuten lopen klopt Halimi op de deur van het huis van zijn Servische vrienden. De begroeting is koel en na het uitwisselen van een paar beleefdheden krijgt Halimi te horen dat zijn auto weg is. Een Servische familie die naar Joegoslavie is gevlucht, heeft de wagen meegenomen. „We wisten toch ook niet dat je terug zou komen", probeert de Servië nog. Halimi heeft zich al omgedraaid en gaat verder op weg naar zijn huis.

Na ongeveer vijf minuten ziet Halimi het dak van zijn huis. Hij haalt opgelucht adem. „Het staat er nog." Het huis is niet vernield; alleen wat huisraad ligt, verbrand,

De begroeting door de Servische vrienden is koel

in de binnenplaats. Alle ruiten zijn kapot, maar de schade valt mee, vindt Halimi. Hij loopt wat onwennig door het huis. Buiten op de binnenplaats vertelt dat hij sieraden en geld heeft begraven een paar kilometer buiten Gnjilane. „Ik wist dat de Serviërs alles zouden pikken terwijl we op de vlucht waren. Met het beetje geld dat ik bij me had, heb ik mijn gezin bij elkaar weten te houden."

Maar zou zijn spaargeld er nog liggen? In de auto geeft Halimi gespannen de aanwijzingen voor de route. Onderweg wordt een struikgewas gepasseerd. Om een gedeelte van de struiken is een wit lint gespannen. De omwoelde aarde duidt op een graf. De Albanees wrijft in zijn ogen. „Misschien liggen hier wel familieleden of vrienden." Hij hurkt en houdt voor een paar minuten een beetje aarde in zijn handen. Dan staat hij op en wordt de tocht vervolgd.

Na tien minuten wordt de auto geparkeerd en volgt een wandeling over een onverharde weg. Na een groepje bomen duikt Halimi in de struiken. Achter de struiken begint hij met zijn blote handen te graven, maar voordat hij begint weet Halimi het eindresultaat. „Het ligt er nog." Na een poosje graven, houdt hij triomfantelijk een opgerolde plastic zak omhoog. In de zak, gewikkeld in een handdoek, een paar gouden kettingen, oorbellen en armbanden. In een kleine plastic zak ongeveer duizend Duitse marken.

„De sieraden worden al een paar generaties door de familie van mijn vrouw gedragen. Nu kan mijn vrouw ze weer doorgeven aan mijn dochter." Halimi twijfelt nog een moment wat te doen: de sieraden en het geld weer begraven of gewoon meenemen. Hij kiest voor het laatste: „Kosovo is vrij; de NAVO beschermt onze bezittingen."

Rekenkamer kr
,Aanpak
DE NIEUWE GENERATIE NOTEBOOKS VINDT JE BIJ DUNNET
Dunnet COMPUTERS
COMPAQ

NRC HANDELSBLAD

BERICHTEN FAMILIE

Familieberichten zijn mededelingen van:
A. geboorte, verloving en huwelijk
(standaard 38 mm breed)
B. overlijden en in memoriam
(standaard 78 mm breed)
Het plaatsen van een Familiebericht in NRC Handelsblad kost resp. ƒ 7,16 (A) en ƒ 14,32 (B) per mm in hoogte, excl. BTW.

Zó geeft u een Familiebericht op
Per post: met vermelding van uw naam, adres en het telefoonnummer waarop u overdag te bereiken bent, sturen naar:
NRC Handelsblad, Afd. Familieberichten, Postbus 8983, 3009 TE Rotterdam.
Telefonisch: **010 - 406 6200**
(maandag - vrijdag van 8.00 tot 20.30 uur)
Per telefax: **010 - 406 6966**
(onder vermelding van "NRC Handelsblad" en de datum van plaatsing)

Sluitingstijden
Voor plaatsing op **maandag t/m vrijdag** kunt u uiterlijk de dag van plaatsing, 9.00 uur opgeven.
Voor plaatsing op **zaterdag** kunt u uiterlijk de vrijdag voor plaatsing, 20.00 uur opgeven.
N.B.: Voor alle zorgvuldigheid worden familieberichten alleen geplaatst als verificatie van de afzender mogelijk is. Alle advertenties worden geplaatst volgens de regelen van het advertentiewezen.

Op 22 juni 1999 is mijn lieve vrouw
GEERTRUIDA JEANNETTE ROELFSEMA-VAN ASSEN
overleden, in de leeftijd van 92 jaar.
Schoollaan 31
9761 AA Eelde
J. L. Roelfsema

De crematieplechtigheid zal plaatsvinden op vrijdag 25 juni om 10.00 uur in het rouwcentrum "De Boskamp", Boskamp 5 te Assen (Europaweg-Zuid).
Na de plechtigheid is er gelegenheid de familie te condoleren.

Geen bezoek aan huis

Tot onze grote droefheid overleed onverwacht op 21 juni 1999 onze dierbare vader, schoonvader en grootvader
Dr. HENDRIK ANNE KLASENS
geboren 6 februari 1914
Beugen: M. Klasens
Ronald
Dorine
Bergen N.H.: J. H. Klasens
A. E. Klasens-Septer
Eelke
Hylke
Correspondentieadres:
Haart 2
5835 CS Beugen

De crematie heeft in besloten kring plaatsgevonden.

Johan is thuis
Stachouwerweg 7
1261 HT Blaricum

"Zij zijn niet waarlijk
die in onze harten le

(De Gen

Na een moedige strijd ging veel te vroe
ons heen mijn lieve man, onze lieve p
zoon, broer, zwager en oom
JOHAN KOOIJ
24 juli 1947 - 22 juni 1999
Blaricum: Libert Kooij-van der Ko
Teerd-Jan en Liesbeth
Ellen
Dieren: J. Kooij
B. Kooij-Bakker
Zoetermeer: M. L. Kooij
J. Pijfers
Zaandam: M. Melkert-van der Koi
Soest: J. R. P. van der Kolk
J. M. van der Kolk-van
Neven en nichten

ropees coördinator van het toekomstige stabiliteitspact voor de Balkan, waarover volgende maand in Sarajevo wordt overlegd. Dat pact behelst een aanzienlijke financiële injectie van de EU (ongeveer 1,2 miljard gulden per jaar) om de toekomstige economische en politieke stabiliteit van de Balkan te verzekeren.

De Russische president Jeltsin zei vanochtend in Moskou na een onderhoud met Kofi Annan, de secretaris-generaal van de Verenigde Naties, dat Rusland actief zal deelnemen aan de wederopbouw van Kosovo én Joegoslavië, niet alleen door een troepenbijdrage aan KFOR van 3.600 man, maar ook door ambtenaren te sturen.

Vanochtend arriveerden ook Javier Solana, secretaris-generaal van de NAVO, en Wesley Clark, de opperbevelhebber van de NAVO, in Kosovo. Clark zei gisteren dat de massagraven een rechtvaardiging zijn van de luchtoorlog tegen Joegoslavië. Clark zei dinsdag dat de afgesproken sterkte van KFOR – 55.000 manschappen – wellicht onvoldoende is. Ook riep hij de deelnemers aan KFOR op meer haast te maken met het sturen van troepen. (AFP, AP)

Gebo
JELLE HERMAN LAMBERT
zoon van
JOHAN KOOPMAN
JUDITH JAMIN
Sophie

Gebo
HENK
Hendrik Willem
ELS MEEUWISSE
GEERTJAN JELLEMA
Plentje

Gebo
Johan
stra-Haverman
pe †
pe-Dijkstra
am, 22 juni 1999
openen Martinet
n-Centrum
Oude Noorden"
JKSTRA
der
an onze lieve
ntiers 13 : 13
is de liefde."
ieze drie,

Cook in Kosovo

24-6-99

De Britse minister van buitenlandse zaken, Robin Cook, was op bezoek in Velika Krusa, waar een massamoord plaatsvond. Hij kijkt de kamer in waar lijken zijn gevonden. FOTO AP

24-6-99

Geen plaats voor Milosevic in Europa

KOSOVO Voor de Joegoslavische president Slobodan Milosevic is geen plaats in het Europa van de toekomst.

Dat zei secretaris-generaal Javier Solana van de NAVO gisteren tijdens een NAVO-bijeenkomst in Boedapest.

Solana ging niet zo ver dat hij de Serviërs opriep het bewind van Milosevic omver te werpen, maar hij maakte wel duidelijk dat Servië moeilijk nauwe banden met andere Europese landen kan ontwikkelen zolang Milosevic aan de macht is. (ANP)

EU trekt ruim vier miljard uit voor Kosovo

Van onze correspondent

BRUSSEL – De Europese Commissie richt een speciaal agentschap op voor de wederopbouw van Kosovo. Per jaar wil het dagelijks bestuur van de EU tussen de 1,1 en 1,5 miljard gulden beschikbaar stellen.

De Commissie gaat ervan uit dat andere landen het Europese bedrag verdubbelen, zodat er jaarlijks voor de twee miljoen Kosovaren een kleine drie miljard gulden beschikbaar komt. Het herstelprogramma begint volgend jaar en zal zo'n drie jaar in beslag nemen, denkt commissaris voor buitenlandse betrekkingen Hans van den Broek. Voor het lopende jaar stelt de Europese Unie al ruim driehonderd miljoen gulden beschikbaar voor zeer dringende zaken. Daarnaast geeft de Europese Unie geld om vluchtelingen op te vangen en te voeden.

De Commissie heeft geleerd van haar fouten in Bosnië, stelde Van den Broek. „Daar duurde het ruim een jaar voor we op toeren waren". Het agentschap moet rond september met haar werk in de Kosovaarse hoofdstad Pristina kunnen beginnen. Van den Broek ontkende dat het geld voor de wederopbouw ten koste zou gaan van de Europese steun aan de kandidaat-lidstaten in Oost-Europa. Voor een deel zit er nog geld in de Europese reserves, maar een deel zal ook van de lidstaten moeten komen. Het agentschap kan zich op termijn ook gaan inzetten voor de gebieden rondom Kosovo. Van den Broek sloot niet uit dat steden in Servië waar de democratische oppositie aan de macht is van het wederopbouwgeld zouden kunnen profiteren. Maar hij sloot overeenkomsten met het regime van president Milosevic uit.

Tot zover onze correspondent.

Zwitserland gaat de financiële tegoeden bevriezen van de Joegoslavische president Milosevic en vier andere van oorlogsmisdaden verdachte Joegoslavische leiders. Het Joegoslavië-Tribunaal had daarom gevraagd. Eind vorige maand klaagde het tribunaal in Den Haag Milosevic aan wegens oorlogsmisdaden. De aanklacht geldt ook de Joegoslavische stafchef Ojdanic, de Joegoslavische vice-premier Sainovic, de Servische minister van binnenlandse zaken Stojiljkovic en de Servische president Milutinovic. Het is de eerste keer dat Zwitserland rijkdom van een zittend staatshoofd of een vermeende oorlogsmisdadiger bevriest.

Het Amerikaanse ministerie van defensie schat dat de Joegoslavische en Servische troepen tussen de 50 000 en 100 000 landmijnen hebben gelegd in Kosovo. Ook het UCK zou mijnen hebben gelegd. Daarnaast zouden nog eens 11 000 niet-ontplofte Navobommen in Joegoslavië liggen, voornamelijk clusterbommen. Franse militairen hebben gisteren in het noorden van Kosovo een massagraf gevonden. Het graf bevat mogelijk 180 lichamen.

In het zuiden van Kosovo hebben Amerikaanse mariniers in een vuurgevecht twee van hun aanvallers doodgeschoten.

23-6-99

NATO hit only 13 Serb tanks in 79 days

LONDON, June 23 (AFP) - Thousands of bombs dropped on Yugoslavia during 79 days of NATO air strikes succeeded in destroying only 13 Serb battle tanks in Kosovo, The Times reported Thursday.

Serb forces informed KFOR, the NATO-led peacekeeping force which has moved into the province, that only 13 of their 300 or so tanks had been hit

And, despite alliance claims of large-scale destruction, KFOR troops have so far come across only three crippled T-55 tanks, the paper added.

During the air strikes campaign, which began on March 24, NATO claimed to have damaged or destroyed hundreds of Serb tanks, artillery pieces, armoured personnel carriers and mortars.

Instead, what the peacekeeping force has found is "a huge number of dummy tanks and artillery," one KFOR source told The Times.

It said the Yugoslav army placed dummy armour around the countryside, some next to dummy bridges, with strips of black plastic sheeting across fields as fake roads to delude NATO bombers into thinking they were prime targets.

"When you're travelling at 500 miles (800 kilometres) per hour at 15,000 feet (4,500 metres), it's easy to be fooled," another KFOR source said.

When the Serbs eventually withdrew from Kosovo, at least 250 tanks, 450 armoured personnel carriers and 600 artillery and mortar pieces were counted out, The Times reported.

Nu de Navo de Kosovo-oorlog officieel geëindigd heeft verklaard, is het tijd de balans op te maken. Mient Jan Faber en Paul de Waart, voorvechters van de wereldrechtsorde, vrezen nog veel ellende op de Balkan.

GROOT-KOSOVO

23-6-99

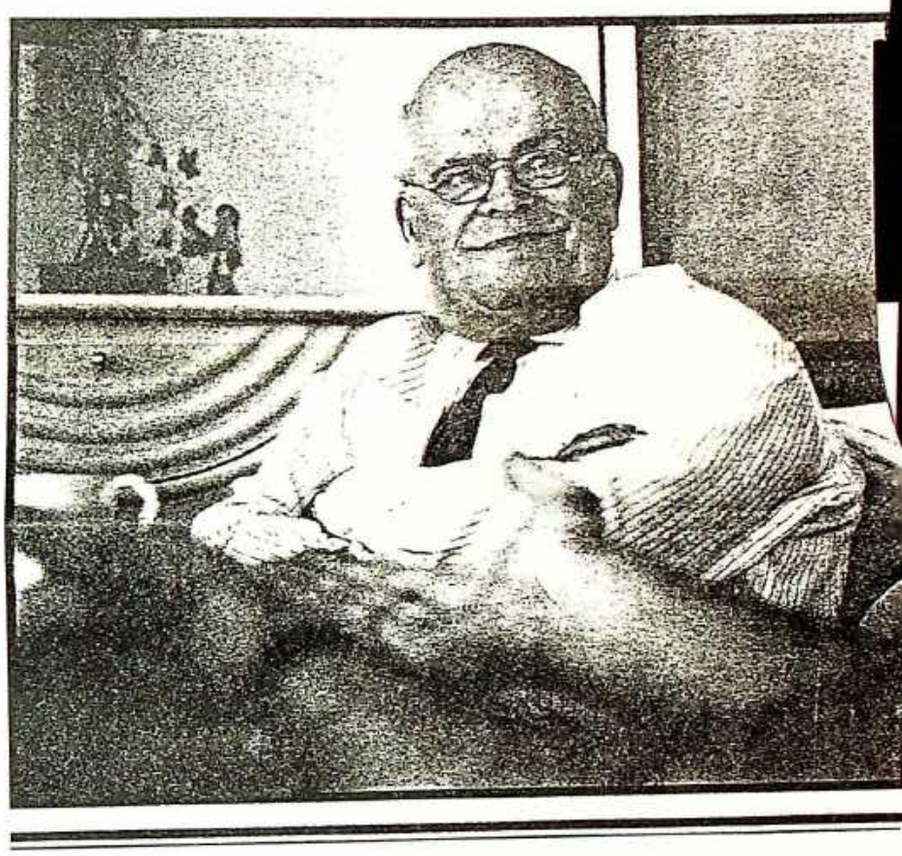

Faber: 'De manier waarop de Navo heeft ingegrepen heeft het volkenrecht ondermijnd'

De Waart: 'Als je de massaslachtingen niet hebt kunnen voorkomen, heb je een ontzettend riskant spel gespeeld'

door Max Arian

FOTO'S: ROGER CREMERS

ZE STONDEN tijdens de crisis om Kosovo recht tegenover elkaar. Mient Jan Faber pleitte al midden vorig jaar voor ingrijpen van de Navo om de Kosovaren te beschermen tegen het Servische geweld. Toen het in maart van dit jaar werkelijk zo ver kwam protesteerde Paul de Waart onmiddellijk tegen het Navo-optreden, dat volgens hem het internationaal recht schond. Joegoslavië vroeg hem daarom als een van hun advocaten op te treden, toen dat land bij het Internationaal Hof van Justitie in Den Haag stopzetting eiste van de Navo-bombardementen.

Nu zijn ze het wonderwel en hartgrondig eens over één ding: humanitaire interventie is een prachtige, nieuwe ontwikkeling van de laatste tijd, maar zoals het nu in Kosovo is gegaan, zo mag het beslist nooit meer.

Mient Jan Faber, de mathematicus die beroepsvredesactivist werd, die ten strijde trok tegen de Amerikaanse kruisraketten en secretaris is van het Interkerkelijk Vredesberaad, verbaasde vorig jaar nieuwe en oude vrienden en vijanden door hartstochtelijk te pleiten voor een gewapend optreden door de Noord-Atlantische Verdragsorganisatie om de Albanezen in Kosovo te beschermen. Hij was overigens niet voor Navo-bombardementen, zoals De Groene meldde in oktober vorig jaar, maar voor het zenden van grondtroepen met luchtsteun, omdat je nu eenmaal geen grondoperatie kan verrichten zonder steun vanuit de lucht.

MIENT JAN FABER: 'Je kunt niet alleen maar bommen smijten in de hoop dat dat voldoende afschrikwekkend werkt. Een humanitaire interventie, om mensen die met uitroeiing worden bedreigd bescherming te bieden, moet je op de grond doen. Die bescherming kun je niet bieden van vijfduizend meter hoogte. Je moet de mensen beschermen op de plaats waar ze zijn, dan blijft actie beperkt en kun je binnen het kader van het volkenrecht opereren. Maar nu hebben de Navo-landen gewoon een oorlog gevoerd tegen Joegoslavië.'

PAUL DE WAART, emeritus hoogleraar Internationaal Recht aan de VU, is het hier volledig mee eens. Hij was tegen het Navo-optreden op juridische en politieke gronden, maar hij is beslist geen liefhebber van Milosevic of van het optreden van de Serviërs in Kosovo. Hij is zeker geen tegenstander van humanitaire interventies, ook niet als daardoor de soevereiniteit van een land wordt geschonden. *Paul de Waart:* 'Het is een positieve ontwikkeling in de laatste decennia, dat een staat soeverein is voor zover hij zich houdt aan de regels van het volkenrecht, met inbegrip van de mensenrechten. Wanneer er ergens een dictator opstaat die z'n inwoners knecht en als grote groepen mensen het slachtoffer dreigen te worden, dan kan de internationale gemeenschap verplicht zijn met geweld in t grijpen. Je moet dan wel aan een aanta voorwaarden voldoen: er moet werkelij sprake zijn van een noodsituatie, alle ande re mogelijkheden moeten uitgeput zijn, j moet onpartijdig zijn en het geweld dat j gebruikt moet proportioneel zijn, dat w zeggen: het middel moet niet erger zijn da de kwaal die je wilt bestrijden. Want h gevaar bestaat natuurlijk dat je onder h mom van bescherming van mensen pr beert je politieke doeleinden te verwezer lijken, zoals Hitler deed toen hij ande landen binnentrok, met als argument c bescherming van Duitse minderheden. D heeft zo afschrikwekkend gewerkt, dat c bescherming van minderheden in 1948 ni in de Universele Verklaring van de Rech ten van de Mens is opgenomen, hoewel c Russen daar destijds voor hebben gepleit.

Natuurlijk, wat er in Kosovo aan etn sche zuiveringen is gebeurd, mag niet g beuren. Maar als er in Parijs op een redeli ke wijze met Milosevic was onderhande

waren die bombardementen wellicht niet nodig geweest. De Navo is veel te vroeg begonnen met de dreiging van militair geweld. Dat was bedoeld als een politiek drukmiddel op Milosevic maar dat heeft gefaald, en de meeste massaslachtingen waar hij nu van wordt beschuldigd hebben plaatsgevonden na het inzetten van de bombardementen. Als je dat met je ingrijpen niet hebt kunnen voorkomen, heb je een ontzettend riskant spel gespeeld en je komt bovendien in de gevarenzone wat betreft het internationaal recht, zoals het Internationaal Gerechtshof ook heeft vastgesteld in de aanhef van z'n vonnis over de klacht van Joegoslavië.'

Want dit is niet het eindstation. Als onafhankelijk landje is Kosovo economisch niet levensvatbaar. Er zijn UCK-leiders die nu nadrukkelijk pleiten voor een Groot-Kosovo, waarbij het Albanese deel van Macedonië, het deel van Montenegro waar Albanezen wonen en ook Albanië zelf bij Kosovo worden gevoegd. Zij zien Kosovo als het unieke centrum van de Albanese cultuur.'

De Waart: 'Ze noemen zich niet voor niets het oudste volk van de Balkan.'

Faber: 'Ze hebben deze slag gewonnen, maar dat is voor hen niet het einde van de strijd. Er gaat op het ogenblik in hun hoofden een heleboel om. De Navo heeft een militaire paraplu over dat hele gebied uitgetrokken. Niet alleen in Kosovo, maar ook in Bosnië, Albanië en Macedonië zitten Navo-militairen. Er wordt van de Navo geëist dat ze alle mogelijke nieuwe verschuivingen zullen controleren. De vraag is of we ons daarvan bewust zijn. De Europese Unie moet in dit gebied investeren, zodat men in de hele Zuidelijke Balkan weer samen kan gaan leven. Wij spreken over een Stabiliteitspact voor de Balkan of over een nieuw Marshall-plan, maar de Duitsers – ik was pas in Bonn – hebben het over een Schröder-plan. Er worden grote woorden gebruikt om een zeer zonnige toekomst te schilderen, maar eigenlijk is men zeer nerveus, want het is allemaal ontzettend onstabiel. De Navo is in een moeras gestapt en kan daarin weggezogen worden, vandaar dat men zich nu aan de sterren optrekt om daar uit te komen.'

De Waart: 'Kosovo is al vanaf 1912 een integraal onderdeel van Servië. In 1945 had Tito Kosovo en Albanië eigenlijk samen willen voegen als een nieuwe republiek in Joegoslavië. Van dat plan is niets terecht gekomen. Maar je kunt de recepten die de Navo heeft toegepast in Bosnië-Herzegovina niet zomaar toepassen in Kosovo, want als je niet kunt voorkomen dat de Serviërs op de vlucht slaan, ben je bezig met een etnisch zuivere staat Kosovo te creëren, terwijl de democratie eist dat mensen wel met elkaar kunnen samenleven. Je speelt dan in de kaart van onverantwoordelijke lieden die ook elders aansturen op afscheiding. Is dat wat je wilt? Het einde van de pluriforme samenleving in een groot aantal staten?'

Faber: 'Je ziet een nieuwe ideologie opkomen, die sterk wordt uitgedragen door Tony Blair, maar ook door Vaclav ... Die noemt deze oorlog *"the first war for human rights"*. Het gaat bij oorlogen niet meer om vulgaire staatsbelangen, maar om de mens, zegt hij. Maar de uitvoering van deze oorlog was geen oorlog voor mensenrechten. De motieven om hem te voeren waren op zichzelf zuiver, maar idealisme gaat vaak gepaard met veel naïviteit.'

De Waart: 'Als je bij humanitaire interventie geen strikte regels in acht neemt kan militair geweld wel eens een grote inbreuk maken op de mensenrechten. Je moet onpartijdig blijven. Niet alleen maar er vanuit gaan dat Milosevic een schurk is en de anderen niet.'

Faber: 'Het is ook in ons belang dat er een zekere stabiliteit heerst aan onze grenzen en dus ook in de Balkan.'

De Waart: 'Dan worden wij de nieuwe Turken. Wij nemen dan de rol van Turkije over, dat dit hele gebied eeuwenlang heeft overheerst. Er is nog een gevaarlijke kant aan, namelijk dat de arrogantie van het Westen in Rusland een sfeer creëert van niet meer alles willen slikken.'

Faber: 'De Duitsers bevinden zich na Kohl in een geheel nieuw tijdperk. Enerzijds definiëren ze hun positie in Midden-Europa opnieuw en zoeken ze met de Russen naar diplomatieke oplossingen. Maar je ziet ook dat iemand als Joshka Fischer de notie van mensenrechten sterk naar voren schuift. Onder het argument dat Duitsland niet toe kan laten dat de mensenrechten worden geschonden, kan dat land een eigen buitenlandse politiek voeren en nu zelfs weer aan militaire operaties deelnemen zoals in Kosovo.

Maar de manier waarop het begrip humanitaire interventie in Kosovo is toegepast betekent dat het enorm is vervuild en kennelijk wordt misbruikt voor het voeren van een klassieke oorlog. Het hele idee van humanitaire interventie is door dit soort optreden gediskwalificeerd. Albanezen en Serviërs zien nu geen enkele mogelijkheid meer tot samenwerking. En ook in Macedonië is op dit moment een dialoog tussen Slavische Macedoniërs en Albanezen onmogelijk geworden. Er is een muur tot stand gebracht in de hoofden van de mensen.'

DE WAART: 'De legitimiteit van he Navo-optreden was groter geweest als mer eerst toestemming had gevraagd aan de Veiligheidsraad en eventueel, als dat door het vetorecht niet was gelukt, aan de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties. Je kunt het geweldsverbod opzij zetten om een humanitaire interventie te plegen als je ziet dat een volk ten onder gaat. Maar zorg dan wel dat er brede steun voor is in de internationale samenleving.'

Faber: 'Er zijn in Bosnië veel fouten gemaakt, maar toch had men beter dat traject kunnen volgen en stap voor stap een militaire presentie in Kosovo kunnen opbouwen, zoals in Bosnië is gebeurd. Nu dacht men met de bombardementen een veel kortere weg te kunnen volgen. We zijn nu bezig de negentiende eeuw over te doen in plaats van te werken aan iets wat we in de eenentwintigste eeuw nodig zullen hebben. De manier waarop de Navo heeft ingegrepen heeft het volkenrecht ondermijnd.'

De Waart: 'Daar zijn we het over eens.'

Faber: 'Het verschil tussen jou en mij is dat we een andere rol hebben gespeeld. Wat de Navo nu doet deugt niet, maar we hebben de Navo wel nodig om humanitaire interventie uit te voeren. Dus ga ik geen anti-Navo-campagne starten. Maar de Navo is wel in een ernstig dilemma verstrikt geraakt. Je moet al deze dingen beter doordenken en je krijgsmacht er op instellen dat ze dit soort interventies beter kunnen uitvoeren.'

De Waart: 'Het beste zou zijn om de humanitaire interventie als uitzondering op het geweld zo te organiseren dat er een preventieve werking vanuit gaat.'

Faber: 'Ja, dat zou werkelijk mooi zijn.'

23-6-99

afp- NATO hit only 13 Serb tanks in 79 days

LONDON, June 23 (AFP) - Thousands of bombs dropped on Yugoslavia during 79 days of NATO air strikes succeeded in destroying only 13 Serb battle tanks in Kosovo, The Times reported Thursday.

Serb forces informed KFOR, the NATO-led peacekeeping force which has moved into the province, that only 13 of their 300 or so tanks had been hit.

And, despite alliance claims of large-scale destruction, KFOR troops have so far come across only three crippled T-55 tanks, the paper added.

During the air strikes campaign, which began on March 24, NATO claimed to have damaged or destroyed hundreds of Serb tanks, artillery pieces, armoured personnel carriers and mortars.

Instead, what the peacekeeping force has found is "a large number of dummy tanks and artillery," one KFOR source told The Times.

It said the Yugoslav army placed dummy armour around the countryside, some next to dummy bridges, with strips of black plastic sheeting across fields or fake roads to delude NATO bombers into thinking they were prime targets.

"When you're travelling at 500 miles (800 kilometres) per hour at 15,000 feet (4,500 metres), it's easy to be fooled," another KFOR source said.

When the Serbs eventually withdrew from Kosovo, at least 250 tanks, 450 armoured personnel carriers and 600 artillery and mortar pieces were counted out, The Times reported.

To: Malcolm Fraser, CARE Australia.

Wednesday, 23 June, 1999.

Copy to: All Queensland and Australian Commonwealth parliamentarians, and Ministers of News Zealand, our ANZAC partner. Dear Sir,

I write to you as head of CARE Australia to suggest a solution to that madness that has engulfed Kosovo.

I am a middle aged fourth generation Australian with neither Serbian or Eastern Orthodox Christian heritage. I suggest that I have not prejudged these events.

As you have a high profile within this matter, I believe that you should be the one to inject some sanity into what has become a tragedy, where the rules and protocols of civilisation have been dispinned. This had occurred prior to 24 March 1999.

The causes are manifold, resulting from, in large part, the poverty in Albania, caused by drug trafficking in and through Albania and the crime and corruption that produces. Please see these URLs referenced:

http://www.anemos.com/Diaspora/alb_gr_rel/alb_drug_Herald_Trib.html
http://www.insselu.com/ins/feb99/99feb10-606.htm

It is understandable that people should try to improve the lot for their families and themselves. However, many Albanians did this by infiltrating Kosovo. This has amounted to trespass and invasion. The territorial integrity of Kosovo and Serbia has thus been infringed. This has caused great social dislocation in Kosovo and feared now in Macedonia.

As the invasion proceeded, the Albanians in Kosovo began attacking Serbs to force them from their homeland. Since Serbia has been our ally for the better part of this century, it was then, if not earlier, that we should have come to the aid of our ally. As a fair thinking Australian with a long heritage in this country, you will understand this sentiment. In 1989, Milosevic rightly, as leader of the Serbs, declared that this attack by Albanians upon Serbs should not continue, and he vowed to prevent it.

Milosevic was praised by Nato and Robertson of the UK last year for his actions to attempt to solve or alleviate the problems in Kosovo. There were definitely problems in Kosovo, but in no way were they caused by Serbs or Milosevic.

The evil of Kosovo was grossly exacerbated by the desires of Albright of Check origins. Her agenda is clearly consistent with her forbears, the Austro-Hungarians empire of WW1 (where we were allies with the Serbs) and their descendants the Nazis of WW2 where Serbs were again our ally. We, and the US (whose many pilots were rescued by Serbs) were thankful then for the Serbian traits of courage, intelligence and tenacity. The Serbian people have suffered greatly including having 700,000 Serbs massacred at Jasinovac by OUR enemy the Ustaschi. You would know how that the Serbs were praised by the presidents of the US after each of the two World wars. Despite former Nato accolades, Milosevic has been vilified by

Albright in her desire to further the Albright, Nazi and Austro-Hungarian agenda, of conquering the Eastern Orthodox Serbs. Serbs have NOT been attacked because of Milosevic but rather Milosevic has been made the scapegoat for no other reason than

that he correctly and properly stood up for the Serbs. the Serbs have been persecuted for nigh on 700 years only because they were strong, principled, worthy, determined and persevering people. Had they been otherwise, no one, such as the Austro-Hungarians or later, the nazis would have feared or been jealous of the Serbs or their superior ability. Weak, unable and unprincipled people do not suffer persecution.

This is the thin edge of the wedge for Eastern Orthodox people everywhere.

Instead of the vast sums having been spent on destruction of Kosovo and Serbia, and aid to assist the victims of that destruction, those funds could have been spent on improving the lot of Albanians IN ALBANIA. Just as Japan became a miracle of development after WW2, so now Albania could develop, but without the endemic corruption of Albania. We are NOT nearing the sustainable limits for population or demand on resources, but only what we think the world can sustain with our present knowledge. Please tell me why Serbs should be bombarded in their own small sovereign homeland for corruption in another land for which they are in no way responsible. The military troops now on the ground in Kosovo should be doing much the same but in Albania. The true enemy is corruption and the drug lords and drug traffickers.

There do not need to be any "losers", except those who wish to advance themselves by forcing others to "lose". Albright springs to mind. Everyone can be "winners" as in the Japan miracle.

People of the world (including Serbs) need a friend, a statesman with a high profile to right the mammoth wrongs done to the Serbs for centuries and especially for the last few decades. Fate has placed you in that position. You must take a principled stand. I trust you will take the actions that must be taken for truth, justice and the good of mankind. YOU CAN DELIVER THE BLUEPRINT FOR TRUE SUCCESS IN THE BALKANS. I do not suggest that you should act in this way for the sake of the CARE workers imprisoned in Serbia, but in spite of it. Because of that imprisonment, CARE Australia has a GREATER AGENDA. All good people will benefit, including GOOD Albanians in ALBANIA and the imprisoned CARE workers.

Sincerely,

Russell G H Mathews BCom(Q'ld) BSc(Q'ld)

Copyright © 1996-99 Serbian Unity Congress. All Rights Reserved.

23-6-99

Geen collectieve schuld

H.J.A. Hofland

Er is een geschiedenis vóór de oorlog, de samenloop van gebeurtenissen die tot de oorlog heeft geleid. Er is de geschiedenis van de oorlog zelf. En nu zijn we bezig aan de geschiedenis van na de oorlog, de geschiedenis in wording, de politiek. Nu komt het erop aan 'de lessen te trekken'.

De lange voorgeschiedenis, van Westerse kant, bestaat uit een aaneenschakeling van aarzelingen en vergissingen die is afgesloten met een oorlog waarvan de duur, de intensiteit en de gevolgen zijn onderschat. Van Servische kant werden de aarzelingen beschouwd als gezochte gelegenheden om de etnische zuiveringen voort te zetten. Daarna heeft Milošević zich fataal vergist in wat er voor de NAVO op het spel stond toen de bombardementen eenmaal waren begonnen. De oorlog was, van beide kanten, een klassieke voortzetting van een politiek waarbij wederzijds het uithoudingsvermogen van de tegenstander ten slotte werd onderschat. Natuurlijk trok de NAVO aan het langste eind. Op straffe van opheffing kòn het bondgenootschap de strijd met de wapens niet verliezen. Als er nu 'lessen' te trekken zijn, komen die voort uit de manier waarop er niet is verloren.

Volgens een nieuwe theorie is de afgelopen maanden aangetoond dat het in deze tijd mogelijk is een oorlog uit humanitaire motieven te voeren. Door het feit op zichzelf dat de geloofwaardigheid van het Westerse bondgenootschap op het spel stond, wordt het uitgangspunt van deze zienswijze al ondermijnd. De geloofwaardigheid van een macht is niet 'humanitair'. Het andere doel, de orde op de Balkan, is dat evenmin. Het heeft alleen een jaar of tien geduurd voor in het Westen is ingezien dat de Balkan, met alle volkenkundige en historische eigenaardigheden, in geopolitiek en hoe langer hoe meer ook in economisch opzicht een deel van Europa is. De invloed en dus de oorzaken van permanente onrust vallen op den duur niet tot een deel van de regio te beperken. De buurlanden van Joegoslavië hebben er veel meer dan één wezenlijk belang bij dat daar niet tot in lengte van dagen etnische vetes worden uitgevochten. Dat is het onvermijdelijk gevolg van alle integratie. Het is een bewijs van kortzichtigheid dat het Westen zolang heeft gedacht het Joegoslavisch complex te kunnen quarantaineren. Deze oorlog was niet 'humanitair'. Een humanitaire ramp is de aanleiding ertoe geweest, en hoe men het ook wendt of keert, de oorlog zelf heeft deze ramp in eerste aanleg vergroot.

Een andere les zou inhouden dat het, in tegenstelling tot wat de traditionele krijgstheorie wil, mogelijk is met uitsluitend een luchtoorlog de vijand op de knieën te krijgen. Deskundigen die aan deze blijkbaar nu verouderde theorie vasthielden, hebben in het openbaar deemoedig hun vergissing beleden. Voorbarig. Het Servische leger is niet verslagen, heeft zich zoals het destijds werd genoemd 'in goede orde teruggetrokken', bevindt zich, verre van dodelijk gewond, achter veilige grenzen. De opperbevelhebber, de president, is nog steeds de baas en niet ernstig bedreigd door de oppositie (als we de laatste berichten mogen geloven). Evenmin als de oorlog een humanitaire mag heten, kan dit resultaat een overwinning worden genoemd. Dat is iets anders dan dat het in eerste aanleg beoogde resultaat is bereikt: de Kosovaren kunnen terugkeren, naar steden en dorpen die ze nauwelijks herkennen. We zijn blij dat ze het er levend van hebben afgebracht en dat KFOR de etnische contrazuivering voorkomt, maar dat is nog geen zegepraal.

Een duidelijke les van deze oorlog die voorlopig niet valt te betwijfelen, is, dunkt mij, dat de luchtoorlog zonder gesneuvelden aan eigen kant, de enige 'humanitaire' is die het Westen onder deze en dergelijke omstandigheden kan voeren. Zelfs de opbouw van een leger op de grond, het dreigen met grondtroepen voor het gevecht, is voor de publieke opinie van de Verenigde Staten niet meer aanvaardbaar. Deze oorlog heeft nog eens duidelijk gemaakt waar de binnengrenzen van de NAVO liggen. Dat zijn de steeds wisselende grenzen die door de Amerikaanse binnenlandse politiek worden gesteld. En omdat Europa zonder de Verenigde Staten niet tot enige grote militaire operatie in staat is, zijn deze binnengrenzen ook die van Europa en van de NAVO.

Uit deze les volgen er twee. De luchtmachten in het Westen zullen aanspraak gaan maken op een groter aandeel van het defensiebudget. In het Pentagon is het touwtrekken tussen de onderdelen van de krijgsmacht al begonnen; bij ons gaat het nu om het aantal F16's. De tweede, de complementaire les is voor de arme landen, in het bijzonder de landen die door etnische, territoriale of welke oorzaken dan ook, 'humanitaire' problemen van internationaal opvallend formaat hebben. Zullen ze niet alles in het werk stellen om hun luchtafweer dusdanig op orde te brengen dat daarmee ook vliegtuigen die hoger dan tienduizend meter vliegen, kunnen worden geraakt? De Joegoslavische oorlog is een uitnodiging aan de wapentechnologie om relatief goedkope, hoogreikende raketten te bouwen. Het Westen maakt zich zorgen over de bewapening van de Derde Wereld. Het is niet uitgesloten dat het hierna een zorg extra krijgt.

Dan is er een latere les; dat wil zeggen de les die nog ontbreekt. Het Westen weet niet goed wat het met de Serviërs onder Milošević aan moet. Zullen we het hele volk straffen voor wat zijn dictator heeft aangericht, zoals dat al jaren met de bevolking van Irak gebeurt? Wordt het, met medewerking van het Westen, als het ware door zijn dictator gegijzeld tot het hem heeft afgezet? 'Humanitair' zou je zoiets niet meteen noemen; eerder *reine Realpolitik*.

Toch, na meer dan twee maanden oorlog uit humanitaire motieven, dreigt het deze kant op te gaan. Toegegeven, het is een dilemma. Er worden grote plannen gemaakt: een alomvattend concept voor het herstel van de hele Balkan. Maar de Serviërs zullen niet mogen meedoen zolang ze niet hebben gedaan wat de NAVO niet gelukt is: Milošević afzetten. Tot het zo ver is, wordt het volk feitelijk een collectieve schuld toegeschreven. (In het klein heeft de directeur van de Arnhemse Academie voor Bouwkunst, de heer John Carp, al laten zien hoe dat moet: hij heeft een Servische kandidaat-studente geweigerd omdat ze Servische is). De positie van Milošević indirect versterken door zijn land zonder restricties te laten meedelen in de hulp voor de wederopbouw is absurd; de Serviërs te straffen omdat ze leven onder een dictatuur waaraan tallozen part noch deel hebben, ze te veroordelen tot collectieve *Verelendung*, druist in tegen de hoge humanitaire beginselen die 'we' in ons oorlogsvaandel hebben geschreven. Dat zou de politiek van een klein Versailles zijn. Deze dictator wordt niet op een dienblad binnengebracht. Na de *smart bombs* is het tijd voor slimme politici.

President Clinton schudde handen van Amerikaanse soldaten op hun basis bij de Macedonische hoofdstad Skopje voor hij gisteravond via Italië naar huis terugvloog. FOTO AFP

Navo-opperbevelhebber Wesley Clark heeft erop aangedron-

gen de 55 000 militairen van vre desmacht Kfor sneller dan g pland naar Kosovo te brengen. B vendien zijn er volgens hem mi schien meer militairen nodig. G dit moment zijn er 17 000 Kf soldaten in de Servische provi cie gestationeerd.

Op slechts dertien kilome van de grens met Kosovo heeft Amerikaanse president Bill C

ton gisteren in Macedonië met gevluchte Albanezen de overwinning gevierd. Clinton vroeg om geduld bij de terugkeer, want Kosovo ligt bezaaid met mijnen en onontplofte projectielen, onder meer van de Navo-aanvallen. Maandag kwamen twee Britse soldaten en twee burgers om het leven bij het onschadelijk maken van een Navo-clusterbom.

Hongaren willen autonomie

Vojvodina

Runa Hellinga

BOEDAPEST – De Hongaarse minderheid in de Servische provincie Vojvodina heeft zich de afgelopen maanden angstvallig stilgehouden. Toen politici in Boedapest tijdens de bombardementen over autonomie voor de provincie begonnen, reageerden de Hongaren in de Vojvodina met lichte paniek. Alsjeblieft geen aandacht trekken van Servische nationalisten, was hun boodschap aan Boedapest. Maar nu er een definitieve oplossing voor Kosovo moet komen, wordt van Hongaarse zijde steeds openlijker gepraat over herstel van de autonomie van de Vojvodina.

De Hongaarse premier Viktor Orban sprak zich in de afgelopen dagen een aantal malen zeer openlijk uit voor een zelfstandigere status van de provincie. En sinds de stopzetting van de bombardementen wordt hij daarin gesteund door de politieke leiders van de 350 000 zielen tellende Hongaarse minderheid in Joegoslavië.

Vorige week verklaarde Orban na een ontmoeting met Andras Agoston, een van de leiders uit de Vojvodina, dat beiden het erover eens zijn dat met autonomie de toekomst van de provincie het best verzekerd is. Maandag drong hij bij een Navo-bijeenkomst in Boedapest erop aan dat het Westen de kwestie Vojvodina als een apart hoofdstuk insluit in het vredesplan voor Kosovo.

Het vraagstuk is volgens Orban nu dwingender dan tijdens de bombardementen. Nu tienduizenden Serviërs Kosovo zijn ontvlucht, is de kans groot dat die voor een groot deel in de Vojvodina terechtkomen, waarmee de spanningen in die provincie alleen maar zullen oplopen. Daar komt bij dat een groot deel van de Joegoslavische troepen die de afgelopen twee weken uit Kosovo zijn teruggetrokken, inmiddels in de Vojvodina zijn gestationeerd.

Er zijn meer militairen in de provincie aanwezig dan ooit. Om die reden is volgens Orban niet alleen autonomie nodig, maar ook een verregaande demilitarisering van het gebied.

De kwestie is niet nieuw. De Vojvodina had tot 1989 net als Kosovo een zelfstandige status. In dat jaar wist de opkomende Milosevic de Serviërs massaal achter zich te krijgen door de autonomie van Kosovo af te schaffen. Maar daarvoor was een wetswijziging nodig die ook de Vojvodina raakte.

Anders dan de Albanezen hebben de Hongaren altijd geprobeerd hun zelfstandigheid terug te krijgen met steun van de Servische oppositie. „Vlak voor het begin van de bombardementen leken de Hongaren en de oppositie het eens over een voorstel voor de positie van de minderheden in Joegoslavië. Zelfs Milosevic wees dat niet geheel af", aldus professor Tibor Varady, zelf Hongaar en oud-minister van justitie van Joegoslavië.

Kern was de oprichting van een Hongaarse raad die verantwoordelijk zou zijn voor zelfbestuur en Hongaars-talig onderwijs. De bombardementen maakten verdere besprekingen daarover onmogelijk. Het woord autonomie was te beladen, ook voor de oppositie.

Weliswaar willen de Joegoslavische oppositiepartijen inmiddels wel weer praten over de positie van de minderheden. Maar de sfeer in de Vojvodina is sinds de Navo-acties buitengewoon gespannen. De Hongaren in de Vojvodina hebben zelf geen enkele behoefte aan een conflict met de Serviërs. Ze hebben veel te verliezen, want de provincie is een welvarend landbouwgebied. Bovendien zijn de Serviërs in de meerderheid.

Maar ze realiseren zich ook dat anderen er soms over beslissen of er een confrontatie komt. Zolang Milosevic nog in het zadel zit, zal de Joegoslavische leider conflicten gebruiken om zijn macht te versterken. Als hij er profijt van kan trekken, zal hij het zeker niet schuwen om de Hongaren tegen de Serviërs uit te spelen.

De Hongaarse leiders vrezen bovendien dat het Westen straks dezelfde fout maakt als ten tijde van het Bosnische vredesakkoord. De Bosnische oorlog werd als zelfstandige kwestie behandeld. De problemen in andere regio's, zoals Kosovo, bleven geheel buiten beschouwing. Dat was een tactische blunder waarvan de hele Balkan nu de gevolgen voelt en die, als het aan premier Orban ligt, niet herhaald moet worden, zeker nu Belgrado eigenlijk niet meer in een positie is om eisen te stellen.

UNHCR: Geldgebrek in Kosovo

GENÈVE – Het geld voor de hulpverlening aan Kosovo komt veel te langzaam binnen, vindt de UNHCR, de VN-vluchtelingenorganisatie .

De donoren – voornamelijk Europese landen komen volgens de vice-commissaris van UNHCR, S. Petersen, maar mondjesmaat over de brug, waardoor er voortdurend geldgebrek is. „Dit is geen manier om een urgent repatriëringsprogramma uit te voeren", klaagt de VN'er. Volgens Petersen bestemt de Europese Unie alle gelden voor wederopbouw, sinds het besluit is gevallen dat Brussel daarvoor opdraait.

De UNHCR verwacht over twee weken te beginnen met de georganiseerde terugkeer van uit Kosovo gevluchte etnische Albanezen. De VN-organisatie blijft ongeduldige vluchtelingen op het hart drukken niet op de bonnefooi te repatriëren. Petersen: „Terugkerende vluchtelingen lopen nu letterlijk een mijnenveld in."

In een overleg over de evacuatie van Kosovaren naar gastlanden buiten de Balkan, heeft de UNHCR ondermeer aan Nederland gevraagd geduld te tonen bij het terugsturen van de gevluchte Albanezen. „Eerst moeten we in de Balkan zelf orde op zaken stellen", beklemtoont Petersen.

'Rusland hoort erbij'

VERVOLG VAN PAGINA 1

Het bondgenootschap heeft volgens kolonel Vladimir Krimski zo moeilijk gedaan over Russische deelname, omdat de parachutisten zo goed getraind zijn. „Rusland zou er anders niet achteraan bungelen, maar een leidende positie innemen."

In zijn fantasie verslaat Michail de Navo-overmacht, maar de hoogste man van de Russische parachutisten verstoorde deze droom gisteren. De vredestroepen worden vooralsnog alleen met lichte wapens uitgerust.

Niet alle Russen lopen over van strijdlust. In de lommerrijke Tolstojstraat, op enkele stappen van het hoofdkwartier van 106e divisie, wandelt majoor Viktor van de bevoorradingstroepen. Eind februari, nog voordat de bombardementen op Joegoslavië begonnen, wist de majoor al dat hij waarschijnlijk naar Kosovo zou worden gestuurd. De majoor zal in Kosovo zo'n drieduizend gulden per maand gaan verdienen, vijftien keer meer dan thuis in Rusland. Maar hij zal met grote moeite zijn vrouw en zoon achterlaten. „Geld is niet alles", zegt hij.

Toch vindt Viktor de missie een goede zaak. „Rusland is een grootmacht. Wat in dit land gebeurt is niet goed: Duitsland werd één, terwijl wij uit elkaar vielen."

Dat zal Olga, die veel parachutisten kent, een zorg wezen. Ze staat bij een tramhalte nabij een van de belangrijkste bases van Toela zonnepitten te verkopen. „Ze zouden helemaal niemand moeten sturen. Ik heb medelijden met die jongens. Dit wordt net als Afghanistan, ze schieten en vermoorden elkaar daar.'

Lena is getrouwd met een majoor die elk moment kan vertrekken. „Ik heb de afgelopen dagen alleen maar gehuild. Ik ben vijf kilo afgevallen." Haar man heeft enkele jaren vredesmissies in de Kaukasus uitgevoerd. „We dachten dat het eindelijk over was. En nu dit." Ze is bang dat hem iets zal overkomen. „Hij is veel te eerlijk. Daar heb je juist van die slimmeriken nodig."

Het geld, waarvan Lena nog moet zien of het betaald wordt, compenseert voor haar en de kinderen de onzekerheid niet. Ook voor soldaat Michail is het niet het belangrijkste, hij gaat uit 'mannelijke interesse'. Van het geld is hij van plan een klein sportvliegtuigje te kopen.

Wessel de Jong

'NAVO heeft blunders van de hoogste graad begaan'

Vraaggesprek met Kosovo-Albanese leider Veton Surroi

Maandenlang hebben de Serviërs jacht gemaakt op de ondergedoken Veton Surroi, hoofdredacteur en uitgever en een van de meest prominente leiders van de Kosovaren. Een gesprek over zijn ervaringen in de oorlog, de NAVO en de toekomst van Kosovo.

Door onze redacteur
CEES BANNING

PRIŠTINA, 23 JUNI. „De leider die heeft geleden met zijn volk", zo kopt de krant *Koha Ditore* (Dagelijks Nieuws) boven een artikel over hoofdredacteur en uitgever Veton Surroi. In Priština beginnen mensen spontaan te applaudiseren als Surroi voorbijloopt. „In de barre tijd was hij bij ons. Hier. In Priština," zegt Eneida Sylai terwijl ze aan haar espresso nipt in café Korzo. Een paar minuten eerder heeft ze haar politieke held een hand gegeven en ze is nog steeds onder de indruk. „Hij is een volksheld geworden. Hij is het boegbeeld van een modern en democratisch Kosovo. Onze hoop."

Bij verkiezingen zou Surroi een goede kans maken om president te worden van Kosovo, zo menen waarnemers. Maar hij zegt geen enkele politieke aspiratie te hebben. „Ik wil mijn krant opbouwen. Dit land heeft behoefte aan een onafhankelijke kritische pers, en er is veel te doen." Hij wijst naar de ruimte om hem heen. Leeg. De Serviërs hebben de computers meegenomen en de persen vernield.

De Servische politie maakte maandenlang jacht op hem. Hij was nummer één op hun lijst van te elimineren Albanese intellectuelen. Het heeft zijn sporen nagelaten. De 'volksheld' oogt vermoeid. De bruine ogen liggen diep in het gezicht en zijn handen raspen regelmatig langs zijn grijze stoppelbaard. Hij speelt met zijn pijp en legt af en toe het hoofd in de nek om de rook van de Nederlandse pijptabak richting plafond te blazen. „De Serviërs hebben mijn flat compleet vernield. Alles van waarde hebben ze meegenomen. De rest was kapot. Geen glas was meer heel. Maar mijn pijptabak hebben ze achtergelaten. Dit is mijn laatste pakje."

Hoe hebt u geleefd de afgelopen tijd?

„Na de moord op de prominente advocaat en mensenrechtenactivist Kelmendi in maart ben ik ondergedoken. Met mijn moeder trok ik van huis naar huis. Soms bleven we een paar dagen, soms een paar weken, soms een paar uur. In je hoofd maalt dag en nacht steeds één vraag: hoe blijf ik uit de klauwen van de Servische politie? Eén keer ben ik door het oog van de naald gekropen. Drie agenten gebaarden me vanaf de overkant van de straat om stil te blijven staan. 'Dit is mijn einde', schoot door mijn hoofd. Maar er passeerde een vrachtwagen met vluchtelingen in de laadbak. De militairen moesten even wachten voor ze de straat konden oversteken, net genoeg tijd voor mij om weg te komen."

Waarom bent u zelf niet gevlucht?

„De wens om te blijven was moreel. Mijn handtekening staat onder Rambouillet en ik vond het mijn plicht in Priština te blijven. Het zou ook laf zijn geweest om met de staart tussen de benen te vertrekken, terwijl al mijn medewerkers van Koha Ditore achter zouden blijven."

Hoe beoordeelt u de NAVO-strategie?

„Uiteindelijk effectief. Maar de NAVO wilde een oorlog zonder één slachtoffer aan haar kant. Ik vind dat absoluut onbegrijpelijk. Bij een oorlog zijn doden onvermijdelijk. De NAVO voerde een klinische oorlog als betrof het een geavanceerd computerspel. In een oorlog moet je bereid zijn om mensen te offeren. Het Kosovaarse volk heeft daardoor langer geleden dan nodig was. De inzet van grondtroepen had direct een reële optie moeten zijn. Met dát dreigement had Milošević veel eerder het hoofd moeten buigen. En dan die maffe NAVO-mededelingen dat ze niet konden bombarderen vanwege het weer.

Veton Surroi (Foto Reuters)

Strategische blunders van de hoogste graad. Maar goed, uiteindelijk kregen ze Milošević op de knieën."

Welke rol moet de NAVO bij de opbouw van Kosovo spelen?

„De NAVO moet onze veiligheid garanderen en voorkomen dat Serviërs de Albanezen weer afmaken. Beide volken moeten kunnen schuilen onder deze militaire paraplu."

En wie moet de leider worden van uw land? UÇK-leider Hashim Thaçi of de pacifist Ibrahim Rugova?

„Dat zou ik niet weten. Het UÇK heeft een sterke symbolische functie gehad – 'we geven niet op' – en heeft de NAVO bij de luchtacties geholpen. Maar het UÇK blijft natuurlijk een guerrillabeweging. Ik weet niet of ik een guerrillaleider ook als leider van mijn land zou willen hebben. En Ibrahim Rugova heeft natuurlijk heel wat uit te leggen, hij is tijdens de bombardementen vriendelijk op de foto gegaan met agressor Slobodan Milošević. Op korte termijn moet er een brede coalitie komen. Verkiezingen komen later wel."

En de Europese Unie?

„De EU moet helpen met het opzetten van een democratische samenleving. Wij hebben ons nooit tot democraten kunnen ontwikkelen omdat na het Ottomaanse Rijk direct de Servische overheersing kwam. Van een Ottomaanse provincie moeten we een moderne Europese staat worden. Daarnaast hebben we een onverwerkt communistisch verleden. Van een apartheidsstaat moeten we naar een land waar gelijke rechten en plichten gelden voor alle bevolkingsgroepen. Kosovo kan alleen in vrede leven als het een land wordt met een democratie van Europese snit."

Geld?

„Uiteraard moet de geldbuidel open, maar dat zie ik als een vanzelfsprekendheid. Door zich zo actief in dit conflict te mengen hebben de NAVO en de Europese Unie een verantwoordelijkheid op zich genomen voor de periode na het geweld. De economische opbouw van het land hoort daarbij. En in de slipstream moeten Macedonië en Albanië daar ook van profiteren."

De EU als geldschieter van een Groot-Albanië?

„Nee, absoluut niet. Maar in Macedonië moeten Albanezen dezelfde rechten krijgen als de Macedoniërs; dezelfde plichten hebben ze al. Gebeurt dit niet dan slaat daar ook de vlam in de pan. Dit is het moment voor de EU om gelijke rechten af te dwingen. En Albanië heeft een zware hypotheek genomen met zijn humanitaire opstelling ten opzichte van de vluchtelingen. De EU moet helpen met de afbetaling of de hypotheek kwijtschelden."

U neemt afstand van het ideaal van een Groot-Albanië?

„De oorlog is voorbij. We moeten streven naar een niveau van communicatie waarbij grenzen er niet meer toe doen. Albanezen moeten in hun eigen taal kunnen communiceren en vrij kunnen reizen. Dan maakt het niet meer uit of je in Albanië, Kosovo, Macedonië of waar dan ook woont. Dan is 'Groot Albanië' daar waar je woont."

Joegoslavië krijgt geen cent zolang Milošević er de baas is.

„En terecht. De Serviërs moeten duidelijk maken dat ze hun maatschappij willen hervormen en dat er geen plaats meer is voor criminele geweldserupties. Met een oorlogsmisdadiger ga je niet praten over geld voor de wederopbouw van zijn land. De macht moet eerst in andere handen komen."

Bent u wat dat betreft optimistisch?

„Nee, ik zie weinig beweging. Vergeet niet dat Milošević geen dictator is maar de stem van het volk verkondigt. Het zou nog wel eens drie tot vijf jaar kunnen duren voordat er iets structureels in Joegoslavië verandert. Wat dat betreft is het goed dat de Serviërs die zijn gevlucht, terugkomen. Hun toekomst is hier. Hier zijn de kansen op welvaart en vrede het grootst. En misschien zeggen de Joegoslaven over een paar jaar ook wel: 'hé dat willen wij ook'. Welvaart legt een basis voor een democratische samenleving."

Clinton vraagt om geduld Kosovaren

STENKOVEC, PARIJS, 23 JUNI. President Clinton heeft gisteren in Macedonië tijdens een bezoek aan een vluchtelingenkamp de Kosovaren gevraagd geduld te hebben met hun terugkeer. Vier EU-ministers bezoeken vandaag Kosovo om er te praten over de wederopbouw.

Clinton werd hartstochtelijk verwelkomd toen hij gisteren twee uur lang het kamp van Stenkovec bezocht. In een korte toespraak riep hij de tiënduizend nog in het kamp levende Kosovaren op pas naar Kosovo terug te keren als het daar veilig is. en zich niet te wreken op de Serviërs. Hij zei hun haast om naar hun woonplaatsen terug te keren te begrijpen, maar ze moeten, aldus Clinton, nog „een paar weken" geduld hebben. „U hebt genoeg geleden. Ik wil geen kind gewond zien raken. Ik wil niet dat iemand een arm of een been verliest door een landmijn. Ik vraag u: hebt geduld met ons."

Zaken van Groot-Brittannië, Frankrijk, Duitsland en Italië bezoeken vandaag Kosovo om er onder anderen te praten met Sergio de Mello, de voorlopige VN-vertegenwoordiger in Kosovo, belast met het opzetten van een civiel bestuur – volgens de Franse minister Védrine een prioriteit na de intocht van KFOR in de regio. De ministers praten ook met leiders van de etnische gemeenschappen.

Uit Kosovo zelf komen intussen talrijke berichten over etnische incidenten tussen Kosovaren en Serviërs die terugkeren of die niet zijn gevlucht. De Serviërs meldden dat gisteren vier volksgenoten zijn ver-

dingsleger UÇK. De Kosovaren van hun kant klagen over geweld en intimidatie. Dat geldt met name voor Kosovska Mitrovica in het noorden van Kosovo, een stad die de facto is verdeeld in een Albanees en een Servisch deel. Kosovaren klagen door Serviërs – leden van de geheime politie of leden van de speciale politie die hun uniform hebben uitgetrokken – te zijn mishandeld, geïntimideerd en tegengehouden. Franse KFOR-militairen zouden daartegen geen enkele actie hebben ondernomen en zich arrogant gedragen. Ze verdedigden zich met het argument dat met etnische scheiding bloedvergieten

President Clinton bezocht gisteren in Macedonië behalve vluchtelingen uit Kosovo ook Amerikaanse troepen van de vredesmacht KFOR, die wachten op hun overbrenging naar Kosovo. De president zei in een toespraak dat dat hun nog „een grote, grote taak" te wachten staat. „Die is niet vrij van gevaar en die zit vol moeilijk- heden", aldus de president. Clinton ontmoette gisteren ook de presidenten van Macedonië en Albanië. Hij bedankte hen voor hun „hulp in een juiste zaak". „Zonder u zou het volk van Kosovo nu niet naar huis gaan, naar vrede en autonomie", zo zei Clinton tegen de Macedonische president Kiro Gligorov. De vluchtelingen in het kamp Stenkovec kregen gisteren van Clinton te horen dat ze in vrede met de Serviërs moeten samenleven. „Niemand mag ooit worden gestraft en gediscrimineerd en gedood of verdreven wegens zijn godsdienstige of etnische achtergrond", aldus de president. Gisteren keerden 37.000 Kosovaren vanuit Albanië en Macedonië naar hun land terug. (Foto AP)

KFOR is nog lang niet van het UÇK af

Het UÇK heeft beloofd zich als strijdmacht te ontmantelen. Vandaag, twee dagen later, begon het alvast de grote steden in Kosovo etnisch te zuiveren. Een conflict met KFOR is een kwestie van tijd.

Door onze redacteur
PETER MICHIELSEN

ROTTERDAM, 23 JUNI. Maandagochtend vroeg ondertekende Hashim Thaçi, de 30-jarige leider van het Kosovo Bevrijdingsleger UÇK en premier van een van ze twee zelfgevormde regeringen in ballingschap van Kosovo, het document waarin het UÇK beloofde de wapens in te leveren, de uniformen uit te trekken en op te houden als militaire formatie voort te bestaan. De vredesmacht KFOR beloofde „te overwegen" of het UÇK later leger- of politietaken kan krijgen, vergelijkbaar met die van de Amerikaanse National Guard.

De overeenkomst lijkt een capitulatie van het UÇK, want een leger zonder wapens is geen leger. Thaçi – bijgenaamd: De Slang – wijdde nog wat prettige woorden aan de nobele taak die het UÇK had gespeeld door het verzet tegen de Serviërs vorm te geven en de NAVO te helpen bij de luchtacties. Hij kon ook vol verwachting spreken over de rol van het UÇK, als de provincie eenmaal is gepacificeerd. Later begonnen maandag hier en daar in Kosovo UÇK'ers de wapens in te leveren.

Toch zullen de NAVO en haar bondgenoten van het Bevrijdingsleger elkaar nog tegenkomen, en dan zal er weinig aandacht zijn vor de nobele rol van het UÇK: het bondgenootschap is in feite geëindigd met de ondertekening van het akkoord van maandag omdat in de ogen van de ene partner de andere partner is verdwenen.

De passages over de toekomstige leger- of politietaken van het UÇK hebben alom verwondering gewekt: in Belgrado en Moskou, waar men strikt blijft vasthouden aan de premisse dat Kosovo nog altijd deel uitmaakt van Servië, maar ook in Westerse hoofdsteden, waar men nog altijd, althans formeel, niets wil weten van een onafhankelijk Kosovo. Militair maakt in Kosovo KFOR de dienst uit, en dat zal nog jaren zo blijven. Met KFOR zal een VN-politiemacht de orde en de rust handhaven. En in civiel opzicht komt er een VN-bestuurder die, liefst mét, maar zonodig *boven* een regering van Kosovaren als een gouverneur met grote volmachten regeert op de manier waarop Carlos Westendorp dat in Bosnië doet. Er is dus de komende jaren geen plaats voor een UÇK-rol in Kosovo. Het is ook niet erg verstandig enerzijds te ijveren voor een terugkeer van de gevluchte Serviërs en een vreedzaam samenleven van etnische ge-

NIEUWSANALYSE

meenschappen en anderzijds de meest radicale tegenstanders van die Serviërs politietaken te geven. De vraag waarom de passage over de toekomstige rol van het UÇK in het akkoord terecht is gekomen is niet moeilijk te beantwoorden: het UÇK had anders niet ingestemd met de capitulatie en de vage formulering van de passage geeft KFOR de mogelijkheid een besluit over een UÇK-rol nog lang voor zich uit te schuiven.

Als KFOR inderdaad staat op de ontwapening van het UÇK (en op de bescherming van de Servische minderheid) is het een kwestie van tijd voordat de bondgenoten van gisteren als tegenstanders tegenover elkaar komen te staan. Het UÇK is namelijk geenszins van zin alle wapens in te leveren: daarvoor heeft het niet jarenlang gevochten en (met behulp van de NAVO) gewonnen. Sommige UÇK-commandanten doen daar niet moeilijk over: Rrustem Mustafa, de leider van het UÇK in het noordwesten van Kosovo, zei gisteren dat diegenen die verwachten dat hij zijn wapens inlevert, zich deerlijk vergissen. Integendeel: het UÇK zal zich transformeren tot „het reguliere leger" van Kosovo. NAVO-chef Solana waarschuwde vandaag dat het UÇK „desnoods met geweld" wordt ontwapend. Hij sloot een toekomstige militaire rol van het UÇK categorisch uit.

De facto maakt het UÇK in grote delen van Kosovo de dienst uit en dat zal zo blijven tot KFOR op volle sterkte is. De rol die het voormalige raffelleger, waarvan de kern inmiddels bestaat uit geharde strijders, speelt biedt weinig vertrouwen in een toekomst van vreedzaam en democratisch samenleven met de Serviërs. Gisteren werden de lijken van zes door het UÇK ontvoerde Serviërs gevonden. Elders werden twee Serviërs vermoord. In Priština, Peć en Djakovica begon het UÇK vandaag met de systematische (huis voor huis) verdrijving van Serviërs. Ook met interne tegenstanders werd op weinig verheffende wijze omgesprongen: een groep FARK-strijders (het FARK is het met het UÇK rivaliserende guerrillaleger van de tweede 'regering in ballingschap', die van de pacifist Ibrahim Rugova) werd in Peć door de UÇK'ers ontwapend, urenlang als 'verraders' te kijk gezet en uiteindelijk door KFOR ontzet. Gisteren kwam het in Peć tot een eerste vuurgevecht tussen KFOR-soldaten en UÇK'ers.

De ogenschijnlijke capitulatie van maandag is geenszins het eind van het UÇK. Het is ook een illusie te denken dat het UÇK, nu de Serviërs zijn verdwenen, afziet van geweld. Hoe het te werk kan gaan werd vorig jaar al aangetoond toen het diverse medewerkers van Rugova vermoordde (onder wie zijn minister van Defensie) of bij aanslagen zwaar verwondde toen ze trachtten FARK op te zetten.

'Ik wil mijn broer begraven, mag dat?'

Door onze redacteur
CEES BANNING

PRISTINA, 23 JUNI. KFOR, de vredesmacht in Kosovo, heeft een ombudsman. Via een raam komt men binnen. De ruimte is ook via een deur te bereiken, maar KFOR wil niet dat de klanten van de ombudsman door haar gebouw wandelen. De klanten zijn Albanezen en Serviers; de klachten lopen uiteen. „Ik kom terug uit een kamp en nu woont er een Serviër in mijn huis." „Ik heb een massagraf gevonden, wat moet ik doen?" „Ik wil mijn vermoorde broer-begraven, mag dat?" „Er ligt een vreemd pakje in mijn portiek." „Ik zoek mijn dochter."

„We krijgen dagelijks vier- à vijfhonderd mensen op bezoek", zegt coördinator Allen Edwards. De Britse militair leidt een veertig man tellend team. „We proberen het probleem zelf op te lossen of brengen mensen in contact met lokale autoriteiten. Zo kwam hier een oude vrouw die in een kamp in Albanië had gezeten. Ze wilde naar het postkantoor om haar pensioen op te halen, maar heeft geen papieren. Alles is haar afgenomen. In dat geval zoeken we met lokale autoriteiten naar een oplossing."

In eerste instantie wil Edwards 'een willig oor zijn'. „De mensen hebben vaak veel geleden. Dan moet je hun verhaal in eerste instantie serieus nemen; als je ook nog direct actie kunt ondernemen is dat meegenomen."

Rond het middaguur komt Mustafa Morina binnen. Vanmorgen keerde hij terug uit Macedonië en in zijn huis woont een Serviër. Wat te doen? Na een half uurtje heeft Edwards de Britse militair John Leigh en gemeenteambtenaar Gani Berisha bereid gevonden om met Morina mee te gaan. Een Servische vrouw doet open en roept direct haar man wanneer ze het bezoek ziet. „Ik doe het woord wel", had Berisha tegen Morina gezegd. Vuur spat uit zijn ogen wanneer hij de 'nieuwe bewoners' ziet. „Ons huis is vernield door Albanezen", zegt de Serviër. „En toen kregen we toestemming om tijdelijk hier in te trekken." „Inderdaad, tijdelijk", zegt Berisha gedecideerd. „Morgen om twaalf uur moet u dit huis uit zijn. Hier woont de familie Morina. Morgen krijgt u te horen waar u naar toe kunt." De Serviër haalt zijn schouders op, mompelt wat en doet de deur dicht. Morina haalt opgelucht adem. De UNCHR, de VN-hulporganisatie, kan Morina's gezin voor één nacht onderdak bieden, vertelt de Britse militair Leigh. „Dit is een voorbeeld uit het schoolboekje. Meestal lopen de spanningen hoog op."

Volkomen onverwacht is op zijn geliefde Curaçao overleden na een korte ziekte

BASTIAAN VAN ASPEREN VERVENNE

geb. Enkhuizen, 30 november 1936
overl. Curaçao, 19 juni 1999

Apeldoorn, Omaha, Curaçao:
Hetty Braat
Karen Maike
Jasmijn
Floortje
Tilia

Biddinghuizen:
Truus Schmidhamer

Straatsburg:
Jan Robert en Bertje Braat
en kinderen

Amsterdam:
Pien Braat, Barend Blankert
en kinderen

Heemskerk:
Dicky en Ra Braat
en kinderen

Middelburg:
Margot en Gerry Huis in 't Veld
en kinderen

We begraven Bas op Curaçao.
Condoleancecadres:
Seru Grandi Kvl. 13
Curaçao (Ned.Ant.)
email: hbraat@iname.com

Ik kom in een ander huis, soms komen we elkander tegen ik slaap altijd zonder jou en we zijn altijd samen.
(Hans Lodeizen)

Amerikaanse bijdrage gaat omlaag
VS betalen eindelijk contributie aan VN

Door onze correspondent

WASHINGTON, 23 JUNI. De Amerikaanse Senaat heeft gisteren vrijwel unaniem ingestemd met de betaling van bijna een miljard dollar achterstallige contributie aan de Verenigde Naties. Tegelijkertijd stemden de senatoren voor een forse, eenzijdige verlaging van de toekomstige Amerikaanse bijdrage aan de VN-begroting.

Na dertien jaar is hiermee eindelijk een oplossing in zicht gekomen voor het probleem van de Amerikaanse betalingsachterstand. Het voorstel van de Senaat gaat nu naar het Huis van Afgevaardigden, en moet vervolgens ondertekend worden door president Clinton.

De Verenigde Naties zullen naar verwachting protesteren tegen de verlaging van het Amerikaanse aandeel, van 25 tot 20 procent, in hun begroting. Het Amerikaanse aandeel in de kosten van vredesoperaties wil de Senaat verminderen van 31 tot 25 procent.

Een compromis tussen minister van Buitenlandse Zaken Madeleine Albright en de Republikeinse voorzitter van de senaatscommissie voor Buitenlandse Zaken Jesse Helms, maakte de stemming in de Senaat mogelijk. Albright had gedurende de senatoren dat hij achter de verlaging van de Amerikaanse contributie stond.

Helms op zijn beurt maakt bekend dat de achterstallige contributie niet langer afhankelijk van verdere hervorming van de Verenigde Naties - die hij nietemin omschreef als „een dysfunctionele organisatie".

Vrijwel alle senatoren, 98 van de honderd, stemden voor het compromis. Naar verwachting zal president Clinton, die lang heeft aangedrongen op betaling van de achterstallige gelden, het wetsvoorstel tekenen. Richard Holbrooke, wiens benoeming tot VN-ambassadeur de Senaat naar verwachting binnenkort zal goedkeuren, verzekerde de senatoren dat hij achter de verlaging van de Amerikaanse contributie stond.

Het Huis van Afgevaardigden zou nog een spaak in het wiel kunnen steken, bijvoorbeeld door aan de betalingen de eis te verbinden dat de Verenigde Naties op geen enkele manier betrokken zijn bij voorlichting over abortus. In dat geval zou Clinton alsnog tot een veto kunnen besluiten.

Over de hoogte van de Amerikaanse betalingsachterstand bestaat een verschil van mening tussen Washington en de VN. Volgens berekeningen van de Verenigde Naties staan de Amerikanen zo'n 1,5 miljard dollar in het krijt. Maar de Amerikaanse regering beweert een aantal posten. De Verenigde Naties hebben de regering-Clinton eerder dit jaar gewaarschuwd dat ze haar stemrecht in de Algemene Vergadering kwijtraakt, als ze in december niet ten minste 250 miljoen dollar heeft betaald.

‘Onafhankelijkheid van hulp staat voorop’

Directeur Artsen zonder Grenzen vertrekt

De neuroloog Lex Winkler (49) vertrekt na drie jaar als directeur bij Artsen zonder Grenzen Nederland. „De belangen van de politiek en de militairen komen niet altijd overeen met die van hulpverleners.”

Door onze redacteur
GUIDO DE VRIES

AMSTERDAM, 23 JUNI. Artsen zonder Grenzen wil internationaliseren, verjongen en zijn slagkracht vergroten, zegt scheidend directeur Lex Winkler in zijn werkkamer van het hoofdkantoor, vlakbij het Leidseplein. De aanstelling van de „Engelse, jeugdige, dynamische topman Austen Davis sluit perfect aan bij dat streven”, voegt hij daar aan toe. Zijn opvolger Davis (32) is voedingsdeskundige. Winkler: „De jonge garde dient zich aan bij AzG. Ik ga met een gerust hart weg, want hier staat wat. AzG is een soepele organisatie.”

Het hoofdkantoor in Amsterdam telt honderdveertig werkplaatsen, in het veld opereren driehonderdveertig mensen, van wie twintig procent artsen. De rest zijn verpleegkundigen (dertig procent), logistieke krachten, financiële experts. AzG Nederland is in 32 landen actief. De jaaromzet is honderdtien à honderddertig miljoen gulden, waarvan tachtig procent direct naar de projecten gaat. De organisatie heeft meer dan zevenhonderdduizend betalende donateurs.

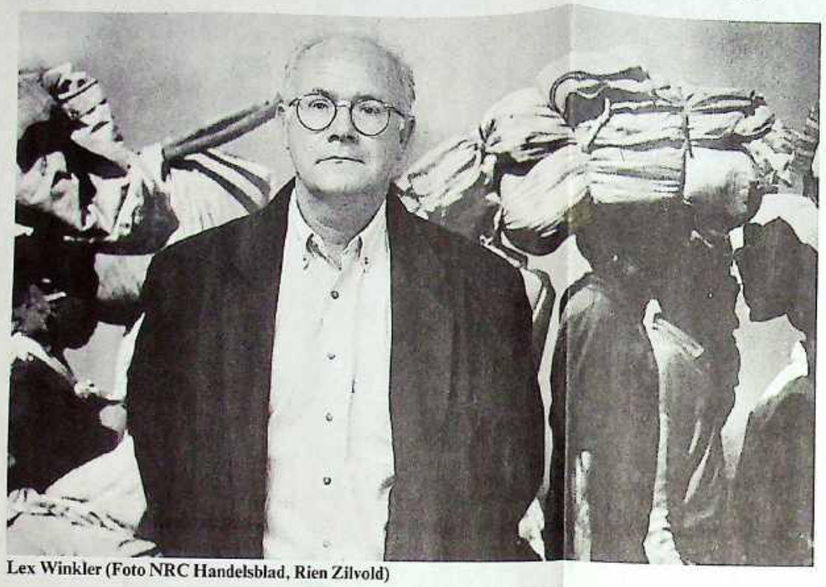

Lex Winkler (Foto NRC Handelsblad, Rien Zilvold)

U heeft forse kritiek gekregen. In 1997 toonde driekwart van de werknemers in Amsterdam zich ontevreden over de leiding. In 1998 vertrokken op het hoofdkantoor zestig van de honderdzestig mensen. Hoe kijkt u daar op terug?

Winkler: „Bij AzG is altijd een groot verloop onder het personeel geweest. De leiding stimuleert die doorstroming, omdat ze flexibel wil zijn en inspeelt op veranderende situaties in de wereld. Zo besloot AzG in 1995 de coördinatoren in de projectlanden meer bevoegdheden te geven. Daardoor moest in 1997 een laag managers weg bij het thuisfront, dat een waterhoofd dreigde te worden. Uit onvrede met die reorganisatie is nog een groep mensen weggegaan. Onze medewerkers accepteren niet zo maar van alles. Ze zijn bijzonder geëngageerd, direct, emotioneel, ongeduldig; dat zijn ook kenmerken van onze organisatie. De sfeer is nu overigens goed.”

U had niet de uitstraling van uw voorganger, Jacques de Milliano, die in feite pas in oktober 1997 (als voorzitter) vertrok.

„Dat kon ook niet, omdat ik – zoals tevoren was afgesproken – maar drie jaar directeur was. De Milliano is als oprichter van AzG Nederland (in 1984) en directeur in de beginjaren heel belangrijk geweest, door de humanitaire hulp op de kaart te zetten. Hij was het boegbeeld dat AzG in de pionierfase hard nodig had. Anno 1999 is de organisatie zó breed ingebed, dat ze zonder boegbeeld kan.”

U bent vanaf het begin bij AzG betrokken en hebt de organisatie fors zien groeien.

„Als algemeen arts en coördinator werkte ik van 1984 tot 1988 in het grensgebied van Thailand en Cambodja. Daarna zette ik voor AzG tal van projecten op in crisisgebieden, dat is mijn specialiteit. Ik richtte het operationele ondersteuningsapparaat in op het hoofdkantoor. De Nederlandse sectie van AzG is een autonoom onderdeel van *Médicins sans Frontières* (MsF), dat 27 jaar geleden tijdens de Biafraanse oorlog in Frankrijk werd opgericht. AzG Nederland wil niet verder groeien, omdat het dan niet meer bestuurbaar is.”

Drie jaar geleden raakte AzG in opspraak. Het had een te hoge schatting gegeven van te verwachten slachtoffers in Oost-Zaïre om, zo luidde de kritiek, meer fondsen te verwerven. Een lelijke misser?

„AzG is daar enorm op aangesproken. Maar intern onderzoek heeft onomstotelijk uitgewezen dat de (te hoge) schattingen niet waren bedoeld om meer geld binnen te halen. Een dergelijke campagne voert AzG niet, daar steek ik mijn handen voor in het vuur. AzG vraagt zich voortdurend af of het schattingen van slachtoffers als alarmsignaal wereldkundig mag maken. AzG deed dat eind 1996 over Oost-Zaïre, waar honderdduizenden mensen vast zaten zonder enige hulp. We besloten daartoe omdat die mensen, ook gezien de voorgeschiedenis, enorme risico's liepen op ziekte en sterfte en dreigden te worden vermoord.”

Bij de oorlog rondom Kosovo was de coördinatie van de hulpverlening aan de vluchtelingen slecht. Hoe kwam dat?

„De vluchtelingenorganisatie UNHCR van de VN was de aangewezen instantie voor die taak, maar was om meer dan één reden niet in staat de coördinatie te leiden. De UNHCR had aanvankelijk niet haar meest geschikte staf ter plekke omdat ze, zo zegt ze zelf, geen geld had. De landen die Kosovo en Servië bombardeerden, gaven haar inderdaad onvoldoende financiële steun. In Albanië heeft de UNHCR zich verkeken op de omvang van de vluchtelingengroep, in Macedonië bestond een politieke onwil om de Kosovaarse vluchtelingen op te vangen. AzG heeft rond Kosovo, na aanvankelijke tegenwerking, besloten onder de dekmantel van een andere organisaties hulp te verlenen. Zo kochten we ter plekke in, totdat we toestemming kregen voor ons werk.”

Hoe kijkt u tegen de hulpverlening van de NAVO-troepen aan?

„De NAVO noemde de oorlog een humanitaire interventie, terwijl het een militaire interventie was. Ze verzorgde in het begin ook de hulpverlening, al beschouwde ze dat als een bijkomende taak: haar militairen zetten de kampen op en deelden de broden uit. Dat was een nuttige opdracht, die de UNHCR en de andere hulpverleners niet konden uitvoeren. De NAVO-interventie roept ook vragen op: waarom wordt er in Kosovo effectief ingegrepen, maar blijft de humanitaire crisis in Sierra Leone en Zaïre onbeantwoord? En moeten militairen zich inlaten met hulp? AzG aarzelt militairen een rol te geven bij de hulpverlening, omdat de belangen van de politiek en de militairen niet altijd overeenkomen met die van de hulpverleners. Ze kunnen botsen, zoals mogelijk in Kosovo zal blijken.”

Wil AzG een onafhankelijke hulpverlening?

„AzG wil op een onafhankelijke wijze beoordelen wat de noden zijn. Dat staat voor ons voorop. Daarbij willen we eventuele misstanden aankaarten. Zo hebben we in Kosovo, vóór de bombardementen, naar buiten gebracht dat de Serviërs een aantal Kosovaarse artsen de keel hadden afgesneden. Ondanks die kritiek konden we in Kosovo blijven om, zolang het kon, de slachtoffers te helpen. Ons principe luidt dat we toegang moeten hebben tot de getroffenen. Onze mensen wilden daarom, onlangs, al met het eerste konvooi Kosovo binnen. Toen de UNHCR dat niet toestond, is AzG op eigen houtje naar Priština gegaan.”

Acties van NAVO waren ‘te klinisch’

Door onze redacteur
CEES BANNING

PRIŠTINA, 23 JUNI. „Mijn handtekening staat onder Rambouillet en ik vond het mijn plicht te blijven. Het zou ook laf zijn geweest om te vertrekken, terwijl al mijn medewerkers achter zouden blijven.”

Dat zegt Veton Surroi, journalist en uitgever en een van de meest prominente intellectuelen in Kosovo, vandaag in een vraaggesprek met NRC Handelsblad. Hij dook onder kort voordat in maart de NAVO-luchtacties begonnen en werd nummer één op de opsporingslijst van de Serviërs. „We trokken van huis naar huis. Soms bleven we een paar dagen, soms een paar weken, soms een paar uur.” Een keer ging het bijna mis, toen Servische agenten hem van de overkant van de straat sommeerden stil te staan. Surroi kon zich op het nippertje redden.

Surroi is zeer kritisch over de NAVO-strategie: „De NAVO wilde een oorlog zonder één slachtoffer aan haar kant. Ik vind dat absoluut onbegrijpelijk. Bij een oorlog zijn doden onvermijdelijk. De NAVO voerde een klinische oorlog als betrof het een computerspel. In een oorlog moet je bereid zijn om mensen te offeren. Het Kosovaarse volk heeft daardoor langer geleden dan nodig was.” Met het dreigement van grondtroepen had, zegt Surroi, „Milošević veel eerder het hoofd moeten buigen.”

Over de vraag wie Kosovo moet gaan leiden zegt Surroi: „Ik weet niet of ik een guerrillaleider ook als leider van mijn land zou willen hebben. En Ibrahim Rugova heeft veel uit te leggen. Hij is vriendelijk op de foto gegaan met agressor Milošević. Op korte termijn moet er een brede coalitie komen. Verkiezingen komen later wel.”

• VRAAGGESPREK: pagina 5
• DOSSIER: www.nrc.nl

Nog zeker 35 jaar troepen in Kosovo

22-6-99

Van onze verslaggever

RIJSWIJK – Nog zeker 35 jaar zullen de buitenlandse troepen in Kosovo blijven. Dat verwacht een topman op het ministerie van defensie, luitenant-generaal A. van Baal.

Van Baal zei dat op een symposium op het Instituut Defensie Leergangen in Rijswijk. Zo lang zal het duren voordat er onder een burgerbestuur weer stabiliteit zal zijn, verwacht de luitenant-generaal.

Zo gek lang is dat niet, vindt Van Baal, plaatsvervangend chef defensiestaf op het ministerie. „Meteen na de tweede wereldoorlog werd generaal Eisenhower door Amerikanen gevraagd wanneer hun soldaten zouden terugkeren uit Europa. „Gauw, zei Eisenhower toen. Maar de Amerikanen zitten nog steeds in West-Europa. En ik ben er blij mee”, zei Van Baal.

„We hebben van Bosnië geleerd dat we meteen moeten werken aan het opzetten van een civiel bestuur. In Bosnië kwamen daar pas na een paar jaar achter”, zei Van Baal.

Oud-minister van defensie en voormalig secretaris-generaal van de West-Europese Unie, W. van Eekelen, sprak dezelfde verwachting uit, maar hij denkt wel dat de Amerikanen eerder zullen weggaan uit Kosovo. „Dan zal Kosovo wellicht een protectoraat van de Europese Unie worden”, speculeerde hij.

Troepen niet nu al Kosovo ingestuurd

Door een onzer redacteuren
DEN HAAG, 23 JUNI. Nederland zal niet kunnen voldoen aan het verzoek van NAVO-bevelhebber Wesley Clark om de toegezegde KFOR-troepen versneld naar Kosovo over te brengen. De laatste eenheden van de 2.050 KFOR-militairen zullen volgens de planning op 10 juli operationeel zijn, aldus het ministerie van Defensie. Eerdere inzet is niet mogelijk, omdat het zware materieel van de troepen per schip moet worden overgebracht. „We proberen zo veel mogelijk vooruit te plannen, maar zijn gebonden aan de randvoorwaarden die de politiek stelt.” Twee weken geleden stemde de Tweede Kamer in met de door het kabinet voorgestelde Nederlandse bijdrage.

Op dit moment bevinden zich ongeveer 17.000 KFOR-troepen in Kosovo, minder dan eenderde van de geplande omvang van 55.000 man. In een interview met het persbureau Reuters riep Clark de NAVO-lidstaten daarom op de inzet van de toegezegde eenheden „zo veel mogelijk te versnellen”. Troepen zijn hard nodig in de Joegoslavische provincie, waar het nog steeds onrustig is. Bewoners van kleine dorpjes in de afgelegen gebieden van Kosovo hebben naar verluidt nog geen NAVO-troepen gezien. Eerder deze week meldde KFOR-bevelhebber Jackson dat hij niet over voldoende manschappen beschikte om alle massagraven te bewaken.

Inmiddels is de helft van de Nederlandse bijdrage aan KFOR operationeel, zo meldt Defensie. Gisteren arriveerden de laatste manschappen van de 11de afdeling Rijdende Infanterie ‘Gele Rijders’ uit ’t Harde in Kosovo. Hiermee is het hele bataljon van ongeveer duizend man, dat beschikt over twaalf M109 houwitsers, operationeel. De rest van de Nederlandse bijdrage zal bestaan uit een ‘genie-/humanitair bataljon’ van gelijke sterkte. Dit bataljon zal worden samengesteld uit alle strata van de Nederlandse landmacht. Behalve uit twee genie- en een constructiecompagnie, zal het bataljon bestaan uit een beveiligingscompagnie van de luchtmobiele brigade en honderd ‘handlangers’ - verbindingstroepen die geen verbindingen zullen leggen, maar hand- en spandiensten zullen verrichten.

VERVOLG OP PAGINA 5

‘Wij gaan vechten voor eigen Russische sector’

Kosovo 23-6-99

Wessel de Jong

TOELA – Michail maakt de bajonet los van zijn koppel. De Russische parachutist met blonde steeltjes en rood bruin gebrande nek demonstreert enthousiast hoe het wapen tot een tang kan worden omgebouwd om prikkeldraad door te knippen.

De 23-jarige Rus verwacht het mes van ruim dertig centimeter zeker nodig te hebben in Kosovo, waarheen hij dit najaar vertrekt. Hoewel hij deelneemt in de internationale vredesmacht, rekent Michail op ‘echte gevechten’.

De allereerste taak van de Russen wordt volgens de strijdlustige parachutist de verovering van een eigen sector. „De Navo zal ons niet toelaten”, is zijn overtuiging. Het in Helsinki bereikte akkoord tussen de alliantie en Moskou over verspreiding van de Russische vredestroepen over de Britse, Amerikaanse, Franse en Duitse sector stelt volgens hem niks voor.

„De Navo wil zijn macht uitbreiden om de euro op te stuwen. Natuurlijk namen ze Kosovo in, waar anders moesten ze heen? Nee, de Navo zal zich niet terugtrekken”, legt Michail uit, terwijl hij zijn lichtblauwe luchtlandersbaret onder een epaulet schuift.

Elke avond zit de parachutist, die tijdens een patrouille wel even een momentje kan vrijmaken voor een kopje koffie, aan de buis gekluisterd. ‘Kosovo, Kosovo, Kosovo’, is het enige waar hij en zijn maten naar kijken. De dramatiek, zoals een parachutist hier heet, wrijft vergenoegd in zijn handen als hij terugdenkt aan de beelden van twee weken geleden toen zijn kameraden het vliegveld bij de Kosovaarse hoofdstad Priština bezetten.

Hier op het vliegveld Slatina zitten para's van de 106e luchtlandingsdivisie uit Toela – 195 kilometer ten zuiden van Moskou. Het is een van de parachutistendivisies waaruit de Russische vredesmacht van 3600 man zal worden geformeerd. Volgens de commandant, generaal Jevgeni Savilov, is het geen toeval dat voor zijn manschappen is gekozen.

„Het is de best uitgeruste divisie van het hele Russische leger,” zei hij tegenover de lokale krant.

En de beste eenheid van de divisie is weer de verkenningscompagnie van Michail. Hij mag pas over enkele maanden afreizen.

De hogere officier Vladimir Krinski vertrekt waarschijnlijk al binnen enkele dagen. Deze kolonel heeft, net als ‘jan-soldaat’ Michail, een pesthekel aan de Navo.

VERVOLG OP PAGINA 5

Wat had Westen kunnen doen?

Bevordering van de welvaart van alle volken op de Balkan moet bij het Westen voorop staan, stelt ***Martin van den Heuvel****. Dat is belangrijker dan de vraag of etnisch 'zuivere' ministaatjes de voorkeur verdienen boven multi-etnische staten, of andersom.*

ZONDER voldoende kennis van de geschiedenis van Joegoslavië is het onmogelijk een oordeel te vellen over de recente gebeurtenissen. Ook kunnen onze politici bij het onderhandelen met hun Balkan-collega's niet buiten die achtergrondkennis.

Wel zal het altijd zo blijven dat regio-kenners van elkaar afwijkende meningen hebben en dat hun visies niet automatisch tot 'de juiste politieke aanpak' van de problemen leiden. Het recente boek *Kosovo. De uitgestelde oorlog* van de historicus Raymond Detrez geeft een uitstekend overzicht van de geschiedenis van dit deel van de Balkan.

Het is niet mijn bedoeling af te dingen op Detrez' kennis en inzicht. Toch lijkt het mij voor een goede discussie nodig vraagtekens te plaatsen bij enkele uitspraken die hij doet (*de Volkskrant*, 12 juni). Daar zegt hij: 'Het oude Joegoslavië is door ons in het Westen zonder slag of stoot opgegeven. Daarmee is een keuze gemaakt: ...wij kiezen voor etnisch homogene staten.'

Die uitspraak is volgens mij onjuist. Een belangrijk discussiepunt daarbij is of de internationale gemeenschap het uiteenvallen van Joegoslavië had kunnen voorkomen. Het gaat dan vooral om de periode 1988-'91 als Milosevic in Servië de macht gegrepen heeft en probeert vanuit die positie heel Joegoslavië onder controle te krijgen. Wat had het Westen toen kunnen doen om het nationalisme van Serviërs, Kroaten, Slovenen en Kosovaren in toom te houden?

We hebben dan te maken met een veelvolkenstaat met een geringe democratische traditie en een rampzalige economie. Democratisering en invoering van een marktéconomie moeten gelijktijdig plaatsvinden, terwijl het ongezonde nationalisme moet worden ingedamd.

Dat alles had heel misschien kunnen lukken als het Westen vele miljarden dollars in het land geïnvesteerd had en daarbij had kunnen controleren of het geld ook doelmatig zou worden gebruikt. Dat laatste stond te bezien en het Westen was uiteraard niet voorbereid op het verschrikkelijke scenario van het geweldadig uiteenvallen van Joegoslavië dat zich daarna afspeelde.

Geen historicus voorspelde dat en geen politicoloog wilde miljarden investeren om een 'mogelijke' ramp te voorkomen. De vele verhalen dat het Westen in de periode 1988-'91 de catastrofe had kunnen voorkomen, zijn voor mij wijsheden achteraf. Even zinloos is de niet aflatende kritiek op Duitsland omdat het begin 1992 als eerste de onafhankelijkheid van Kroatië erkende.

Vaak wordt dan het verband gelegd met de Tweede Wereldoorlog toen de Kroatische fascistische Ustasji met de nazi's samenwerkten. Maar er was begin 1992 geen alternatief. Het Westen had een tijd kunnen wachten met de erkenning van Kroatië en Slovenië. Maar na zes maanden oorlog, de beschieting van Dubrovnik en Vukovar en de bezetting door het 'joegoslavische' leger van een derde van Kroatië was het herstel van de eenheidsstaat een illusie.

Ik bestrijd zowel Detrez' mening dat het Westen voor etnisch homogene staten heeft gekozen als dat zo'n situatie voor rust op de Balkan zou zorgen. Hij spreekt nu tamelijk zorgeloos over de opdeling van Bosnië en een Groot-Albanië waarbij behalve Kosovo zich waarschijnlijk ook West-Macedonië zal aansluiten.

Welke rust dat oplevert is mij onduidelijk, want wat moet er dan met de onleefbare restanties Bosnië en Macedonië gebeuren? Mag Servië de rest van Macedonië hebben en zullen Bulgarije en Griekenland daarmee instemmen? Hoe dan ook, de internationale gemeenschap probeert nog steeds – *zie Bosnië – multinationale staten overeind te houden en zal dat* ten opzichte van Macedonië ongetwijfeld blijven doen.

Milosevic past in geen enkel plan om de rust te herstellen. Ik kan in hem ook niet een gewone Balkan-politicus zien, zoals Detrez wil. Ik vergelijk hem liever met primitieve na-communistische leiders als Meciar in Slowakije en Loekasjenko in Wit-Rusland, die het nationalisme gekozen hebben om aan de macht te blijven. Zijn steun vindt Milosevic voornamelijk op het platteland.

Het Westen moet nu de fout vermijden de NAVO een te grote rol te laten spelen op de Balkan. Het moet Kosovo en Servië steunen bij de wederopbouw, ongeacht het feit of Milosevic nog president is. Internationale hulporganisaties moeten zoveel mogelijk Servische intellectuelen aantrekken voor het economisch herstel, waarbij de bevordering van de vrije media van groot belang is.

Tijdens dat proces zullen er nog moeilijkheden genoeg te overwinnen zijn. Maar vredeshandhaving en welvaartsbevordering van alle Balkan-volken moet nu voorop staan. En laten de Serviërs zelf maar beoordelen wat er met Milosevic moet gebeuren.

Martin van den Heuvel is verbonden aan het Instituut Clingendael.

Milosevic hand in hand met dominee Jackson. FOTO AP

Journalisten maken gapend foto's van elkaar

22-6-99

Van onze verslaggever
Mark van Driel

PRISTINA

De padvinder in de Amerikaanse verslaggever is in Kosovo boven gekomen. Hij kijkt verrukt naar de rugzak van een Nepalese Gurkha-soldaat, vergelijkt de kleuren van zijn hemd met het militaire camouflagepak en vraagt of hij de kris mag aanraken; de kris die een Gurkha naar verluidt pas mag opbergen als er bloed is gevloeid. 'Dit is de beste vakantie sinds tijden', grapt de journalist terwijl hij poseert voor een collega met wegwerpcamera.

De Amerikaanse verslaggever is niet de enige journalist die gefascineerd is geraakt door zijn eigen aanwezigheid in Kosovo. Velen laten zich vastleggen in het 'oorlogsgebied'. In de helikopter boven het net openstelde Kosovo flitsten de cameraatjes zaterdag onophoudelijk. En ook bij uitgebrande tanks, geëxplodeerde mijnen en vluchtende Servische soldaten poseerden journalisten de afgelopen dagen alsof het vakantiekiekjes betrof.

De frivole fotosessies passen in de soms uitgelaten sfeer waarmee naar schatting tweeduizend journalisten en technici zich sinds vorige week zaterdag op Kosovo hebben gestort. De Joegoslavische provincie – nauwelijks groter dan Friesland, Groningen en Drenthe tezamen – is overspoeld door verslaggevers. En tot schrik van KFOR hadden velen meer oog voor de dramatiek van de inname van Kosovo dan voor hun eigen veiligheid.

Het grootste deel van de journalistieke equipes begaf zich in Kosovo zonder voorbereid te zijn op mogelijke vuurgevechten. Alleen grote televisiestations en persbureaus als BBC, CNN en Reuters beschikken over gepantserde voertuigen met kogelwerend glas. De rest is Kosovo ingetrokken met zwaarbeladen Macedonische taxi's. Onder die groep was de korte broek populairder dan het kogelwerende vest.

Door het uitblijven van grootschalige gevechten is de lichtzinnige voorbereiding van veel persvertegenwoordigers zonder consequenties gebleven, al zijn er wel journalisten omgekomen. Vorige week vonden drie Duitsers de dood in een gebied dat wordt gedomineerd door het UCK. De daders zijn niet gepakt.

Media in Kosovo verdringen zich om 'massagraven'

De relatieve veiligheid in Kosovo – er is nog altijd het gevaar van mijnen, sluipschutters en UCK-strijders die wapens weigeren af te staan – stelt de pers in staat om betrekkelijk zorgeloos te berichten over vertrekkende Serviërs en terugkerende Albanezen. Ze is dan ook alom aanwezig. In steden als Pristina en Prizren keek het (Servische) hotelpersoneel meewarig als een laatkomer om een kamer vroeg; alles zit vol.

Ook op nieuwswaardige locaties is het dringen, vooral bij de betrekkelijk schaarse schietincidenten. Een neergeschoten Servische automobilist in het hart van Pristina veroorzaakte vorige week een verkeersopstopping. Militairen moesten de cameraploegen op afstand houden om de gewonde man te kunnen afvoeren. Een zelfde soort incident in Prizren hield de toegestroomde journalisten bezig zolang de doorzeefde wagen op straat bleef staan.

Ook de vondst van mogelijke massagraven leidt steevast tot een oploop. Ritmeester Mike Bos, voorlichter van de Nederlandse eenheid in Orahovac, kon zijn ogen niet geloven toen hij vorige week aankwam bij 'het massagraf'. Zonder dat hij een persbericht had verspreid, stond 'de hele wereldpers' klaar om twintig verkoolde lijken vast te leggen.

KFOR vindt de overweldigende media-aandacht officieel niet hinderlijk. Maar sommige officieren zien nadelen. Luitenant-kolonel A. van Loon heeft het onderzoek naar mogelijke massagraven in Orahovac voorlopig uitgesteld, zegt hij. 'Als ik een graf vind, moet ik het markeren en bewaken. Anders duikt de pers er bovenop en haalt het overhoop. Op dit moment heb ik daar de manschappen niet voor.'

De zorgen van Van Loon kunnen vlot zijn verholpen, en niet alleen dankzij de komst van extra Nederlandse manschappen naar Orahovac. Doordat de KFOR-operatie voorspoedig verloopt, de laatste soldaten van het Joegoslavische leger uit Kosovo zijn vertrokken en het UCK zijn wapens binnen een maand zal inleveren, lijkt de mediabelangstelling te verslappen.

Op de kiekjes die journalisten in Kosovo van elkaar maken, is steeds vaker een nauwelijks onderdrukte gaap te zien.

Pagina 5: UCK gaat akkoord met ontwapening
Kijken, voelen en steken naar mijnen

Het broeit in de Servische hoofdstad

Sfeer in Belgrado

Abe de Vries

BELGRADO – Het Amerikaanse Cultuurcentrum in de binnenstad van Belgrado is veranderd in een depot voor straatafval. Lege Coca Cola-blikjes en milkshakebekers van McDonald's liggen tussen kapotgeslagen stoelen, tafels en computers. Een poster geeft lucht aan de haat die veel Serviërs voelen tegen de Verenigde Staten: 'Wanted, Bill Clinton, only dead'.

Opgelucht na 77 dagen van Navo-luchtaanvallen flaneert shoppend Belgrado weer massaal in Knez Mihailova, de drukste winkelstraat in het centrum. Alleen de hier en daar met tape afgeplakte ramen herinneren aan de dreunen van de explosies. Windows 99, grappen ze hier.

Na de schrik, angst en woede overheerst nu onzekerheid over de politieke situatie in het land. Darko Kocjan, Vladimir Todorovic en Gorana Dimic, twintigers, werkten tot voor kort als journalist voor de studentenzender Radio Indeks. Oktober vorig jaar werd de vergunning van Indeks ingetrokken. Ze zien de Joegoslavische president Slobodan Milosevic niet snel vertrekken.

„Waarschijnlijk gebeurt er niets", volgens Gorana. „Er komen verkiezingen. Dan winnen de regeringspartijen weer." De oppositie is nog even versplinterd als voor de oorlog. Vladimir vindt de kleine, democratische partijen die iets van oppositie voeren tegen de regeringspartijen SPS en JUL, 'lachwekkend'. Hun leiders zijn ook uit het communistische systeem voortgekomen, signaleert hij. „Windvanen zijn het. Zelfs in gemeenten waar ze aan de macht zijn, begaan ze dwaasheden."

Toch gist en broeit het in de Servische hoofdstad. Over een week is het Vidovdan, de herdenking van de eerste slag om Kosovo in 1389. Tegenstanders van het regime hopen op grote demonstraties, maar de kans daarop is gering. Slechts weinigen weten dat het Westen geen cent aan de wederopbouw van Joegoslavië wil uitgeven zo lang Milosevic in het pluche zit. „Onze media houden het stil", zegt Darko.

Directeur Zivorad Djordjevic van de regeringsgezinde krant Borba heeft geen twijfels. Hij zit in het Servische parlement voor JUL, de partij van Milosevic' echtgenote Mira Markovic. „Onze president en regering zijn door de bevolking gekozen en trekken zich alleen terug als de bevolking daar bij verkiezingen een uitspraak over doet", zegt hij. „In uw land kan de kerk toch ook niet eisen dat de regering aftreedt?"

Milosevic blijft. De crisis rond Kosovo en de verwoestingen in Joegoslavië zijn louter en alleen de schuld van de Navo en het Westen. Dat is de boodschap van Djordjevic. Zo denken de getrouwen van Milosevic de winst bij de volgende verkiezingen veilig te kunnen stellen. „De druk van buiten om Milosevic tot aftreden te dwingen is een farce. Al krijgen we honderden miljoenen dollars uit het Westen aangeboden, dan zullen we niet toegeven. Serviërs nemen geen aalmoes aan."

De belangrijkste rimpeling die de regerende SPS en JUL moeten gladstrijken is de uittocht van Serviërs uit Kosovo. De laatste dagen regent het van officiële zijde oproepen aan het adres van de vluchtelingen om terug te keren.

Volgens politiek analist en historicus Dusan Batakovic kan de Kosovo-politiek van Milosevic niet zonder gevolgen voor de president persoonlijk blijven. Batakovic leidt de oppositionele, piepkleine Raad voor Democratische Veranderingen. De uitkomst van de oorlog om Kosovo beschouwt hij als een grote nederlaag. Hij ziet drie mogelijke scenario's voor de toekomst. Het eerste is een compromis tussen Milosevic en het Joegoslavische leger, waarin de door het Haagse oorlogstribunaal gedagvaarde leider afstand doet van de macht in ruil voor een aftocht naar een 'veilig' land. „Zo'n overeenkomst zou hem de gelegenheid bieden naar Moskou of Sjanghai te verdwijnen. Een interim-regering van 'experts' en functionarissen van de kerk kan dan de chaos te lijf gaan en vrije verkiezingen organiseren."

Nee, dat is geen *wishful thinking*, bezweert hij. Het tweede scenario is een regering van nationale eenheid. Een front van zoveel mogelijk partijen, verenigd door de „noodzaak de anti-westerse coalitie van Milosevic en de radicalen van Seselj te overwinnen", zegt Batakovic. En het derde perspectief is het meest sombere en grauwe. „Grootscheepse demonstraties, uitmondend in burgeroorlog."

Voorlopig wijst niets in Belgrado op radicale veranderingen. Van een overwinningsroes is geen sprake, noch van grote verslagenheid. Er is elektriciteit, er is water. Wat er niet is, is er al tien jaar niet. „Wij Serviërs accepteren de dingen zoals ze zijn", zegt een taxichauffeur. „We zijn bang dat het anders nóg erger wordt."

VPRO-JOURNALISTEN. Twee Nederlandse journalisten zijn vrijdag Servië uitgezet, zonder opgaaf van redenen. Het tweetal – Doke Romeijn en Milan Stipetic – werkt bij de VPRO-televisie. Vorige week werd een programma van hun hand uitgezonden over een deserteur uit het Joegoslavische leger. Voor de uitzetting waren Romeijn en Stipetic – in het bezit van een geldig visum – bezig met opnames voor een aflevering over de politieke toekomst van Servië, waarin kopstukken van de oppositie aan het woord kwamen. Al het contante geld waarover de journalisten beschikten werd bij de grenspost Horgos afgenomen.

Servische politie jaagt protest uiteen

BELGRADO – De politie heeft gisteren in de Servische hoofdstad Belgrado voor de tweede achtereenvolgende dag een betoging van zo'n tweehonderd boze Serviërs uit Kosovo uiteengejaagd.

De aanvoerder van de demonstratie tegen Milosevic is opgepakt, meldden getuigen. De betogers wilden duidelijk maken dat zij zich door het Joegoslavische bewind in de steek gelaten voelen.

De betogende Serviërs zeggen gefrustreerd te zijn omdat de autoriteiten hen aan hun lot hebben overgelaten toen de vredesmacht Kfor Kosovo binnentrok, en dat diezelfde autoriteiten nu weer proberen hen te dwingen terug te keren. „De overheid heeft ons gemanipuleerd en heeft ons zonder iets laten zitten. We worden van het kastje naar de muur gestuurd", zei een van de demonstranten.

Zo'n 50 000 Serviërs zijn de provincie ontvlucht sinds de Servische eenheden begonnen met de terugtocht, die zondagavond werd afgerond. Zij kamperen vooral in het zuiden van Servië en zijn woedend op de regering die hen zo onzichtbaar mogelijk wil maken.

Ongeveer 2000 Serviërs die uit angst voor wraakacties van de Albanezen Kosovo waren ontvlucht, zijn gisteren in de Servische provincie teruggekeerd. De commandant van de internationale vredesmacht Kfor, Sir Michael Jackson, riep ook de overige gevluchte Serviërs op naar de provincie terug te gaan.

Hij zegde toe dat de Kfor-militairen scherper zullen toezien dat zij niet het slachtoffer worden van acties van Albanezen.

Thuis

Twee vrouwen en een kind, behorende tot de familie Xhema, barsten in tranen uit als zij zien wat er van hun huis, ten noordwesten van Pristina, is overgebleven. Veel terugkerende Albanese vluchtelingen hervinden hun door Serviërs vernielde huis in ongeveer dezelfde toestand als de familie Xhema. FOTO REUTER

EU eist hoofdrol bij wederopbouw van Kosovo

22-6-99

Van onze correspondent
Rob Gollin

LUXEMBURG

De Europese Unie wil zich nadrukkelijk manifesteren bij de wederopbouw van Kosovo. Op een bijeenkomst van de ministers van Buitenlandse Zaken in Luxemburg circuleerden maandag al namen van politici en diplomaten die een prominente rol kunnen gaan spelen bij reconstructie van de regio. Ook minister Jan Pronk van Milieu figureert op een lijstje.

Voor de benoeming van een VN-gezant in Kosovo, die er als een soort gouverneur het civiel bestuur gaat leiden, hebben de EU-ministers gisteren drie kandidaten voorgedragen aan secretaris-generaal Kofi Annan van de Verenigde Naties: voormalig leider van de Britse liberalen Paddy Ashdown, EU-commissaris van Humanitaire Zaken Emma Bonino en de Franse staatssecretaris van Volksgezondheid Bernard Kouchner, mede-oprichter van Artsen zonder Grenzen. De EU wil beslist een politicus uit een van de lidstaten op die functie, maar Kofi Annan zou de voorkeur geven aan een niet-Europeaan.

Minister van Milieu Pronk wordt genoemd als mogelijke opvolger van Carlos Westendorp, de huidige EU-gezant voor Bosnië die voor de Spaanse socialisten is verkozen in het Europees Parlement. Volgens het ministerie van VROM is er van een voortijdig vertrek van Pronk geen sprake. Diplomaten achten de kans ook niet groot dat de keus op de Nederlandse bewindsman valt. Andere kandidaten voor de post van Westendorp zijn de Franse ambassadeur in Den Haag Bernard de Montferrand en de oud-ambassadeur voor Oostenrijk in Belgrado Petritsch.

Zondag in Rio de Janeiro, tijdens de Europees-Latijns-Amerikaanse top, valt de beslissing. De animo voor de functie zou niet groot zijn. 'Wie wil er in een kapotgeschoten villa alleen maar aardappelen en zuurkool eten', schamperde een diplomaat.

Voor humanitaire hulp in Kosovo is op dit moment ruim 760 miljoen gulden uitgetrokken. Met dit bedrag wil de EU een deel van de wederopbouw betalen en de terugkeer van de vluchtelingen mogelijk maken. Naar schatting 140 duizend Kosovaren hebben de kampen in Albanië en Macedonië al verlaten.

Volgens staatssecretaris Verheugen is er geen tijd te verliezen in Kosovo. Vandaag vertrekken ingenieurs voor de Europese Commissie naar het gebied om de schade te inventariseren. Volgende maand is er in Sarajevo een donorconferentie over de financiering van reconstructiewerkzaamheden. Verheugen sprak de hoop uit dat ook Serviërs die nu massaal Kosovo ontvluchten zullen terugkeren. 'De duivelse cirkel van haat moet worden doorbroken. We moeten naar een democratisch en multi-cultureel Kosovo. De toekomst moet beter zijn dan het verleden.'

De EU handhaaft voorlopig de economische sancties tegen het bewind van de Joegoslavische president Milosevic. Volgens de Duitse staatssecretaris van Buitenlandse Zaken Verheugen komt opheffing pas aan de orde als blijkt dat de Serviërs de mensenrechten respecteren en meewerken aan de totstandkoming van een democratie.

In april kondigde de EU strafmaatregelen aan tegen het bewind in Belgrado. Zo geldt er een olie-embargo, zijn buitenlandse tegoeden bevroren, en is er verbod op het verstrekken en verzekeren van exportkredieten. Minister Van Aartsen van Buitenlandse Zaken verwacht dat de maatregelen die zijn gericht tegen Milosevic zelf, diens familie en een aantal hoge functionarissen, waarschijnlijk nooit zullen worden ingetrokken. Zij krijgen bijvoorbeeld geen reisvisa voor de EU.

In Montenegro klinkt roep om onafhankelijkheid

AP

PODGORICA

Of Milosevic nu wel of niet aan de macht blijft in Joegoslavië, Montenegro wil onafhankelijk worden. Dat heeft een westersgezinde Montenegrijnse functionaris maandag gezegd.

'Wij willen dat Montenegro een welvarend, democratisch en ontwikkeld land wordt, tot voordeel van zijn burgers. Dit kan zeker niet worden bereikt in deze federatie (met Servië), ongeacht of Milosevic daar de leiding heeft of niet', zei Vujica Lazovic, vooraanstaand lid van de Sociaal-Democratische Partij die deel uitmaakt van de regerende coalitie.

De republiek heeft nodeloos geleden, vindt Lazovic. 'Omdat het onderdeel is van een federatie waarin het weinig te zeggen had.' Deel blijven uitmaken van Joegoslavië is geen optie, omdat het land internationaal geïsoleerd is, zijn leiders wegens oorlogsmisdaden zijn aangeklaagd en zijn economie is geruïneerd.

Terwijl Milosevic en zijn regime tijdens de elf weken durende luchtoorlog van de NAVO steeds verder geïsoleerd raakten, reist de Montenegrijnse president Milo Djukanovic door Europa om steun te werven. Maandag had hij in Slovenië een ontmoeting met president Clinton.

Nederlandse forensische experts

ANP

EINDHOVEN

Vijf forensische experts van het Rampen Identificatie Team (RIT) van de Nederlandse politie zijn maandag naar Kosovo vertrokken. Ze gaan bewijsmateriaal verzamelen dat moet aantonen dat er oorlogsmisdaden zijn gepleegd in de Joegoslavische provincie. Hiervoor onderzoekt het team de stoffelijke resten van slachtoffers.

De RIT-mensen staan onder leiding van het Joegoslavië-Tribunaal. Ze gaan in Zuid-Kosovo werken, het bewakingsgebied van het Duits-Nederlandse deel van de NAVO-troepen.

Volgens commissaris D. de Jong van het Korps Landelijke Politie Diensten en leider van het RIT, zijn de deskundigen met een tweeledige opdracht in Kosovo. 'Om te beginnen verkennen we in ons werkgebied de plaatsen waar massagraven zijn aangetroffen. Daarnaast bekijken we hoe het verdere onderzoek moet plaatsvinden. Daarbij is met name de vraag van belang of onze methodieken in een strafrechtelijk onderzoek daar ook bruikbaar zijn.'

Het team is niet het enige dat op verzoek van het Tribunaal onderzoek verricht. Vergelijkbare eenheden uit de Verenigde Staten, Noorwegen, België, Zwitserland en Groot-Brittannië reizen ook af naar Kosovo.

'Mijnen vind je met kijken, voelen en steken'

Van onze verslaggever
Mark van Driel

GUSTHERICA

David Powell benadert een mijn het liefst op zijn buik. Natuurlijk vertrouwt hij de Barrat-18 en de Mamba: machines die de Britse explosieven opruimingsdienst gebruikt. Maar de 29-jarige korporaal vindt dat een mijnenveld sluipend moet worden genomen, op de buik met een prikker in de hand. 'Kijken, voelen, steken', zegt hij. 'Daarmee vind je het meeste, zeker in een zachte ondergrond.'

Powell zou in Kosovo maanden kunnen rondkruipen, weet hij. Jaren misschien wel. Maar voorlopig mag hij niet van zijn meerderen. KFOR-mijnenvegers worden alleen ingezet om wegen of stukken grond vrij te maken die nodig zijn voor militaire taken. Niet om weilanden, tuinen of huizen van Kosovaren te ontdoen van verraderlijke explosieven. Dat vindt KFOR te veel en te riskant werk. Maandag stierven twee Britse Gurkha-soldaten en twee burgers na een mijnexplosie in een school waar munitie lag opgeslagen.

De afstandelijke houding van KFOR gaat veel slachtoffers eisen, voorspelt Artsen zonder Grenzen. De hulporganisatie vindt dat KFOR meer aandacht moet besteden aan het mijnengevaar nu andere dreigingen zijn afgenomen. De Servische troepen zijn weg uit Kosovo en het UCK heeft beloofd de wapens in te leveren. 'Clinton en Blair hebben gezegd dat vluchtelingen veilig moeten kunnen terugkeren', zegt woordvoerder Erwin van 't Land. 'Als ze dat willen moet KFOR zich nu met mijnen gaan bemoeien.'

De afgelopen dagen zijn volgens Artsen zonder Grenzen zeker twintig teruggekeerde vluchtelingen gewond geraakt door mijnen of boobytraps van Servische makelij. Vermoedelijk zijn er nog duizenden van de goedkoop te maken explosieven achtergelaten.

De Brit Powell onderkent het gevaar van mijnen. Kort na het onschadelijk maken van een verdwaalde Navo-bom bij een dorp ten zuiden van Pristina, vertelt hij over zijn ervaringen in Bosnie. Daar hebben de Serviërs enorme hoeveelheden mijnen achtergelaten. 'Niemand wist wat er precies lag. Een eenheid legde mijnen en vertrok weer. Dan kwam er een volgende eenheid die precies hetzelfde deed. Kloppende kaarten waren er niet.'

In Kosovo zou hetzelfde kunnen spelen, zegt Powell zonder te weten dat twee collega's de eerste militaire slachtoffers zijn geworden in de strijd om Kosovo. Hij toont een kaartsysteem met wel dertig verschillende soorten mijnen, bedoeld om Kosovaren te helpen bij het identificeren van de explosieven. 'Er is één geluk. Onder het bewind van Tito kregen kinderen onderwijs over mijnen. Ze weten er dus iets vanaf.'

Powell (*'I really hate mines'*) is te spreken over de folders die Unicef uitdeelt in vluchtelingenkampen en bij de grensposten van Albanië en Macedonië. Daarop wordt in het Albanees gewezen op het gevaar van *'minat'*. De verschillende soorten mijnen zijn op een tekeningetje weergegeven. Powell: 'Misschien zouden dat foto's moeten zijn.'

Artsen zonder Grenzen is minder tevreden over de folders. Van 't Land noemt ze 'slechts een beginnetje'. Zijn organisatie heeft radiospotjes gemaakt om meer vluchtelingen in Macedonie en Albanie te wijzen op de gevaren. Maar de betrokkenheid van KFOR is cruciaal, zegt Van 't Land. 'We hebben inmiddels een paar dorpen gelocaliseerd met een groot mijnengevaar. Daar moet KFOR een grote *sweep* maken voordat alle vluchtelingen terugkeren. Zij hebben de middelen en expertise.'

De oproep van Artsen zonder Grenzen vindt bij KFOR geen gehoor. Ze houden voorlopig aan hun beleid, zegt een Britse woordvoerder. 'We ontruimen alleen mijnen op plekken die we nodig hebben om militaire operaties uit te voeren. De rest moeten hulporganisaties opknappen.'

Russische wrok tegen Westen tijdbom

door Pieter van der Sloot

MOSKOU, dinsdag

Eind goed al goed. Nadat president Boris Jeltsin zijn Amerikaanse ambtgenoot Bill Clinton weken achtereen had uitgemaakt voor agressor vanwege de NAVO-bombardementen op Joegoslavië, was alles afgelopen zondag tijdens de G 8-top in Keulen weer koek en ei.

22-6-99

„Ik ben gekomen om weer vrienden te worden", zei de 68-jarige Kremlin-leider, nadat hij door zijn vrouw Naina moeizaam van de trap van de presidentiële Iljoesjin was geholpen.

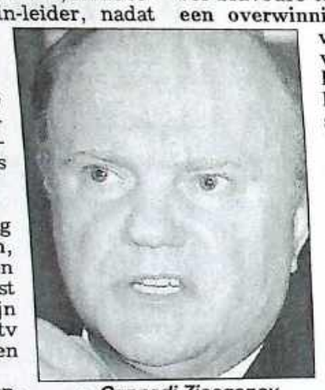

• *Gennadi Zjoeganov ...uitverkocht...*

Vrijdagavond nog had Jeltsin, pafferig en met een vuist bonkend zijn bureau, op tv een eigen Russische sector opgeëist in Kosovo. „Zo niet, dan hebben wij nog wel iets in voorraad."

Een paar uur later bereikten de Amerikaanse en Russische onderhandelaars in Helsinki over de KFOR-vredesmacht in Kosovo een compromis. De 3600 Russische vredessoldaten blijven onder bevel van Moskou en zullen worden ingezet in de Amerikaanse, Franse en Duitse sector.

Een eigen sector kregen de Russen echter niet. Het Kremlin probeerde het compromis vol bravoure te verkopen als een overwinning, maar het was alles behalve dat. Feitelijk had de voormalige nucleaire supermacht Rusland in het stof moeten bijten. Voor de zoveelste keer.

„Rusland en het Westen hebben de strijdbijl begraven", was de juichende teneur van de Europese media, na afloop van het Keulse treffen. De steeds senieler ogende Jeltsin werden op de top door de rijke industrielanden niet alleen verdere boterzachte IMF-kredieten in het vooruitzicht gesteld. Tevens beloofden Moskou en Washington weer te onderhandelen over verdere wapenreducties.

De besprekingen zouden moeten uitmonden in een Start-III-verdrag en dat terwijl Start-II al bijna zeven jaar in het door communisten en nationalisten gedomineerde la-

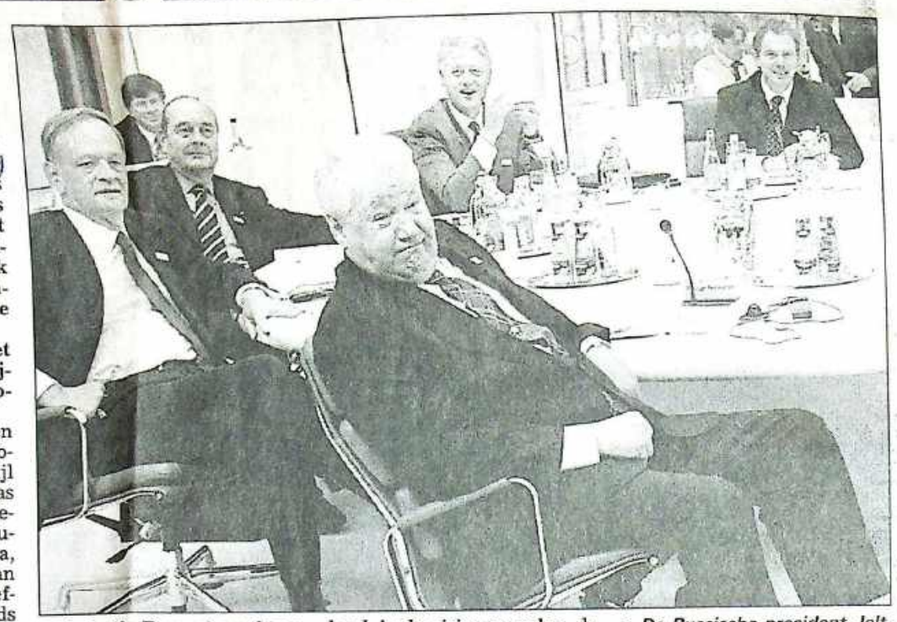

gerhuis (de Doema) wacht op ratificatie.

Van het begraven van een strijdbijl is dan ook geen sprake. Integendeel. Het Westen dreigt opnieuw te stappen in een oude valkuil. Want al zijn tsaristische gedrag ten spijt: Boris Jeltsin is Rusland niet. Bovendien is hij volgend jaar rond deze tijd naar alle waarschijnlijkheid uit het Kremlin verdwenen.

Wat dan overblijft is een verpauperd land waar de opgekropte wrok tegen Amerika, tegen de NAVO, tegen — kortom — het Westen enorm is. Met een nieuwe president die misschien minder gemakkelijk te paaien is met wat schouderklopjes, internationale aandacht en wat geld.

„Washington en Brussel zijn al jaren bezig Rusland systematisch te schofferen", bekent een westerse diplomaat. „Eerst de uitbreiding van de NAVO naar het oosten, die Moskou simpelweg moest slikken. Toen de eigenmachtige acties boven Irak en dit voorjaar weer de bombardementen op Joegoslavië, zonder dat Moskou daarin werd gekend. Dat koop je niet zomaar af met een paar extra miljarden dollars steun."

De diplomaat wijst op de reële vrees voor een nieuw Versailles. Zoals de vernedering van Duitsland met het tekenen van het 'Dictaat van Versailles' na de Eerste Wereldoorlog de oorzaak was van het aan de macht komen van Hitler en het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog later, kan de huidige westerse zelfverzekerdheid jegens Rusland, in de visie van velen, de wereld nog weleens flink opbreken.

Over zes maanden zijn er nieuwe Doema-verkiezingen, in het voorjaar van 2000 gevolgd door die voor een nieuwe president. De communisten en nationalisten hebben stof in overvloed om zich tegenover de kiezer te profileren. Niet alleen de economie, maar ook het Russische leger

„Jeltsin heeft Rode Leger uitverkocht"

heeft Jeltsin uitverkocht aan het Westen, zo briest communistenleider Gennadi Zjoeganov al tijden.

Nationalistische politici willen liever vandaag dan morgen een einde maken aan de internationale bedelaarsrol van Rusland. En Kosovo heeft duidelijk laten zien hoe weinig afschrikking er nog uitgaat van het ooit glorieuze Rode Leger.

Dat het wantrouwen in Rusland tegen het Westen gigantisch is, beseft stilaan kennelijk ook Amerika, getuige het optreden van president Clinton zondagavond voor de Russische televisie, waar hij de Russische kijker van zijn goede bedoelingen verzekerde: „Wij willen dat ook Rusland sterk, welvarend en democratisch wordt."

Een bizarre actie. Gezien alle anti-Amerikaanse propaganda die de Rus de afgelopen maanden over zich kreeg uitgestort, was het optreden zoiets als Saddam Hoessein die via de tv in de gunst probeert te komen van de doorsnee Amerikaan.

„Een dag van extase! De nationale eer is gered!" boterletterde de krant 'Moskovski Komsomolets' ruim een week geleden, toen 200 Russische militairen, als dieven in de nacht, vanuit Servië Kosovo inslopen en daar het vliegveld van de stad Pristina bezetten.

Het Kremlin was zogenaamd van de eigenzinnige actie van generaal Viktor Zavarzin (die een dag later door Jeltsin werd bevorderd tot driesterrengeneraal) op de hoogte. Maar feitelijk wist Boris Jeltsin, die de stunt wonderwel uitkwam, van niets.

Eens te meer kwam een pijnlijke traditie in het post-Sovjet-leger aan het licht: een feitelijke anarchie, een anonieme bevelstructuur als het erop aan komt.

Toch zijn het dit soort heldendaden waarnaar veel Russen heimelijk snakken. De combinatie van westerse arrogantie, een bankroete natie en een gecorrumpeerde democratie, maakt Rusland op termijn nog steeds tot een reusachtige doos van Pandora.

• *De Russische president Jeltsin keerde afgelopen weekeinde terug op het internationale toneel, tijdens de top van de G 8 in Keulen. De moeizaam bewegende Jeltsin zei gekomen te zijn „om weer vrienden te worden".* FOTO: EPA

Pronk genoemd voor 'Balkan-baan'

Van een onzer verslaggeefsters

LUXEMBURG, dinsdag

In de Europese Unie is een flinke namencarroussel losgebarsten rond de vacatures die in de Balkan zijn te vervullen nu de Kosovo-oorlog is beëindigd. Milieu-minister Jan Pronk wordt daarbij in de wandelgangen genoemd als mogelijke opvolger van Carlos Westendorp, de EU-gezant voor Bosnië-Herzegovina.

Dat bleek gisteren in Luxemburg tijdens overleg van de Europese ministers van Buitenlandse Zaken. Diplomaten bevestigden daar dat de naam van Pronk op een lijstje van drie voorkomt. Pronk zelf ontkent dat hij in de race is voor deze functie. „Daar is geen sprake van", stelt zijn woordvoerder.

Naast Pronk circuleren ook de namen van de Franse ambassadeur in Den Haag, De Montferrand, en die van de voormalige Oostenrijkse EU-gezant voor Kosovo, Petritsch.

• *Minister Pronk*

Maar een veel belangrijker baan is die van speciale Kosovo-vertegenwoordiger onder Kofi Annan, secretaris-generaal van de Verenigde Naties. Die afgezant zou in de praktijk gaan fungeren als een soort gouverneur van Kosovo, waar hij voor een periode van drie tot vier jaar de provincie namens de VN zou moeten leiden.

De EU vindt dat deze belangrijke functie naar een Europeaan moet gaan, „omdat het zich in onze achtertuin afspeelt", aldus minister Van Aartsen (Buitenlandse Zaken) gisteren in Luxemburg. Ook Kofi Annan geeft de voorkeur aan een Europeaan. Wie het gaat worden, is niet bekend. De EU heeft een 'short list' met drie Europese namen samengesteld. In het verleden is hiervoor de naam van scheidend Eurocommissaris Hans van den Broek weleens genoemd.

Van Aartsen wilde niet op de inhoud van het lijstje ingaan, maar informeel worden hiervoor ook genoemd de huidige Italiaanse Eurocommissaris Bonino, de Franse staatssecretaris van Volksgezondheid Kouchner en de Britse liberaal Paddy Ashdown.

Als assistenten van deze speciale VN-vertegenwoordiger zijn gisteren twee personen aangewezen: De Fransman Dominique Vian zal toezicht gaan houden over het burgerbestuur in de Servische provincie, terwijl de Nieuw-Zeelander Dennis McNamara de supervisie krijgt over de terugkeer van de Kosovaarse vluchtelingen.

Rebellenleider predikt vrede

22-6-99

Van onze verslaggever

PRISTINA, dinsdag

Hashim Thaci, de voorheen keiharde leider van het Kosovo Bevrijdingsleger (UCK), heeft gisteren tijdens zijn eerste openlijke bezoek in de hoofdstad Pristina verzoening en vrede gepredikt.

Thaci benadrukte dat Serviërs met schone handen veilig kunnen terugkeren naar Kosovo. Ook zei hij dat een ieder die misdaden heeft begaan, gestraft dient te worden, of dat nu Albanezen of Serviërs zijn. „We hebben niet gevochten voor een criminele maatschappij, maar voor een burgermaatschappij", aldus Thaci.

• *Hashim Thaci links naast James Rubin.* FOTO: FRANS JONGEN

De voorman van het UCK benadrukte eveneens dat het UCK zich houdt aan de afspraken voor het inleveren van de wapens, zoals eerder was overeengekomen. Volgens de NAVO gebeurde dat gisteren al en zou een groot aantal rebellen op weg naar huis zijn.

Thaci zal al zijn gezag nodig hebben om iedere rebel in toom te houden. Tot nu toe heeft het UCK niet op grote schaal wraak genomen, maar worden wel steeds meer incidenten gemeld.

Behalve de NAVO is nog geen ordedienst in Kosovo. Een nieuwe politiemacht moet nog worden

te hopen op een belangrijke rol voor zijn organisatie daarbij.

De Amerikaanse zegsman van het ministerie van Buitenlandse Zaken, James Rubin, die naast Thaci op de persconferentie zat, haastte zich te verklaren dat ook Serviërs welkom zijn in die nieuwe macht.

Het had er een beetje de schijn van alsof Rubin de voormalige rebel voor al te boude uitspraken wilde behoeden. Zelf benadrukte hij de speciale verhouding die zijn baas, Madeleine Albright, tijdens het overleg in [illegible]anse kasteel Rambouillet [illegible] opgebouwd

Koers Slovenen geprezen

22-6-99

•*Met een broederlijk gebaar begroet de Amerikaanse president Bill Clinton zijn Sloveense ambtgenoot Milan Kucan, die hem gisteren warm verwelkomde in de hoofdstad Ljubljana. Clinton was de eerste Amerikaanse president die Slovenië bezocht. Hij feliciteerde Ljubljana met het besluit zich in 1991 onafhankelijk te verklaren van Joegoslavië en los te komen van de invloed van Slobodan Milosevic.*

Clinton riep de Joegoslavische bevolking op een einde te maken aan „de moorddadige politiek van Milosevic". Hij noemde Slovenië als voorbeeld voor Servië.

Clinton had gisteren ook een ontmoeting met Milo Djukanovic, president van de Joegoslavische republiek Montenegro. Hoewel Djukanovic een fervent tegenstander van Milosevic is, werd Montenegro tijdens de NAVO-bombardementen vele malen getroffen. Waar het gesprek tussen de twee over ging, is niet bekend. FOTO: EPA

De oppositie in Servië, verenigd in de Alliantie voor Verandering, heeft opgeroepen tot demonstraties om zo vervroegde verkiezingen af te dwingen. De alliantie hoopt op die wijze democratie in het land te bereiken. „Het is twee voor twaalf in Servië, dit is onze laatste kans", aldus Milan Protic van de organisatie.

Eerder al riep de synode van de orthodoxe kerk Milosevic op in het belang van het land op te stappen. Patriarch Pavle wil zich vestigen in Pec als steunbetuiging aan de Kosovo-Serviërs.

Overigens bereiken veel van deze berichten de bevolking niet. De weinige onafhankelijke media in Servië, die meestal alleen de hoofdstad Belgrado kunnen bereiken, zijn nog verder lam gelegd. De regering heeft hen gedwongen alleen nog maar door de staat gefabriceerde nieuwsberichten uit te zenden.

Voor de oorlog in Kosovo had de Associatie van Onafhankelijke Elektronische Media (AIEM) al gewaarschuwd voor maatregelen tegen de persvrijheid. Behalve door voorgekookte berichten verplicht te stellen, tracht Milosevic de onafhankelijke pers in het gareel te krijgen met extreem hoge boetes voor berichten die hem niet bevallen.

Montenegro wil los van Joegoslavië

22-6-99

AMSTERDAM Of Slobodan Milosevic nu wel of niet aan de macht blijft in Joegoslavie, Montenegro wil onafhankelijk worden. Dat heeft Vujica Lazovic, een vooraanstaand lid van de Sociaal-Democratische Partij die deel uitmaakt van de regerende coalitie, gisteren gezegd.

Terwijl Milosevic en zijn regime tijdens de elf weken durende luchtoorlog van de NAVO steeds verder geïsoleerd raakten, reisde de Montenegrijnse president Milo Djukanovic door Europa om steun te werven. Gisteren ontmoette hij de Amerikaanse president Bill Clinton. (AP)

NAVO-militairen dood door mijn

AMSTERDAM, dinsdag

Twee Britse militairen die mijnen en boobytraps aan het ruimen waren in een school in Kosovo zijn door een ontploffing gedood. De twee soldaten zijn de eerste slachtoffers sinds NAVO-troepen bijna twee weken geleden Kosovo binnentrokken. Bij de ontploffing in het dorpje Negrovce kwamen ook twee burgers om. (Reuters)

Rusland paraat: NAVO valt aan 99

Door onze correspondent
FRANK WESTERMAN

MOSKOU, 22 JUNI. Kosovo was slechts een militair oefenterrein voor de ophanden zijnde NAVO-invasie van Rusland – daarvan zijn miljoenen Russen overtuigd. Op 22 juni 1941 om vier uur 's ochtends lanceerde Hitler zijn operatie Barbarossa. Je kunt dus maar beter paraat zijn. De taaie Boris Jeltsin mag dan nog zo innig zijn „vriend Bill" en zijn Keulse gastheer Gerhard Schröder omhelzen, vertrouwen doet Moskou het Westen amper. In ieder geval achten de generaals het nodig om de duurste manoeuvres sinds jaren uit te voeren. De codenaam: West '99.

Het scenario van deze oefeningen heeft niets verhullends: het Westen valt Rusland en Wit-Rusland aan met precisiebombardementen. Naar aanleiding waarvan, of met welk doel, dat zegt het draaiboek niet. Het gaat om de snelheid en de kracht van het Russische antwoord. De bebrilde maarschalk Igor Sergejev, de Russische minister van Defensie, geeft persoonlijk leiding aan de landsverdediging. Voor het Leningrad-district aan de Finse Golf heeft hij vandaag alarmfase rood afgekondigd.

De chronische schaarste aan brandstof en voedsel voor het leger weerhoudt hem er niet van de luchtmacht in te schakelen en het afweergeschut te laten bulderen. Samen met de Oostzeevloot en de Noordelijke Vloot moet het NAVO-offensief in vijf dagen gepareerd zijn, waarna zaterdag, als sluitstuk, de tegenaanval wordt ingezet.

Van hoog tot laag wordt ontkend dat West '99 een echo van het NAVO-bombardement op Kosovo is. Luchtmachtcommandant Anatoli Kornoekov wil alleen toegeven dat Ruslands militaire oefeningen zijn „aangepast" aan de realiteit van de Balkanoorlog. De legerleiding wil niet alleen het Westen imponeren, maar meer nog het Russische publiek, in de hoop dat het Kremlin de onderbetaalde officieren niet volledig zal vergeten. Veel militaire exercities bestaan de laatste jaren noodgedwongen uit jachtpartijen om het menu in de legerbarakken aan te vullen.